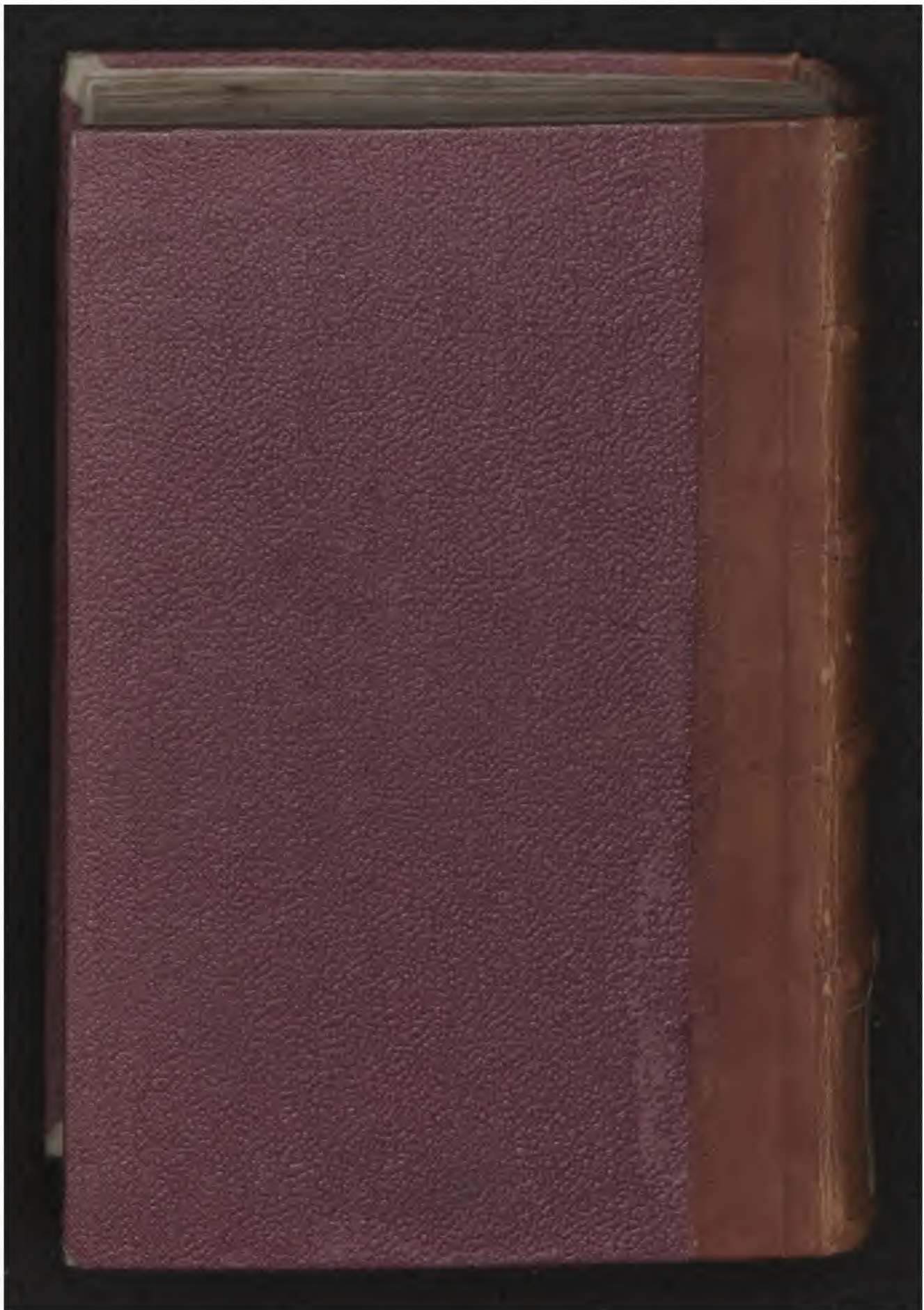

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.2.18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.2.18

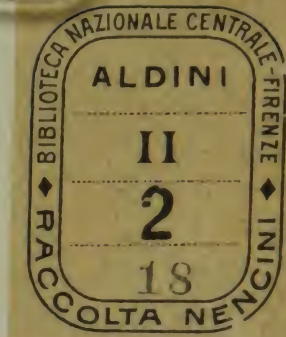
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.2.18

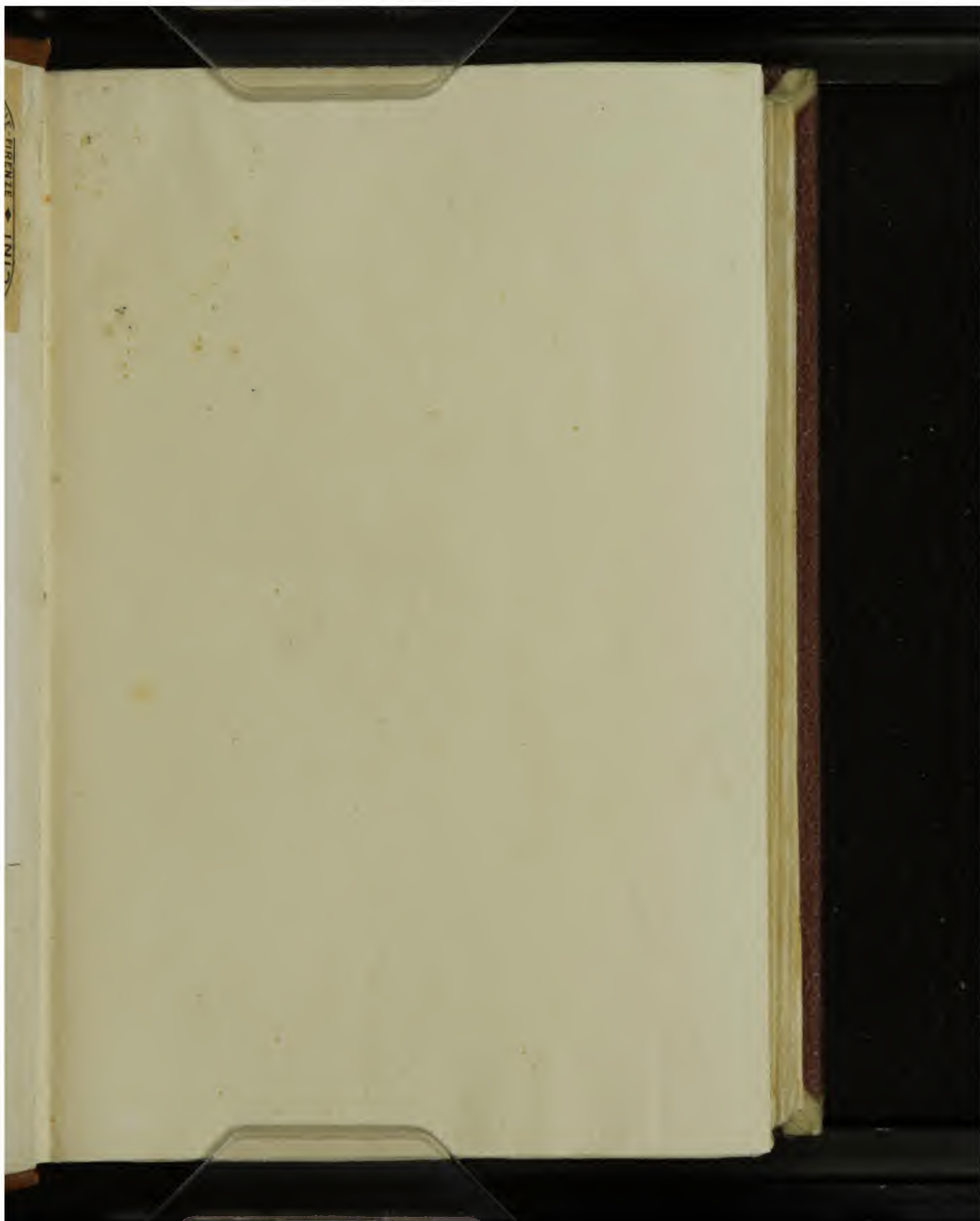
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.2.18

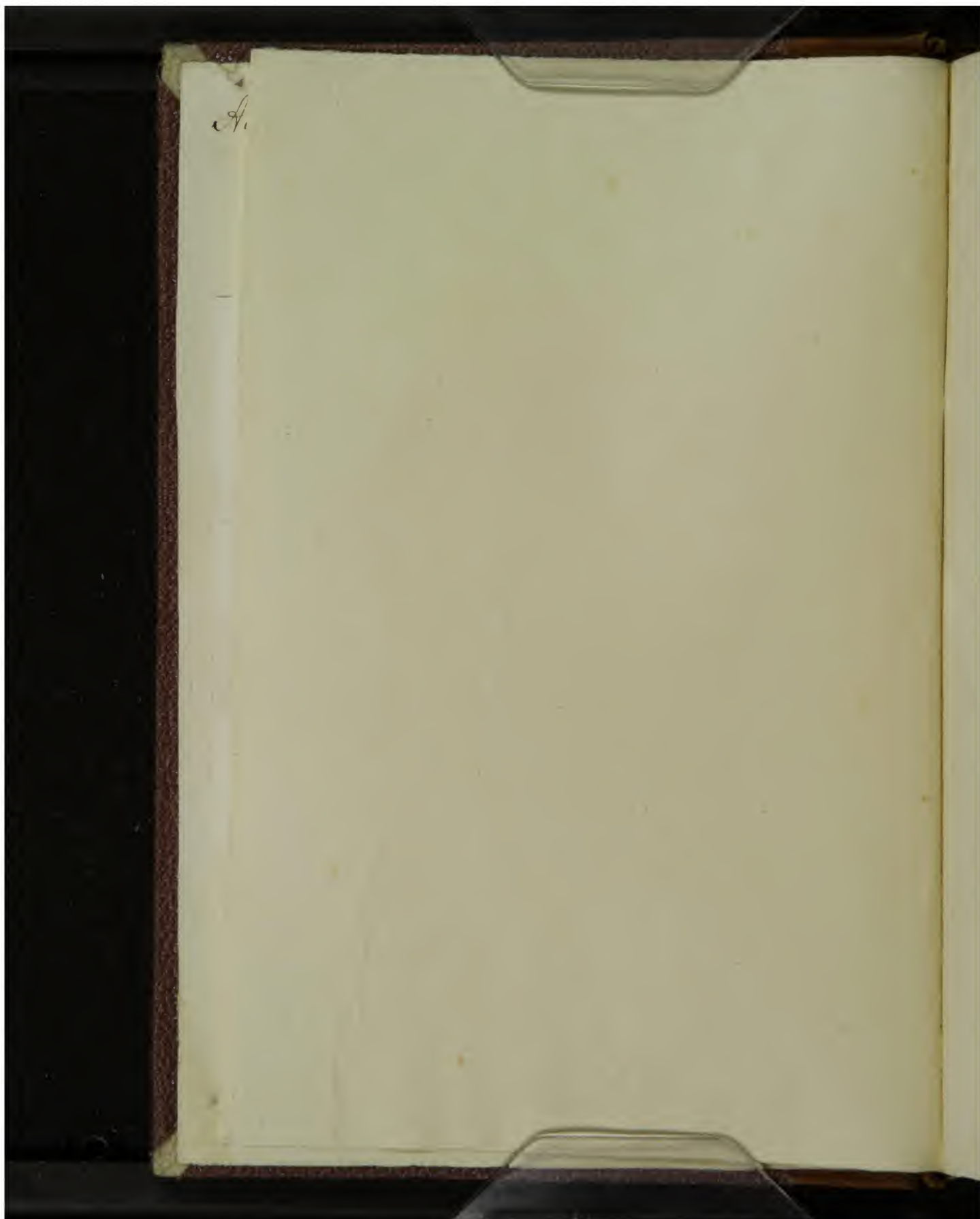
Alb. 2/3.

Ex Libris Joannis Nencini
1872

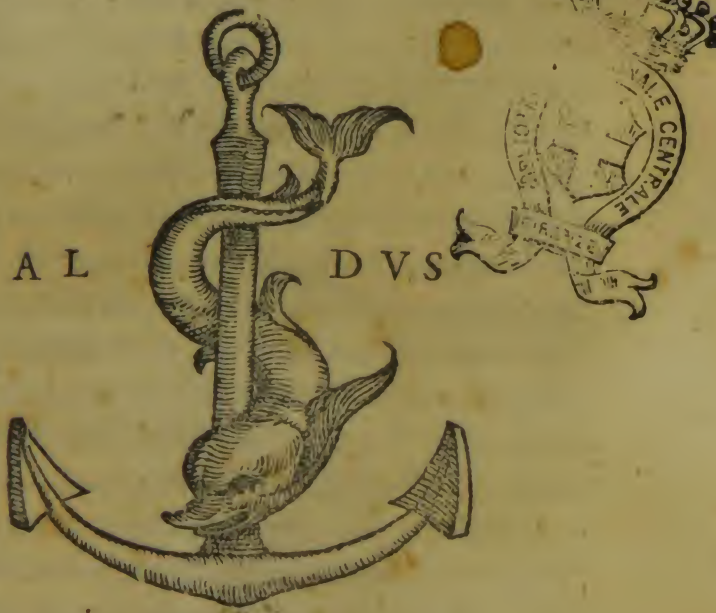

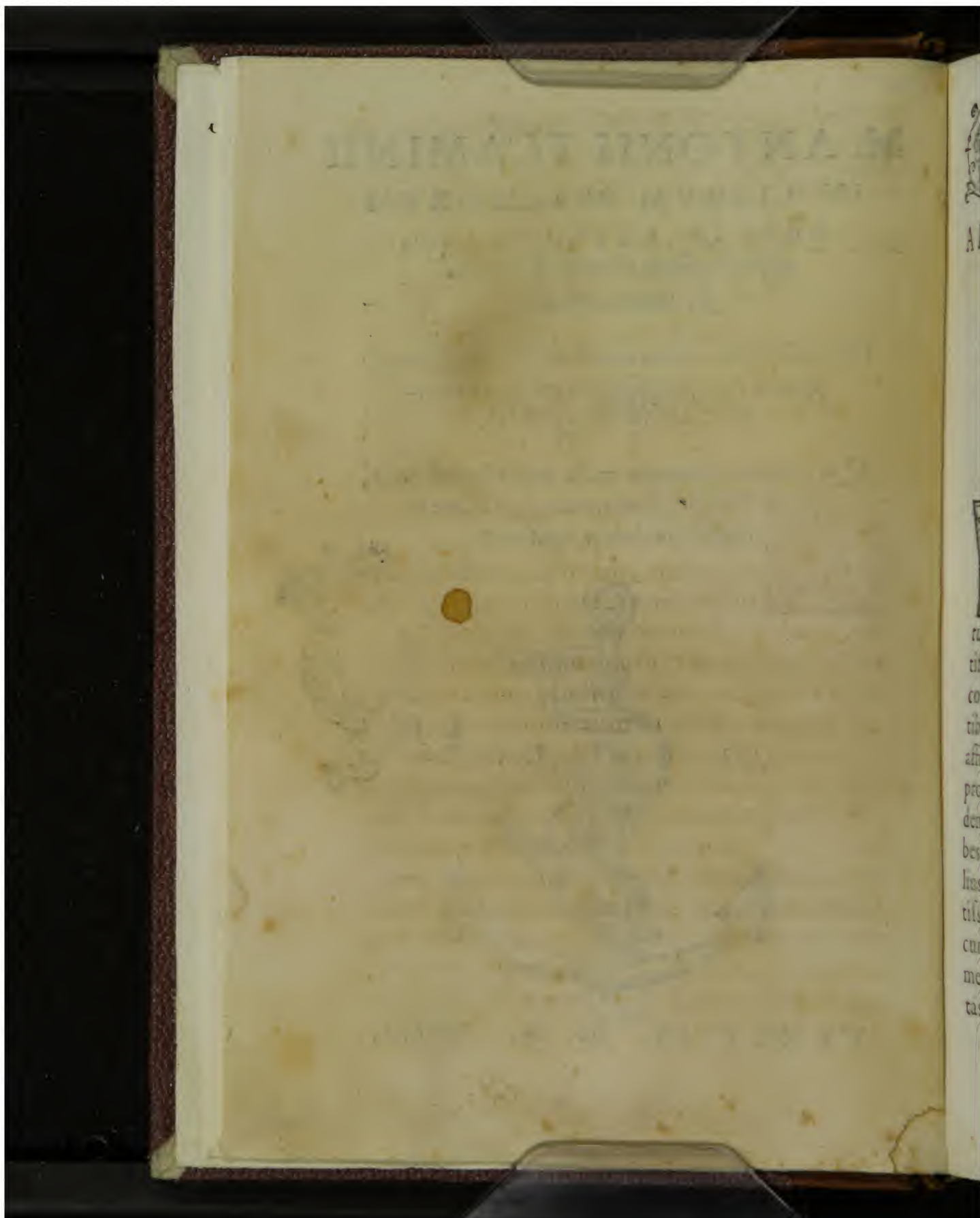
M. ANTONII FLAMINII
IN LIBRVM PSALMORVM
BREVIS EXPLANATIO,
atque in eorum aliquot, Paraphra-
ses luculentissimæ.

His adiecimus alias eiusdem in Psalmos tri-
ginta, Paraphrases, carmine conscri-
ptas, ac suo loco positas.

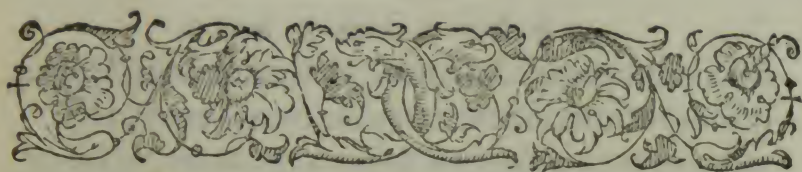
*Que omnia a Flaminio aucta, multo locupletiora,
quam Parisiensi editione habentur, nunc
primum in lucem edidimus.*

VENETIIS, M. D. LXIIII.

ALEXANDRO FARNESIO,
CARDINALI

AMPLISSIMO,

M. Antonius Flaminius
S. P. D.

ELIM ita ratio meæ uoletudinis tu-
lisset, ut eam paraphrasim absolue-
re possem, quam superioribus an-
nis in diuina Dauidis carmina insti-
tueram, & sanctissimo auo tuo Paulo III. Pon-
tif. Max. dicaram. id ego multis causis addu-
cor, ut cupiam, sed in primis, quod eam rem
tibi magnæ voluptati futuram, mihi non semel
affirmauit Bernardinus Maphæus, quem tu
propter elegantiam doctrinæ, summamque fi-
dem, & probitatem merito carissimum ha-
bes. quid autem mihi accidere possit optabi-
lius, quam ut tibi splendidissimo, atque orna-
tissimo uiro in re tam pia gratificer? præsertim
cum tanta sit magnitudo tuæ liberalitatis, ut
me nouis beneficijs ornare numquam intermit-
tas. uerum quando ea est meæ uoletudinis in-
* 2 firmitas,

E P I S T O L A

firmitas, ut, quod debeo, præstare non ualeam:
 quod possum, hanc breuissimam explanatio-
 nem ad te mitto, qua omnes quidem psalmos
 persecutus sum, sed ita, ut quæ satis perspicua
 uidentur, non attigerim, obscura quæque pau-
 cis illustrare conatus sim. id ego si effeci, non
 dubito, quin tibi pro tua pietate gratissimum
 fecerim: cum enim quotidie hos hymnos le-
 gas, quo facilius, & melius eos intelliges, hoc
 libentius leges, & maiorem ex ipsis fructum ca-
 pies: cumque sis publicæ utilitatis amantiissi-
 mus, lætabere, opinor, te causam fuisse, ut
 ego ea in re præcipue elaborarim, quæ non pa-
 rum commodi litterarum diuinarum amatori-
 bus allatura uideatur. sin autem, quod mihi
 proposueram, ob rei difficultatem, minus af-
 secutus sum: at certe, quod summopere opto,
 consequar, ut, me gratum esse, ac tibi deditis-
 simum, & tu, & ceteri omnes intelligant. sed
 anteaquam ad ipsam explanationem uenias, o-
 peræ pretium erit, earum rerum, quæ discun-
 tur in his sanctissimis hymnis, summam tibi
 breuiter exponere, ut, formam, & speciem hu-
 ius pulcherrimæ doctrinæ tamquam in parua
 tabella adumbratam possis intueri. quā si atten-
 to, ut debes, animo spectaueris, tua diuina in-
 dole fretus audeo affirmare, illam tam mirabi-
 les amores excitaturam sui, ut hunc aureolum,
 & cælestem libellum de manibus numquam sis
 depositurus.

depositurus. ipsius igitur hæc summa est: Deū
ad declarandam infinitam bonitatem suam cæ-
lum, & terram, & reliqua omnia, quæ amplif-
simo cæli complexu coercentur, creauisse: il-
lius nutu, & potestate mundum, & res huma-
nas regi, gubernarique: nihil nos agere aut lo-
qui posse, aut cū animo nostro cogitare, quod
ille non sentiat. quocirca non solum ab omni
maleficio temperādum esse, sed etiam mentem
ipsam, & omnem agitationem animi puram,
integramque seruandam, cum præsertim ad tri-
bunal huius iudicis unicuique totius uitæ red-
denda sit ratio eundem homines uirtute, ac pie-
tate præcellentes per uarios casus plerunque,
& per magnas calamitatum angustias ad vitam
ducere beatam, & immortalem: contraque im-
pijs uitæ quidem prosperitates, secundasque
res ad breue tempus facile concedere, sed mise-
rias, & pœnas, quæ scelera eorum sequuntur,
sempiternas fore. quæ cum ita sint, neque illa,
quæ bona fortunæ uulgo nominantur, magno
æstimanda esse, neque res incommodas, atque
aduersas in malorum numero ponendas. Do-
cet præterea hic libellus, omnes mortales om-
nium generum iniustos, mendaces, uanos, &
ipsa inanitate inaniore existere, nisi diuini spi-
ritus afflatu renouentur, atque in animis eo-
rum pulchritudo illius imaginis instauretur,
qua primus homo decoratus est a Deo, & sua

E P I S T O L A

culpa spoliatus : quia uero tali , ac tanto mune
 re affecti , atque ad hunc modum renati sint , il
 los in corporibus humanis uitam cælestem imi
 tari , ac diuinæ bonitatis effigiem in suis mori
 bus , & factis adumbrare : neque tamen eorum
 quemquam tam magnos progressus habere in
 pietate , & iustitia , quin aliquando grauius of
 fendat : tanta est uis natiuæ labis , & corrupte
 læ , cuius reliquæ semper in uiuis manent : ex
 qua quidem re fieri , ut nemo tam pie , tam san
 cte uiuat in terris , ut uocatus ad tribunal cæle
 ste suam causam defendere , ac probare possit ,
 si summus ille iudex ab eo uelit exigere , quod
 sibi & meritissimo , & optimo iure debetur : sed
 illum ex animo pænitentibus misericordiam
 tribuere , & summa benignitate omnia pecca
 ta condonare . quantus autem existat dolor , &
 cruciatus hominis pij , si quando longius ab ob
 seruatione legum diuinarum aberrarit , quam
 demisso , ac humili animo peccata sua confitea
 tur , seque ultro ad illa quouis supplicio luen
 da offerat , numquam aliquis ita luculenter , ut
 iste sanctissimus uates explicauit , nemo om
 nium mortalium tam feliciter , quam ipse in
 persona sua , imaginem pænitentis expressit .
 idemque terrores horribiles conscientia , iudi
 cium Dei , & iram formidantis , spemque cum
 desperatione , atque inferis decertantem , & du
 rissima prælia carnis , & spiritus ita describit
 ut

ut non scribere, sed rem oculis subijcere uideatur. quis uero alius ardentiores amores excitat rerum cælestium, cunctarumque uirtutum? quis diuiniore orationis copia, & uarietate persequitur, quam iucundi, quam uberes ac diuturni fructus capiantur ex uero Dei cultu, & perpetua in recta uiuendi ratione constantia? quis denique alius laudes summi rectoris, atque omnium rerum Domini tam admirabili magniloquentia canit, illasque tot, ac tantis verborum, & sententiarum luminibus illustrat quam iuuat uidere, ut rex domi, bellicque præstantissimus omnes suas uoluptates, & delectationes in Deo positas, & constitutas habeat: ut eum placabilem, benignum, suauem amabilissimumque depingat: ut rerum omnium affluentibus copijs, tamquam inops, & rerum omnium egentissimus, misericordiam illius semper imploret: ut rebus afflictis, & capite, ac fortunis undique oppugnatus, nulli calamitatum oneri succumbat, sed cælesti præsidio confidens audacter exclamet, Dominus & lux, & salus mea est, quem igitur metuam? Dominus firmamentum, ac robur est uitæ meæ, quis ergo me perterreat? si me hostium castra circumfedeant, non trepidabit animus meus. si præliorum in me uis, & furor inuadat, placida & tranquilla mente consistam. Itaque uir diuinus in singulis fere uersibus exemplo suo de

* 4

monstrat,

EPISTOLA

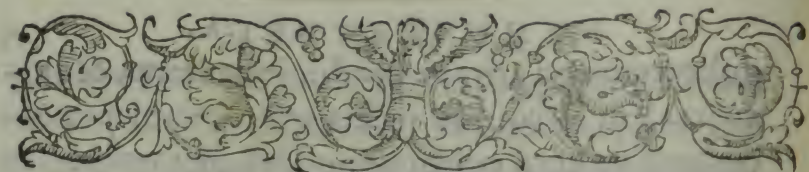
monstrat, in rebus angustis, atque asperis ad nomen sanctissimum Dei tamquam ad arcem tutissimam summa cum fiducia confugiendum esse: ab illo certissimam opem expectandam, qui nullius spem fallere potest: reliqua omnia praesidia, & adiumenta inania existere, & pro nihilo ducenda. rebus autem prosperis, atque ad nostram uoluptatem fluentibus, monet, importunitatem, & superbiam maximo-pere uitandam esse: quidquid domi, uel militiae feliciter administratur, quidquid honeste cogitamus, & gerimus, id omne attribuendum misericordiae diuinae, nihil uiribus nostris temere arrogandum, semper de se ipso demisse, abiecte, atque humiliter cuique sentiendum, semper gratias benignissimo numini agendas, & laudes illius in ore, atque animo numquam non habendas. Haec, & alia multa huius generis, ad piam, & rectam uitae institutionem utilissima, continentur his hymnis: in quibus etiam multa praedicuntur apertissime de Iesu Christo Domino, ac Deo nostro, de ipsius acerbissima nece, de reditu ad uitam, de ascensu ad caelum, deque sacerdotio eius, & regno sempiterno. quorum altero nos Deo reconciliauit, seipsum in cruce immolans, & omnia peccata nostra suo purissimo sanguine delens; altero nos defendit, ac tuetur ab hoste sempiterno generis humani, & spiritu suo regens, & gubernans

N V N C V P A T O R I A .

gubernans ad uitam perducit beatam, & im-
mortalem. Proinde inferuntur etiam prædi-
ctiones de uera cognitione Dei, per uniuersas
terrarum oras longe, lateque propaganda, de-
que piorum Ecclesia ex cunctis gentibus in u-
num pulcherrimū corpus a spiritu sancto coag-
mentanda: cuius corporis caput est Iesus Chri-
stus Optimus, & Maximus, uerus Deus, & ue-
rus homo, cuius sanctissimum numen utinam
uniuersi mortales ad omnes sæculorum ætates
auguste, sancteque uenerentur & colant.

M. ANTO-

M. ANTONII FLAMINII
IN PARAPHRASES

Prefatio.

HYMNOS Davidis, qui non satis diligenter expressi fuerant de Hebræo, adhibita summa diligentia correximus, vti consilio & opera hominum doctissimorum: sed ita correximus, ut multa non immutarem, quæ tamen si prima specie male conuersa videntur ex ea lingua, tamen si paullo diligentius attendas, sententiam tibi fideliter exprimunt, quamuis verbum pro verbo non reddant: quod profecto neque requirendum est, neque ab omnibus eruditis vniquam fuit approbatum. Reliquum est, ut obscuritatem huius excellentissimi poematis, quantum efficere ac consequi possumus, breui ac dilucida explanatione illustremus. Sed antequam ad eam rem aggrediamur, nonnulla breuiter strictimque attingenda esse videntur, quæ tantam viam atque aditum aperiant ijs, qui peruenire cupiunt ad scientiam rerum pulcherrimarum, quæ hoc aureolo & caelesti Davidis libro continentur. Principio illud scire oportet, ad libros diuinos plura adhiberi interpretandi

pretandi genera. cumque unum genus, quod histori-
cum Theologi vocant, ab apertiore orationis argu-
mento non recedat, reliqua vero sententias interio-
res sanctioresque persequantur, quas Græci τὸν ἀλλή-
γοιαν, τὸν ἀναγωγὴν appellant, animaduertimus
Theologos veteres, cum libros sanctorum vatum
explanarent, in his reconditis generibus diligenter
elaborasse, in communi illo & populari parum esse
versatos. quam tamen interpretandi rationem non
esse leui momento æstimandam, vel id unum apertif-
sime demonstrat, quod si disputatio de rebus diuinis
ac religione instituatur, nullam fere vim habent lit-
teræ sanctæ, neque ad confirmandam veritatem, ne-
que ad falsas opiniones refutandas, si a simplici & usi-
tata verborum interpretatione sermo ad arcanas il-
las sententias traducatur. Et sane si verum fateri vo-
lumus, qui fieri potest, ut ad istam rectiorem abdi-
tamque scientiam penetres, si tibi vulgaris intelligen-
di ratio non pateat? Iam uero si quis ab huius uitæ te-
nebris, & tractatione rerum humanarum ad lit-
teras sanctas sese conferat, non hic statim mea qui-
dem sententia cogendus sit in splendorem illum ingen-
tem mysteriorum celestium aciem mentis intendere,
ne forte nimio fulgore perstringatur, & nihil intueri
ualens referat oculos ad ea, quæ iam reliquit, res di-
uinas aut intelligi posse desperans, aut certe (quod
nonnullis accidisse uehementer doleo) res commenti-
tias, & inanes fabulas existimans. Itaque assuescat
iste primum in aperto orationis argumento, & sen-
tentia,

IN PARAPHRAS.

tentia, tamquam in purissimo fonte, imaginem ueritatis intueri: deinde paulatim sibi aditum aperiat ad eam intelligendi rationem, quam Theologi moralem uocant, per quam motus animi turbulentos componat, & res aeternas atque mortales existimare, suoque illas momento ponderare consuecat. Postremo iam animo corroborato, iam mentis acie diligenter etiam atque etiam perpurgata, oculos ad celum tollat, & diuina illa mysteria sole ipso splendiora tutus contempletur, & dimisso lacte, solidiore cibo & ambrosia celesti iam uescatur animum ad aeternitatem alens, solum Deum intuens, atque suspiciens, humana omnia contemnens, ac pro nihilo putans: tales denique ac tantas uoluptates percipiens, quales & quantas nemo praeter ipsum cogitare possit. Hac cum ego mecum saepe multumque cogitasset, atque ea uera esse indicarem, cumque Giberus Pont. Veronensis, homo litterarum diuinarum amantissimus, a me summo studio contenderet, ut hymnos Dauidis breuiter ac dilucide interpretarer, studiose eum laborem suscepi, ut omnibus fere optimis eius libri unum in locum coactis Commentarijs, ex uarijs ingenijs ea libarem, quae ad illam explanandi rationem maxime accommodata uiderentur, quam Theologi ueteres Historicam appellant, uulgius hodie litteralem uocat. Quod si quantum studium in eligendis optimis quibusque sententijs adhibebimus, tantum quoque iudicium a nobis adhibitum fuerit, profecto aliquam spem habeo fore, ut

• P R A E F A T I O .

ut neque nos, neque alios huius nostri laboris atque industria peniteat. Non negamus tamen nos ex nostro quoque permulta in commune collaturos. illud certe profiteamur, quorundam hominum iudicium non probare, qui in hoc scribendi genere usque eo sese opinionibus Iudeorum addixerunt, & quasi consecrarunt, ut nihil fere umquam approbarint, nisi quod ex illorum turbidis fontibus hausissent: quæ quidem res tantum abest a sanctissima professione Christiani, ut nihil magis ei professioni uideatur esse contrarium: cum præsertim nemo de nostris non sciat, Davidem honorificentissimo uatis nomine ob eam rem præcipue affectum esse, quod de Iesu Deo, deque eius cultoribus multa prædixerit quorum bona pars ad illud explanandi genus, quod nobis proposuimus, sine ulla dubitatione referenda sit: cuiusmodi permulta apud Esaiam, & ceteros eiusdem generis uates: At Hebraei huiusmodi explanationes irrident: quasi uero id multum referat, aut de nostra existimatione actum sit, si genus hominum stolidissimum, nos nostraque nos probet. Ego ne ut placeam genti perditæ, atque impie, committam, ut ea uel sentiam, uel scribam, quæ Christo, Deo, & hominibus pijs, sanctisque displiceant? Quod si me Iudæi rident, in Davidis hymnis mysteria sanctissimæ religionis prædicantem: ego contra eorum miseriam, & insaniam uehementer deplorabo, quod in tanta optimarum frugum copia: si illis porcorum uesci malint, quæ illis neque famem eximunt, neque

non

uires

IN PARAPHRASE.

uires animi alunt, sed exhauriunt funditus, & corrumpunt. Verum ut ad propositum reuertatur oratio, cum hoc interpretandi negotium suscepissemus, omisimus tamen magna ex parte explicationem inscriptionum, quod neque ingenio nostro quidquam reperiēbamus quod placeret, neque nobis interpretes Latini eo in genere satis probabantur, neque Iudei ad eam rem aliud quidquam afferebant, præterquam se suspicari, ijs vocabulis significari partim instrumenta musica, partim numeros & modos, & varios canendi sonos, quibus sacerdotes hymnorum verba modulabantur. Itaque ex ea re factum est, ut in ipsis inscriptionibus sepe vocabulis Hebræis uteremur: quod tamen antea factitatum erat etiam ab ijs hominibus, qui atate nostra hoc opusculum de Hebræo satis magna cum laude conuerterunt. Et quoniam lingua Iudeorum perangusta est, ac præcisionibus orationis abundat (quæ quidem res mirabili dictu est, quam magnas afferat difficultates ad intelligendum) propterea visum est nobis esse faciendum, ut nonnihil de nostro nonnullis in locis adderemus, quo fieret oratio plena, atque perfecta. Quæ vero verba ad hunc modum adiecta fuerunt, ea fere omnia lineis sunt inclusa. Neque vero illud nescire oportet, quæ verborum voces tempus præteritum, aut instans, aut futurum indicant, eas voces apud Davidem ita vim & notionem inter se communicare, ut præsentia verbis etiam tempus veniens aut præteritum significatibus exprimantur:

&

Quae res euentura praedicuntur, earum rerum tempora, si formam ipsarum vocum spectes, nonnumquam praeterisse videatur. Quid? quod etiam hoc verbum, Quoniam, magnas aliquando tenebras offundit orationi, nisi praemonitus sis, eundem scriptorem hoc vocabulo non solum ad expositionem causarum, sed etiam ad orationis ornatum, aut rem asseueranter affirmandam uti consuesse: eiusmodi sunt apud Latinos, quidem, me hercule, profecto. Iam vero mutatio personarum loquentium, usque eo crebra est in vatibus sanctis, ut aliquando res in scena agi videatur: ita vero latens, ac difficilis est ad obseruandum, ut vel acutum & perspicacem fallere possit, nisi diligenter animum aduertas. Illud praeter cetera dicendum videtur, eos libros summa diligentia legendos esse, in quibus res a Saule, & Dauide, ac ceteris Hebraeorum regibus geste continentur: quae quidem historia non utilis modo ad intelligentiam huius opusculi, sed necessaria est in primis. Verum ad perceptionem rerum diuinarum nihil aequae opportunum, nihil tam necessarium existimari debet, quam animi preparatio diligens, ut maxima cum reuerentia & castimonia ad hanc caelestem disciplinam adeamus, & meminerimus, libros sanctos, esse montem illum, quo si quis accedat in figura hominis vitam belluae gerens, lapidibus interficitur, id est, unde salutem ac beatam vitam petere debet, inde perniciem ac certam miseriam refert. Versatur enim Deus Opt. Max. in monte illo augustissimo, & precepta

IN PARAPHRAS.

præcepta saluberrima tradit genti suæ. Proinde sum-
 mum omnium rerum effectorem, & Dominum lo-
 quentem auditurus, & in caliginē illam splendidi-
 mam ingressurus, quam maxime potest, animum
 abducatur a cogitatione rerum fragilium & caduca-
 rum, manus, linguam, oculos ab omni intemperan-
 tia prohibeat, & sanctissimum nomen assidue prece-
 tur, ab illo intelligendi facultatem petens. in primis
 puritatem ac summisionem animi colat, exploratum
 que habeat his tantum gradibus ascendere ad altissi-
 mam cognitionem rerum diuinarum. neque enim sa-
 pientia mentes impuras, aut superbas, in sua sancta
 sacraria intromittit. Hæc quidem breuiter attigisse
 voluimus quod ea non paruo vsui fore videbantur ad
 intelligendos Dauidis hymnos, non minus fere diffi-
 ciles, quam diuinos ac celestes. Nunc, ne longius ora-
 tio progressa videatur, iam ad ipsam interpretatio-
 nem ueniendum est: in qua diligenter breuitate ser-
 uiemus, qua nihil ab explanatoribus accidere potest
 optabilius. sed ita seruiemus, ut quo ad ingenij nostri
 facultas feret, nihil aut redundet, aut desit: ne si ni-
 mium angusti ieiunique simus, oratio, quæ luminis
 adhibendi causa instituta est, ea obscuritatem affe-
 rat, & hymnos Dauidis non explanauisse, sed sim-
 pliciter ex Hebræo conuertisse uideamur.

M. ANTO-

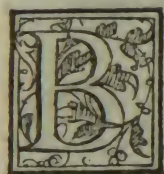

M. ANTONII FLAMINII
IN LIBRVM PSALMORVM
BREVIS EXPLANATIO.

ARGVMENTVM PSALMI I.

*Docet, pios, ac legum diuinarum studiosos,
& amantes, beatos existere; contraq., omnes im-
probos, & Dei contemptores, miseros esse.*

PSALMVS I.

EATVS uir, qui non ambulauit in
consilio impiorum, & in uia pecca-
torum non stetit, & in cathedra de-
risorum non sedit,

Sed in lege Domini uoluntas eius, & in lege
eius meditabitur die, ac nocte.

Et erit tamquam lignum, quod plantatū est
secus decursus aquarum, quod fructum suum
dabit in tempore suo,

Et folium eius non defluet, & omnia quæ-
cumque faciet prosperabuntur.

Non sic impij, sed tamquam puluis, quē pro-
ijcit uentus.

A Ideo

EXPLANATIO

Ideo non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum,

Quoniam nouit Dominus uiam iustorum, & iter impiorum peribit.

EXPLANATIO.

BEATVS uir] *Monet, ad beatam vitam in primis pertinere, ut eorum consilia fugiamus, qui nos a recto Dei cultu, & honesta viuendi ratione conantur abducere.*

Et in uia peccatorum] *Rationem viuendi turpem, & vitiosam appellat uiam peccatorum, ea enim uita est uia improbis, & flagitiosis ad inferos, & miseras sempiternas. Tunc uero in uia peccatorum non stamus, cum peccantes statim resipiscimus, & ad rectum uita cursum redimus.*

Et in cathedra derisorum non sedit] *His uerbis monet, amicitias, & consuetudines hominum perditorum declinandas esse, sedendi enim nomine congressum, & familiaritatem significari, satis indicant uerba illa Psalmi xxvi. Non sedi cum concilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, odi coetum malignantium, & cum impijs non sedebo. Irisores autem uocat homines sceleratos, & nefarios, qui ad id furoris, & miserie perducti sunt, ut homines uirtutem, & pietatem colentes derideant, & pro nihilo putent. Horum sera, & inutilis poenitentia pulcherrime describitur in libro Sapientie.*

Et

Et erit tamquam lignum quod plantatum est
secus decursus aquarum] Ut enim aqua humo-
re suo uitali arborem educat, atque confirmat, il-
lamq. latissimorum copia fructuum exornat, ita pio-
rum animus meditatione rerū diuinarum alitur ad
æternitatem, uberrimosq. virtutum fructus, & illos
quidem tempestiuos edit: sapiens enim suo quæque tem-
pore agit. Eleganter autem virum piū, & religio-
sum comparat arbori fœcundæ: ut enim hac uberta-
te sua non sibi, sed alijs utilitatem affert, sic vita il-
lius fructuosa quidem est, sed ita, ut comoditates suas
non querat, tota autem in iuuandis alijs occupata sit.
ceteri omnes omnia referre solent ad utilitatem pro-
priam, nec facile animum inducere possunt, ut ali-
quid gratuito agant.

Et omnia quæcumque faciet prosperabun-
tur.] Pulcherrimum certe pietatis præmium: ut
scilicet pijs, & bonis omnia uertant in bonum, &
quicquid agas, & molire, prosperos exitus habeat,
atque etiam fructum capias ex ijs rebus, quæ detrimē-
tum, & perniciem alijs asferre solent. Hoc ita esse, &
diuus Paulus in epistola ad Romanos scripta asse-
ueranter affirmat, & piorum quisque in se ipso quoti-
die experitur. ceteri, quo pacto possit hoc fieri, vix
susplicari queunt.

Sed tamquam pulvis] Ut enim puluerem, &
paleas dissipat uentus, sic furie scelerum homines im-
pios, & nefarios exagitant, & quocumque illos libidi-
num, & cupiditatum æstus impulerit, eo miseri præ-

A 2 cipites

EXPLANATIO

cipites ruunt.

Propterea non resurgent impij in iudicio]
Uniuersi quidem mortales ad vitam reuocabuntur, cum IESVS Opt. Max. e caelo descendet ad iudicia exercenda, verum impij ad tribunal ipsius non sistentur, quippe de quibus iam sententia pronunciata sit, ut scriptum est in euangelio Ioannis. peccatores autem sistentur illi quidem totius uitae rationem reddituri, sed una cum impijs procul a coetu, & confessu iustorum hominum consistent. Sic vulgo solent explanare hunc locum. Impios autem interpretantur eos, qui vel falsas religiones colunt, ut Turcae, ac Iudaei, vel Deum res humanas curare non existimant, vel etiam funditus omnem naturam, & vim diuinam tollunt. Peccatores intelligi volunt eos, qui veram quidem religionem profitentur, sed flagitiose, ac turpiter viuunt, cuiusmodi sunt quamplurimi, qui se Christianos numerari volunt, cum tamen Christi similes in viuendo esse nolint. Verum illud scire oportet, nomen hebraeum, quod in hoc psalmo quater impij vocabulo expressum est, latine improbum sonare, tamen si aliquando praecipuum impietatis vitium significat. Quod autem verbum resurgendi in hoc uersiculo positum est, fortasse rectius, quod ad vim propriam attinet vocis hebraeae, consistendi, aut standi verbum ponetur: sed interpret latinus graeca, non hebraea conueriit, ut quamquam multa desiderantur in hoc genere, ipse tamen extra omnem culpam sit ponendus. Hec cum ita se habeant, haud scio, an melius sit huius

ius

ius versiculi sententiam sic explanare: Cum homines improbi, & vitiosi scelerum furys agitentur, profecto non poterunt in iudicio consistere, sed cadent, condemnatique, & seclusi a cœtu, & concilio piorum in perpetuas tenebras relegabuntur, cum summus ille iudex ab ijs rationem dictorum, factorumq. reposcet. Verbum cadendi, & consistendi usurpat etiam M. Tullius eo modo, quo nos usurpauimus hoc loco. Apud eundem causa cadere est litem amittere, & comædus ille Terentianus cum dicit, se vix stetisse, nihil aliud dicere voluit, nisi fabulas Cæcili, quas ipse egerat, vix populi iudicio probatas fuisse. Hæc ego exempla ex scriptoribus elegantissimis ponere volui, ne quis forte existimaret, translationem, qua nos Dauidem usum suspicamur, nimis duram, aut insolentem existere.

Quoniam nouit] Deus bonorum innocentiam, & vitæ sanctimoniam singulariter amat, improborum autem uitam, & mores summo opere detestatur, itaque ut illi in perpetuum florentes, ac beati erunt, sic isti sempiternis supplicijs afficientur.

PARAPHRASIS.

ILLE quidem ad beatam uitam certissimus est aditus, si diligenter eo munere fungamur, cuius colendi efficiendique causa nos Deus sui præstantissimi numinis similes effinxit, & naturam compotem rationis ac cogitationis impertiuit. Hæc autem nobis ea re tributa fuerunt, ut cum cetera animantium

A 3 generæ

EXPLANATIO

genera ventri pabuloque seruirent, nos colendo Deo, rebusq. diuinis contemplandis animum intendere-
mus: & cum fide iustitiaque viuentes in terris, post incredibili gaudio, & aeo sempiterno fruermur in celo. Quae cum ita se habeant, recte beata vita constituitur in illo, qui ad eam sanctitatem peruenerit, ut non solum ab omni maleficio sese temperet, sed etiam mentem ipsam & agitationem animi, castam inuiolatamq. conseruet: & repudiato consilio impiorum, in recto Dei cultu, puraq. religione perseueret. Itaq. beatus illi, qui nihil flagitiosum aut impium cogitat, neque umquam recedit ab honesto, inito consilio peccandi. Quod si quid aliquando a nobis sit offensum, dum ab honesta viuendi ratione aberramus, certe danda est enixe opera, ut eo, unde digressi sumus quam celerrime reuertamur. Est enim caput ad bene beateque viuendum, uti ne viam improborum ingrediamur: proximum, ne diutius in ea consistamus. errare enim & labi (ut quid insipienter monet) communi hominum infirmitati: in errato perseuerasse, singulari cuiusque vitio est attributum. Sed totius improbitatis nulla est capitalior, quam eorum, qui non solum ipsi obstinato animo versantur in sceleribus, sed etiam alios pestiferis institutionibus corrumpunt: atque eos derident qui iustitiam et pietatem colunt, & animum exercent in optimis rebus. Verumtamen ad summum bonum adipiscendum, non satis est existimandum, si declines mala: nisi etiam virtutem ac pietatem colas. Itaque beatum illum

illum indicamus, qui & sese a vitijs purum & integrum seruat, & preceptis legum diuinarum studiose paret, & in ea meditatione dies noctesq. consumit, ut intelligat, quid iubeat Deus, quid ve prohibeat. quæ breuissima via sit in celum, quas pœnas improbi pendant, quæ præmia boni consequantur.

Qui ita se gerit, itaque vitam instituit suam, is instar fœcundæ arboris satur ad uberrimos fontes, & flumina sancta litterarum diuinarum atque illarum doctrina perpetuo irrigatus, pulcherrimos virtutum fructus, & illos quidem tempestiuos feret. Sapiens enim suo quæque tempore agit.

Idemque semper virebit, neque ullos umquam æstu formidabit, viri enim sancti, quamuis assidujs calamitatibus, premantur, tamen spe bona sustentati, & fonte salutari Spiritus sancti recreati semper vigent ac florent, & (quo nihil aut præstantius, aut optabilius accidere potest) semper eisdem omnia vertunt in bonum: siquidem res aduersas toleranter, secundas moderate ferunt: & siquid ab ijs aliquando peccatum est, exsuscitat ea cura animos, & maiores ad rem bene gerendam facit, ut quouis supplicia dignos putent, nisi culpam admissam maioribus sanent benefactis.

Explicauimus breuiter, qualibus & quantis bonis in hac etiam vita fragili miseraque fruerentur homines pii, & religiosi. At improborum, perditorumque hominum longe dissimilis est ratio. neque enim ij aut florent, aut ullos fructus ferunt, aut

EXPLANATIO

pulcherrimis illi muneribus afficiuntur a Deo : sed
ut pulverem & paleas dissipat ventus, sic furia scele-
rum homines impios & nefarios exagitant, & quo-
cumque illos libidinum et cupiditatum aestus impule-
rit, eo miseri precipites ruunt.

Proinde illud scire oportet, cum ex impuris &
profligati hominibus partim falsas religiones colunt,
partim de Deo, deque rebus diuinis recte sentiant.
utrumque horum hominum genus nouissimis tempo-
ribus una cum pijs & sanctis viris ad vitam quide
reuocatum iri : sed hoc interest, quod alteri, nem-
pe de Deo male sentientes, non vocabuntur in iudi-
cium, quippe de quibus sententia iam pronunciata
sit, ut scriptum est in Euangelio : alteri autem ad
tribunal Christi Dei sistebantur, illi quidem totius vi-
tae rationem relaturi, sed una cum impijs a sancto-
rum hominum coetu ac consessu procul absistent.

Ob eam vero causam boni in perpetuum florentes
ac beati erunt : improbi vero quique sempiternis sup-
plicijs mactabuntur, quia maximus ille omnium re-
rum moderator & dominus, innocentiam & vitam
sanctimoniam singulariter amat, carissimamque
habet : contraq. mores perditos profligatosq. & im-
pia facta summo opere detestatur.

PARAPHRASIS CARMINE.

Dum nigra iucundos per languida membra sopores
Mox irrigat mortalium,
Tu mecum tacitis hymnos meditare sub umbris

Cantu

Cantu Latino barbite

Iesseo quondam heroi modulate, tyranno

Qui siue pulsus a fero

Montibus in solis erraret? siue reuersus

In patriam ditissimas

Urbes, & latos populos ditione teneret,

Noctes, diesque maximo

Calicolum regi laudes cantare solebat.

At vos beati celites,

Est tutela quibus vatum commissa piorum:

Adeste queso dexteri,

Et quacumque Syros docuit rex optimus olim,

Per te Italas urbes lyra

Dum memorare iuuat, facilem concedite cantum,

Rebusque dignum maximis.

ALIA PARAPHRASIS CARMINE.

Beatus ille, qui nec audit impios,

Nec perseuerat improbos

Peccare, nec letatur irrisoribus

Se pessimus adiungere:

Sed mente pura diligit leges Dei,

Illasque semper cogitat,

Seu nox sopore amabili, seu lumine

Sol candido terram irrigat.

Qualis perennes orta propter riuulos

Arbor feraces ramulos

Ornat quotannis fructum latissima

Pulcherrimorum copia.

Suumque

EXPLANATIO

*Suumque honorem seruat omni tempore
 Densis amicta frondibus:
 Talis piorum est vita, talis omnium
 Colentium leges Dei.
 Hi quicquid umquam moliantur, exitus
 Illo fauente prosperos
 Habebit. haud sic improbi, sed puluerem
 Ut turbo late disiciat,
 Sic iactat illos impetus libidinum,
 Nulloque consistunt loco.
 Ergo supremi iudicis cum venerint
 Tribunal adiustissimum,
 Causa cadentes, a bonorum candida
 Turba procul miserrimi
 Trudentur ima in tartara: quoniam Deus
 Mores piorum diligit:
 At turpiter qui vitam agit, cruciatibus
 Hunc sempiternis afficit.*

ARGVMENTVM PSALMI II.

*Prædicit coniurationem Iudeorum contra Domi-
 num nostrum IESVM CHRISTVM, & ipsius
 regnum sempiternum canit.*

PSALMVS II.

QUARE fremuerunt gentes, & populi me
 ditati sunt inania?

Astiterunt

Astiterunt reges terræ, & principes conue-
nerunt in unum aduersus Dominum, & aduer-
sus CHRISTVM eius?

Dirumpamus uincula eorum, & proijcia-
mus a nobis iugum ipsorum.

Qui habitat in cælis, irridebit eos, & Domi-
nus subsannabit eos.

Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furo-
re suo conturbabit eos.

Ego autem constitui regem meum super
Sion montem sanctum meum. Narrabo de-
cretum.

Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego
hodie genui te.

Postula a me, & dabo tibi gentes heredi-
tatem tuam, & possessionem tuam terminos
terræ.

Reges eos in uirga ferrea, tamquam uas figu-
li confringes eos.

Et nunc reges intelligite, erudimini qui iu-
dicatis terram.

Seruite Domino in timore, & exultate cum
tremore.

Osculamini filium, ne forte irascatur, & pe-
reatis de uia,

Cum exarserit in breui ira eius. Beati om-
nes, qui confidunt in eo.

EXPLANA-

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

QVARE fremuerunt gentes] *Hos primos uersiculos explanat sanctorum hominum cœtus in actis Apostolorum, his uerbis, Domine tu es Deus, qui fecisti calum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, qui per os David pueri tui dixisti, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terra, & principes conuenerunt in unum aduersus Dominum & aduersus CHRISTVM eius? Conuenerunt enim uere aduersus sanctum filium tuum Iesum, quem unxisti, Herodes simul, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel ad faciendum, quacumque manus tua, & consilium tuum prius decreuerat ut fierent.*

Et aduersus CHRISTVM eius] *Idest filium, quem pater Iudeorum, & ceterarum nationum regem constituit.*

Dirumpamus] *Hec sunt uerba impiorum, uincula, & iugum CHRISTI a ceruicibus suis repellentium.*

Qui habitat] *Vaticinatur David, irritos fore conatus Iudeorum.*

Tunc loquetur] *Significat excisionem Hierosolymorum, & innumerabiles calamitates, quæ Iudeis impendebant.*

Ego autem] *Deus inducitur loquens. intellege autem, Deum CHRISTO regnum tradidisse, quatenus ille homo est, natura enim CHRISTI diuina*

uina regnum semper obtinuit.

Narrabo decretum] Christum facit narran-
tem, quid de se decreuerit pater.

Dominus dixit ad me, filius] Ioannes Chryso-
stomus, Theodorus Antiochenus, Hilarius Picta-
uorum Pontifex, & ante eos diuus Paulus in actis
Apostolorum affirmant, Dauidem hoc uersu prædica-
re CHRISTI reditum ad uitam. Itaque hoc uer-
bum hodie tempus id significat, quo tempore ille ab
inferis exsurrexit, atque imperio cali, et terra potitus
est. Verum hac de re nos satis copiose differuimus in
ea paraphrasi, quæ superioribus annis edita est, un-
de assumere licebit, quæ ad hunc locum pertinebunt.

Reges eos in uirga ferrea] Eos uidelicet, qui
imperium tuum repudiarint, neque dicto audientes
tibi esse uoluerint. uirga enim ferrea seueritatem impe-
randi significat. Sed uidentur magis probandi, qui
uerterunt ex Hebræo ad hunc modum, Conteres eos
uirga ferrea.

Tamquam uas figuli] Hoc simili magnitudo
supplicij exprimitur, itaque Hieremias iussus est, la-
gunculam fictilem conterere in conspectu populi, &
hæc loqui, Hæc dicit Dominus exercituum, si conte-
ram populum istum, & ciuitatem istam, ut conteri-
tur uas figuli, quod amplius refici non potest.

Et exultate cum tremore] Hortatur prin-
cipes, & reges, ut latentur salutaris eius imperio,
qui extitit uindex, & parens nostræ libertatis, quiq.
obedientes sibi ad uitam perducet beatam, & im-
mortalem.

EXPLANATIO

mortalem. Exultandum uero ait cum tremore, propterea quod ut ipsius misericordiae confidere cōuenit, ita lenitati coniunctam iustitiam formidare oportet. Quamuis ego libentius crediderim, Dauidem de eo loqui timore, quem parit amor, non culpa supplicium, quo magis enim quisque alterum ex animo amat, & colit, eo magis uereri solet, ne qua in re animum illius offendat. Hoc timoris genus aduersus CHRISTVM, & ipsius patrem ab homine Christiano requiritur in primis.

[Osculamini filium] Hoc est illum esse vestrum regem agnoscite, illum summa pietate colite, & ueneramini, solemus enim osculandis principum manibus nostram erga eos obseruantiam testificari.

[Et pereatis de uia] Idest, ne si iustum eius imperium recusaueritis, Deū in vos ira incitetis, et aberrantes a uia, quae ducit in caelum, in maximas, et perpetuas misérias uos proyiciatis, id quod breui tempore eueniet, nisi insaniendi, & repugnandi finem facitis.

PARAPHRASIS.

QVID sibi uult iste fremitus gentium, & insana concitatio populi? quis tantus furor principes & reges praecipites agit, ut bellum importunum contra Deum, Deique filium moliantur? & frustra eius uitam, & nomen conentur extinguere? qui tertio die postquam acerbissime necatus fuerit ab inferis exurget, atque imperium caeli ac terrarum in perpetuum obtinebit.

Rumpamus

Rumpamus (aiunt) vincula legum, quibus nos isti obstringere moliuntur, & iugum ipsorum a ceruicibus nostris repellamus. Hæc homines amentissimi petulanter ac temere iactant.

At summus ille Dominus omnium rerum, & moderator Deus, inanes eorum conatus ridet, ac pro nihilo putat.

Scilicet tempus video fore, cum ille sceleribus, & impietate Iudeorū grauiter commotus tecta urbis et mœnia eorum disturbabit, & gentem impiam ferro, fame, ac peste consumet, & reliquias omnium rerum egestate atque exilio perpetuo multabit.

Nimirum ait Dominus, quem vos impij tanquam perditissimum aliquem latronem in crucem tollere paratis, illum ego vobis regem præficere constitui. At Christus:

Exponam, inquit, omnibus, quid de me decreuerit Deus. Ille quidem, cum me ab inferis excitaret, hac oratione usus est: Tu Christe mihi filius es, Ego te ex ipsa æternitate genui, atque iterum hodie gigno, dum te ad vitam reuoco, ut pietatem colentibus aditum aperias ad calum, & vitam beatam & immortalem.

Et quoniam crudelissima tyrannide hostis sempiterni humanum genus liberaſti, sub potestatem ac ditionem tuam non Iudaos modo, sed omnes nationes terrasque subiungo.

Imperium tuum repudiantem pene seueritate comprimuo, & contumaces ac superbos funditus dele-

to.

EXPLANATIO

to. His quidem uerbis affatus est summus ille Deus Christum suum.

At uos, quicumque imperia terrarum obtinetis, hac percipite quæso diligenter, & ea penitus animis uestris mentibusque mandate. & cum intelligatis Iesum omnium mortalium regem constitutum esse, ultro illi summa fidelitate seruite, & letamini salutaris eius imperio, qui extitit & uindex, & parens uestræ libertatis, uosque ad uitam perducet beatam & sempiternam. Sed uestrum gaudium ne sit profusum & immoderatum, sed reuerentia metuque pio restrictum, ut enim ipsius misericordia confidere conuenit, ita lenitati coniunctam iustitiam formidare oportet.

Proinde uos in seruitutem filio Dei libentissimis animis dicite, illum summa pietate colite et ueneramini: ne si iustum eius imperium recusaueritis, Dei in uos iram incitetis: & declinantes de uia, quæ ducit in celum, in maximas & perpetuas miseras uos proyiciatis, id quod breui tempore eueniet, nisi insaniendi ac repugnandi finem facitis. O beatos & felices illos, qui ultro se ac sua omnia eius potestati fideiq. commiserint.

ARGUMENTVM PSALMI III.

Queritur de rebellionē populi, & spe diuini auxilij animum suum confirmat.

PSAL-

PSALMVS *David, cum fugeret a facie Absalon filij sui. III.*

OMINE quid multiplicati sunt, qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.

Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo,

Tu autem Domine protector meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

Voce mea ad Dominum clamaui, & exaudivit me de monte sancto suo.

Ego cubabo, & dormiam, neque excitabo, quia Dominus sustentat me.

Non timebo millia populi circūdantis me. Exurge Domine, saluum me fac Deus meus,

Quoniam tu percussisti omnes inimicos meos in maxilla, dentes peccatorum contriuisisti.

Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua.

EXPLANATIO.

CVM fugeret a facie Absalon] *Hac historia scripta est in secundo libro Regum, cap. xv.*

Et exaltans caput meum] *Hoc ait, quoniam Deus ipsum ex humili, & infimo loco ad altissimum regie dignitatis gradum perduxerat.*

Ego cubabo] *Ego (inquit) deponam om-*
B   nem

EXPLANATIO

nem solitudinem, & tranquilla, ac quieta mente consistam, propterea quod uideo, meam salutem Deo curæ esse. hoc enim significat, cum dicit, se dormituum, & sponte sua se excitaturum. Hac eadem orationis exornatione usus est in Psalmo quarto ad significandam magnam animi securitatem, cum ait, In pace simul cubabo, & dormiam. & Moses in Leuitico, Dabo (inquit) pacem in finibus uestris, dormietis, & non erit, qui exterreat. Quin etiam quod in latinorum est prouerbio, dormire in utramuis aurem, id eandem sententiam continet.

Quoniam tu percussisti] Dicit, se opem Dei fidenter implorare, propterea quod is saepe alias sibi periclitanti auxilio, salutiq. fuerat, & uim hominum perditorum infregerat, qui uitam ipsius tamquam immanes belluæ appetebant.

Domini est salus] Idest solus ex omnibus Deus salutem dare, & conseruare potest. quo circa omnem nostram fiduciam in sola eius misericordia collocare debemus.

Et super populum tuum benedictio tua] populum Dei appellat omnes pios, quos significat non modo saluos, & incolumes a Deo conseruari, sed etiam bonis omnibus augeri, atque ornari, sub hoc enim uerbo benedictionis hac sententia subiecta est.

PARAPHRASIS.

SVMME pater quidnam cause putem esse, cur

tot e popularibus meis me bello persequantur? cur inquam tanta vis ciuium coniuratione facta me capite ac fortunis acerrime oppugnat, cum neminem neque re, neque uerbo umquam violarim, cum omnes paterna pietate semper amplexatus fuerim?

Multi Domine, cum uideant me tam subito eiectum e ciuitate, non verentur affirmare, me tuo penitus auxilio destitutum esse, neque solum regno tum ab inimicis, sed etiam uita spoliari.

Sed licet, quod cuique libet, loquatur, ego quidem certum habeo, te mihi praesidio, salutisque futurum, id quod pro tua singulari misericordia numquam facere destitisti. Tu Domine, cum ego propter obscuritatem meam in hominum ignoratione versarer, tua benignitate perfecisti, ut consequerer magnam nominis celebritatem, & cum admiratione omnium, regno dignissimus iudicaretur.

Tu idem caput meum grauissimis calamitatibus afflictum, & depressum extulisti: neque umquam supplices manus tetendi ad sanctissimum templum tuum, quin aures attentas ad clamorem, & preces meas adhibueris.

Itaque tam firmo praesidio munitus, tamque salutare, & propitium numen expertus, deponam omnem animi curam, & solitudinem, & quicquam atque tranquilla mente consistam: neque me uel innumerabiles hostium copiae territabunt. Huc ades o maxime celitum, atque hominum pater, & rex, & in calamitate supplicis tui misericordiam adhibe.

B 2   Illam

EXPLANATIO

Illam ego pater imploro fidenter, propterea quod periculis meis numquam defuisti.

Tu Saulem acerbissimum, & perpetuum hostem meum funditus evertisti, tu vim, & furorem perditorum hominum, qui vitam meam ferro, atque insidijs appetebant, infregisti.

*Quae cum ita se habeant, vos mortales admo-
neo, nolite confidere uestris ingenijs, aut opibus,
aut ulli hominum potentia: sed ad Dominum con-
fugite, & omnes spes & cogitationes vestras in eius in-
finita misericordia collocate: nam solus Dominus,
servare, solus omnibus bonis ornare, & cumulare
nos potest. Quod si Domine, & salus, & vita, &
omnia bona ab uberrimo fonte benignitatis tuae ad
homines permaneant, aperi quæso illas manus tuas
munificentissimas, & populum tuum exple pulcher-
rimis muneribus tuis.*

PARAPH. CARMINE.

Pater beate, quid esse causa existimem,

Cur impio bello furens

Me persequatur immerentem ciuitas?

Meam salutem perditam,

Et derelictam populus a tua pater

Benignitate prædicat.

Sed quisque, quod lubet, loquatur, tu decus,

Certumque præsidium meum es.

Numquam fidem tuam pia inuoco prece,

Quin uocibus dexter meis

Aures

*Aures benignas praebeas, & supplicii
Optata dones omnia.*

Ergo quietamente utramvis dormiam

In aurem, & hostium minas

Ridebo vanas. nullus ullo tempore

Belli tumultus, aut ferox

Me praeliorum territabit impetus,

Non si trecentis militum

Me uellet hostis millibus, & undique

Mortem minentur omnia.

Exurge vindex scelerum, & hostium feram

Compesce uim crudelium,

Qui saepe, saepiusque me grauissimis

Im liberaisti casibus.

Tu perdidisti Saulem, & omnes impios,

Qui belluarum immanium

Instar salutem, & sanguinem meum hiantibus

Sauī appetebant faucibus.

Solus salutem, solus o dulcissime

Pater bona omnia sufficis,

Solus colentibus pie numen tuum

Aeterna donas gaudia.

ARGVMENTVM PSAL. IIIII.

*Pradicat misericordiam Dei erga se, & inimicos
suos hortatur, ut deponant odia, & libenti animo
se subyciant eius imperio, quem Deus ipse carissi-
mum habet, atque amplissimo regis honore, & no-*

B 3 mine

EXPLANATIO

*mine affecit. uidetur autem hoc carmen initio regni
sui composuisse.*

*Victori in Neginoth, Psalmus
David IIII.*

INVOCANTEM me exaudi Deus iu-
stitiæ meæ, in tribulatione dilatasti
mihi.

Miserere mei, & exaudi oratio-
nem meam.

Filij uiri usquequo gloriam meam ad igno-
miniam? ut quid diligitis uanitatem, & quæri-
tis mendacium?

Et scitote, quod segregauit Dominus san-
ctum sibi, Dominus exaudiet me, cum clama-
uero ad eum.

Contremiscite, & nolite peccare, cogitate
cū corde uestro in cubilibus uestris, & tacete.

Sacrificate sacrificia iustitiæ, & sperate in
Domino. multi dicunt, quis ostendit nobis
bonum?

Eleua super nos lumen uultus tui Domine,
dedisti lætitiā in corde meo,

Ex quo tempore frumentum eorum, & ui-
num eorum multiplicata sunt.

In pace simul cubabo, & dormiam,
Quoniam tu Domine solus securum habita-
re fecisti me.

Explanatio.

EXPLANATIO.

Victori in Neginoth] *De inscriptionibus hymnorum, & cur in ipsis, sæpe uocabulis hebraeis usi simus, explicatum est in eo procemio, quod nostræ paraphrasi præpositum est.*

Deus iustitiæ meæ] *Idest auctor, & custos innocentie meæ.*

In tribulatione dilatasti mihi] *Idest, cum in maximas periculorum angustias adductus essem, tu uiam saluti meæ latam effecisti, meq. in tuto, & tranquillo collocasti.*

Filij uiri] *Sic appellare solent Hebraei plerumque homines claros, & insignes. Vanitatem uero & mendacium uocat conatus illorum irritos, & inanes, atque consilia contra salutem ipsius frustra inita. Sic ficus, & arcus mendaces in litteris sanctis appellantur, quod fallant expectationem. uel potius eos reprehendit, quod posthabita cura rerum diuinarum falsa, & inania bona consecutentur, & omnes cogitationes suas abijciant in res futiles, atque fallaces. Est igitur huius uersiculi sententia, uos principes ciuitatis appello, quousque tandem abutimini patientia mea? Quousque toto animo, & studio omni incumbetis in eam curam, ut mihi uitam, & omnia uitæ ornamenta eripiat? Quamdiu cogitationes uestre uersabuntur in rebus uilissimis, tamq. contemptis?*

Scitote quod] *Nolite (inquit) existimare,*

B 4 me

EXPLANATIO

me humana ope, aut consilio ad regiam dignitatem peruenisse: ipse enim Deus me multis e millibus electum genti sue praefecit: ex quo fit, ut qui mecum repudiet imperium, non mihi, sed Deo repugnet.

Vocabulum hebraeum, quod interpretes latini grecum secutus sancti verbo exprimere solet, proprie in ijs hominibus ponitur, qui sunt animo benefico, & liberali, & adiuuandos omnes admodum propenso. talem autem decet in primis eum esse, qui regnum administrat.

Contremiscite] Monet illos, ut aliquando tandem metu diuini numinis a maleficio se se contineant, neue animo precipiti, & perturbato quicquam gerant, sed silentio noctis, cum mens soluta, & libera, & ceteris omnibus curis vacua est, diligenter exquirant, & cum animis suis considerent, quid faciendum, fugiendumq. sit, quid verum, & ratio precipiat, in primis, ut omni studio contineant linguam: quam si quis didicit moderari, maximum certe praesidium sibi ad reliquas virtutes comparauit.

Sacrificate sacrificia iustitiae] Hortatur inimicos, ut resipiscant, & peccata sua expient. appellat autem sacrificia iustitiae illa, quae cum fide, & vera pietate fiebant. vel potius ita vocat ipsius iustitiae cultum, atque animi exercitationem in optimis rebus. quo genere sacrificij nihil excellentius, nihil Deo gratius a nobis accidere potest. sic alio in loco laudis sacrificium dixit, cum dicere vellet hymnos, & studium diuinae bonitatis praedicanda, & laudibus

dibus efferenda.

Multi dicunt] Multi quod viderent Dauidem maximis, & assiduis calamitatibus exagitari solitum, suspicabantur, eius imperium reip. calamitosum fore. itaque cum ille iam adeptus regiam dignitatem ipsos hortaretur ad obedientiam, secum ipsi dicebant, quis præstabit, utile nobis fore, ut hic regnum administret? His rebus permotus vir sanctus Deum precatur, ut gentem Hebræam placidis oculis intueatur, suumq. sanctissimum numen tam præsens, tamq. propitium exhibeat, ut omnes intelligant, ipso regnante omnia prospera, & secunda fore.

Dedisti lætitiā] Latrabatur David, quod initia regni sui magna fertilitas agrorum consecuta foret: ea enim res polliceri uidebatur, ipsum dignitate sua non calamitatem populo, ut multi suspicabantur, sed prosperitatem potius allaturum. Haud equidem oblitus sum, me aliter hos uersiculos interpretatum esse in paraphrasi, sed unicuique liberum erit, utram explanationem sequi malit.

In pace simul cubabo] Sententia huius uersiculi in explanatione psalmi superioris explicata est.

PARAPHRASIS.

VOCES meas inuocantis exaudi sanctissime parens, & custos iustitiæ meæ, & qui vitam meam ex maximis sæpe angustiis et periculis eripuisti, in reliquum etiam tempus miserere supplicis tui, & precationem

EXPLANATIO

cationem meam audi.

Vos principes civitatis appello, quousque tandem abutemini patientia mea? quousque toto animo, & studio omni incumbetis in eam curam, ut mihi vitam & omnia vite ornamenta per summum dedecus, & ignominiam eripiat? quamdiu cogitationes uestras abijcietis in res inanes atque fallaces?

Animaduertite oro, quo semper euaserint vestra illa præclara consilia, & conatus: quo magis enim me opprimere, et meum nomen obscurare contendistis, eo magis auctore Deo factum est, ut apud omnes clarus, & admiratione dignus haberer. Quod si meum caput insidijs appetere pergitis, sic habetote: qui antea salutem & dignitatem meam semper tutatus est, eundem præsto semper futurum ad eam conservandam, & poenas vestre improbitatis, & perfidia exigendas.

Aliquando tandem metu diuini numinis a maleficio vos prohibete, ne ue animo præcipiti, & perturbato quicquam gerite: se silentio noctis, cum mens soluta & libera, & ceteris omnibus curis vacua est. diligenter exquirite, & cum animis uestris considerate, quid faciendum fugiendumque sit, quid uerum & ratio præcipiat: in primis omni studio continete linguam, quam si quis didicit moderari, maximum certe præsidium sibi ad reliquas omnes uirtutes comparauit.

Quod si nobis Deum uelitis placatum et propitiū, virtutem colite ac pietatem, atque animum exercete
in

in optimis rebus, & hoc præstanti genere sacrificijs gratiam vobis sanctissimi numinis facilius conciliabitis, quam innumerabilium cruore victimarum. castissimus enim Dei cultus, plenissimaque sanctitatis religio est, ut illum pura, & integra mente ueneremur, atque eius leges & præceptiones summa diligentia colamus. Hoc agite, neque in posterum spes, & cogitationes vestras in rebus fragilibus, & caducis, sed in misericordia Dei locatote: oculi enim eius aspiciunt homines pios, & aures ipsius attentæ sunt ad preces eorum.

Ego quidem omnes ad hunc modum adhortor; sed multi de summi Dei prouidentia, & benignitate dubitantes, aiunt: quis supeditabit nobis bona?

At ego Domine te suppliciter oro, ut vultu tuo splendidissimo nos aspicias: sic enim commoditatibus, & bonis omnibus circumfluemus. quinimo iam experti sumus liberalitatem tuam, iam animum meum incredibili gaudio compleuisti, propterea quod ciuibus meis large ac prolixè ea bona impertisti, quæ illi tam vehementer optabant. nam & uino, & frumento, & ceteris omnibus rebus ad uitæ cultum necessarijs abundant, & mihi maximis laboribus & periculis defuncto, placidissima pax & securitas tua benignitate concessa est.

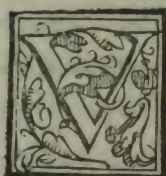
ARGVMENTVM PSAL. V.

Implorat auxilium Dei contra vim, & furorem Saulis.

EXPLANATIO

*Victori ad Neginoth, Psalmus
David V.*

VERBA mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.

Intende uoci orationis meæ Rex meus, & Deus meus.

Quoniam ad te orabo Domine, mane exaudies uocem meam,

Mane instituā ad te (orationem) & suspiciā, Quoniam non Deus uolens iniquitatem tu es.

Neque habitabit iuxta te malignus, non per manebunt iniusti ante oculos tuos.

Odisti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium,

Virum sanguinum, & dolosum abominabitur Dominus, ego autem in multitudine misericordiæ tuæ.

Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Domine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos, dirige in conspectu meo uia tuā.

Quoniam non est in ore eorū ueritas, cor eorum fraudulentum est.

Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose blandiuntur, iudica illos Deus.

Decidant a cogitationibus suis, propter multitudinem præuaricationum suarum expelle

pelle eos, quoniam rebellauerunt contra te.

Et lætentur omnes, qui sperant in te, in æternum exultabunt, & proteges eos.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices iusto,

Domine tamquam scuto bona uoluntate tua circumdabis eum.

EXPLANATIO.

MANE exaudies] *Hoc ait, quoniam matutinum tempus, & vespertinum lex attribuebat precationibus, & sacris faciendis. matutinum vero in primis accommodatum est, quod ea hora magis vacui sumus a ceteris curis. hinc illud, Deus, Deus meus ad te de luce vigilo. & alio loco, mane oratio mea præueniet te.*

Mane instituiam ad te (orationem) & suspiciam] *Quoniam lingua Iudaorum per angusta est, ac præcisionibus orationis abundat, quæ quidem res, mirabile dictu est, quam magnas afferat difficultates ad intelligendum, propterea visum est nobis esse faciendum, ut non nihil de nostro nonnullis in locis adderemus, quo fieret oratio plena, atque perfecta. quæ vero verba ad hunc modum adiecta fuerunt, ea fere omnia lineis sunt inclusa, ut in hoc versiculo factum vides.*

Et suspiciam] *Verbum hebraicum eam vim habet, ut in iis ponatur, qui oculis observant, aliquid expectantes. itaque verba hæc habent hanc sententiam,*

tiam,

EXPLANATIO

tiam, mane assistam supplex misericordia tua, & sublati ad celum oculis expectabo, dum mihi per-
dico, & afflicto opem aliquam feras. cum enim de-
testeris maleficia, & impietatem, certissimam
spem habeo, te diutius non passurum, ut boni exter-
minentur, & scelerati in tua sancta ciuitate flo-
reant.

Virum sanguinum] Hec omnia quamquam
communiter ad improbos referri possunt, tamen
in Saulem precipue dicuntur: quem quidem homi-
nem fuisse barbarum, iniustum, crudelem, & o-
mni scelere coopertum, legimus in libris Regum.
itaque uaticinatur fore, ut Deus tandem illius scele-
ra, & crudelitatem puniat, & omnibus declaret,
quantopere detestetur hoc hominum genus perditissi-
mum.

Ego autem] Predicit, se tandem sublati ini-
micis saluum, & incolumem in sanctam ciuitatem
reuersurum.

Domine deduc] Quoniam hostes immine-
bant semper capiti ipsius, orat Deum, ut pro singu-
lari bonitate, qua uti solet erga homines pios, sibi
dux, & comes sit in tantis periculis, neque permit-
tat, animum suum vlla vi, vel metu inimicorum
de recto vite curriculo declinare: viam enim Dei
appellat eam viuendi rationem, quam Deus requi-
rit a nobis, quamq. ille suis sanctissimis legibus pre-
scripsit.

Sepulcrum patens] Significat ijs uerbis, ex
istorum

istorum ore prodire verba mortifera, ut de salute illius actum sit, qui eorum malitiosas blanditias non cauet. Dauidem imitatus Hieremias pharetras hostium nominat sepulcrum patens, quod illorum sagitta certam perniciem ictibus afferrent.

Tamquam scuto] Ait, Deum beneuolentia sua tamquam scuto firmissimo protegere viros bonos, ac pios, illosq. incolumes conseruare ab omnibus telis, & insidys inimicorum.

PARAPHRASIS.

VOCES meas exaudi misericordie parens, percipe quæso preces meas attende verba, & clamorem meum Rex meus, & Deus meus: tibi enim supplices manus tendo, te solum intueor, in te vno omnem meam spem, & presidium repono, neque vllum certe intermittam diem, quin te primo diluculo multis cum lacrymis orem, quo ad incredibilem misericordiam tuam exorarim.

Aurora vix exoriente, cum mens ab omnibus humanis curis vacua est, animo attento atque humili sanctissimum numen tuum venerabor: & sublati ad celum oculis auidissime expectabo, dum mihi perdito, & afflicto opem aliquam feras.

Cum enim tibi nihil nisi rectum, castum, & sanctum placeat, certissimam spem habeo: te diutius non passurum ut boni exterminentur, & malefici natura atque omnibus turpitudinibus notis insignes in tua sancta ciuitate florent. Profecto umquam in conspectum

EXPLANATIO

speculum tuum venient, qui iustitiam & leges violant, atque alteri nocere non intermittunt.

Odisti quicumque se vitijs, & sceleribus contaminant: mendaces, vanos, fraudulentos funditus evertes. homines barbari, immanes, & humano sanguine cruenti seclusi a concilio caelestium sempiternis cruciatibus afficientur.

At ego tandem sublati hominibus conscelerationis, & nefarijs, pro tua misericordia saluus, & incolumis in sanctam civitatem redibo, & augustissimum templum tuum pie sancteque venerabor.

Eheu Domine semper hostes imminent capiti meo, vestigia mea semper observant. Itaque ne imprudens in eorum insidias precipiter, tu quaso mihi dux, & comes esto pro iustitia tua, atque effice mihi planam, & facilem viam, qua pervenitur ad illam beatissimam, & sempiternam domum tuam, neque permitte animum meum ulla vi, vel metu inimicorum de recto vitae curriculo declinare.

Nihil nisi maledicta, fraudes, mendacia in ore uigent istorum hominum perditissimorum. Animum gerunt insidijs, & effrenatis cupiditatibus redundantem. & quemadmodum ex apertis sepulchris tæterrimus odor afflatur, similiter ex ore istorum prodeunt verba felicitatis, & scelerum plenas: & quamquam aversissimo a me animo semper fuerunt, speciem tamen præ se ferunt amicorum, & mirifice mihi blandiuntur. **falsitatis.**

Dele funditus illos iustissime Rex, & quæ de me tollendo

tollendo inierunt consilia frange, cumque in dies magis magisque sceleribus scelera cumulent, & sanctissimas leges tuas violent euertātque, expelle illos de ciuitate tua, atq. in sempiternas tenebras precipita, quando ad eam arrogantiam, & furorem iam progressi sunt, ut a tuo imperio deficere, & tecum bellare non metuant.

Has impij pœnas pendant, boni vero, qui se ac sua omnia misericordie tuæ crediderunt, letitia exultent. profecto, quod precor, eueniet: nam boni labuntur in perpetuum, & presidio tuo septi vitam placide, tranquille, leniterque traducunt: & qui sanctissimi nominis tui colentes sunt, maximis afficiuntur bonis, atque ob eam rem numquam desinent gloriari de tua erga se beneficentia.

Tu Domine bonum ac pium quemque beneuolentia tua tamquam scuto firmissimo proteges, & incolumen conseruabis ab omnibus telis, & insidijs inimicorum.

ARGVMENTVM PSALM. VI.

Existimant Dauidem fecisse hos uersus, cum in morbum, & grauissimas calamitates incidisset ob stuprum Bersabeæ illatum, & maritum eius crudeliter interemptum.

C Victori

EXPLANATIO

*Victori in Negiloth super Seminith,
Psalmus David VI.*

DOMINE ne in furore tuo arguas
me, neque in ira tua corripas me.
Miserere mei Domine, quoniam
infirmus sum : sana me Domine,
quoniam conturbata sunt ossa mea,

Et anima mea turbata est ualde, sed tu Do-
mine usquequo?

Conuertere Domine, & eripe animam meā,
saluum me fac propter misericordiam tuam.

Quoniam non est in morte qui memor sit
tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?

Laboraui in gemitu meo, lauabo per singu-
las noctes lectum meum, lacrymis meis stra-
tum meum rigabo.

Caligauit præ amaritudine oculus meus, in-
ueterauit propter omnes inimicos meos.

Discedite a me omnes, qui operamini iniqui-
tatem, quoniam exaudiuit Dominus uocem fle-
tus mei,

Exaudiuit Dominus deprecationem meam,
Dominus orationem meam suscepit.

Erubescant, & conturbentur uehementer
omnes inimici mei, conuertantur, & erubesc-
cant ualde uelociter.

Explicatio.

EXPLANATIO.

DOMINE ne in furore] *Orat Deum, ne nimis iracunde secum agat, ne ve ad scelus, quod commiserat, vindicandum acerbiter adhibeat, sed paternam seueritatem.*

Sed tu] Domine usquequo?] *Quamdiu (inquit) exercebis iram in supplicem tuum? quousque differes curationem animi, & corporis mei?*

Conuertere Domine] *Idest auertisti faciem tuam a me propter scelera, & flagitia mea, nunc queso tandem placatus oculos tuos ad me conuerte, quando animus meus humilis, & mrens totus ad te conuersus est.*

Quoniam non est in morte] *Propterea (inquit) studeo, quamprimum a te sanari animam meam, quoniam certo scio, nullam esse reliquam spem curationis, si uita excedens mecum feram vulnera delictorum. Scio inquam Domine, hominem sic morientem una cum uita perdere & tui memoriam, & confitendi peccati sui facultatem, quod si animus illius uel tui recordetur, uel peccata sua confiteatur, inanis tunc eius confessio, inanis est eius recordatio. sic fere ueteres explanant. Alij uero totum hunc locum interpretantur in eam sententiam, ut dicant, uirum sanctum in maximis periculis uersantem de salute sua orare, & ostendere, se in uita retinendum esse, & ad eam rem demonstrandam eam ratione uti, qua ipsum usum uidemus etiam in Psal-*

C 2 mo

EXPLANATIO

mo xxx. cum ait, *Quæ utilitas in sanguine meo, si descendero in corruptionem? Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit ueritatem tuam?* Idem in alio Psalmo ait, *Numquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam, & ueritatem tuam in perditione?* Itaque uidetur etiam hoc loco mortem deprecari, ut in uita manens possit Deum laudibus celebrare, & ueram religionem inter mortales longe, lateq. propagare: id autem qui facere poterat, si e uita excessisset? Itaque illud scire oportet, confessionem in litteris sanctis sæpenumero pro laudatione appellari, & uocabulum hebraicum, quod interpres latinus græcum secutus uertit infernum, proprie sepulcrum significare, tamen si eodem nomine statum quoque mortuorum appellant tam eorum, qui iuste, sancteq. uixerunt, quam eorum, qui uitij, & sceleribus contaminati a uita discesserunt.

Lauabo per singulas noctes] *Lectum suum adulterij turpissimi fœditate commaculat, eas maculas se assidujs lacrymis deleturum ait, significans his uerbis summum animi dolorem, & cruciatum, quem sustinebat ob legem Dei uiolatam, & turpitudinem sceleris commissi.*

Caligauit præ amaritudine] *Dicit, se uitam uiuere amarissimam, ut iam præ continuo luctu, & lacrymis pene oculos amiserit, dum culpam, & peccata sua, & acerbis iniurias inimicorum deflere numquam desinit.*

Discedite a me] *Solet uir sanctus, cum defle-*
uit

uit calamitates suas, & misericordiam Dei imploravit, repente animum exhilarare, & uoces letitia plenas emittere, glorians, preces suas a Domino auditas esse. qua quidem re nos monet, si ad Deum puramente accedamus, non esse dubitandum, quin eius clementiam facile exoremus, & propitium numen sentiamus.

PARAPHRASIS.

DOMINE ne nimis iracunde mecum age, ne ue ad meum scelus vindicandum acerbiter, adhibe, sed paternam seueritatem.

Miserere mei misericordiae parens, ager enim & grauissime affectus est animus meus propter sceleris admissi magnitudinem, eius tu vulnera salutaribus fomentis, & remedijs tuae clementiae sana.

Sana me Domine, quoniam grauitas morbi & calamitatum, ita vires & animi mei, & corporis debilitauit, ut iam nulla mihi spes salutis ostendatur; meq. non solum vires, sed vita iam deficiat. Et tu domine quamdiu exercebis iram in supplicem misericordiae tuae? quousque differes curationem animi, & corporis mei?

Auertisti pater optime faciem tuam a me propter scelera, & flagitia mea: nunc quaeso tandem placatus oculos tuos ad me conuerte, quando animus meus humilis, & merens totus ad te conuersus est. Libera quaeso illum Domine iam tantis malis, meque saluū et incolumē serua pro infinita benignitate tua.

EXPLANATIO

*Quid iuuat, immatura morte spiritum mihi,
& hoc iucundum celi lumen eripere? An ego sen-
su, & uita spoliatus laudes tuas memorare, num
mortuus inter mortales sanctissimum nomen tuum ce-
lebrare potero?*

*Intelligo Domine, me taterribum facinus fecisse
perspicio, me scelus omni cruciatu vindicandum com-
misisse, cum misero Urie carissimam uxorem, &
uitam pariter eriperem: sed illud item scio, eam sem-
per fuisse lenitatem, & clementiam tuam, ut pani-
tenti veniam facile dares, neque te peccantium mors
& perniciēs, sed adhibita correctione salus, & uita
delectaret. Hac igitur cogitatione roboratus, num-
quam de misericordia tua Domine desperabo, sed in
perpetuo luctu, & squalore iacens, animo humili,
& demisso tibi manus supplices tendam: & si paucas
illas noctes inter falsa, & flagitiosa gaudia consum-
psi, reliquas omnes ego, dum vixero, noctes inter ge-
mitus, & amara suspiria consumam. Si lectum
meum impura libidine contaminari illum ego largo
& perenni lacrymarum flumine lauabo.*

*Sed iam Domine satis superque pœnarum dedi,
iam præ continuo luctu, & lacrymis pene oculos a-
misi, dum culpam, & peccata mea, & acerbis in-
iurias inimicorum deslere numquam desino.*

*Faceffite a me omnes quicumque insidias mihi &
perniciem comparatis. Dominus enim commiserat-
us est flebiles, & queribundas voces meas: Dominus
audiuit preces meas, Dominus deprecatione mea pla-*
catus

catus est mihi.

Hoc igitur intelligentes inimici mei erubescant, et timore perterriti contremiscant, cum videant se opinionione sua deceptos esse, & quem putabant ab omnibus proditum & desertum, cernant presidio Domini septum & munitum esse. Proinde pudore affecti, in fugam subito se conijciant, qui modo tam atrociter me ac fortunas meas oppugnabant.

ARGVMENTVM PSAL. VII.

Cum Saul Dauidem proditionis insimularet, quare re scriptum est in primo libro Regum, uir sanctus his uersibus sese purgauit, in quibus commemorat innocentiam suam, & diuinam iustitiam aduersus crudelitatem Saulis implorat, & illius interitum pradicat.

Psalmus Dauid, quem cecinit Domino pro uerbis Chus filij Iemini, VII.

DOMINE Deus meus in te speraui, saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me, Ne quādo rapiat ut leo animam meam, laceret, & non sit, qui eripiat.

Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis,

Si reddidi malum habenti mecum pacem,

C 4 si deserui

EXPLANATIO

si deserui aduersantem mihi sine causa,

Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra uitam meam, & gloriam meam in puluere habitare faciat.

Exurge Domine in ira tua, & exaltare contra commotiones inimicorum meorum.

Et exurge ad me in iudicio, quod mandasti, & congregatio populorum circumdabit te,

Et propter hanc in altum regredere, Dominus iudicabit populos,

Iudica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam, quæ est in me.

Consumet malitia peccatores, & diriges iustum scrutans corda, & renes Deus iuste.

Adiutorium meum a Domino, qui saluos facit rectos corde.

Deus iudex iustus, & Deus irascitur per singulos dies.

Nisi conuersus fuerit, gladium suum acuet, arcum suum tetendit, & parauit illum,

Et ipsi parauit uasa mortis, sagittas suas in persequentes effecit.

Ecce parturiuit iniustitiam, concepit dolorem, & peperit mendacium.

Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit.

Conuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticem

uerticem ipsius iniquitas eius descendet.

Confitebor Domino secundum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

EXPLANATIO.

PRO uerbis Chus filij Iemini] *Saulem Chusim nominat, id est Aethiopem propter eius profligatos, ac perditos mores, in eiusmodi enim hominibus nomen nigri apud veteres poni solitum, indicant etiam poetæ latini, ita tamen verum nomen suppressit, ut satis ostenderet, in quem scribat, cum eum vocat filium Iemini, in cuius familia natus est Saul, qui se ipse filium Iemini vocat in libris Regum.*

Domine Deus meus si feci istud] *Ego (inquit) Domine opem tuam expecto conscius innocentiae meae, Quod si id commisi, quod Saul mihi obijcit, si eius inquam vitæ, ac regno insidiatus sum, persequatur inimicus animam meam &c. Quod vero sequitur, si malum reddidi habenti mecum &c. id habet hanc sententiam: Ego quidem Saulem, dum ille me amauit, & honorifice tractauit, vni- ce dilexi, summaq. semper obseruantia colui, cum vero is ne verbo quidem violatus a me animum alienasset, meq. omni conatu capite, & fortunis oppugnaret, tantum absuit, ut iniurias grauissimas ulciscerer, ut cum mihi non semel eius opprimendi facultas accidisset, semper illi pepercerim, semper eius salutem meæ preposuerim. quod si mentior, persequatur inimicus animam meam &c.*

Et

EXPLANATIO

Et exurge ad me in iudicio, quod mandasti] *Tu Domine præcepisti rectoribus ciuitatum, ut eos, qui violarentur, iniuria prohiberent, neque aliquem sinerent iniuste opprimi, tu ergo presta, quod alijs faciendum præcepisti, & vindica me ab impetu Tyranni.*

Et congregatio populorum] *Id quidem a summis viris obseruatum, & memoriæ proditum est, qualescumque principes ciuitatum fuerunt, semper tales ciuitates fuisse, & ob eam causam vitiosos principes plus exemplo, quam peccato nocere, quod permulti imitatores eorum existant. Itaque cum Saul homo perditissimus, & contemptor Dei regnum obtineret, necesse erat, negligi in ciuitate curam rerum diuinarum. Hoc intelligens Dauid non tam vitæ suæ, quam religioni, & saluti ciuium consulens supplicium tyranni sceleribus exposcit, confirmans fore ut eo sublato populi ad cultum diuinum reuertantur, id enim significat, cum ait, & congregatio populorum circumdabit te. & re vera nihil fere est, quod magis animos vulgi ad religionem excitet, quam ubi Deus iustitiæ suæ documenta constituit, & insigni aliquo facinore declarat, se bonis consulere, improbos ulcisci.*

Et propter hanc] *Idest, pro salute huius ciuitatis, & conuentus declara vim, & potestatem tuam in homines impios, & omni scelere contaminatos, ut qui te quasi iacentem, atque humana omnia despicientem negligunt, excelsum, & omnium rerum modera-*

moderatores esse intelligant, & sanctissimum numen tuum debito cultu uenerentur.

Iudica me secundum iustitiam meam] Non virtutes suas prädicat his verbis, aut iustitiam iacet apud Deum, quem appellans alio loco ait, *Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens, sed significat, se in eo, in quo accusatur, omni culpa vacare, quippe qui neque re, neque uerbo Saulem violarit.*

Nisi conuersus] Nisi (inquit) Saulem suorum scelerum penituerit, prädico, illum gladio, & sagittis Dei interiturum. nec falsus vates fuit Dauid, nam legimus in libris Regum, Saulem & sagittis hostium fuisse vulneratum, & suo se gladio traiecisse. hac autem pœna illi a Domino irrogata fuit, itaque recte dicit, eum gladio, & sagittis Domini interfectum iri.

Et ipsi parauit uasa mortis] Idest, in ipsum Saulem arma mortifera preparauit. sic apud Ezechielem, Unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

Ecce parturiuit] Exaggerat improbitatem Saulis pulcherrima allegoria. Est autem ὕστερον πρότερον, conceptus enim parturiendi tempus antecedit, concepit autem Saul dolorem ex inuidia, cum uideret Dauidem sibi rerum gestarum gloria præferri, parturiuit autem iniustitiam, cum dissimulato odio perniciem illi machinabatur, peperit autem mendacium, cum odium suum patefecit, & ficto insidia-

rum

EXPLANATIO

rum crimine innocentem bello persecutus est, tunc enim eius improbitas, quæ prius animo calabatur, tamquam fœtus ex utero in apertum prodijt. vel potius ait, Saulem concepisse dolorem, propterea quod machinabatur ipsi calamitatem, & mortem. cui sententiæ respondet id, quod paullo infra subiungitur, conuertetur dolor eius in caput eius, id est dolor, & perniciēs, quam mihi moliebatur, in eius caput redundabit.

Lacum aperuit] Alia est allegoria, quæ significat fore, ut Saul in ea mala incidat, quæ parauerat ipsi Dauidi. Quod autem res futuras pronunciat, perinde quasi earum rerum tempora iam præterierint, id usu, & consuetudine linguæ hebrææ facit, quæ res futuras exprimere solet etiam verbis tempus præteritum significantibus.

PARAPHRASIS.

DOMINE Deus meus in te uno spem locavi omnium rerum mearum, at tu, oro, ab omni periculo inimicorum me conserva.

Hostis immanis & ferus, tamquam leo, furore incitatus rapitur ad cadem meam: ex huius ore, ac faucibus vitam meam tu servare potes; præterea nemo.

Ego pater optime, misericordiam tuam fidenter imploro, fretus innocentia mea: quippe qui mihi conscius sim, me neque id commisisse, quod Saul criminatur, neque eius vitæ, aut imperio ullis unquam insidias

insidias fecisse.

Ego regem, quoad ille me amanter, & honorifice tractauit, vnice dilexi, summaque semper obseruantia colui: cum vero is ne verbo quidem violatus, a me animum alienasset, meque omni conatu, capite ac fortunis oppugnaret, tantum absuit, vt iniurias grauissimas vlciscerer, vt cum mihi non semel eius opprimendi facultas accidisset, semper illi pepercerim, semper eius salutem mea praposuerim.

Si mentior, insequatur ille fugientem & capiat, neque solum mihi vitam eripiat, sed gloriam quoque & omnem memoriam nominis mei funditus extinguat.

Quod si Domine innocens sum, si mihi manus violenter asserunt, quid hoc silentio pateris? quid tanta in homines omnium vitiorum seruos, & ministros lenitate uteris? Utere queso iam potentia tua, & declara vim seueritatis, & iustitiae contra vim, & magnitudinem scelerum tantorum: iam istarum immanum beluarum impetum, & rabiem comprime.

Tu certe mandasti ciuitatum rectoribus, vt eos qui violarentur, iniuria prohiberem, neque aliquem sinerent iniuste opprimi: tu ergo praesta quod alijs faciendum praecepisti, & debitas poenas repere ab impio tyranno. Hoc ego certe non tam vna mea, quam tua sanctissima religioni & saluti ciuium consulens peto. Video regem barbarum, iniustum, & contemptorem numinis tui quam plurimos habere imitatores sui, & plus iam exemplo, quam peccato ciui
tati

EXPLANATIO

tati nocere. Video non sine acerbissimo animi sensu, & dolore sacra, & caeremonias, & leges vulgo proteri, & conculcari. Quod si regis impietatem, & furorem insigni aliquo supplicio coerceas, & illustra iustitiae tuae documenta constituas, ut intelligant homines, te bonis consulere, improbos ulcisci: profecto religio, & sanctitas in animis mortalium recipient antiquum dignitatis locum, & populus maximo consensu excitabitur ad colendum & venerandum summa pietate nomen tuum.

Itaque propter salutem ciuitatis huius declara vim & potestatem tuam in homines impios, & omnibus sceleribus coopertos, ut qui te quasi iacentem, & humana omnia despicientem pro nihilo ducunt, excelsum, omnium rerum moderatorem intelligant, atque in posterum summa reuerentia tuo numini preces cultus, honores adhibeant. Sed quamquam pro tua singulari lenitate diuturnam saepe nocentibus concedis impunitatem, nemo tamen in eam spem adducatur, ut existimet, te scelera & flagitia multa impunitaque dimissurum scilicet tempus erit, cum de dictis & factis omnium mortalium iudicia constituentur, in quibus cuique pro eo ac quisque merbitur, aut poenas erogabis, aut praemia persolues.

Sed accelera quaso Domine, & si me iniuria in hac periculo uocatum uides, innocentis miserere, & inuincorum vim atque impetum frange.

Eueniet certe, quod precor, iam tamque improbos sua scelera de medio tollent, & integritatem me-

am

am maximis bonis cumulabit Dominus, qui pro iustitia sua piorum, impiorumque rationem semper habet, neque ab ullo umquam falli potest, quippe qui intropiciat in intimos sensus, & affectiones hominum.

Salus & vita mea in fide ac tutela Dei est, qui seruat omnes virtutis & pietatis amantes.

Deus aequissimus est iudex, Deus & bonus hominibus fauet, & nocentes punire non intermittit.

Itaque nisi quam primum Saulem improbitatis sue penituerit, prædico illum breui per summum dedecus, & ignominiam interiturum. Iam gladium suum exacuit Deus. iam tetendit arcum, atque in illum, & ceteros hostes meos sagittas, & mortifera tela præparauit.

En hostis perniciem mihi, & pestem iam diu machinatur. Quod scelus ille in me conceptum, atque animo inclusum parturibat, id scelus erupit tandem.

Nihil is fallacie, nihil fraudis et insidiarum prætermittit, quo me de medio tollat: sed quam volet, amenti furore debacchetur, mox enim scelerum poenas dabit: & quæ vis ab eo mihi nefarie intenta est, ea vis in ipsum familiamque eius recidet: quæque improbitas illum ad meam cadem exacuit, ea illi & dedecori, & exitio tandem erit.

At ego periculis omnibus defunctus, immortales gratias agam Deo pro iustitia ipsius, et sanctissimum nomen eius perpetuis hymnis, & carminibus celebrabo.

Argumen-

EXPLANATIO

ARGUMENTVM PSAL. VIII.

Existimant omnes fere interpretes graci, & latini, Ecclesiam piorum induci hoc hymno uictoriam CHRISTI, & nomen ueri Dei toto orbe diffusum celebrantem, deinde beneficia eius in uniuersum genus humanum collata pradicantem.

*Victori ad Githith, Psalmus
David VIII.*

OMINE Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in uniuersa terra,

Quoniam eleuata est magnificentia tua super cælos.

Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum, & ultorem.

Quoniam uidebo cælos tuos opera digitorum tuorum, lunam, & stellas, quæ tu fundasti.

Quid est homo, quod memores eius? aut filius hominis, quod uisitas eum?

Minuisti eum paullo minus ab Angelis, gloria, & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues uniuersas, insuper & pecora campi,

Volucres

Volucres cæli, & pisces maris, & quicquid
perambulat semitas maris.

Domine Dominus noster quam admirabile
est nomen tuum in uniuersa terra.

EXPLANATIO.

Ex ore infantium] Hoc (ait) in primis vim,
& salutare potentiam tuam declarauit, quod per
Apostolos tuos, homines rudes, & indoctos, & sim-
plicibus pueris similes, nomen tuum per cunctas na-
tiones fama celebrasti, & asperrimam Diaboli ty-
rannidem funditus evertisti. Vocat autem Diabo-
lum inimicum, et ultorem, quoniam ille nos odio sem-
piterno persequitur, & ad peccata semper instigat,
peccantes uero ulciscitur, atque ad supplicium rapit.
Theodoretus sic explanat hunc uersiculum.

Quoniam uidebo] Letatur ecclesia piorum,
quod deuicto, ac deletio hoste sempiterno generis hu-
mani, sibi iam pateat aditus ad cælum, ubi multa,
& uaria spectacula sit habitura, seq. scientiam re-
rum pulcherrimarum percepturam intelligat. Ita
interpretatur hunc locum Gregorius Nazianzenus
in libris de theologia. quidam uero sic explanant, ut
existiment, cum Dauid suspiceret lunam, & stellas,
monumenta diuinitatis sempiterna, atque ex alie-
ra parte consideraret incredibilem amorem, quem
habet erga humanum genus tantorum operum effe-
ctor & Dominus, exclamare solitum, Domine quid
est homo, quod memor es eius? aut filius hominis,

D quod

EXPLANATIO

quod uisitas eum?

Aut filius hominis] quis inquam est homo, quod eius saluti, & commodis tanta benignitate consulis, ac prouides?

Omnia subiecisti sub pedibus eius] sed humana natura, dum cupiditati suae potius quam Dei uoluntati obtemperat, hoc praestantissimum imperium amiserat, per Christum autem dominum nostrum pristinam potestatem recepimus, a Deo amantissime adoptati sumus, quod si filij Dei sumus, heredes quoque sumus, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi.

PARAPHRASIS.

SVMME omnium rerum domine, atque Rex noster, quam ampla, quamque celebris est tui nominis gloria non solum in caelo, sed omnibus etiam finibus terrarum.

Nimirum olim dicebatur, notus in Iudea Deus, in Israele magnum nomen eius: sed postea quam filius tuus humanum corpus assumpsit, cognitio nominis tui sic omnes gentium oras peragrauit, ut dijs falsis, & commenticijs repudiatis homines etiam barbari, & immanes te effectorem, & moderatorem caeli, & terrarum intelligerent ac nominarent.

Id uero in primis vim, & salutarem potentiam tuam declarauit, quod per Apostolos tuos, homines rudes & indoctos, & simplicibus pueris similes sanctissimum nomen tuum per cunctas nationes fama celebraſti, & castissimam plenissimamque pietatis religionem

religionem longe lateque propagasti, atque asperri-
mam diaboli tyrannidem funditus euertisti, qui nos
odio sempiterno persequitur & ad peccata semper in-
stigmat, peccantes uero ulciscitur, atque ad poenam
& cruciatum rapit.

Proinde cum animi piorum ex corporum vincu-
lis euolauerunt, non iam illi tenebras, & cacas in-
ferorum latebras petunt, sed letitia exultantes per-
uolant in sedem illam, & splendidissimam domum
tuam, ubi pulcherrimam tui numinis, & cetera-
rum rerum scientiam consequuntur, & globos athe-
rios monimenta manuum tuarum sempiterna, &
candorem Solis & Lunæ, stellasque vagas & iner-
rantes incredibili cum voluptate mirantur. quam-
diu enim animi nostri in corporibus versantur, a per-
fecta cognitione non solum numinis tui, sed etiam re-
rum naturalium longissime absunt, earumque rerum
tantum umbras quasdam, & obscuras imaginis in-
tuentur, quod eorum acies caligine circumfusa hac in
terris dispicere non possit, quamuis sese acrius inten-
dat: pure autem ac dilucide perspicit, cum e terrenis
concretisque corporibus animi euadunt in eas oras,
rerumque superarum contemplatione coram perfru-
untur nulla iam re impediante, quo minus perspi-
ciant quale quidque sit quod certe nulla ratione con-
sequi potuisset humana natura, nisi Christus impe-
rium diaboli euertisset, & de calo descendens ascen-
sum in ea loca nobis aperuisset, ut iure gloriemur -
quod deniçto ac delecto hoste illo sempiterno generis,

D 2   humani

EXPLANATIO

humani nobis pateat aditus ad concilium mentium
beatarum, ubi multa & varia spectacula sumus ha-
bituri, nosque scientiam rerum pulcherrimarum
percepturos intelligamus.

Itaque, cum incredibilem tuam erga nos bene-
ficentiam Domine considero, & mecum ipse diligen-
tius etiam atque etiam cogito, omnium rerum do-
minum et effectorem Deū nostrae libertatis causa for-
mam & condicionem serui suscepisse, & ut nobis im-
mortalitatem suam impertiret mortalitatem nostrā
induisse, & post maximos labores, & arumnas acer-
bissima morte uitam profudisse, ut nos aeo beatissi-
mo ac sempiterno frueremur. hac ego cum animo sa-
pe multumque reputans, tantorum meritorum ex-
cellentia stupefactus exclamo, Domine quis est homo,
quod eius saluti & commodis tanta benignitate con-
sulis ac prouides? Quis inquam homo est, quod eum
pestifero morbo laborantem iuuisset, & eius vulnera
tuis vulneribus sanas?

Tu Domine mentibus illis celestibus, & ab omni
concretionem mortali segregatis hominem pene gloria
& honore exaquauiisti: Tu vim memoriae illi, & men-
tis, & cogitationis impertisti, ut & praeterita & te-
neret, & futura prouideret, & complecti posset pra-
esentia, atque aliquando ad supremam celestium a-
nimorum dignitatem perueniret, modo sese a conta-
gione corporis integrum castumque seruaret, seque
rotum dederet venerationi numinis tui: Tu denique
hominem huic medio mundi globo tamquam morta-
lem

lem aliquem Deum propositum esse voluisti: neque solum ea quæ gignuntur in terris, sed etiam calum ipsum, & admirabiles illos syderum fulgores ad usus & commoditates illius creauisti, eiusdemque imperio & potestati permisti tot genera, tamque disparia bestiarum cicurum ferarumque, & omnes aerias animantes, & quæ fluminibus, & mari beluæ occultantur. Sed humana natura, dum cupiditati suæ potius, quam tuæ voluntati obtemperat, & maiorem tæterrimo hosti, quam optimo parenti fidem habet, hoc præstantissimum imperium, & libertatem cum durissima turpissimaque seruitute commutarat: & figuram suam retinebat illa quidem, sed in ea beluarum mores vitamque gerebat. Itaque gratias & habere & agere debemus Christo filio tuo, quantas maximas animi nostri capere possunt, quando per eum pristinam potestatem recepimus, neque solum in libertatem vendicati, sed etiam a te amantissime adoptati sumus. quod si filij tui sumus, heredes quoque sumus: heredes quidem tui, coheredes autem Christi. Quis vero iam dubiet, quin omnia subiecta sint hominis dominationi, & imperio? cum tu Christe hominem a morte excitatum regni sempiterni socium, & consortem effeceris, atque omnia quæcumque cali & terræ complexu coercentur, sub eius potestatem ditionemque subiunxeris.

Summe omnium rerum Domine, atque Rex noster, quā ampla quāque celebris est tui nominis gloria, non solum in calo, sed omnibus etiā finibus terrarum.

D 3 Argumen-

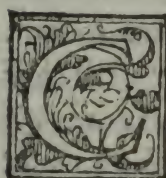

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. IX.

Hymnus est, quo celebrat uictoriam, quam ex bello formidolosissimo reportarat.

*Victori super morte insipientis,
Psalmus David IX.*

CONFITEBOR tibi Domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.

Lætabor, & exultabo in te, psallam nomini tuo altissime,

Cum conuersi sint inimici mei retrorsum, & corruerint, & perierint a facie tua.

Quoniam fecisti iudicium meum, & causam meam, sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam,

Increpasti gentes, & periit impius, nomen eorum delesti in æternum, & in sæculū sæculi.

O inimice confectæ sunt uastitates in æternum? ciuitates destruxisti?

Periit memoria eorum cum ipsis? Dominus autem in æternum permanet.

Parauit ad iudicandum thronum suum, & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia.

Et factus est Dominus refugium pauperi,
adiutor

adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.

Et sperent in te, qui nouerunt nomen tuū,
quoniā non dereliquisti quæretes te Domine.

Pfallite Domino, qui habitat in Sion, an-
nunciate inter gentes opera eius.

Quoniam requirens sanguinem eorum re-
cordatus est, non est oblitus clamorem pau-
perum,

Miserere mei Domine, uide afflictionem me-
am de inimicis meis,

Qui exaltas me de portis mortis, ut annun-
ciem omnes laudes tuas in portis filiæ Sion.

Exultabo in salutari tuo, demersæ gentes in
foueam, quam fecerunt.

In laqueo quem absconderunt, comprehen-
sus est pes eorum,

Cognitus est Dominus iudicia faciens, in
operibus manuum suarum comprehensus est
peccator.

Conuertantur peccatores in infernum, o-
mnes gentes, quæ obliuiscuntur Deum.

Quoniam non in æternum obliuio erit pau-
peris, spes pauperum non peribit in æternum.

Exurge Domine, ne præualeat homo: iudi-
centur gentes in conspectu tuo.

Incute Domine timorem illis, sciant gen-
tes, quod homines sunt.

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

Super morte insipientis] *Plerique Hebraeorum hunc insipientem existimant esse Goliathum illum Palaestinum, quem David singulari certamine superauit.*

Cum conuersi sint] *Ita quoque uertit hunc uersiculum Symmachus, ut refert Theodoretus.*

O inimice] *Multae sunt explanationes huius loci, nos secuti sumus eos, qui existimant, interrogationem esse, qua uir sanctus insultet in hostem barbarum, & immanem, qui minatus fuerat, se uastaturum terram Iudaeam, & nomen Hebraeorum ad interuersionem redacturum, & eo quidem libentius hanc explanationem amplectimur, quod in uersiculo hebraeo inest interrogationis nota.*

Quoniam requirens sanguinem] *Idest ultus est iniurias, quas nobis finitimae gentes intulerant: requirere enim sanguinem, in litteris sanctis est eadem alicuius ulcisci, ut apud Ezechielem, sanguinem eius de manu tua requiram.*

Miserere mei Domine] *Dixerat, Deum non esse oblitum clamorem miserorum: quid vero clamauerint illi, nunc ostendit.*

Vt annunciem laudes tuas] *Miserere (inquit) mei, & incolumitati meae consule, ut in conuentu piorum laudes tuas possim predicare. Ex quo intelligitur, vitam & optandam, & petendam esse, non quo fruendis voluptatibus, vel diuitiis cumulan-*
dis

dis nos dedamus, aut honoribus, & gloria in seruiamus, sed ut Deum optimum maximum verbis, & factis laudemus, atque homines ad religionem, & veram pietatem cohortemur. Sciendum est autem, apud veteres Hebraeos portas urbium celeberrimam partem ciuitatis fuisse, & in ijs agitari iudicia, & populi cœtus celebrari consueſſe. itaque porta appellantur in litteris sanctis loca publica, & celebria. In portis igitur urbis, idest, in conuentu populi prædicaturus est laudes Dei.

Demersæ sunt gentes in foueam, quam fecerunt] Significat, quæ mala hostes Hebræis intentauerant, in ea ipsos mala nec opinâtes incurriſſe.

Sciant gentes, quod homines sunt] Idest, intelligant impij suo magno malo, se mortales esse, & caducos, & ea condicione natos, ut eorum res florentes possint fieri deteriores, & rebus asperis commutari.

PARAPHRASIS.

MAXIME celitum atque hominum Domine gratiam tibi semper habebo, quantam maximam animus meus capere potest. Carminibus semper celebrabo consilia, euentus, & mirabilia facinora prouidentie tue, neque iam me rebus ullis fragilibus, & caducis oblectabo, sed omnes meas voluptates, & delectationes in te positas, & constitutas habebo, de tuis tantum laudibus ad citharam semper canam.

Inuaserant in fines nostros innumerabiles barbarorum

rorum copia, neque minor metus, & trepidatio mentes nostras inuaserat, sed tu pater optime ce-
riter & omnem terrorem ex animis, & hostem e no-
stris finibus expulisti, illumque scelus anhelantem,
cedes que terribilissimas spirantem, & tectis ciuitatis
tue ferrum flammamque minantem occisione occi-
disti.

Non passus es Domine nos diutius in tantis cala-
mitatibus iacere, sed pro tribunali sedens disceptasti
causam nostram iustitiae custos sempiterna, & sen-
tentia secundum nos pronunciata, horribili voce ad
uersarios increpuisti: sustulisti impium, & nomen
crudelissimae gentis ad internecionem redeigisti.

Quo euaserunt barbare truculenti conatus, &
minitationes illae, quas arroganter magnificeque ia-
ctabas? Num urbes, & opida nostra direpta & in-
flammata? Num liberi & coniuges in seruitutem
abductae?

Num memoria nominis Iudaei funditus deleta?
Tuus certe furor haec nobis intentabat. quippe qui
stultissime putares, nullum in celo numen, nullam
vim diuinam existere, casum & fortunam dominari,
nullamque piorum impiorumque haberi rationem,
sed maximus ille celitum, atque hominum rex vita
fruitur, atque euo perenni, & sempiterno, neque al-
liud existit sanctissimum illud numen nisi vita opti-
ma, perpetua, & sempiterna, e quo perenni augu-
stissimoque fonte uniuersis amantibus vita manat &
spiritus, & naturis inanimatis forma omnis, & o-
mnis

monis existendi ac permanendi vis munifice, prolixè,
large suppeditatur, & ille quidem ut omnium rerum
effector & creator est, ita hanc omnem mundi pul-
chritudinem admirabili sapientia regit & guber-
nat, neque uniuerso generi hominum modo, sed e-
tiam singulis separatim summa benignitate consu-
lit & prouidet, ac iudicia continenter exercet, gra-
tiam cuique referens, pro eo ac quisque promeretur:
bonis amplissima premia, nocentibus supplicia con-
stituens.

Itaque afflictis & violenter oppressis ille semper
erit præsto, semper ille miserorum iniurias, & cala-
mitates subleuabit.

Et tua misericordie confident Domine, ad quoscum-
que nominis tui fama peruenierit, propterea quod te
pie sancteque colentes non deseruisti.

Canite ciues, canite hymno Deo, qui sedem augu-
stissimam in excellenti tumulo Sionis constitutam in-
colit: agendum laudes & consilia, & commemoran-
da facinora maximi numinis omnibus gentium oris
fama celebrate, quo ille tandem liberentur errori-
bus, & relictæ superstitione ad castissimum sanctissi-
mumque Dei nostri cultum sese conuertent.

Deus noster pietatis amantes amantissime tuta-
tur Deus noster acerrime ultus est iniurias, quas no-
bis impie nationes intulerant, neque preces gemitus-
que populi sui contempsit, qui continuis in lacrymis,
& marore versabatur, & supplices manus ad ca-
lum tendens his verbis illum venerabatur: Misere-

EXPLANATIO

re nostri domine pro infinita misericordia tua. Aspice quanta crudelitate vexemur, et diripiamur ab impijs.

Affer opem Domine, qui sepe supplices tuos ex mortis ore, & faucibus eripuisti, ut laudes tuas in celeberrimo conuentu, magna omnium gratulatione predicemus.

Nos quidem ad hunc modum orabamus, at ille tam praesens, & propitius nostris calamitatibus affuit, ut nobis salutem pro exitio, pro gemitu & lamentatione iucunditatem & laetitiam daret: nempe quas insidias comparauerant hostes, quaeque mala nobis & liberis nostris intentabant, in eas ipsi insidias & mala nec opinantes incurrerunt: & imperium nostrum quo magis delere, conati sunt, hoc magis oppugnatione sua longe lateque dilatarunt.

Quod si quis antea dubitabat, an Deus rerum humanarum procuracionem habere, is iam potest omnem dubitationem ex animo deponere. quandoquidem iustitia eius in hac nostra calamitate, tam clara & illustris fuit, ut omnes pene oculis viderent illum propugnantem pro miseris & calamitosis, & improborum ferocitate exultantium vires opesque frangentem.

Quicumque Deum Deique cultores inimico animo persequuntur, poenas meritas impietatis pendant, & terra dehiscente ad cacas inferorum tenebras viui detrudantur. indigni enim cali spiritu et luce sunt, quicumque lucis & spiritus largitorem aspernantur.

Euentura praecor. quamuis enim Deus videatur

ad

*ad tempus obliuisci miserorum, non tamen fieri potest
ut is eorum calamitatem & solitudinem despiciat,
aut impios diutius impune grassari permittat.*

*Exurge Domine, & contunde omnes tui nominis
hostes. Ne queso sese homines efferant tam insolenter,
neue potentia ad perniciem miserorum abutantur.
Perseuera queso Domine in eo quod cœpisti, iudicia
continenter exerce, innocentes tutare, improbos coer
ce, ut aliquando intelligant sese homines esse, idest,
mortales & caducos, & ea condicione natos ut eo
rum res florentes possint fieri deteriores, & rebus a
speris commutari.*

ARGVMENTVM PSAL. X.

*Inuehitur in homines impios, & crudeles: quo
rum secunde res, & iniustitia aduersus Deum, atque
homines sepe commouent animos piorum, ut ea que
rantur, quæ David persequitur hoc psalmo.*

P S A L M V S X.

*ut quid Domine recessisti longe?
abscondis (faciem) in opportunita
tibus, in tribulatione?*

*Dum superbit impius, persecui
tur pauperem, comprehendatur in consilijs,
quæ cogitant.*

*Quoniam laudat peccator desiderium ani
mæ*

EXPLANATIO

mæ suæ, & avarus benedicit

Blasphemanti Dominum. Impius propter superbiam, quam uultu præsefert, non quærit Deum.

Non est Deus in ullis cogitationibus eius, molestæ sunt uiæ illius in omni tempore.

Procul iudicia tua sunt a facie eius, omnes inimicos suos flatu prosternit.

Dicit in corde suo, non mouebor, a generatione in generationem ero sine malo.

Maledictione os eius plenum est, & dolis, & fraude, in lingua eius afflictio, & iniquitas.

Sedet in insidijs pagorum, & clam interficiet innocentem.

Oculi eius in pauperem respiciunt, insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua,

Insidiatur, ut rapiat pauperem, rapiet pauperem dum attrahit eum

In rete suum. subsidit, & humiliat se, & cadet in fortitudine eius turba pauperum.

Dixit in corde suo, oblitus est Deus, abscondit faciem suam, ne uideat in æternum.

Exurge Domine, & exalta manum tuam, ne obliuiscaris pauperum.

Propter quid irritauit impius Deum? Dixit in corde suo, quod non quæres?

Certe uides: tu enim afflictionem, & furorem intueris ut tradatur in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.

adiutor.

Contere brachium peccatoris, & maligni,
quærat peccatum illius, & non inuenietur,

Dominus regnabit in æternum, & in sæcu-
lum sæculi, peribitis gentes de terra illius.

Desiderium pauperum audisti Domine, di-
riges cor eorum, auscultabit auris tua,

Vt iudices pupillo, & humili, ne pergat eos
conterere homo de terra.

EXPLANATIO.

Capiantur in consilijs] *Idest, quos dolos bo-
nis machinantur, ijs dolis capiantur ipsi, et scelerum
pœnas luant.*

Quoniam laudat] *Idest, quicquid libido im-
perat, quicquid suadet insatiabilis intemperantia,
rectum id ducit, & amplectendum. Illud autem
scire oportet, multos ex uersiculis huius hymni, non
eodem modo ab omnibus interpretibus ex hebræo ex-
primi. nos vero eam interpretationem secuti sumus,
qua probabilior esse videbatur.*

Et auarus] *Idest, non desunt homines perditis-
simi, qui ob spem prædæ impijs adulentur, atque ad
scelera, & flagitia incitatos magis impellant.*

Omnes inimicos] *Ita vertit etiam Aquila
hunc locum, ut refert Theodoretus. Hæc autem hy-
perbole mire exprimit nimiam potentiam improbo-
rum, qua illi sublatis perpetuam sibi felicitatem
pollicentur.*

Sub-

EXPLANATIO

Subsidit, & humiliat se] *Aiunt nonnulli, hanc esse translationem sumptam a bestiis, quae praedam inuasura sese inclinant, ut maiore conatu impetum faciant. sic improbi aliquando se demittunt, et summissius gerunt, quo facilius ea simulatione incautis perniciem ferant.*

Exalta manum tuam] *Tolle (inquit) ultricem manum, & sublimi flagello cade impium arrogantem, ut qui te iactat oblitum esse rerum humanarum, suo magno malo memorem experiatur, & nocentibus horribilem, & formidolosum. Deinde graviter commotus nefanda oratione impij subiungit, Propter quid irritavit &c.*

Orphano tu eris adiutor] *Orphanos vocat pios sic omni hominum ope destitutos, ut egentes pueri solent parentibus orbiati.*

Quærat peccatum illius] *Translatio est sumpta a iudicijs. si quaestionem (inquit) habeas de perditis eius moribus, & factis, is certe nusquam comparebit: peribit enim condemnatus, & in eternas tenebras deicietur. Ita hunc locum interpretantur Athanasius, Chrysostomus, Cyrillus, & Abrahamus Esdra explicator inter Hebraeos clarus in primis.*

Peribitis gentes] *Impios, & crudeles Hebraeos appellat gentes, ut etiam alijs in locis, propterea quod impiarum nationum barbariam, & immanitatem imitabamur.*

Diriges cor eorum] *Idest, morem illis gereres,*

res, & facies, ut ijs omnia ex sententia succedant.

Vt iudices pupillo, & humili] Hoc est, ut eorum iniurias ulciscaris, & pœnas ab impijs, qui illos opprimunt, iudicio persequare.

PARAPHRASIS.

SEMPER adest Dominus, semper est præsens: nihil agere, aut loqui possumus, aut cum animo nostro cogitare, quod ille non sentiat: abesse tamen videtur, nec videre quæ gerantur in terris, cum improbis vita prosperitates secundasque res, & diuturnam concedit impunitatem: bonos contra uexari, in seruitutem abstrahi, & in summos sæpe cruciatus venire permittit. quibus incommodis dum afficiuntur illi, dolore victi cogantur aliquando exclamare, Quare Domine tam longe a nobis tamdiu abes? quare auer-
tis oculos tuos, nosque deseris in tantis malis.

Aspice queso, quanta crudelitate & arrogantia persequitur impius pium merentem, afflictum, & ab omni auxilio & spe iam derelictum. aliquando tandem improbi pœnas scelerum pendant, & quas insidias bonis machinantur, earum insidiarum laqueis irretiantur ipsi.

Iam impius ad id furoris, & amentie perductus est, ut quicquid libido imperat, quicquid suadet insatiabilis intemperantia, rectum id ducat & amplectendum, neque iam ullum delectum habet honestatis & turpitudinis, neque aliquid bonum, aut laudabile existimat, nisi quod emolumentum afferat,

E aut

EXPLANATIO

aut sensus voluptate titillet.

Neque vero homines perditissimi solum impune debacchantur, sed etiam propter opum copiam, & affluentiam homine, auaros, & omnia in pecunia ponentes suorum maleficiorum laudatores inueniunt, quorum adulatione ad flagitia & contempnionē Dei magis incitentur.

Itaque impius elatus arrogantia, quam oculis, & vultu præ se gerit, & in tenuiores furore incitatus te Domine contemnit, & pro nihilo putat. quomobrem nihil in ea simplex, nihil sincerum aut candidum, omnia turpia, terra & sceleribus inquinata, nihil denique cogitationes eius nisi pestem alteri, & perniciem moliuntur, si quidem caligine vitiorum mens eius obducta, iustitia tue seueritatem non intuetur, cuius aspectu solent homines a maleficio deterreari. tantum vero potentia sibi comparauit, ut aduersarios suos ut flatu abyciat & prosternat.

Itaque tantum suis opibus præfidit, tantosque spiritus sumpsit, ut perpetuam sibi felicitatem polliciat, & cum animo suo ad hunc modum loquatur, nulla profecto vis et potentia ullo tempore tanta erit, quæ me de hoc florenti rerum statu deicere possit, semper potens ac beatus ero.

Quid ego de eius mendacijs, aut maledictis commorem, quibus ore petulanti bonum quemque figit & lacerat? quicquid loquitur, ad fraudem, ad iniuriam & perniciem spectat alterius.

Quid? quod non solum in ciuitate debacchatur, sed

sed etiam agros & salus obsidet, ut viatores excipiat, & sanguine miserorum vias publicas cruententer.

Ac veluti leo speculatur ex insidijs, si qua sese offerat prado, sic impius nihil aliud dies noctesque machinatur, quam quomodo circumueniat innocentes, & illorum ade ac cruore crudelitatem suam satiet.

Insidiatur, & observat, ut dilaniet incautos: incautos dilaniat, ubi illos insidiarum laqueis irretiuit.

Atque ut bestiae in pradam inuasura sese inclinant, ut maiore conatu impetum faciant, sic ille se aliquando demittit, & summissius gerit, quo facilius ea simulatione improvidis perniciem ferat.

Nimirum ille impie iactat, Deum nulla cura tangi rerum humanarum nullum piorum impiorum ve habere delectum, qua quidem opinione nulla detestabilior, nulla capitalior est pestis. Hoc scelerum et flagitiorum omnium caput et fons, hinc homine, et iura diuina & humana violantur, hinc omnia fanda nefandaque malo furore permiscentur. Ut enim equi ferocitate exultantes, duritia frenorum cohiberi solent: sic indomite animi cupiditates, & libidines effrenatae tamquam in gyrum rationis, et modestiae contrahuntur metu iustitiae diuinae, quo metu si careant homines, violento quodam quasi aestro, impetu libidinum incitantur ad flagitia, & in omne vitium praecipites ruunt.

E 2 Exurge

EXPLANATIO

Exurge omnium rerum moderator et domine, tolle ultoricem manum, & sublimi flagello cade impium arrogantem: Ut qui dicit oblitum esse rerum humanarum, suo maximo malo memorem sentiat, et salutare hominibus pijs, et nocentibus horribilem, et formidolosum.

Cur enim audet impius tuam lenitatem maledictis incessere & iactare, te non inquisitum quid ipse agat, quæ scelera in sese admittat, quam crudeliter nexet innocentes.

Sed quam volet, ille loquatur hæc flagitia, tu certe vides quid quisque cogitet, quid agat, quid loquatur. nam & calamitates miserorum, & impij furore ac immanitatem animadvertis, ut illos subleues, et hunc sempiternis supplicijs mactes.

Certe vir pius ab omnibus desertus tibi relinquitur defendendus, in te unum ille spectat, neque iam aliud ullum potest habere perfugium. ille quidem qui sic omni hominum ope destitutus est, ut egentes pueri solent parentibus orbat: sed eum tu prostratum & abiectum subleuabis, qui semper soles miseris opitulari, & innocentes suscipere defendendos, quos homines deseruerunt.

Infringe opes, & potentiam impij omnibus nefarijs sceleribus contaminati. Constitue questionem de perditissimis eius moribus, & factis, & is certe nusquam comparebit: peribit enim condemnatus, & in æternas misérias, & tenebras deicietur.

Eueniet certe, quod precor. mentiuntur enim homines

mines amentes, & impij, qui negant Deum regere huius
manum genus, aut ullam nostri rationem habere.

Et ego diuino numine, & longinqui temporis usu,
& periclitatione doctus confirmo, & magna voce
pronuncio, diuina mente & ratione omnem mun-
dum ad sempiternas seculorum etates administrari,
& regi: quæ si vera sunt, recte factis præmia, sceleri-
bus & flagitijs pœnas constitutas esse oportet. Itaque
certum habeo, homines facinorosos, & nefarios fun-
ditus perituros: bonos autem in antiquum locum di-
gnitatis & honoris restitutum iri. nam miseris &
afflictis Domine morem gerēs, opemque illis feres, quā
expetunt, & preces eorum propitius audies: optant
autem miseri, ut suas iniurias vlciscaris, & pœnas
ab impijs iudicio persequare. quas si pro flagitijs, &
sceleribus eorum repetiueris, ea res profecto ex usu
omnium mortalium accidet: quos enim virtus et pie-
tas in officio non continet, eos certe tui supplicij metus
a maleficio reuocabit.

ARGVMENTVM PSAL. XI.

Colloquitur cum amicis, qui fugam ipsi suadebant,
ne per insidias a Saule circumueniretur. quibus ille
respondet, rerum omnium moderatorem, & Domi-
num esse Deum, neque sine eius providentia quic-
quam geri, ab hominibus, quare innocentes bono a-
nimo esse debere, improbis autem certam perniciem
expectandam esse.

E 3

Victori

EXPLANATIO

Victori David, Psalmus XI.

IN Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, ut transmigret e monte uestro sicut passer?

Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas super neruum, ut sagittent in obscuro rectos corde.

Quoniam fundamenta dissipata sunt, iustus autem quid fecit?

Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius,

Oculi eius respiciunt, palpebræ eius explorant filios hominum.

Dominus examinat iustum, impium autem, & eum, qui diligit iniquitatem, odit anima eius.

Pluet super peccatores carbones, ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.

Quoniam iustus Dominus, iustitias diligit, rectum aspicit uultus eius.

EXPLANATIO.

Quoniam ecce] Respondent amici, & demonstrant, quibus rationibus adducti fugam illi suadeant, quarum una est, quod intelligant, iam iamq. illi imminere exitium ab hostibus, altera est, quod ex
unctis

inctis legibus, & iudicijs nulla detur facultas resistendi potentie improborum.

Quoniam fundamenta dissipata sunt] Vide tur fundamenta pro legibus appellasse: leges enim fundamenta sunt totius Reip. & salutis singulorum, sine quibus ciuitas neque permanere potest, neque consistui. unde a poeta dictum est, Agnosco crines, incanaq. menta Regis Romani, primus qui legibus urbem Fundabit. Itaque Symmachus sententiam secutus non uerba, vertit ex Hebræo ad hunc modum, ut testatur Hesychius, Quoniam leges dissipatae sunt. & Symmachum quidem secutus est Hieronymus.

Iustus autem quid fecit?] At (inquit uir sanctus) quid commisi ego, quid ue locutus sum, cur mihi uitam studeant eripere? Sed profecto Dominus in calo regit terras, & humanum genus, & desuper intuetur, quid agat unusquisque, quid ue patiatur, ut bonos subleuet, ac puniat malos.

Oculi eius respiciunt] Oculorum, & palpebrarum appellatione uim Dei cuncta intelligentem, & administrantem intelligit.

Dominus examinat iustum, impium autem] Horum uerborum hæc uidetur esse sententia, quemadmodum aurum igne perspiciunt, sic Deum pios homines rebus aduersis explorare, quo eorū animi efficiantur puriores, & uirtus illustrior existat, impios autem & iniustos illi esse inuisos, tametsi ad piorum utilitatem eis secundiores aliquando res conce-

E 4 dit,

EXPLANATIO

dit, quæ mox tamen commutantur, & maiora illis supplicia pariunt.

Pars calicis eorum] Idest, merces, quæ illis pro meritis debetur. Calix enim sæpe in litteris sanctis appellatur quicquid nobis aut boni, aut mali contingit a Deo. itaque hoc loco supplicia improborum significat, ut etiam apud Esaiam, & Hieremiam. uolens autem David magnitudinem pœnarum sceleratis impendentium exaggerare, eis supplicia minatus est Sodomitarum, qui sulphure, & igne calisti deflagrauerunt.

Rectum aspiciunt] Sic Dominus in Leuitico, respiciam vos, inquit, & crescere faciam. contra, vultum dicitur, auertere ab ijs, quos odit.

PARAPHRASIS.

DAVID. Cum misericordia & auxilio summi Dei confidam, quid est amici, quare me ad fugam adhortemini? Quod si exercitu vis & armis ornatissimo instructum bene sperare iuberetis, quanto magis presidio summi Dei munito nulla vis impiorum metuenda erit?

Amici. Propterea fugiendum esse censemus, quod tibi clam perniciēs parata est ab inimicis, & legibus dissipatis ac deletis, quæ fundamenta sunt totius Reip. & salutis singulorum, nullum reliquum est in ciuitate perfugium imbecillis.

David. At quid ego feci, quid ue in eos admisi, cur mihi vitam studeant eripere?

Sed

Sed quamquam mihi tanta pericula impendent, mea tamen fretus innocentia, crecto & fidenti animo ero, neque de salute umquam desperabo. nam Dominus in calo sempiternū domicilium habet, Dominus in calo regit terras, & humanum genus: & desuper intuetur, quid agat unusquisque, quid ve patiat, ut bonos subleuet ac puniat fontes. itaque spem meam in eo collocatam inimicorum conatibus opponam, hunc propugnatorem mihi defensoremque opto, non armis, non pecunijs, non opportunitate locorum, aut temporis ad res gerendas indigentem, sed nutu omnia administrantem, & feliciter confidentem cernitis, quam facile, quam firmum, quamque inexpugnabile presidium compararim?

Quod si Saulem hominem perditissimum videtis regnum obtinere, bonos veropatriæ finibus expulsos vitam inopem & vagam persequi, & in maximis laboribus & periculis versari, ne id vobis admirandum accadat: ut enim aurum igne perspiciunt, sic Deus pios homines rebus aduersis explorat, quo eorum animi efficiantur. puriores, & virtus illustrior existat: impios autem & iniustos ille acerbè odit, tametsi ad bonorum utilitatem eis secundiores aliquando res concedit. quæ mox tamen commutantur, & maiora illis supplicia pariunt: quibus supplicijs, & illis quidem grauissimis afficientur, ut Sodomitæ non acerbius interierint, qui sulphure & caelesti igne deflagrauerunt.

Hæc quidem impios scelerum, & maleficiorum
merces

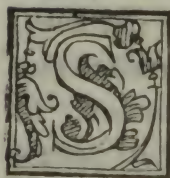
EXPLANATIO

merces manet . nam Dominus , qui iustissimus est , non potest non amare iustitiam . itaq. ut nefarios homines igne et sulphure interficit , sic bonum quemque & iustitie colentem placidis oculis intueatur , eiusque virtutem maximis & pulcherrimis premijs muneratur .

ARGUMENTVM PSAL. XII.

Queritur de moribus seculi sui deprauatis : Deo supplicat pro salute piorum , qui ab improbis vexantur : ipsum Deum inducit loquentem , & opem suam pollicentem .

Victori ad Seheminit , Psalmus XII.

SALVUM me fac Domine , quoniam defecit sanctus , quoniam defecerunt fideles inter filios hominum .

Vana loquuntur unusquisque ad proximum suum , fecte blandiuntur , in corde & corde loquuntur .

Disperdat Dominus uniuersa labia fecte blandientia , linguam magniloquam ,

Qui dixerunt , linguis nostris magnificabimur , labia nostra penes nos sunt , quis noster Dominus est ?

Propter vastitatem inopum , & gemitum pauperum nunc exurgam , dicit Dominus .

Saluabo

Saluabo illos ab ijs, qui laqueum ponunt
ipsis.

Eloquia Domini eloquia munda, argentum
igne examinatum in uase terreo, purgatum se-
pties.

Tu Domine seruabis eos, & custodies nos
a generatione hac in æternum.

In circuitu impij ambulant, cum exaltata
fuerint opprobria filiorum hominum.

EXPLANATIO.

In corde, & corde loquuntur] *Hæc ver-
bi eiusdem duplicatio significat duplici corde eos lo-
qui, quod quidem litteræ sanctæ solent de ijs dicere,
qui alia sentiunt, alia loquuntur. quapropter Sym-
machus sententiam secutus nõ verba, dilucide hunc
locum reddidit ex Hebræo, ut testatur Hieronymus,
ad hunc modum, In corde aliud est, atque aliud lo-
quuntur.*

Labia nostra penes nos sunt] *Hoc est, libe-
rum os habemus, neque nobis de dictis, aut factis
alicui reddenda est ratio.*

Saluabo illos ab ijs] *Hic versiculus ex hebræo
ita conuersus est, ut illum explanat Chimis vir doctis-
simus inter Iudeos.*

Eloquia Domini eloquia munda] *Signifi-
cat, non esse dubitandum, quin Deus promissum ef-
ficiat, quippe cuius verba sint ab omni falsitatis la-
be integra, & pura.*

In

EXPLANATIO

In circuitu impij ambulant] *Hebraei sic explanant hunc locum, circumueniri, & oppugnari innocentes ab improbis, cum homines scelerati, ac perditionis principatum obtinent.*

PARAPHRASIS.

SERVA me parens misericordia, quando omnia plena sunt fraudibus & simulatione, neque iam reliquus est ullus, cui possim in hac mea calamitate fidem aliquam habere. Et quoniam maximam vim habet ad pietatem & virtutem probitas eorum quibuscum vivimus: quod si inter homines impuros & nocentes atatem agamus, vix fieri potest, quin ad eorum consuetudinem, moresque traducamur: propterea Domine non impensius laboro, ut vitam meam ab insidijs inimicorum, quam ut animum a vitijs, et corruptela sæculi huius integrum saluumque conserves, ne me reliquorum perditionis mores, & exempla corrumpant, ne ut illorum imitatione in aliquam turpitudinem dilabar.

Nulla in hominibus reliqua est probitas aut fides, omnia plena sunt fallaciarum & vanitatis in vita. Quotus enim quisque reperitur, qui a mendacio sibi iam temperet? qui syncerum, simplicem & apertum animum gerat? qui non alia sentiat, alia loquatur? Quod si quis tibi blandiatur, hunc tu maxime caueto.

Vtinam Deus tollat blanditias malitiosas, & intolerabilem magniloquentiam istorum, qui dicere solent,

lent, lingua nostra nobis fallendo & blandiendo, o-
pes & potentiam comparabit, liberum certe & so-
lutum os habemus: neque nobis de delictis aut fa-
ctis alicui reddenda ratio est, quem enim nos Domi-
num habemus? Hac flagitia temere solent effutire
impij, & qui amenti cecoque furore a ratione consilio
que deducuntur. Sic Pharaon iactabat se nullum ha-
bere dominum, sic arrogantissimus ille Assyriorum
rex pueros illos generosos territare volens, aiebat,
Quis eripiet vos de manibus meis? verumtamen &
illi superbia, & impietatis sue pœnas grauissimas de-
derunt, & isti qui nunc se liberos ab omni dominatio-
ne iactant, sese omnium infimos & miserrimos ser-
uos esse mox intelligent. summus enim ille celi ter-
rarumque moderator & Dominus, piorum lacry-
mis & precibus, istorumq. oratione petulanti grauissi-
me commotus. Iam iam, inquit, exurgo ad coer-
cendam impiorum arrogantiam, & calamitates pio-
rum subleuandas, nihil dissimulanter, nihil ex oc-
culto agam, sed tam insignis et illustris erit libera-
tio bonorum, & improberum animaduersio, ut
facile possint omnes intelligere, me omnium rerum gu-
bernatorem & dominum esse, & qualis quantusque
sit apud me delectus vitiorum & virtutum.

Verba Domini vera synceraque sunt, nihil his
purius aut sanctius, nihil ab omni falsitate ma-
gis alienum. Verba domini simillima sunt argento,
atque auro, quod artifex summa diligentia saepe ac sæ-
pius igne purgavit.

Proinde

EXPLANATIO

Proinde quicumque iustitiam et pietatem colitis,
facite, animo magno fortique sitis, exploratumque
habete, vos presidio Dei integros saluos & florentes
fore, nocentibus de medio sublati qui nunc vigent,
atque in tenuiores impune debacchantur, propter e-
ius qui dominatur, iniustitiam. Scilicet improbi
tunc maximas vires habent, & licenter vagantur,
virosque cum fide iustitiaque viuentes circumueniunt,
cum homines iniusti & vitiosi imperia obtinent.

ALIA PARAPHRASIS CARMINE.

Psalmi xi.
paraphrasis.
Ps. lxi.
35.

DA. Deo mea spes nititur, quid dicitis,
Vestris ut auolem procul
A montibus? misella sicut auicula.
Quam saeuus accipiter feris
Adurget unguibus, fame rabida furens.
Quia hostis ecce barbarus
Arcum tetendit iam, suas ut imbuat
Tuo sagittas sanguine,
Et dissipatis legibus, miseris nihil
Ad spem salutis linquitur.

DA. At ego quid egi, cur meam vitam mihi
Auferre tendat impius?
Sed presidet templo Deus sancto, Deus
Calum beatus incolit.
Hinc perspicaci cuncta lustrat lumine
Rerum omnium arbiter parens,
Sua ut potente dextera bonos iuuat,
Malosque iustus puniat.

Explorat

*Explorat ille sæpe rebus asperis
 Pios, ut aurum feruidus
 Explorat ignis, opprimi tamen uetat.
 Contraque tempus ad breue
 Florere permittit malos, cruciatibus
 Quos deinde longis afficit.
 Quapropter hostis impius nisi iam suo
 Ponit furori terminum,
 Prædico, funditus peribit obrutus
 Igne, procellis, sulphur.
 Namque æquus æquitatem amat Deus, & pios
 Placido intuetur lumine.*

ARGVMENTVM PSAL. XIII.

*Vir sanctus magnis, ac diuturnis calamitatibus
 vexatus uicem suam miseratur, & auxilium Dei
 queribundus implorat.*

Victori, psalmus David XIII.

*VSQUEQVO Domine obliuisceris
 me in perpetuum? usquequo auer-
 tis faciem tuam a me?*

*Quamdiu ponam consilia in ani-
 ma mea? dolorem in corde meo per diem?*

*Usquequo exaltabitur inimicus meus super
 me? respice, & exaudi me Domine Deus meus.*

*Illumina oculos meos, ne umquam obdor-
 miam*

EXPLANATIO

miam in morte, ne forte dicat inimicus meus, prævalui aduersus eum.

Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero, ego autem in misericordia tua speraui.

Exultabit cor meum in salutari tuo, cantabo Domino, qui bona tribuit mihi.

EXPLANATIO.

VSQVEQVO ponam consilia] *Expressit morem calamitosorum, quorum animus numquam quiescit, semper huc illuc impellitur, & in omnes partes deliberando distrahitur.*

Illumina oculos] *Idest, ope tua tamquam splendidissimo candore solis dissipa noctem calamitatum mearum, ne crescentibus malorum tenebris durissimo mortis somno consopiar.*

Ne forte dicat inimicus meus] *agerrime ferebat David, si homo impius gloriaturus umquam foret, se virum pium oppressisse, idque non tam sua quam ipsius Dei causa, ea enim res gloriam illius diminueret videbatur, perinde quasi nullam is procurationem haberet rerum humanarum, neque bonis consuleret, improbos ulcisceretur.*

Quoniam bona tribuit mihi] *Idest, quoniam innocentiam meam tutatus est, meq. incolumem conseruauit ab impetu inimicorum.*

PARAPHRASIS.

QVOVSQVE Domine supplicem tuum deseris

in tantis malis? quousque faciem auertes iratus et negligens salutis meae?

Quamdiu tandem animus meus tempestate calamitatum iactabitur, & huc illuc impulsus in omnes partes deliberando distrahetur?

Quem ad finem truculentus hostis exultabit in fortunas meas? neque ullam mihi respirandi potestatem dabit? Satis diu Domine & oculos auertiſti, & aures a querelis meis abhorrentes habuiſti, iam quaſo vocantem exaudi, iam marentem, afflictum, in lacrymis & squalore iacentem placidis oculis intue re, & saluari luce tui vultus ab animo meo tenebras caliginemque dispelle.

Dissipa Domine ope tua, tamquam splendidissimo candore solis noctem calamitatum mearum, ne crescentibus malorum tenebris, durissimo mortis somno consopiar. Ne quaſo gloriatur umquam inimicus se mihi vim & manus attulisse.

Ille quidem incredibili gaudio exultabit, si me abiectum, prostratum, & perditum viderit. Sed quamquam mihi omnia mortem intentant, quamquam desperata est ab omnibus salus mea, spe tamen ego bona sustentabor confisus non iustitia quidem mea, sed incredibili misericordia tua.

Immortales tibi gratias ago pater augustissime, qui meis lacrymis te placidum & lenem praebuiſti. Item ex animo curas omnes doloresque depono, iam finem facio suspiriis & flebilibus querelis, iam iamque animo letanti ob salutem a te mihi redditam, & in-

F   nocentiam

E P I C A N A T I O

*nocentiam meam tectam, & defensam numinis tui
laudes ad citharam dies noctesque celebrabo.*

A L I A P A R A P H. C A R M I N E.

Quousque domine linquor in tantis malis?

O columen, & salus mea,

Quousque pergis esse non memor mei?

Dic, oro, quam diu dies,

Noctesque lacrymis madebo, & anxius

Deliberando distrahar?

Quo usque supplicem tuae clementiae

Crudelis hostis opprimer?

Aures tuae satis diu Pater a meis

Abhorruere questibus,

Satis, superque vultus auersus tuus

Om nem mihi lucem abstulit.

Iam, quaeso, iam candore luminis sacri

Meas tenebras dissipa:

Ne forte durus mortis obrepat sopor,

Dum nulla donatur quies.

Ne, quaeso, ne amplius in mala insultans mea

Triumphet hostis gaudio.

Sed quamquam ab omnibus misera salus mea

Proiecta sit mortalibus,

Bonam tamen spem non ego abijciam, tuae

Nitens opis fiducia.

Pater beate maximas tibi gratias

Ago, tuum qui supplicem

Tam dexter audis, & malorum fluctibus

Tantis

Tantis benignus eripis.

Iam iam querelas flebiles, suspiria

Iam pono letus tristia,

Et fonte quicquid carminis fluet meo,

Pater tibi omne consecro.

ARGVMENTVM PSAL. XIII.

*Inuehitur in homines impios, & contemptores
Dei, qui pios acerbissime uexabant: & Deum indu-
cit loquentem, & auxilium suum pollicentem.*

Victori, Psalmus David XIII.

IXIT insipiens in corde suo, non
est Deus.

Corrupti sunt, & abominabiles
facti sunt in studijs suis. non est, qui
faciat bonum.

Dominus de cælo prospexit super filios ho-
minum, ut uideat, si est intelligens, aut requi-
rens Deum.

Omnes declinauerunt, simul inutiles facti
sunt. non est, qui faciat bonum, non est ne u-
nus quidem.

Nonne cognoscent omnes, qui operantur
iniquitatem, qui deuorant plebem meam sicut
escam panis?

Dominum non inuocauerunt, illic trepida-
bunt

F 2

EXPLANATIO

bunt timore,

Quoniam Dominus in generatione iustorum est, consilium inopis confudistis, quoniam Dominus spes eius est.

Quis dabit ex Sion salutare Israeli? cum conuerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

EXPLANATIO.

Dominus de cælo prospexit super filios hominum] *Sic appellat eos, qui nondum per fidem, & ueram pietatem filij Dei euaserunt. quos uero iam Deus sibi adoptauit, eos infra generationem iustorum uocat, quod pater celestis iustitiam, & spiritum suum ipsis ad salutem impertiuert.*

Nonne cognoscent] *Hæc interrogatio cum orationis præcisione demonstrat uehementem iram Dei. Est autem horum uerborum sententia: Profecto homines perditi, qui iactant, me non existere, & hac opinione confisi lacerant gentem meam, eiusque fortunas incredibili cupiditate deuorant, maximo suo malo sentient uim, & potestatem meam.*

Deum non inuocauerunt] *Deus inuocandus, colendus, & suspiciendus erat, cetera omnia pro nihilo ducenda: quod admirabile dictu est quam contra fiat ab istis, qui conculcata uirtute omni, ac religione, honores, opes, potentiam, libidines, in loco numinis colunt, & colentes Deum summa crudelitate persequuntur.*

Illic

Illic trepidabunt timore] *Vir sanctus præsentebat, atque animo tamquam oculis uidebat, quo in loco supplicio afficiendi erant homines illi importuni, atque ob eam causam dixit, illic trepidabunt timore, tamquam digito locum illum indicaret. simile est illud in Psalmo xxxvi. ibi cadent, qui operantur iniquitatem.*

Quoniam Dominus] *Trepidabunt inquam timore, & grauissimas pœnas dabunt crudelitati suæ, quoniam Deus apud iustos, & pios homines sedem, & domicilium habet, neque iniurias eorum ferret impunitas.*

Consilium inopis] *Vos (inquit) impij consilium, & institutum piorum aspernamini, & stultum, ac ridiculum existimatis, quod ij spem suam ponant in Deo, quod eum colant, uenerentur, & omnes suas curas & actiones ad eum referendas putent. Hoc uero impijs obijcit tamquam scelus grauissimum, & inexpiabile. commemoratis autem flagitijs impiorum, & piorum calamitatibus, implorat auxilium a Deo, cum subiungit,*

Quis dabit] *Hæc interrogandi ratio apud Hebræos sæpe uim habet optandi, ut eo loco, Quis mihi dabit pennas columbæ? & in Numeris, Quis mihi tribuat, ut omnis populus prophetet? putabatur autem Sion esse domicilium Dei, & ex eo loco petentibus salutem dari. hinc illud, Mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. Itaque huius uersiculi ea est sententia, utinam Dominus ex monte sancto*

F 3 suo

EXPLANAT O

suo respiciat calamitates Israelis, & asperissimum seruitutis iugum ab eius cervicibus repellat.

Cum conuertetur] *Eueniet (inquit) quod optamus, & populus seruitute liberatus recreabitur, & gaudio exultabit.*

PARAPHRASIS.

NIHIL adeo tetrum; immane, & contra naturam cogitari potest, quam negare eum esse a quo omnia a principio facta & constituta sunt, atque ad innumerabilia secula incredibili sapientia reguntur atque conseruantur.

Quod si sapientia, ut etiam a maximis philosophis est definitum cognitio, rerum diuinarum est, & omnis sapientie caput est castissimus cultus, plenissimaque sanctitatis pietas aduersus Deum, non iniuria insipientes non colunt, aut ex aliqua parte cognoscunt, sed etiam funditus omnem naturam, & vim diuinam tollunt, & Deum rem esse inanem, & commenticiam existimant. Hæc autem portenta loquuntur impij cum animo suo, quoniam effutire non audent, quod etiam gentes immanes & effrenatæ execrandum atque omni supplicio vindicandum arbitrantur.

Huius autem pestiferæ opinionis, quæ totius vitæ fundamenta conuellit, origo & fons est ipsa vitæ turpitudine. nam qui libidinum facibus inflammantur, qui rapinis & maleficio pascuntur, qui cruore hominum sese contaminant, & cetera eiusmodi scelera & flagitia

flagitia suscipiunt, & omnem Dei notionem & memoriam ex animo suo euellere conantur, ne metu supplicij diuini, aut exanimentur continenter, aut inuiti a scelerum administratione reuocentur.

Dominus e caelo oculis collustrauit, si quem cerneret in tanta istorum multitudine rerum diuinarum intelligentem, seque diligentius perquirentem. ad hanc enim rem nobis ille rationem, atque omnem intelligendi vim contulit, ut in se perquirendo & cognoscendo omnem curam, cogitationem, operam poneremus.

Sed inaniter ille circumspexit, omnes enim declinauerunt a pietate, & recta viuendi ratione, omnes ad unum per diti moribus, & pestiferis opinionibus corrupti deprauatiq. sunt, nemo denique ex ijs repertus est, qui cum fide & iustitia vitam coleret.

Itaque summus ille rector ira incensus, profecto, inquis, homines impij, qui me iactant non existere, & hac opinione confisi, lacerant omni scelere gentem meam, eiusq. fortunas inexplebili cupiditate deuorant, maximo suo malo sentient vim & potestatem meam.

Nimirum Deus inuocandus, colendus, & suspi-ciendus erat, cetera omnia pro nihilo ducenda, quod admirabile dictu est, quam contra fiat ab istis, qui conculcata virtute omnia, ac religione, honores, opes, potentiam, libidines in loco numinis colunt, & colentes, Deum summa crudelitate persequuntur.

Sedo quanta miseros supplicia manent, en ego locum

F 4 aspicio,

EXPLANATIO

aspicio, quo loco tantis circumuenientur malis, ut fracti magnitudine calamitatum, numquam respirandi potestatem habeant, semper trepident, semper grauiora formident.

Hec igitur poena manet impios, arrogantes, & gentes Dei crudeliter exedentes, propterea quod Dominus apud iustos & pios homines sedem & domicilium habet, neque iniurias eorum feret impunitas: quamquam vos impij consilium & institutum piorum illudere, & stultum ac ridiculum existimare soleis, quod ijs spem suam ponant in Deo, quod eum colant, venerantur, & omnes suas curas, & actiones ad eum referendas putant.

Utinam Dominus ex sanctissimo vertice Sionis, ubi sedem constitutam habet, respiciat cito calamitates Israelis, & asperrimum seruitutis iugum ab eius ceruicibus repellat. Eueniet quod optamus, & populus impiorum tyrannide liberatus, a Deo recreabitur, & in reliquum tempus otio, & placidissima pace perfruetur.

ARGUMENTVM PSAL. XV.

Praecipit genti suae, quam uiuendi rationem sequi debeant, ut Deo cari sint, & sublato omni exterorum metu in sinibus patriae securi conquiescant.

Psalmus

Psalmus David x v.

OMINE quis peregrinabitur in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam,

Qui loquitur ueritatem in corde suo, qui non detraxit lingua sua,

Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non tulit super proximo suo,

Despicitur in oculis eius malignus, timentes autem Dominum glorificat,

Qui iurat, ut se affligat, & non mutat, pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera contra innocentem non accepit:

Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

EXPLANATIO.

DOMINE quis peregrinabitur] Cum David hoc versiculo tabernaculum, & montem sanctum nominauit, potiore de parte totam regionem intellexit, ut in paraphrasi ostendimus. Quod autem verbum illud peregrinor posuit, significauit, Hebraeos tamquam aduenas, & peregrinos terram Iudeam possidere, vel potius, totam hanc nostram vitam peregrinationem quandam esse. Quibus de rebus in eadem paraphrasi explicatum est.

Qui

Iustitia.

Qui ingreditur] Dominus respondens ad ea, quæ rogauerat David, probat hominem ingredientem sine macula, idest, nullo scelere, aut flagitiose contaminantem, & operantem iustitiam, idest, omnibus virtutum officiis fungentem. iustitiæ enim nomen in litteris sanctis latissime patet, & omnes honesti partes comprehendit.

Qui loquitur] Quæ summam proposuerat, ea nunc singillatim persequitur.

Nec fecit proximo] Ordine quidem progressa oratio cordis primum meminit, deinde lingua, postremo operis mentionem intulit: opus enim sermo, sermonem cogitatio antecedit.

Et opprobrium non tulit] Idest, non modo non uiolat alterum, sed ne ab alio quidem patitur eum ledi, & opprobrijs, ac contumelijs affici.

Despicitur in oculis eius malignus] Idest, improbos quamuis genere, opibus, & gratia florentes, pro nihilo ducit, colentes autem Deum veretur, & obseruat, licet humiles, & obscuri sint, & apud homines abiecti, contemptique.

Qui iurat, ut se] Horum verborum hanc sententiam esse confirmant Hebraei, virum bonum summa fide, summaque constantia prastaturum, quod promiserit, & si quo voto se obstrinxerit eorum, quæ ad incommodum, & macerationem corporis pertineant, non tamen mutaturum sententiam, aut contra religionem iurisiurandi quicquam admissurum esse. De hoc genere uoti, & iurisiurandi meminit

Mose

Moses in libro Numerorum.

Et munera contra innocentem] Accipiunt dona aduersus innocentem non solum iudices auari, sed etiam qui pecuniam accipiunt ob falsum testimonium dicendum, aut lites iniquo patrocinio extrahendas, & tuendas.

PARAPHRASIS.

DAVID. Domine quis habitabit in domicilio tuo? quis stabilem sedem habebit in monte sancto tuo. Deus quisquis ab omni vitiorum labe se se purum atque integrum seruat, atque alacri & prompto animo omnia virtutum officia prestat. ea nempe laus perfecta, & premys immortalibus digna est, ut legum diuinarum neque vetita per libidinem animi attingas, neque iussa per negligentiam omittas: id autem consequitur, quisquis est simplicis veritatis amicus, neque alter maledicto vel re nocet, tantumque abest a quoquam violando, ut neminem ab altero ledi patiat, aut probris conuicijsque iactari.

Quin etiam improbos, quamuis genere, opibus & gratia florentes pro nihilo ducit: colentes autem Deum reueretur & obseruat, licet humiles & obscuri sint & apud homines abiecti contemptique: sentit enim beatos esse, non qui opibus circumfluunt, & magna imperia obtinent, sed qui pietatem colunt, & iustitiam.

Quod si quid Deo teste cuiquam promiserit, seque iureiurando aliquo obstrinxerit, id summa fide, summaque

EXPLANATIO

maque constantia seruat: neque si quo voto se deuinxerit eorum, quæ ad incommodum corporis pertineant sententiam mutat, aut contra iurisiurandireligionem facit. Non ille aut pecuniam fœnori daret, aut illam accipere ob ius, uel testimonium dicendum, & innocentes iniquo iudicio opprimendos.

Qui ad hunc modum vitam instituerit, & Deo carissimus erit, & nullo rerum aduersarum ictu concutietur, sed instar domus habebit, quam vir prudens ædificauit in lapide firmissimo. Ergo illam neque impetus ventorum, neque imbrium aut fluiorum vis moderata conuellit, eius enim fundamenta posita sunt in lapide firmissimo.

ALIA PARAPHRASIS CARMINE.

DAVID. Pater supreme quis tuum templum incolet?
Dic, oro, monte quis acquiescet in tuo?

DEVS. Qui purus omni a labe iustitiam colit.
Qui diligenter curat, ut mentem mala
A cogitatione seruet integram,
Nec immerentes ore vexat improbo,
Nec alteri nocere solummodo cauet,
Sed si quis ullum ledat, auxilio venit,
Iniuriamque prohibet. hic malum, licet
Ditissimum, licet potentem, negligit.
At quos amantes viderit Deum, colit,
Veretur, obseruat, loco quamquam infimo
Iacere cernat rerum egentes omnium,
Nec si quid umquam iuret, umquam peierat.

Non

*Non ille fœnori pecuniam daret :
 Illamue reciperet licet pauperrimus ,
 Ut innocentes opprimat , vel maximam .
 Qui seruat hac , immobilis semper manet ,
 Deoque carus viuit , & mortalibus .*

ARGVMENTVM PSAL. XVI.

*Inducit IESVM CHRISTVM loquentem , &
 mortem suam reditumq. ad vitam , & piorum salu
 tem prædicentem .*

Michtan David psalmus XVI.

ONSERVA me Domine , quoniam
 speravi in te . dixi Domino , Domi-
 nus meus es tu , bonum meum nihil
 tibi confert .

Erga sanctos , qui sunt in terra , & præcla-
 ros omnis uoluntas mea est .

Multiplicata sunt idola eorum , post alium
 accelerauerunt .

Non libabo libamina eorum de sanguine ,
 nec assumam nomina eorum in labijs meis .

Dominus pars hereditatis meæ , & calicis
 mei , tu sustentabis sortem meam .

Funes ceciderunt mihi in præclaris , etiam
 hereditas pulchra contigit mihi .

Benedicam Dominum , qui dedit mihi con-
 filium

EXPLANATIO

filium, etiam per noctes erudiunt me renes mei.

Posui Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commouear.

Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe,

Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem.

Notas fecisti mihi uias uitæ, satietas lætitarum est cum uultu tuo, delectationes in dextera tua in æternum.

EXPLANATIO.

CONSERVA me Deus] *Filius Dei omnibus in rebus extra culpam, & peccatum nobis par, & similis redditus, & nostris malis, & incommodis tentatus, imminente iam morte uerba humana imbecillitati conuenientia pronunciat, Deoq. salutem suam suppliciter commendat.*

Erga sanctos] *Cum dixisset, Deum nulla in re egere opera sua, subiungit, se nullum officij genus erga homines illi caros prætermisurum, quod sciret, hæc studia Deo perinde grata esse, quasi ipsius numini tributa forent.*

Multiplicata sunt idola] *Hæc videntur dici de perfidis Iudæis, qui relicto Deo alterum secuti sunt, uidelicet Diabolum, cuius etiam filij appellantur*

tur

rur in Euangelio Ioannis, & propterea idola eorum
 multiplicata sunt: ut enim boni unum habent Deū,
 quem colant, sic improbi multos habent falsos Deos,
 quibus seruiant: ambitio namque, & libido, & lu-
 xuria, & pecunie cupiditas, & reliqua flagitia sunt
 eorum idola: qua enim quisque in re summum bo-
 num constituit, ea res cuique Deus est. Hu ius igitur
 impie nationis sacrificia CHRITVS repudiavit,
 & eorum nomina deleuit ex libro viuentium, neque
 iam digni sunt Iudæi, qui ab ipso nominentur, aut
 agnoscantur.

Dominus pars hereditatis] Felix (inquit)
 hereditas mea, idest, ecclesia piorum, cuius heredi-
 tas aterna erit Deus. vos item felices labores, &
 cruciatus mei, quos eadem merces manet. sic Atha-
 nasius, & Theodoretus, & quidam alij explanant
 hunc locum.

Tu sustentabis] Idest, ecclesia mea magnis
 impiorum conatibus oppugnata, tuo præsidio tuta
 erit, & firma, & immobilis permanebit. gloriens
 autem Dominus fide, & virtutibus suorum su-
 biungit.

Funes ceciderunt mihi in præclaris] Idest,
 luculenta plane, & præclara mihi venit hereditas.
 est autem hoc sumptum ex historia Iosue, qui funi-
 bus agros metitus est, quos populo diuidebat.

Etiam per noctes] Non solum (inquit) per-
 fecit Dominus, ut in me ratio, & mens animi vige-
 ret, sed etiam affectiones ipsas, quæ solent ab honesto
 renocare

EXPLANATIO

renocare, tam castas, tamq. rationi obediētes effecit, ut etiam ille ad studia pietatis, & uirtutum dies noctesq. me impellerent.

Quoniam non derelinques] Nam triduo post reuertetur ad corpus suum non iam patibile, & caducum, sed inuiolabile, & immortale. Hac autem uerba esse CHRISTI, Petrus, & Paulus testantur in actis Apostolorum.

Nec dabis sanctum] Idest, quem tibi consecrasti, atque omnium gentium regem, & Dominum designauisti, haudquaquam feres tam diu uita carere, quoad corpus eius corrumpatur.

Satietas lætitiarum] Idest, tum demum animus expletur omnibus lætitijs, cum te præsens præsentem intuetur: sunt enim delectationes in dextera tua, idest semper in promptu habes, semper munifica manu largiris hilaritates, lætitijs, iucunditates. simile uidetur illud ex prouerbijs Salomonis, longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra illius diuitie, & gloria. quibus uerbis significat, sapientiam suppeditare suis amatoribus longinquitatem uite, & opes, & honores. In hanc sententiam theologi Græci, & Latini interpretantur hunc hymnum. Illud autem scire oportet, Dauidem unum ex ijs fuisse, qui moribus, & factis uenturum CHRISTVM multis in rebus repræsentarunt suorum temporum hominibus, atque ob hanc causam non nullos existimare, & illos quidem rerum diuinarum peritissimos, ipsum etiam in ijs psalmis, in quibus de se, ac suis rebus scriberet, solitum

solitum inferere multa, quæ non tam sibi conuenirent, quam ei, quem representabat, nempe CHRISTO. qua quidem scribendi ratione ostendunt ipsum esse usum etiam in eo carmine, quod de Salomone condidit. in illo enim cum de regno filij semper loqui uideatur, nonnulla tamen dicit, quæ regno CHRISTI congruunt, præterea nullius. Sic autem ferebat illorum temporum ratio, ut mysteria CHRISTI umbris eiusmodi, & imaginibus uelarentur, in quæ possent intropicere quorum mens a Deo illuminata foret, ceteri præter ipsas umbras nihil penitus uiderent. His rationibus inducti fatentur illi quidem, cum uir sanctus diceret, animam suam ab inferis cito reuocandam, neque Deum permissurum, ut corpus ipsius in sepulcro corrumpereetur, istac sub persona CHRISTI locutum esse, sed idem, illum omnia superiora de se ipso scribere, non dubitant. Itaque horum sententia hic hymnus ita explanandus erit, ut David in secundo versu prædicet beneuolentiam, & studium suum erga homines pios, in tertio autem accuset impios, qui non contenti religione, & cultu ueri Dei a finitimis nationibus ceremonias, & sacra falsorum Deorum accipiebant, quibus sacris profitetur se numquam interfuturum, aut quicquam libaturum, quod ad ea pertineat, neque uero se commissurum, ut inuocet illos Deos, aut nomina eorum ad iusiurandum adhibeat. Eius autem rei causam subiungere uidetur, cum ait, Dominum esse partem hereditatis sue, & calicis sui, ac funes sibi cecidisse in rebus præclaris.

G quibus

EXPLANATIO

quibus uerbis gloriatur, Deum sibi esse hereditatem, opes, & omnia bona. nam quod addit, sortem suam ab illo sustentatum iri, nimirum significat, sibi non esse dubitandum, ne hanc luculentam hereditatem amittat, quando Deus, qui se ipsi possidendum, ac fruendum dedit, non sit passurus, ut ulla res eum de hac possessione deturbet. Nomen uero calicis consuetudine lingue hebræ significare quicquid hominibus aut boni, aut mali contingit a Deo, alio in loco dictum est a nobis.

PARAPHRASIS.

STVDET ingrata, & importuna gens mihi vitam eripere, & meum nomen ex omni hominum memoria funditus delere: at tu pater optime, atque sanctissime filium tuum serua, atque illum ea gloria illustra, in qua semper fuit apud te, priusquam hæc pulcherrima rerum uniuersitas existeret. Ego certe in tua misericordia omnem meam spem & presidium locaui. Agnosco Domine, neque umquam intermitto apud omnes prædicare, te mihi Dominum esse, neque potest quicquam esse tam promptum, aut tam paratum, quam animus meus ad inserviendum tibi. Verum quid tuo numini commodare potest hæc uoluntas, & alacritas mea? Tu Domine seiunctis omnibus malis, & incommodis vitam colis beatissimam & sempiternam. Quæcumque bona, pulchra, utilia cernuntur in omnibus rebus in animis, animatis que, ea omnia ex perenni uberrimosque tuæ benignitatis

tatis fonte permanent.

Proinde cum tibi nulla in re sit opus opera mea, reliquum est, ut omnia mea pietatis studia, & officia constent in homines sanctos, & virtute præcellentes, qui mecum in hac vita misera fragilique peregrinentur, quos tu iam inde ab omni aternitate ex infinita mortalium multitudine selegisti, quo vitam puram & castam agentes in terris, postea beati & uo sempiterno fruerentur in calo. Hos ergo consilio, doctrina, exemplo, rebus denique omnibus iuuabo, & uiam tuissimam, rectissimamq. muniam, quæ illos perducatur ad vitam beatam & immortalem, atque hæc mea beneficia & studia tibi perinde grata & iucunda erunt, quasi tuo numini tributa forent.

Sed illud mihi ad dolorem acerbissimum accidit, quod Iudæi quorum est adoptio & gloria, & sanctissima illa fœdera, & leges, & sacra, & promissiones manificæ, quique prognati sunt a viris sanctissimis, & omnium uirtutum gloria præcellentibus, quorum denique ego sum sanguis, quos ego in primis saluos, incolumes, et florentes ac beatos cupio, in sempiternum illi hostem humani generis tibi antetulerunt, & multos sibi Deos opinionis errore finxerunt, gloriam, honores, opes, libidines pro tuo sanctissimo numine venerunt: & qua flagitia summopere vitare ac morte peius odisse debuerant, in ijs flagitijs beatam vitam collocarunt, meque a maleficis & sceleribus deterrentem, ad uirtutem, & pietatem, & syncerum tui numinis cultum adhortantem omnibus iniurijs & con-

G 2 tumelijs

EXPLANATIO

tumelijs insequuntur : neque prius finem faciunt furoribus , quam me acerbissime excruciatum interfecerint .

Valeant itaque homines perditī & flagitiosi , horum ego caremonias , & sacrificia cruore manantia detestor , neque iam dignos puto , quos nomine appellem .

At vos felices & beati , quicumque vos & vestra omnia , mihi consecravistis & dicastis : istius enim vestrae virtutis et pietatis merces , et premium sempiternum erit Deus . Vos item felices labores , & cruciatus mei , quos eadem merces manet .

Oppugnabuntur , quidem maximis conatibus impiorum omnes , quicumque disciplinam & sanctam sequentur meam . sed i parentis mei praesidio confirmati magno & fidenti animo resistent , atque in me cultu ac pietate fixi , & immobiles permanebunt .

Luculenta certe & praecleara mihi venit hereditas : homines , in quam , mihi pater excellentes , & universi plane generis humani florem assignavit .

Itaque immortales illi gratias ago , quod me prudentissimis atque amantissimis consilijs semper iuuerit , quodque affectiones ipsas animi , quae solent ab honesto reuocare tam castas tamque rationi obediētes effecerit , ut etiam ille ad studia pietatis & virtutum dies noctesque me impellerent .

Nempe Dominus ante oculos mihi semper obuersatur nihil animo agitare , nihil aut loqui aut conari possum , quin illum adesse praesentem cogitem : neque

me

me profecto animus fallit. adest enim ille mihi praesens
& propitius, & magnitudinem animi & constan-
tiam subministrat, ne ulli calamitatum oneri succum-
bam, neu virtutem meam excelsa & illustri loco sita
labefactet hominum improbitas.

Propterea animus meus incredibili letitia exul-
tat, neque lingua satiari potest gratis agendis dum
cogito Deum lateri meo semper adherere propugnans
tem, & consilio atque opera iuuantem.

Neque solum animus gaudio completur, sed etiam
ipsum corpus mortis iam propinquum spe bona cer-
taque sustentatur, quod tu Domine animum meum
non permittes diutius versari apud inferos, sed post
tertium diem eius diei, quo migrauerit e corpore, co-
mitatus felicibus animis piorum reuertetur ad domi-
cilium suum, non iam patibile, & caducum, sed in-
uiolabile & immortale. Scilicet eum quem tibi con-
secrasti, atque omnium gentium regem & Dominum
designauisti, nequaquam feres tam diu vita carere,
quo ad corpus corrumpatur.

Quinimo iam rationem mihi & uitam ostendisti
qua mortem superare, & ad vitam adirem bea-
tam, & omnibus bonis gaudijs affluentem. tunc de-
num enim animus expletur omnibus letitijs, cum te
coram intuetur, atque in aspectu incundissimaq. praesentia tua con-
quiescit: semper enim in promptu ha-
bes, semper munifica manu largiris voluptates, leti-
tias, incunditates.

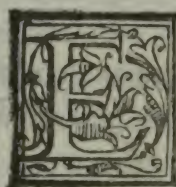

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. XVII.

Vir sanctus summa crudelitate uexatus a Saule salutem suam Deo commendat, uitæ suæ innocentiam commemorans, & inimicorum immanitatem, atque intemperantiam exaggerans.

Oratio David Psalmus XVII.

EXAUDI Domine iustitiam meam,
intende deprecationem meam,
Auribus percipe orationem me-
am absque labijs dolosis.

A uultu tuo iudicium meum prodeat, oculi
tui uideant æquitatem.

Probasti cor meum, & uisitasti nocte, exa-
minasti me, & non inuenisti.

Quod cogitavi, non transiit os meum, pro
pter opera hominum, ob uerbum labiorum
tuorum ego obseruaui uias peruersorum.

Sustenta gressus meos in semitis tuis, ut non
labantur uestigia mea.

Ego clamaui ad te, quoniam exaudisti me
Deus, inclina aurem tuam mihi, & exaudi uer-
ba mea.

Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis
sperantes in te.

A resistentibus dexteræ tuæ custodi me ut
pupil-

pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me à facie impiorum, qui me affligunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt, adipe suo clauferunt (corpus suum) os eorum locutum est superbiam.

Gressus nostros nunc obsederunt, oculos suos posuerunt ad prosternendum me humi.

Similitudo eius quasi leonis desiderantis prædam, & quasi catuli leonis habitantis in abditis.

Exurge Domine, præueni faciem eius, prosterne eum, eripe animam meam ab impio, qui est gladius tuus, ab hominibus, qui sunt manus tua,

Domine ab hominibus mundo addictis, quorum portio est in uita, quorum uentrem de absconditis tuis imples,

Saturantur filijs, & dimittunt reliquias suas paruulis suis,

Ego autem in iustitia contemplanus faciem tuam, satiabor, cum euigilauero, specie tua.

EXPLANATIO.

EXAUDI Domine iustitiam meam] *Sic appellat iustam petitionem suam.*

Absque labijs dolosis] *Audi (inquit) propitius voces, quas ego puris labijs pronuncio, non aliter sentiens, atque dolor.*

G 4

A uultu

EXPLANATIO

A uultu tuo] Idest tu Domine discepta causam meam, qui solus aequus es iudex.

Visitasti nocte] Tu (inquit) rebus aduersis saepe, ac saepius explorasti animum meum, meq. in gentibus tenebris calamitatum circumfudisti, & quemadmodum aurum igne explorant, sic mentem meam facibus erumnarum incendisti, neque tamen me umquam vidisti a recta via declinare, aut iniquum aliquod facinus admittere vel salutis tuenda causa, vel ut grauissimas iniurias ulciscerer, tamen si non semel acerbissimi hostis opprimendi facultas mihi oblata est.

Quod cogitavi non transiit os meum] Criminabantur, Dauidem esse malitiosum, & fallacem, illumq. prodicionis insimulabant, contra ipse fretus innocentia sua praeedicat coram Deo, se animo simplici esse, & ab omni simulatione alieno, quippe qui numquam aliter loquatur ac sentit. sic interpretantur hunc locum peritissimi lingua hebraea. Ego vero diligentius considerandum puto.

Propter opera] Non solum (inquit) me ab omni scelere integrum seruauit, sed etiam animaduertens, homines vulgo se vitijs contaminare, ob amorem, & reuerentiam praeceptionum tuarum eorum vitam diligenter obseruabam, ut eos a maleficio deterrerem, & ad leges tuas seruandas, & colendas incitarem. sic fere explanant hunc locum Chimis, & Abrahamus Esdra, & eleganter quidem, ni fallor.

Susten-

Sustenta gressus meos in semitis tuis] *Prædicauerat innocentiam, & pietatem suam, itaque ne videretur quicquam harum rerum virtuti suæ insolenter arrogare, precatur Deum, ut vires, & appetitiones animi sui ita corroboret, ac confirmet, ut constantissime perseveret in observatione legum diuinarum, quibus omnis pulchritudo virtutis continetur, significans, si quid ab ipso antea vel recte cogitatum est, vel honeste administratum, totum id attribuendum misericordiae Dei, qui mentem bonam donauit, ut recta conaretur, & vires, ut conata perficeret.*

Mirifica misericordias tuas] *Fac (inquit) ut omnes admirentur magnitudinem misericordiae, ac benignitatis tuæ, conseruando me ab impetu, & vi tyranni potentissimi.*

Similitudo eius] *Duae sunt similitudines, quarum altera referenda est ad studium Saulis Dauidem cupidissime quarentis ad necem, altera ad insidias, quas homo teterrimus illi comparabat.*

A resistentibus dexteræ tuæ] *Videbantur enim Deum impugnare, qui Dauidem impugnabant, propterea quod is erat carissimus Deo, & ab eo constitutus fuerat rex Hebræorum.*

Adipe suo] *Sagina (inquit) os, & totum corpus oppleuerunt. Hæc vero est allegoria, qua litteræ sanctæ uti solent ad significandam opum affluetiam, & vitæ prosperitatem, res autem secundas plerumque sequitur arrogantia, & Dei, hominumq. contemptus,*

EXPLANATIO

temptus, quamobrem subiungit, es eorum locutum est superbiam. simile est illud Moses in Deuteronomio, incrassatus est dilectus, & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo.

Qui est gladius tuus] Hoc ea ratione dicitur, quod Deus impijs hominibus pro armis utatur ad punienda scelera improborum, & ad virtutem piorum exercendam. Itaque apud Esaiam rex Assyriorum, virga furoris Dei nominatur. eadem ratione eosdem appellat manum Dei, Iobum imitatus, qui dicit, se manu Domini vapulasse, cum tamen Diabolus eum cecidisset, Sed Deus eo usus erat tamquam manu ad verberandum seruum suum.

Ab hominibus mundo] Eripe me inquam Domine ab hominibus impijs, quorum cura omnis, & cogitatio infixa est in bonis huius vite fallacibus, & temporarijs, quibus abundant, in altera illa vita summam omnium rerum egestatem perpeffuri.

De absconditis tuis] Amplificatione utitur ad demonstrandam prosperitatem impiorum, itaque dicit, eos circumfluere gemmis, auro, atque argento, quæ abscondita vocauit, quod terra venis occultentur. Addit præterea, eorum domos florere liberis, quibus relicturi sint opes, quæ libidini suæ, atque intemperantiæ supererint. Sic Eusebius Casariensis explanat hunc locum.

Ego autem in iustitia] Expleantur isti fallacibus bonis & celeriter interituris, ego certe iustitiam,

tiam, & pietatem colens, ac solida illa & uera, atque eterna bona consecrans, contemplantur aliquando beatissimam faciem tuam, & tunc denique omnibus gaudijs, & voluptatibus cumulatus ero, cum te coramintuebor, & in suauissima pulcherrimi numinis tui contemplatione conquiescam, quod mihi tandem tua benignitate continget, cum animus meus euolauerit e vinculis corporis, in quo tamquam consopitus iacet, & in eternam illam domum tua migraverit. Sed verba hac ultima psalmi possunt etiam aptissime intelligi de tempore illo optatissimo, cum Deus piorum corpora e somno mortis ad sempiternam vitam excitabit.

PARAPHRASIS.

AVDI omnium rerum Domine iustam precessionem meam, attende clamorem meum: aures adhibe ad voces, quas ego puris & castis labijs pronuncio, non aliter sentiens atque loquor.

Tu Domine discepta aliquando tandem causam meam, qui solus aquus es iudex. & si mihi periculum capitis iniuria procreatum vides, faueto innocentie mee, & omnibus declara nihil equitate, & iustitia tibi sanctius & antiquius esse.

Tu quidem certe rebus aduersis saepe ac sapius explorasti animum meum, meque ingentibus tenebris calamitatum circumfudisti, & quemadmodum aurum igne explorant, sic mentem meam facibus arumnarum incendisti: neque tamen a recta via
umquam

EXPLANATIO

umquam aberravi, aut iniquum aliquod facinus admisi, vel salutis tuendae causa, vel ut gravissimas iniurias ulciscerer.

Quin etiam animadvertens homines vulgo se vitijs, & sceleribus contaminare: ob amorem & reuerentiam praeceptionum tuarum, ipsorum vitam diligenter obseruo, ut eos a maleficio deterream, & ad leges tuas seruandus, & colendas inflammem.

Neque tamen quicquam harum rerum virtuti meae insolenter arrogo, sed si qui in me boni & recti est, totum id attribuo benignitati. tua, totum id esse tui muneris, lubentissime confiteor. Itaque Domine, corrobora vires & appetitiones animi mei, ut leges tuas cupidissime sequantur, & viam conficiant praeceptorum tuorum: per qua continenter ingrediarur necesse est, qui ad beatam vitam peruenire contendunt.

Ea spe confisus Domine, opem tuam imploro, quod saepe calamitates meas subleuasti, & nunc quasso supplicis tui vocem in extremo periculo ne contemptam habe.

Fac, omnes admirentur magnitudinem, & praestantiam benignitatis tuae, si enim furorem potentissimi tyranni comprimas, & seruum tuum in media iam morte versantem eripias, quis tuam bonitatem non suspiciet? quis non excitabitur ad praedicandam providentiam tuam? & certe ea semper fuit liberalitas numinis tui, ut numquam pios destitueres, non quam violari sustinere, qui ad te suppliciter confugissent.

gissent, & in prasidio tuo spes suas collocassent.

Non me Domine, te potius impugnat inimici mei. quem enim oleo tuo sancto consecrasti, quem regnum populi tui obtinere voluisti, hunc crudeliter finibus patria exterminarunt, hunc per montes & denios saltus persequuntur, hunc quavis ratione vita priuare contendunt.

At tu Domine custodi me tamquam pupillam, atque aciem oculi, & ut sollicita auis protegit alis pullos suos: sic tu firmissimo tegumento misericordiae tuae muni salutem meam contra homines feros & immanes, qui me dispositis insidijs vallatum tenent, seque magnifice ac superbe contra te, atque homines iactant. quam quidem arrogatiam in animis eorum parit nimia vitae prosperitas, atque opum, & omnium rerum affluentia, quam, plerumque sequitur fastidium, & superbia, & Dei hominumque contemptus.

Itaque nullo metu, aut religioni deterriti huc illuc dies noctesq. concursant, atque hac una in re oculis, & cogitatione intenti sunt, ut me crudeliter affligant, & prosternant, iamque circumretitum tenent.

Ac veluti leo stimulatione fame per nemora, & montes cursu incitato rapitur ad praedam, interim catulus eius sese latibulo tegens oculis omnia collustrat, siqua sese offerat fera: sic truculentus hostis auidissime necem meam appetens tum vi, tum fraude caput innocentis oppugnat.

Satis

EXPLANATIO

Satis diu Domine, data est tyranno scelerum. impunitas, satis diu vexata est innocentia mea: iam queso deposita lenitate suscita iram tuam, iam praeueni conatus impij, ne perueniat ad scelera, quae machinatur. Ille quidem furore inflammatus inuadit in me, at tu Domine eum prosterne solo, & ferro de manibus extorto, eius impetum frange. Eripe tandem vitam meam de ore et faucibus immanium beluarum, quibus tu pro manus & armis uti soles ad puniendam maleficia improborum, & virtutes piorum exercendas.

Conserua me ab insidijs & violentia hominū perditorum, quorum animus rebus fragilibus, & caducis affixus est, atque istis bonis fugacibus adumbratis saturatur, in altera illa vita summam omnium rerum egestatem perpeffurus.

Itaque nunc affluunt gemmis, auro, & ceteris opibus, & copijs, quae intimo terrae sinu, & venis occultantur, & quo ab opulentis, & copiosis optatur in primis, eorum domus coniugibus & liberis floreat, quibus relinquunt opes, quae libidini suae, atque intemperantiae supererint.

Expleantur isti fallacibus bonis, & celeriter interituris, ego certe iustitiam & pietatem colens, & solida illa & uera, atque aeterna bona cōsectans contemplanor aliquando beatissimam faciem tuam, & tunc denique omnibus gaudijs & voluptatibus cumulatus ero, cum te coram intuebor, & in suauissima pulcherrimi numinis tua contemplatione

conquiescam: quod mihi tandem tuæ benignitate con-
tinget, cum plene atque perfecte excitaueris. e som-
no scilicet animus noster paulatim expergiscitur, cū
illum quam maxime fieri potest a corpore, & sensi-
bus abducimus, quorum uoluptatibus si perfunda-
tur, dulci illo quidem, sed pestifero somno consopitur,
& noctem luci anteposit, & vanis bonorum simula-
chris delusus solida & expressa bona contemnit. At
qui animi quam minimam cum corporibus societate
habuere, ij quotidie magis magisque vegetiores
fiunt, & aptiores ad contemplationem rerum diuina-
rum, ad obseruandum & colendum Deum, ad mo-
res ac studia, & actiones omnes ad eius voluntatem
accommodandas. quæ cum geruntur, tunc animus
vigilat, tunc officio fungitur, seque imagine diuina,
quam gerit, dignum exhibet. His igitur curis &
studijs exercitatus animus, tum demum plene excita-
tur e somno, cum omni admixtione corporis libera-
tus plane sincerus & integer esse cœpit, & in ater-
nam illam domum suam peruolat, ubi semper vigi-
lant mentes illæ beata sempiterno aeo fruenter, sum-
mum illum Deum & liquido cernentes, & incredibi-
li cum voluptate amantes, & perpetuis hymnis cele-
brantes.

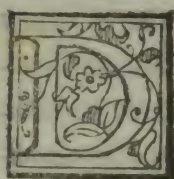

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. XV.

Inscriptio Psalmi continet argumentum ipsius.

Victori, David serui Domini, qui locutus est Domino uerba canticum huius in die, liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul, & dixit. Psal. xviii.

ILIGAM te Domine fortitudo mea,
Dominus firmamentum meum, &
refugium meum, & liberator meus.
Deus meus adiutor meus, & spe-
ra bo in eum.

Protector meus, & cornu salutis meæ, &
susceptor meus.

Laudans inuocaui Dominum, & ab inimi-
cis meis saluus fui.

Circumdederunt me dolores mortis, & tor-
rentes iniquitatis conturbauerunt me.

Dolores inferni circumdederunt me, præoc-
cupauerunt me laquei mortis.

In tribulatione mea inuocaui Dominum,
& ad Deum meum clamaui.

Et exaudiuit de templo sancto suo uocem
meam, & clamor meus in conspectu eius in-
troiuit in aures eius.

Et commota est, & contremuit terra, fun-
damenta

damenta montium conturbata sunt, & com-
mota sunt, quoniam ipse iratus erat.

Ascendit fumus e naribus eius, & ignis ex
ore eius deuorans, carbones succēsi sunt ab eo.

Inclinauit cælos, & descendit, & caligo
sub pedibus eius.

Et equitauit super Cherub, & uolauit, uo-
lauit super pennas uentorum,

Et posuit tenebras latibulum suum, in cir-
cuitu tabernaculi eius erat obscuritas aqua-
rum, & densitas nubium.

Præ fulgore in conspectu eius nubes transie-
runt, grando, & carbones ignis.

Et intonuit de cælo Dominus, & altissimus
dedit uocem suam, grando, & carbones ignis.

Et misit sagittas suas, & dissipauit eos, ful-
gura multiplicauit, & conturbauit eos.

Et apparuerunt profunda aquarum, & reue-
lata sunt fundamenta orbis terrarum.

Ab increpatione tua Domine, à flatu spiri-
tus iræ tuæ.

Misit de alto, & accepit me, & assumpsit
me de aquis multis.

Eripuit me de inimicis meis fortissimis, &
ab ijs, qui oderunt me, quoniam robustiores
erant me.

Præuenerant me in die afflictionis meæ, &
factus est Dominus protector meus.

Et duxit me in latitudinem saluum me fe-

H   cit,

EXPLANATIO

cit, quoniam diligit me.

Et retribuit mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuit mihi.

Quia custodiui uias Domini, neque impius defeci a Deo meo.

Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & præcepta eius non reppuli a me.

Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea,

Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.

Cum sancto sanctus eris, & cum uiro innocente innocens eris,

Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.

Quoniam tu populum humilem saluum facies, & oculos superbiorum humiliabis.

Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illuminauit tenebras meas.

Quoniam per te acies hostium fregi, & per Deum meum transfiliui murum.

Deus meus impolluta uia eius, eloquia Domini igne examinata, protector est omnium sperantium in se.

Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis est fortis præter Deum nostrum?

Deus,

Deus, qui præcinxit me fortitudine, & posuit immaculatam uiam meam.

Qui effecit pedes meos tamquam ceruorū, & super excelsa statuit me.

Qui docet manus meas ad prælium, contritus est arcus æreus brachijs meis.

Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua sustentauit me.

Et benignitas tua auxit me.

Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata uestigia mea,

Persecutus sum inimicos meos, & comprehendi illos, & non reuersus sum, donec confu merem eos.

Vulneraui illos, nec potuerunt surgere, ceciderunt subtus pedes meos.

Et præcinxisti me uirtute ad bellum, & sup plantaſti insurgentes in me subtus me.

Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdisti.

Clamauerunt, nec erat, qui saluos faceret, ad Dominum, nec exaudiuit eos.

Et comminui eos ut puluerem ante faciem uenti, ut lutum platearum attriui eos.

Eripuisti me de contradictionibus populi, constituisti me in caput gentium.

Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi,

Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni in-

H 2 ueterati

EXPLANATIO

ueterati sunt, & expauerunt inclusi munitionibus suis.

Viuat Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.

Deus, qui dat uindictas mihi, & subdit populos sub me, liberator meus de inimicis meis

Et ab insurgenribus in me exaltauit me, a uiro iniquo eripuit me.

Propterea confitebor tibi in nationibus Domine, & nomini tuo psalmum dicam.

Deus magnam salutem fecit regi suo, & fecit misericordiam CHRISTO suo Dauid, & semini eius usque in sæculum.

EXPLANATIO.

Cornu salutis meæ] *Sic appellat Deum, propterea quod ipsius ope, atque auxilio salutem retinuerat. Translatio sumpta est ab ijs animalibus, quæ cornibus sese tuentur.*

Et torrentes iniquitatis] *Idest, incursiones hostium more torrentium incitatae.*

Dolores inferni] *Qui scilicet uitam auferunt, & ad inferos trahunt.*

Præoccupauerunt me laquei mortis] *Ita uocat insidias inimicorum, quibus tam subito opprimebatur, ut spatium deliberandi, & euadendi non haberet.*

Commota est, & contremuit terra[*Quod ait,*

montes intremuisse, & terra desidente aquarum profunda, idest, intimas uenas apparuisse, & reiecta esse fundamenta orbis terrarum, eam esse hyperbolen intelligito, qua utitur ad uim, & impetum iræ diuinæ exprimendum, atque amplificandum. Cum uero Deum de calo descendentem facit, ea res ad prouidentiam eius referenda est, bonos tuentem, & improbos ulciscentem. Quod illum uolantem inducit, & pennigeris calitibus, alisq. uentorum insidentem, id quidem incredibilem diuinæ mentis celeritatem significat, hoc est, uim omnia penetrantem, uim ubique presentem, & cuncta calo, terra, mariq. perlustrantem. Cum uero grandinem, & sagittas, & ignem commemorat, intelligi uult pœnas, & supplicia, quæ Deus infligit hominibus sceleratis, & impijs. Hæc autem nunc strictim attingimus, propterea quod satis fuisse in nostra paraphrasi ea omnia persecuti sumus.

Posuit tenebras] Deus habitat lucem inaccessible, ut ait diuus Paulus. Itaque recte lux tabernaculum eius intelligitur, ut sentiunt Theodoretus, & Theodorus Antiochenus. Huic quidem tabernaculo circumfundit Deus tenebras, & caliginem descensurus in terras. quod quidem significat, nullam mentis aciem esse tam acutam, aut perspicacem, qua Deum possit intueri, eiusq. naturam nulla ratione, aut cogitatione comprehendi posse.

Præ fulgore] Præ fulgore (inquit) fulgurum micantium obscuritas nebulæ dissoluebatur.

H 3 Misi

EXPLANATIO

Misit de alto] *Demissa (inquit) manu extra-
xit me ex profundis gurgitibus calamitatum , qua
me iam obruerant . scimus enim aquas in litteris san-
ctis pro periculis & rebus aduersis appellari .*

Præuenerant me] *Idest , incautum oppresse-
rant temporibus difficillimis , ut nulla elabendi spes
ostenderetur .*

Et secundum puritatem manuum mearum]
*Ita uocat innocentiam uitæ , manus enim in litteris
sanctis pro actionibus sæpe appellantur . Quod uero
in prædicandis benefactis suis non nihil commoratur ,
non id profecto uir sanctus facit cupiditate gloriae ela-
tus , sed ut ceteros accendat ad studium religionis , &
honestatis , cum uideant tanta præmia proposita esse
uirtuti . Verum illud animaduertere oportet , hæc
omnia , quæ David commemorat de iustitia , & inte-
gritate sua , referenda esse ad conatum , & studium
mentis uitia , & peccata summopere detestantis , at-
que omni cogitatione in eam curam incumbentis , ut
se se castam , & ab omni labe integram , puramq.
seruaret . licet autem uir sanctus & ipse per impru-
dentiam , & infirmitatem animi multa committe-
ret , quæ minus recta forent , non tamen ob eam caus-
sam iustus esse desinebat , nam humilis , & merens
confugiebat ad misericordiam Dei , qui ueniam pe-
nitenti dabat , summa benignitate illi cuncta errata
condonans .*

Et cauebo ab iniquitate mea] *Idest , ab ijs
peccatis , quæ olim admisi . peccauerat autem gra-
uissime ,*

uissime, cum & Bersabea stuprum, & eius mari-
to mortem obtulisset. Quid uero, si iniquitatem ap-
pellet peccatum illud, quod (ut uerbis utar Pauli)
in carne ipsius habitabat? id est, uim illam natua
corruptela, a qua nisi summa diligentia caueant e-
tiam uiri sancti, in maxima scelera, & flagitia im-
pelluntur, cuius rei testis est cades terribilissima Uria,
& stuprum uxori eius illatum, de quibus maleficijs
paullo ante mentionem fecimus.

Cum sancto sanctus eris] Dixeris, Deum
remuneraturum esse iustitiam suam. ad id confirman-
dum hanc sententiam interponit, quæ eam vim ha-
bet, ut diuus Athanasius, & Theodoretus senti-
unt, qualem quisque se gesserit, talem aduersus quem-
que Deum futurum. qui igitur iustitiam, & pieta-
tem coluerit, eum maximis muneribus afficiet Deus,
quem uero peruersitas morum, & opinionum a recta
uiuendi ratione auerterit, in eum Deus seuerus, at-
que acerbus existet, eumque, nisi resipuerit, omni iu-
dicio ueri spoliatum, amentem, & cecum permittet
potestati turpissimarum libidinum, & cupiditatum,
ut qui pulchritudinem uirtutis adamare noluit, in
sordibus, & luto uitiorum uolutetur. qua quidem de
re multa diuus Paulus in epistola, quam scribit ad
Romanos. Illud item scire oportet, qualis quisque
sit, talem cuique Deum uideri, ut enim de illo uir bo-
nus bene sentit, ita improbus male. Alter existi-
mat, humanum genus a Deo summa iustitia regi, gu-
bernariq. nihil ab illo non rite, non sancte, non sa-
pienter

H 4 pienter

EXPLANATIO

pienter administrari, alter aut Deum res humanas curare non credit, aut illius administrationem iniustitia, ac temeritatis nomine condemnat. Ita fit, ut Deus sancto sanctus, & peruerso peruersus existat, idest, ut qualis cuiusque animus est, talis cuique de diuino numine sensus sit. Quod si de illo recte, ac pie sentias, simul caelestem instinctum, afflatumq. salutarem sentis animum tuum ad omnia pietatis officia impellentem, sin autem peruerse ac impie, uim ultricem experiris oculos mentis excacantem, teq. precipitem in scelera, & flagitia pro eo, ac tua meretur impietas, agentem. ex qua quidem re fit, ut quemadmodum sanctitas, & innocentia piorum crescit in dies, ita impiorum animus quotidie magis, ac magis inquinetur, ac sordeat, quem locum Deus apud unumquemque obtinet, eo loco, & numero apud Deum unusquisque sit. At qui summum rectorem, ac Dominum rite ueneratur, & colit, deque eius ui, & numine uera sentit, is gratias immortales agat misericordia ipsius, qui solus ex omnibus rectas opiniones animis inserit, illosq. desiderio, atque amore pietatis accendit. Ex ijs quae breuiter a nobis dicta sunt, facile, ut arbitror, intelligi potest, quibus rationibus adductus Dauid pronunciauerit, Deum cum sancto sanctum, cum peruerso peruersum existere.

Quoniam tu illuminas] Tenebrae sunt calamitates, lux accensa est periculorum depulsio, & malorum finis, quae quidem translatio est frequens in litteris

seris sanctis, sed etiam sua cuique mens lucerna est, quam nisi lux celestis illuminet, semper in maximis errorum tenebris uita uersatur.

Quoniam per te] Idest, auxilio tuo & copias hostium deleui, & eorum opida, & urbes expugnaui.

Deus meus impolluta uia eius] Idest, quicquid agit Dominus, rectum, simplex, iustum, & sanctum est. sic alio loco, Deus in sanctitate uia tua. item, iustus Dominus in omnibus uis suis.

Eloquia Domini igne examinata] Idest, sincera, & ab omni admistione falsitatis pura. hac enim est orationis exornatio ducta ab auro, & argento, qua igne purgantur.

Et super excelsa] Significat, se diuino auxilio quamlibet praecepta loca, & castella munita expugnauisse.

Et contritus est] Idest, viribus meis fracti sunt opes inimicorum, qui vix ulla ratione superari posse videbantur.

Et inimicos dedisti mihi dorsum] Idest, per te factum est, ut hostes mihi terga darent, seq. fuga perterriti mandarent.

Eripuisti me de contradictionibus] Idest, de seditionibus, & rebellionem popularium meorum, a quibus acerbissime exagitatus fui.

Constituisti me] Deus enim eius imperio subiicit Ammonitas, Syros, Moabitas, Palestinos, aliasque nationes.

Popu-

EXPLANATIO

Populus, quem non cognoui] *Idest exteragentes, & alienigenæ.*

In auditu auris] *Idest fama nominis mei per motus ad fidem meam confugit.*

Filii alieni mentiti sunt mihi] *Vir sanctus in Psal. LXVI. ait, Dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua Domine, propter multitudinem virtutis tue mentientur tibi inimici tui. quem locum graeci sic explanant, falsorum Deorum cultores magnitudine operum diuinorum territos pietatem, & cultum veri Dei simulaturos, a quo maxime abhorreant. Eodem modo David hoc loco dicit, alienigenas sibi mentitos esse, propterea quod bello domiti coacti sunt speciem præ se ferre beneuolentiae, & voluntariae seruitutis, cum tamen inimicissimos, animos gererent.*

Filij alieni inueterati sunt] *Idest debilitati, & fracti, ut iam nobis obsistere non possint.*

Et expauerunt] *Idest, quamuis mœnibus, & munitionibus septi formidauerunt opes meas.*

Viuat Dominus] *Hec est tamquam orationis conclusio, quæ summam totius hymni breuiter colligit. Quod autem dixit, viuat Dominus, videtur esse ea vox gratias agentis, & ob victoriae gratulationem more militum ouantis. Neque tamen ignoramus, plerosque ex hebraeo vertisse, Vinit Dominus, quæ quidem est formula iurandi apud Hebraeos.*

Propterea confitebor] *Idest, cum igitur tanta sint tua erga me beneficia, & merita, immortale*

lo

les tibi gratias semper agam, quin etiam tempus erit, cum laudes tuas inter omnes exterarum nationes predicabo. quod sane perfectum videmus, cum multa iam secula hymni Davidis toto terrarum orbe decantentur.

Deus magnam salutem] Deus (inquit) non solum me conseruat, & ab omnibus inimicorum iniurijs tuetur, ac defendit, verum etiam illustrem, & apud omnes gloriosam hanc salutem efficit, neque salutis, & laudis mee tantum rationem habet, sed etiam posteris meis pro sua singulari misericordia consulit, & prouidet, ut eorum decus, & gloria sit immortalis. quod plane falsum esset, nisi hoc ad IESVM Deum referremus, qui in Davidis familia natus est, & regnat in perpetuum,

PARAPHRASIS.

DILIGAM te semper toto animo potentissime mundi rector & Domine, & sanctissimum numen tuum quanta maxima potero pietate semper venerabor & colam: neque tamen pares benignitati gratias agere, & habere, sed ve partem quidem vllam tuorum meritorum satis cogitare, atque animo comprehendere umquam potero. Tu enim & fortitudinem mihi, et firmitatem animi prestas, tu te mihi tamquam arx inexpugnabilis, tutum per fugium præbes, tu me de omnibus periculorum casibus eripis, te semper pro salute & dignitate mea propugnantem habeo.

Scilicet ego semper summa pietate colui Dominum,

EXPLANATIO

num, & ille inuocantem, & auxilium suum suppliciter implorantem semper audiuit, & omnium delictuum periculorumque meorum fidiſſimus comes fuit.

Iam mortis angustijs undique premebar, & incursiones hostium morte torrentium aquarum incitate me examinauerant, iam vincula mortis me circumplicarant, & insidijs inimicorum tam subito oppressus fueram, ut potestas euadendi nulla foret.

Itaque cum in tantis calamitatibus iacerem, fidenter ad Domini misericordiam confugi, neque fiduciam meam spes fefellit. ille enim clamore inuocantis audito, exiuit inflammatus iracundia, sagittis acutissimis, & fulminibus armatus exiliuit, exiliente illo omnia terrarum sola terribili terra motu conquassata sunt, & montes omnibus gentium oris contremuerunt.

Vomebat ille naribus atram nebulam turbine fumantem piceo, & candente fauilla, totoque ardentis ab ore scintille absistebant, oculis micabat acerbis ignis.

Inclinauit calum, & descendit, caligo terra subter pedes eius longe, lateque sese diffundebat.

Volabat ille per aera immensum inuictus pennigris calitibus, absque ventorum.

Pratorio suo densissimos imbres, nimbosque nigerimos circumdederat.

Sed tenebras illas cecae fulgor ignium micantium discutiebat, grandine, procellis, fulguribusque omnia

nia miscebantur.

Intonuit Deus, & totum calum tremefecit: celsissimus ille rex horribili clamore increpuit hostes meos, grandine, procellis, fulguribusque omnia miscebantur.

Ingenti fulminum vi sagittarumque missa campos stravit corporibus impiorum.

Spiritus ardens, quem summe pater naribus efflabas iratus, & flumina, & fontes, & maria siccabat, & fundamenta omnium terrarum regebat.

Demissa de calo manu extraxit me ex profundis gurgitibus calamitatum, quibus absorbebar, vitam meam ille de manibus potentissimorum hominum eripuit, atque seruauit, & quo illi violentiores erant, hic ipse acrius pugnaui pro salute ac dignitate mea.

Incautum oppresserant temporibus difficillimis, ut nulla elabendi spes ostenderetur: sed & Dominus praesto fuit, qui me praesidio suo confirmaret, neque vi, & impetu inimicorum prosterni pateretur. cumque maximis periculorum angustis premerer, is viam mihi latissimam munivit, meque in tuto, & tranquillo collocauit, propterea quod me amat, & carissimumque habet.

Pulcherrima premia persoluit integritati meae, & puritatem animi mei maximis muneribus affecit: quandoquidem sanctissima praecepta eius diligenter obseruo, neque umquam easum elatus arrogantiā, ut deficerem a Deo meo. quinimo semper oculos
animi

EXPLANATIO

animi defixos habeo in legibus eius, ut quicquid ago, & loquor, & cogito, ad earum regulam & normam dirigam: & vitam quidem mihi eripi, quam observationem malo.

Itaque semper illi adhærebo, integrum me, & ab omni vitiorum labe sincerum, purumque conservans, meque ab omni maleficio diligentissime temperabo: & cum ita me gesserō, Dominus magna liberalitate prosequetur innocentiam & puritatem meam, quæ certe clam illum esse non potest, quippe cuius oculis subiecta sunt omnia.

Nimirum qualem quisque se gerit, talis Domine aduersus quemque es. ut enim iustitiam & pietatem colentibus amplissima præmia pro virtute & sanctitate persoluis: sic quem peruersitas morum a recta viuendi ratione auerterit, in eum seuerus & acerbui existis, gratiam ei referens quam debes.

Itaque populum humilem afflictum, & iacentem extulisti, animos autem & spiritus superbiorum sese effluentium depressisti.

Per te Domine omnium malorum caligine, & tenebris depulsis lucem respicere, ac liberum & tranquillum spiritum ducere cœpimus.

Per te copias innumerabiles hostium deleuimus, & eorum opida, & vrbes munitissimas expugnauimus.

Quicquid agit Dominus, quicquid molitur, rectum, simplex, iustum, & sanctum est. Verba Domini sincera sunt, & casta, & ab omni admixtione

ne

ne falsitatis pura. Ille misericordia sua tamquam
firmissimo clypeo protegit omnes quicumque confi-
dunt benignitati suæ.

Quis Deus præter Dominum? quis fortis & ve-
hemens bellator præter Deum nostrum?

Ipse est ille Deus, qui vires & fortitudinem mihi
præstitit, ut rex asperas magno & inuicto animo su-
stinerem, & copias hostium secundis præliis frange-
rem, & domarem. ipse perficit, ut omnis vita mea
ratio casta sit, & ab omni sceleris labe integra &
pura: per illum consecutus sum, ut ceruos pernicita *velocitate*
te superare, & quamlibet prærupta loca, & ca-
stella, hostium munita expugnarem.

Tu me scientia rei militaris instruis atque ornas,
per te compressi & fregi maximas opes hostium, qui
vix ulla ratione vinci posse videbantur, ope tua sem-
per defensa, & conseruata est salus mea. & cum fra-
ctus pondere calamitatum iamque procumberem,
misericordia tua non modo sustentauit me, sed etiã
opibus, gloria, dignitate, bonis denique omnibus
auxit & ornauit.

Quoties in eas angustias incideram, ut iam non
haberem, ubi vestigium facerem, nullaue fugiende
mortis spes ostenderetur, nisi tu miseratus incommo-
da mea laboranti succurrisses: toties tu Domine viam
pedibus meis latam effecisti, tu me in tuto & tran-
quillo collocasti, & tantum roboris & firmitatis au-
diuisti, ut nulla vis inimicorum posset me proster-
nere.

Quin

EXPLANATIO

Quin etiam nixus ope tua illos in fugam precipites dedi, fugerunt, sed non euaserunt manus meas, illos ego ad unum concidi, & cum gente nomine funditus deleui.

Cecidi eos, nec potuerunt obsistere: abiecti, prostrati, meisque viribus fracti iacuerunt omnes quicumque bellum mihi facere conati sunt.

Per te factum est Domine, ut hostes mihi terga darent, seque fuga metu perterriti mandarent, & occisione occiderentur.

Vociferantur illi quidem, sed nemo subsidio veniebat. implorabant Dominum, sed ille oculos & aures auerterat.

Ut puluerem dissipat ventus, ut lutum platearum populus conculcat: sic hostium copias protrui ego, sic omnes ad unum disseci, dissipauique.

Liberasti me tandem seditionibus popularium meorum, a quibus acerbissime exagitatus sum, imperio meo subiecisti Palaestinos, aliasque finitimas nationes.

Exterae gentes sese mihi dediderunt, & fama nominis mei permota ad fidem meam confugerunt.

Alienigenae bello domiti coacti sunt speciem praeferre beneuolentiae, & voluntariae seruitutis, quamquam inimicissimos animos gerebant.

Alienigenae debilitati & fracti sunt, ut iam mihi obsistere non possint: & quamuis mœnibus & munitionibus septi formidant opes meas.

Vivat, Dominus, propugnator & seruator meus

ab

ab omnibus gentibus auguste sancteque colatur, & venerabile nomen eius hymnis celebretur.

Dominus iniurias meas, persecutus atque ultus est, Dominus imperium meum longe lateque propagavit, Dominus eripuit vitam meam ex ore & faucibus immanium barbarorum: et quo magis iri me deprimere conati sunt, hoc magis ipse gloriam & opes meas extulit, idemque a tyranno importuno & violento salutem meam tutatus est.

Cum itaque Domine tanta sint tua erga me beneficia, immortales tibi gratias semper agam, quin etiam tempus erit, cum laudes tuas inter exterarum nationes predicabo, atque hymni mei, omnibus omnium gentium templis celebrabuntur.

Tu Domine non me conseruas modo, & ab omnibus inimicorum iniurijs defendis, verum etiam illustrem, & apud omnes gloriosam hanc salutem efficis: neque salutis & laudis mea solum rationem habes, sed etiam posteris meis pro tua singulari misericordia consulis & prouides, ut eorum decus & gloria sit immortalis.

ARGVMENTVM PSAL. XIX.

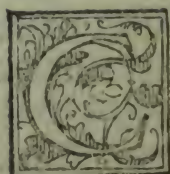
Celebrat cognitionem Dei, quæ percipitur ex contemplatione rerum celestium, & ex studio sanctarum litterarum.

I Victori,

EXPLANATIO

Victori, Psalmus David XIX.

AELI enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat fir-
mamentum.

Dies diei eructat uerbum, & nox
nocti indicat scientiam.

Non sunt loquelæ, neque sermones, quibus
non audiantur uoces eorum.

In omnem terram exiuit sonus eorum, & in
fines orbis terræ uerba eorum.

Soli posuit tabernaculum in eis, & ipse tam
quam sponsus procedens de thalamo suo.

Exultauit ut gigas ad currendam uiam, ab
extremo cælo egressio eius.

Et recursus eius usque ad extremum eius,
nec est qui se abscondat a calore eius.

Lex Domini immaculata, conuertens ani-
mas, testimonium Domini fidele, sapientiam
præstans paruulis.

Mandata Domini recta, lætificantia cor,
præceptum Domini lucidum, illuminans ocu-
los.

Timor Domini sanctus, permanens in sæ-
culum sæculi, iudicia Domini uera, iustifica-
ta simul.

Desiderabilia super aurum, & lapidem pre-
tiosum multū, & dulciora super mel, & fauū.

Etiam

Etiam seruus tuus admonetur per ea, in cuius
studendi illis retributio multa.

Delicta quis intelliget? ab occultis munda me, & a superbijs prohibe seruum tuum.

Ne dominantur mihi, tunc immaculatus ero, & purus a scelere grandi.

Sint accepta eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Domine adiutor meus, & redemptor meus.

EXPLANATIO.

Cæli enarrant] Significat ijs uerbis, unumquemque ex celestium rerum contemplatione facile peruenire ad notitiam Dei.

Dies Diei] Si quis diem diei comparet, & non item nocti, eorumque uicissitudines, ac certum ordinem, perpetuamque constantiam animaduertat, facile perspicit, tantorum operum laudem fortune, ac temeritati non esse tribuendam, sed aliquem præesse, qui hæc omnia summa sapientia moderetur, atque conseruet. Hoc modo interpretantur hunc uersiculum apud nostros Eusebius Casariensis, & apud Hebræos Salomon explanator illustris.

Non sunt loquelæ] Significat ijs uerbis, nullam nationem esse tam immanem, & barbaram, quæ celestium rerum excellentiam contemplans non possit ad notitiam Dei cogitatione perducere. Sed Symmachius, ut refert Theodoretus, ita uertit hunc

I 2 uersiculum

EXPLANATIO

uersiculum ex Hebræo, Non sunt loquela, neque sermones, quorum non audiuntur uoces. neque dissentit a Symmacho apud grecos illa, quæ nominatur editio uulgata. Quod uero subiungitur, In omnem terram exiuit sonus eorum, fidelius Aquila uertit ex Hebræo, ο̃ καὶ ὅν αὐτῶν, idest, regula eorum, est autem sensus, hæc opera mirabilia nequaquam ritu mortaliū loqui, aut ullam uocem humanam emitte, quæ ad omnes terrarum oras peruenire non potest, sed orationem eorum uel grauissimam esse immutabilem ordinem, & dispositionem, & structuram tamquam ad regulam factam, & ad lineam respondentem, quæ eorum oratio cunctis terrarum sinibus exauditur, & uniuersos mortales ad cultum, & uenerationem Dei mirabiliter accendit. & quoniam earum rerum, quæ aspectu sentiuntur, nihil est tam præclarum, tamq. diuinum, quodque homines tanta admiratione afficiat, quam sol, propterea eius uim, & naturam potissimum considerandam proponit, quo magis eluceat sapientia Dei tanti operis, & muneris effectrix.

Et ipse tamquam sponsus] Pulchritudinem solis comparat sponso, uim, & impetum giganti.

Ab extremo cælo] Egreditur enim sol ab extremo oriente, & incitatissima calî stelliferi conuersione fertur ad extremum occidentem.

Lex Domini] Satis erat tantarum rerum aspectus, & contemplatio, ut earum effectorem, & moderatorem agnosceremus Deum, ea tamen fuit
benignitas

benignitas Dei, ut ad hanc præclaram intelligendi rationē adderet etiam leges suis manibus scriptas, quibus homines errantes ad uiam ueritatis reuocaret, atque animos a praua consuetudine ad honestas uitæ rationes conuerteret. Eas leges uir sanctus uarijs nominibus uocat, ut etiam Moses facit.

Testimonia Domini] Leges Dei sic appellat ex eo, quod ille per has testificatus est, quid exigit a nobis. Easdem ait cognitionem rerum diuinarum tradere paruulis, idest, animis simplicibus, seq. summis gerentibus, quoniam nullus est sapientiæ locus in hominibus impuris, & superbis.

Timor Domini sanctus] Sic nominat leges diuinas, propterea quod illæ mentes religione sancta imbuunt, atque in hominibus pijs timorem pariunt castum, & sincerum, qualis solet esse optimi filij ad uersus optimos parentes. eū græci uocant, δ'λα'βαιν, nos reuerentiam possumus rite nominare.

Iustificata simul] Idest, omnia sunt pariter equa, & iusta.

Delicta quis intelliget?] Dixi (inquit) obseruantibus leges diuinas magna præmia, & dona esse proposita, sed quis attendens infirmitatem humanam, & quam multa peccemus inscientes, quorum tamen luenda pœna sit, nisi Deus illa condonet imbecillitati nostræ, quis hac animaduertens audeat affirmare, se nulla in re uiolare præcepta Domini? An est aliquis, qui possit errata cuncta animaduertere? qui in tantis tenebris nihil offendat?

I 3 quem

EXPLANATIO

quem uitium specie uirtutis aliquando non fallat?

Et a superbijs prohibe seruum tuum] Illa uero in primis est detestabilis, atque intoleranda superbia, & importunitas, si quis existimat, seipsum ita obseruantem esse legum diuinarum, ut sese ab omni peccato temperet, neque aliquid committat, quod aliquo supplicio uindicandum sit.

Et purus a scelere grandi] Superbia enim fons, & origo est omnium scelerum, & flagitiorum, ut si quis Deo fauente ab illius dominatu liber sit, ut tam ab omni grauiori delicto puram agere possit.

PARAPHRASIS.

CAELI species undique syderibus ornata, admirabiles astrorum ordines, ipsorumq. dispares conuersiones, & multiplices cursus continenter laudes Dei predicant, & omnes nationes cogunt esse gratas & pietatem colere, & vim diuinam admirari, eamque dominam & effectricem rerum omnium agnoscere.

Quin etiam dies diei collatus, & nox cum nocte comparata, & ipsorum alterna accretio & diminutio, certusque ord, perpetuaq. constantia clamant atque testantur, tuorum operum laudem fortuna ac temeritati non esse tribuendam, sed aliquem preesse, qui hac uniuersa ab initio constituerit, & sempiternis saculorum atatibus omnia moderetur atq. conseruet.

Neque uero hac opera mirabilia & diuina sapientia

tie monumenta sempiterna mortalia ritu loquuntur,
aut ullam vocem humanam emittunt, quæ ad om-
nes terrarum oras peruenire non potest: sed oratio eo-
rum vel grauissima est, immutabilis ordo, pulcherri-
maque descriptio, & structura tamquam ad regulā
facta, & ad lineam respondens, quæ eorum oratio om-
nibus terrarum finibus exauditur, & vniuersos
mortales ad cultum & venerationem Dei mirabili-
ter accendit.

Sed cum omnia diligenter oculis animoque lustra-
ueris, omnium rerum, quæ aspectu sentiuntur nihil
est tam præclarum tamq. diuinum, quodque homi-
nes tanta admiratione afficiat, quam sol, qui dux &
gubernator est syderum cunctorum, & omnium re-
rum caducarum salus & conseruatio. Quæ vero spe-
cies aut incundior, aut usu pulchrior sese oculis offer-
re potest, quam solis exorientis aspectus? qui candore
suo splendidissimo tenebras fugat, rebus colorem af-
fert, calum, maria, terras exhilarat, & insatiabili
quadam letitia & voluptate omnium animantium
oculos atque animos complet, ut eleganter compara-
re formosissimo sponso, vim & imperum giganti, si-
quidem eius circumuectio tanta celeritate ab extre-
mo oriente fertur ad extremum occidentem, atque
inde ad dexteram cal regionem reuoluitur, ut vno
integro circuitu diem noctemque conficiat, modo sub-
limis pulcherrimos radios nobis ostentans, modo sub
pedibus ab oculis nostris oblitescens, ac regiones ae-
ris longe lateq. occupans, neque locus est, quo fulgor

I 4 eius

EXPLANATIO

eius non perueniat. sol enim omnia terrarum opera
flammis radiantibus lustrat, & mundo salutarem
largitur, & maxime vitalem calorem, cunctas na-
turas augentem, nutricantem, sensuque afficientem:
ex quo factum est, ut homines docti hanc pulcherri-
mam stellam, appellarent parentem atque altricem
omnium rerum fragilium & caducarum.

Satis profecto erat tantarum rerum aspectus &
contemplatio, ut earum effectorem & moderatorem
agnosceremus Deum: ea tamen fuit benignitas Dei,
ut ad hanc praeclarum intelligendi rationem adde-
ret etiam leges suis manibus scriptas, quae homines
palantes & erroribus turbulentis implicitos ad viam
veritatis reuocarent, atque animos a praua con-
suetudine ad honestas vitae rationes conuerterent. o
vita & virtutum omnium leges magistra, o in caelum
duces & impia superstitionis expultrices, quam
per illum Deum, qui vos tulit, aut vis ingenij, aut
ubertas eloquentiae, perinde ac de nobis merita estis
collaudare nos possit? Per nos maximus ille caelum
atque hominum pater & rex testificatus est, quid exi-
geret a nobis, quidue faciendum, fugiendumue foret,
ut ad vitam beatam & immortalem peruenire posse-
mus. Per vos ille cognitionem rerum diuinarum
tradit animis simplicibus, seque summis gerenti-
bus, nullus enim sapientiae locus est in hominibus im-
puris aut superbis.

Vestra praecepta & monitiones iustitiam & pieta-
tem docent, exhilarant animos inanes timores & so-
licitudines

licitudines pellunt, aciem mentis illustrant, ut possit
intueri, quæ via deducat in calum.

Vos mentes hominum religione sancta imbuitis,
& reuerentiam aduersus Deum, timoremque inge-
neratis castum & pium, qualis solet esse optimi filij
aduersus optimos parentes. isq. timor animos piorum
ab omnibus miraculis puros integrosque conseruat,
& migrantes e corporibus sequitur in calum sanctita-
tis comes sempiternus. Vos optimæ atque sanctissimæ
leges docetis iudicio & ratione cuncta agere, vos sum-
ma iustitia & veritate iudicatis, quibus premijs bo-
ni sint afficiendi, quibusue supplicijs mali.

Itaque, nulla imperia, nulla copia, nulla volupta-
tes cum vestris opibus & delectationibus sunt conse-
rendæ. Quis enim cogitatione complecti, nedum ver-
bis explicare possit, quanta sint gaudia, quanta vo-
luptates animi vestra præcepta colentis, & vitam cæ-
lestem in humano corpore imitantis? Sæpe fit, ut
quemadmodum gustandi sensus aliquo morbo depra-
uatus mel iudicat amarum: sic animi sensus falsis &
pestiferis opinionibus corruptus, præceptiones ve-
stras natura suaues & iucundas repellat, & in luto li-
bidinum & flagitiorum voluetur.

Sed quam volent, impij contemnant excellentissi-
mas leges Dei, ego certe percepta iam ipsarum dulce
dine ac suauitate attentum animum ad earum ad-
monitiones semper teneo, atque in ijs colendis omnem
curam & diligentiam pono. Nimirum quisquis ad
extremum spiritum eas leges diligenter obseruarit,
præmia

EXPLANATIO

premia tanta consequetur, quanta vis nulla orationis explicare umquam possit. neque enim aspectu oculorum comprehendi, neque auribus percipi, neque ulla cogitatione queunt adumbrari, quae parauit Deus pie colentibus scilicet. Neque tamen viri sancti, ut legibus diuinis pareant spe mercedis adducuntur, aut cogitatione, quantum illa res utilitatis sit habitura: sed accensi pulchritudine virtutis & amore diuino flagrant amore ipsam uberrimi fructus loco ducunt, & si spes omnis premiorum adimatur, non tamen ardor ille caritatis aliqua ex parte sese remittat, aut animus, aut eam causam minus in officio perseueret. At quo magis in amando & colendo Deo ab omni mercedis cogitatione absunt, eo se digniores parant, qui maximis donis & honoribus decorentur. Sic virtus inter bonos amicitiam conciliat, communitates deinde plurimae et maximae consequuntur, & si amandi ratio ab utilitatis fonte non manarit. Sed quamquam obseruanti legum diuinarum tanta premia & dona proposita sunt, quis tamen attendens infirmitatem humanam, & quam multa peccemus inscientes: quorum tamen luenda poena sit nisi Deus illa condonet imbecillitati nostrae, quis haec animaduertens audeat affirmare, se nulla in re violare praecepta Domini? An est aliquis, qui possit errata cuncta animaduertere? qui in tantis tenebris nihil offendat? quem vitium specie virtutis aliquando non fallat? Itaque pater optime pro tua infinita misericordia omnes maculas occultas, & latentes

rentes elue manibus tuis ex animo meo, ne quid in
eo resideat impurum, & tuis oculis castissimis indi-
gnum.

In primis illud etiam atque etiam vehementer ob-
secro & obtestor, ut qui constantiam mihi prestuisti
ad ferendas forti animo calamitates, idem mode-
stiam conferas rebus ad voluntatem meam nunc
fluentibus, quo arrogantiam, fastidium, superbiam-
que fugere possim. neque enim Domine sum nescius,
ut animi summissio caput est ad pie sancteque viuen-
dum, ita nullam detestabiliorem esse pestem, neque
capitaliorem, quam superbiam & importunitatem,
ex quibus tamquam stirpibus cetera omnes scelerum
& flagitiorum pestes pullulant, quæ pulcherrima illa
semina virtutum nostris ingenys innata adolescere
non sinunt. Proinde quo quisque magis sese demit-
tit, ad altiore dignitatis gradum a te perducitur
Domine: qui vero opinionibus inflati, sibi que præsi-
dentes animos in altum sustulerunt, præcipientes ad
ima deturbantur, & in maximis miserijs obscuri,
despectique iacent. cuius rei testis est calamitas Lu-
ciferi, qui de calo deiectus grauissimas arrogantia pœ-
nas dedit, & ad infinitum tempus dabit.

Utinam hæc carmina mea, & quicquid aliud
scribo & loquor, & cum animo meo tacitus cogito,
tibi pergratum, acceptumq. sit pater optime atque
sanctissime, qui pro immensa benignitate tua semper
subuenis imbecillitati meæ, meque de omnibus pericu-
lorum casibus eripis, atque animum meum seruitu-

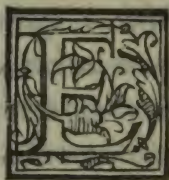
EXPLANATIO

te misera oppressum redimis, & ab omni vitio ac impuritate liberas.

ARGVMENTVM PSAL. XX.

Populus Regem ad bellum difficile proficiscentem votis, & faustis ominibus pr osequitur.

Victori, Psalmus David xx.

EXAUDIAT te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Iacob.

Mittat tibi auxilium de sanctuario, & de Sion tueatur te.

Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum in cinerem conuertat.

Tribuat tibi secundum cor tuum, & omne consilium tuum impleat.

Lætabimur de salutari tuo, & in nomine Dei nostri vexilla extollemus.

Impleat Dominus omnes petitiones tuas, Nunc cognoui, quod saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.

Exaudiet illum de cælo sancto suo in potentia salutari dexteræ suæ.

Hi in curribus, & ij in equis, nos autem nomen Domini Dei nostri inuocabimus.

Ipsi succubuerunt, & ceciderūt, nos autem surrexi-

surreximus, & erecti sumus.

Domine salua nos, Rex exaudiet nos in die,
qua inuocauerimus.

EXPLANATIO.

IN cinerem conuertat] *Idest victima, quam pro victoria adipiscenda immolas, illi sit grata, & accepta. Hæc orationis exornatio sumpta est ex historia Moysi, cuius hostiam celestis ignis absumpsit.*

Lætabimur de salutari] *Nunc quidem vniuersam ciuitatem periculum tuum sollicitam habet, at cum incolumis, & victor e bello reuerteris, omnia plausu, lætitiæque, et gratulatione personabunt. id enim significat, cum ait, vexilla extollemus.*

Nunc cognoui] *Populus inter pias, & castas preces diuino spiritu afflatus vaticinatur, regem suum bello superiorem fore.*

Hi in curribus] *Hostes nostri curribus, & equorum vi, ac multitudine confidunt, nos autem salutem nostram sanctissimi numinis imploratione muniamus.*

Rex exaudiet nos] *Sic appellat Deum, significans, non Dauidem, sed illum esse verum populi regem.*

PARAPHRASIS.

AUDIAT Deus opt. max. preces tuas his temporibus difficillimis. Te vis & potestas Destitue-
tur,

EXPLANATIO

tur, qui Iacobum multis & maximis periculis liberavit.

Respiciat ille periculum tuum e sanctissimo templo suo, teque saluum & victorem reducat a proelio.

Gratiam tibi referat pro sanctitate, quam semper declarasti victimis caste pieque mactandis: quamque hostiam pro adipiscenda victoria nunc immolas, ea sit, eius animo acceptissima, illamque delapsa de celo flamma consumat.

Adsit Dominus inceptis omnibus et conatibus tuis, ut quicquid optas, quicquid aggredieris, tibi succedat ex sententia: nihil enim a te proficiscitur umquam, nisi rectum & pium.

Nunc quidem universam ciuitatem periculum tuum sollicitam habet optime rex, atque cum incolis e bello reuerteris, omnia plausu, latitiaque & gratulatione personabunt.

Inter pias et castas preces ea signa dedit summus pater, ut plane intelligamus sanctissimum fortissimumque regem hostibus cesis, fugatisque, urbem trophæis & triumphis ornaturum esse.

Audiet Dominus eius sanctas preces & supplicem respiciet e sempiterno domicilio numinis sui, & dextera salutaris pro rege fortissime propugnabit.

Confidant hostes curribus, equorumque vi & multitudine: nos certe salutem nostram augustissimi numinis imploratione nunciemus.

Quod uobis profuit o barbari tantus apparatus belli? vos de curribus & equis deiecti estis, vos terram,

ram nostram vestris corporibus strauistis : at nos
Deus noster afflictos & iacentes erexit, & victoria
munere pulcherrimo affecit.

Tu Domine salutem nobis attulisti, & precibus
nostris te facilem ac lenem praeuisti. Hac eadem quae
sumus utere misericordia in reliquum tempus, ut om-
ni metu liberati, placidam, quietamque vitam de-
gamus, pietatem & iustitiam colentes. Continget no-
bis quod precamur. maximus enim ille mundi rex
populo suo semper placatus, & propitius erit, semper
ille ciuitatem nostram ab impijs gentibus saluam in-
columemq. seruabit.

ARGVMENTVM PSAL. XXI.

Celebratur hoc hymno uictoria, & regnum
CHRISTI sempiternum, ut etiam Iudaei confir-
mant, sed hunc illi venturum sperant. nos uenisse non
ambigimus.

Victori, Psalmus David XXI.

DOMINE in uirtute tua laetabitur
Rex, & in salutari tuo exultabit
uehementer.

Desiderium cordis eius tribuisti
ei, & uoluntate labiorum eius non fraudasti
eum.

Quoniam praeuenisti cum in benedictio-
nibus

EXPLANATIO

nibus bonitatis , posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso .

Vitam petijt a te , & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum sæculi .

Magna est gloria eius ob salutare tuum , gloriam , & magnum decorem impones super eum .

Quoniam pones eum benedictiones in sæculum sæculi , lætificabis eum in gaudio cum uultu tuo .

Quoniam Rex sperat in Domino , & in misericordia altissimi , non commouebitur .

Inueniet manus tua omnes inimicos tuos , dextera tua inueniet omnes , qui te oderunt .

Pones eos ut clibanum ignis in tempore iræ tuæ , Dominus in ira sua disperdet eos , & deuorabit eos ignis .

Fructum eorum de terra perdes , & semen eorum à filiis hominum .

Quoniam intenderunt tibi mala , cogitauerunt consilia , quæ non potuerunt stabilire .

Quoniam pones eos dorsum , & funes tuos diriges contra facies eorum .

Exaltare Domine in uirtute tua , cantabimus , & psallemus uirtutes tuas .

EXPLANATIO.

Domine in uirtute tua] *Tua (inquit) ope rex fr. anget potentiam inimicorum, & per te conser-*
uatus

natus uita fruetur immortalī.

Voluntate labiorum] Hoc est, nihil ille umquam a te petijt, quin impetraret, & amplissimis ultro beneficijs auctus, & ornatus est. hoc enim significat, cum subiungit, praeuenisti eum in benedictionibus bonitatis.

Posuisti in capite eius] Idest eum constitui Regem celi, ac terrarum.

Vitam petiit a te] Ut scilicet a morte reuocaretur ad uitam immortalem.

Quoniam pones eum benedictiones] Idest bonis omnibus, & illis quidem sempiternis eum cumulabis. simili locutione utitur etiam Moses in Genesi, cum Deus Abrahamo dicit, benedixi tibi, & magnificauit nomen tuum, & esto benedictio. sic enim uertendum est ex hebraeo. & Esaias, erit (inquit) Israel in medio terre benedictio, idest omni bonorum genere circumfluet.

Lætificabis eum] Quo enim CHRISTVS homo est diuinitati coniunctior ceteris omnibus, hoc eam clarius intuetur, & maiorem ex ea re iucunditatem, & lætitiā capit.

Inueniet manus tua] Hactenus imperium, & immortalitatem CHRISTI celebrant, nunc praedicat poenas impendentes inimicis eius.

Fructum eorum] Nec solum (inquit) absumentur ipsi, sed etiam stirps eorum impia funditus tolletur. Hunc enim fructum, & semen appellat, ut sentit Theodoretus.

K Pones

EXPLANATIO

Pones eos dorsum] Idest precipites in fugam conijcies, & terga dare coges.

Et funes tuos] Vertent illi quidem terga tuis sagittis vulnerati, sed tu fugientibus te te obijcies, & in ora illorum mortifera tela torquebis. Funes autem pro arcu appellauit. ea est orationis exornatio, qua res tota aliqua de parte cognoscitur. Sagittas autem & ignem consuetudine litterarum sanctarum poenas interpretamur, quibus impios afficit Deus.

Exaltare Domine] Idest declara uim, & potestatem tuam imperio CHRISTI dilatando, & aduersarijs eius opprimendis. Ceterum si quis ea, qua continentur ijs uersibus, non solum ad CHRISTVM, sed etiam ad ipsum Dauidem, qui illum in seipso adumbravit, accommodare uelit, cum hoc ego non contendero, Nam Deus Dauidem ad regiam extulit dignitatem, & omni bonorum genere cumulauit, & grauissime ultus est omnes, qui domi, vel foris contra ipsum arma ferre conati sunt. Hec autem de rege praedicantur hoc hymno, quamquam uersiculus ille nequaquam Dauidi conuenire uidetur, Vi tam petijt a te, & tribuisti ei longitudinem dierum in saeculum saeculi. Sed nonnulli interpretantur, hanc esse hyperbolem, qua significet, regem usque ad extremam senectutem uitam perducturum. Ego uero libentius crediderim, his uersibus descriptam esse perpetuitatem aui, quo beati fruuntur in calo, qui in corporibus humanis uitam diuinam coluerunt.

Paraphrasis

PARAPHRASIS.

MAXIME omnium rerum Domine, maximam
regi letitiam dabis, hostibus cæsis fugatisque: neque
solum victoriam illi, sed aternitatem etiam immor-
talitatemque donabis.

Nihil ille umquam a te petijt, quin impetraret:
& amplissimis ultro beneficijs auctus, & ornatus est.

Cum primum enim in lucem editus & susceptus
fuit, celestibus et diuinis spiritus sancti muneribus il-
lum cumulasti: neque id solum obtinuit, ut a morte
reuocaretur ad vitam immortalem, sed cælitum at-
que hominum & inferorum moderator & Dominus
constitutus est.

Nihil ad decus & gloriam poterat expeti, quin
a tua benignitate consecutus sit, quid enim tam præ-
clarum, aut magnificum, quam in solo celesti ad
dextrum latus maximi numinis confidere, confor-
tem & socium factum imperij sempiterni, & nomi-
ne illo angustissimo affectum, quod ceteris omnibus no-
minibus antecellit?

Itaque bonis omnibus, & illis quidem sempiternis
locupletatus est, & perpetuas voluptates, & gaudia
percipit ex iucundissimo pulcherrimoque aspectu tuo.
quo enim diuinitati coniunctior est ceteris omnibus,
hoc illam clarius intuetur, & maiorem ex ea re iu-
cunditatem & letitiam capit: cumque omnem spem
suam fixerit in Deo eius imperium ita stabilietur, ut
nullis oppugnationibus hostium frangi, aut labefacta

EXPLANATIO

ri queat.

Profecto rex fortissime non euadent ex manibus
tuis homines impij: omnes ad unum capientur, & vi
ui ac mortui supplicijs aternis mactabuntur. Aestuat
ut clausis rapidus fornacibus ignis: sic astu & flam
marum acerbitate iactabuntur, quamprimum sup
plicij tempus aduenerit, atque ut stipulam vorax flā
ma consumit, sic nefarios & conscenarios ira tua fun
ditus delebit: neque solum absumentur ipsi, sed etiā
stirps eorum impia pariter cum nomine tolletur.

Ausosne esse homines amantissimos contra salu
tem ac dignitatem tuam arma ferre? & plena furo
ris & impietatis consilia inire, quæ nulla oratione po
tuerunt explicare?

At tu præcipites eos in fugam dabis, & terga da
re coges. vertent illi quidem terga tuis sagittis vulne
rati: sed tu fugientibus tete obicies, & in ora illorum
mortifera tela torquebis.

Declara Domine vim, & potestatem tuam impe
rio Christi dilatando, & aduersarijs eius opprimen
dis. Nos interim perpetuis hymnis, & laudibus
prosequemur magnitudinem tui numinis & poten
tiam, qua tærrimam Diaboli tyrannidem euerit,
& viam munivit ac patefecit in calum.

ARGUMENTVM PSAL. XXII.

IESVM CHRISTVM inducit loquentem, ac
tormenta, & cruciatus acerbissimos, quos ille salu
tis

tis nostræ causa pertulit, ita persequitur, ut non multis ante sæculis uaticinari, sed rem gestam se præ sente uideatur exponere. prædicit etiam eius ad uitam reuocationem, & omnium gentium salutem.

Victori pro cerua matutina, Canticum David
Psalmus XXII.

DEVS meus, Deus meus quare me dereliquisti? longe a salute mea uerba rugitus mei.

Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non est silentium mihi.

Et tu sanctus habitator, hymnus Israelis.

In te sperauerunt patres nostri, sperauerunt & liberaſti eos.

Ad te clamauerunt, & salui facti sunt, in te sperauerunt, & non sunt confusi.

Ego autem sum uermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.

Omnes uidentes me deriserunt me, distenderunt labia, & mouerunt caput.

Sperauit in Domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam diligit eum.

Quoniam tu es, qui extraxisti me de uentre, spes mea ab uberibus matris meæ, in te proiectus sum ex utero.

De uentre matris meæ Deus meus es tu, ne

K 3 disces-

EXPLANATIO

discefferis a me.

Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est, qui adiuuet.

Circumdederunt me uituli multi, tauri pingues obsederunt me.

Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tamquam cera liquefcens in medio uentris mei.

Aruit tamquam testa uirtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me.

Quoniam circumdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea.

Ipsi uero considerauerunt, & inspexerunt me, diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem.

Tu autem Domine ne elongaueris te, fortitudo mea in auxilium meum festina.

Erue a phramea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam.

Salua me ex ore leonis, & a cornibus unicornium libera me.

Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te.

Qui

Qui timetis Dominum, laudate eum, uniuersum semen Iacob glorificate eum.

Timeat eum omne semen Israel, quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.

Nec auertit faciem suam a me, & cum clarem ad eum, exaudiuit me.

De te hymnus meus in ecclesia magna, uota mea reddam in conspectu timentium eum.

Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum: qui requirunt eum, uiuent corda eorum in sæculum sæculi.

Reminiscentur, & conuertentur ad Dominum uniuersi fines terræ.

Et adorabunt in conspectu eius uniuersæ familiæ gentium.

Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius genua flectent omnes, qui descendunt in terram.

Quoniam animam suam non uiuificauit, semen seruiet ipsi.

Annumerabitur Domino in generationem, uenient, & annuntiabunt iustitiam eius populo, qui nascetur, quoniam fecit.

EXPLANATIO.

Pro cerua matutina] *Inscribitur ad hunc modum*

K 4 duna

E X P L A N A T I O

dum hymnus, propterea quod ut cerva canum vexagitur, sic Iesus matutino tempore a rabiosis hominibus dilaniatus, & in crucem actus fuit, quo circa semel, atque iterum queritur in his uersibus, se a canibus circumfideri.

Deus meus, Deus meus quare me dereliquisti?] Cum IESVS CHRISTVS duplici natura sit, nemini mirandū accidere debet, si multa eius tum dicta, tum facta referantur tamquā hominis, & mortalis. Hos autem clamores, & lamentabiles uoces incredibilis magnitudo cruciatus expressit. cū enim innocentissimus Dominus peccata, & scelera uniuersi generis humani pro suis agnosceret, eaq. supplicio, ac sanguine suo lueret, & quæ tormenta nos commerriti eramus, ea tormenta omnia ipse pro infinita bonitate sua sustineret, tantas acerbitates, tantosq. dolores perpeffus est, quantos nemo umquam cogitatione complecti, ne dum uerbis explicare possit, ut non immerito mortalitas ipsius a Deo se derelictam exclamaret, quippe quæ angoribus intolerandis nulla consolatione adhibita conficeretur.

Longe a salute] Id est, preces meæ magnis clamoribus effusæ nullam mihi salutem afferunt, neque iam quicquam proficio presidium Dei implorando.

Et non exaudies] plurimæ quidem sunt pœnæ, quibus Deus impios, & legum suarum contemptores afficit, inter eas uel præcipua hæc est, quod eos deserit in malis, neque opem implorantes audit, ut ipsemet affirmat in prouerbis, & apud Hieremiam. Itaque
innocen-

innocētissimus Dominus cum supplicia nostris peccatis, & sceleribus debita sustineret, ad id calamitatis perductus est, ut se a patre derelictum esse, neque iam quicquam proficere precando, quereretur.

Et tu sanctus] Promiserat Deus, se commoraturum apud gentem hebraeam, & bonis perpetuo presidio, ac ornamento futurum. Itaque illum promissi admonens ait, Tu certe custos huius sanctæ ciuitatis es, tu eiusdem habitator, eiusdem hymnus, te cætus piorum semper cantat, tibi semper gratias agit adiutus, & conseruatus, & omnibus bonis auctus, & ornatus, utere igitur solita misericordia, succurre laboranti, & querelas laudatoris, & cultoris tui supplices exaudi.

Sperauit in Domino] Hæc pronunciabāt principes sacerdotū illudentes, ut est in Euāgelio Matthæi.

Tauri pingues] Ita vocat Iudeos homines instar taurorum pinguium petulantes, & efferatos.

Sicut aqua] Hoc ait ob effusionem sanguinis, qui confosso multis vulneribus corpore totus iam effluerat.

Factum est cor meum] Simile est illud ex libro Josuæ, pertimuit cor populi, & instar aquæ liquefactum est.

Aruit tamquam testa uirtus mea] Id est, uis membrorum defecta sanguine, & omni succo uitali.

Vnicam meam] Meam inquam animam solitariam, ut uertit Hieronymus, & omni ope destitutam.

Et a

EXPLANATIO

monu Et a cornibus unicornium] Sic appellat ho-
vi mines immanes, & feros, Monoceros enim animal
 est asperum, & uiolentum, quod assuescere ad homi-
 nes, & mansuefieri non potest.

Narrabo] Cum me (inquit) liberaueris, &
 ad vitam reuocaris immortalem, memor ero tanti
 beneficij, teque, ac tuum sanctissimum nomen celebra-
 bo inter omnes nationes. fratres enim vocat Christia-
 nos, utpote filios Dei, & coheredes suos, unde illud
 Pauli, ut sit ipse primogenitus inter multos fra-
 tres. & ipse Dominus in Euangelio Ioannis Maria
 Magdalena dicit, vade ad fratres meos, & dic eis,
 ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum. Hunc
 autem versiculum sub persona Christi dictum esse, testis
 est Apostolus in epistola, quam scribit ad Hebraeos.

Qui timetis] Intelligens se liberatum iri, iam
 fratres suos excitat ad canendos hymnos, & gratias
 agendas patri rerum omnium prepotenti. & quo-
 niam ecclesia ex Iudaeis, & reliquis nationibus con-
 stituta est, utrosque nominatim adhortatur, alte-
 ros semen Iacobi appellans, a quo prognati sunt, al-
 teros ab animi virtute, & religione denominans, ti-
 mentes enim Deum appellabantur a Iudaeis, qui re-
 lictis falsis Dijs religioni pie, & sanctae adharebant,
 unde legimus Psal. CXIII. Benedixit domui Is-
 rael, benedixit domui Aaron, benedixit omnibus,
 qui timent Dominum. & Petrus in actis Apostolo-
 rum, viri (inquit) Israelitae, & qui in vobis timent
 Deum.

Vota

Vota mea reddam] *Hymnos significat, quos Deo vouerat, si vita restitutus esset. laudatur autem a CHRISTO Deus continenter per ecclesiam sanctam, cuius ipse caput est.*

Edent pauperes] *Prædicit explicatius salutem gentium, quæ falsos & commenticios Deos colebant, eas quidem pauperes appellat, utpote religione, & bonis animi carentes, quæ veræ, certaq. diuitiæ sunt habendæ, sed etiam beati pauperes spiritu, & qui esuriunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur: saturabuntur autem doctrina Dei, ex pane illo viuo, qui e celo descendit, quo videntes viuent in perpetuum.*

Reminiscentur] *Mortales obliti erant Dei, dum falsis opinionibus inducti diuinitatem tribuunt rebus creatis, sed doctrina Dei, & Apostolorum monitis excitabuntur ad pietatem, & ueram religionem amplectendam.*

Et adorabunt omnes pingues terræ] *Sic videtur appellare reges, & principes, qui & ipsi Deum agnouerunt, & imperio CHRISTI sese ultro subiecerunt.*

In conspectu eius genua flectent] *Idest, eum colent, ac venerabuntur uniuersi mortales, qui in terram, & puluerem dilabuntur, & iure quidem hunc illi honorem habebunt, quando ipse mortem acerbissimam non dubitauit oppetere, ut eos vita afficeret beata, & sempiterna. Non me fugit, plerisque aliter hunc locum interpretari, sed cum iudicio doctissimorum hominum verba Davidis ex hebræo si*
deliter

EXPLANATIO

deliter conuerti possint eo modo, quo nos editionem vulgatam emendauimus, confido fore, ut nostra explanatio nemini pio vel absurda, vel a verbis, & sententia sancti vatis abhorrens iudicetur.

Semen seruiet ipsi] Semen (inquit) Deo sese in seruitutem pie sancteq. dicabit, & in eius familia, & gente numerabitur. semen autem vocat filios per Euangelium conceptos, & generatos.

Venient, & annuntiabunt] Nascentur, qui posteritati pradicent beneficia, & iustitiam Dei, usus est enim ille iustitia, idest infinita bonitate, ac misericordia, eripiens humanum genus e manibus Diaboli, qui miseros crudelissime vexabat, & omnibus iniurijs, & ignominijs afficiebat. Illud autem scire oportet, & hoc loco, & fere semper in litteris sanctis iustitiam Dei appellari pro beneficentia, & bonitate, qua ille munifice, prolixè, large utitur in genus humanum: seueritas enim illa iuris, quæ opponitur misericordie, non tam iustitia Dei, quam iudicium nominari solet.

PARAPHRASIS.

DEVS meus, Deus meus, quare me dereliquisti? Preces meæ maximis clamoribus effusæ, nullam mihi salutem impetrant, neque iam quicquam proficio subsidium tuum implorando.

Deus meus, inclamo dies noctesq. nomen tuum, neque tu aures ad voces meas supplices, & queribundas adhibes.

Te

Tu certe custos huius sanctæ ciuitatis es: tu eiusdem, habitator, eiusdem hymnus nihil a te nisi retum & sanctum manat, te cætus piorum semper cantas, tibi semper gratias agit adiutus & conseruatus, & omnibus bonis auctus, & ornatus. Vtere igitur solita misericordia, succurre laboranti, innocentis miserere, & querelas laudatoris & cultoris tui supplices exaudi.

Maiores nostri tue benignitati confidebant, neque umquam opinione falsi sunt.

Nemo deus suppliciter ad te confugit, quin, illi diuinum aliquod auxilium, & numen ostenderes: at me sic deseruisti, sic impiorum crudelitati dedidisti, ut iam non homo, sed vermis esse videar infirmissimum animal, & contemptissimum.

Omnes, quotquot vident me illudunt, atque insultant in cruciatus & calamitates meas.

Iste, inquit, omnem suam spem in Deo positam habet: liberet ergo Deus illum, quem tam carum acceptumque habet.

Per te Domine eductus ex utero iucundum calilumen aspexi, adhuc pendebam ab uberibus matris meæ, cum omnem meam curam, & spem in te vno fixi & locaui.

Cum primum editus in lucem, & susceptus fui, in tuo sinu conquieui, te semper Deum meum agnoui & predicauit: itaque ne discesseris a me, iam iamque enim imminet mihi mors acerba, iam omnia exempla cruciatusque in me crudeliter edantur. Omnia
circum-

EXPLANATIO

circumspicio, collustro oculis omnia, neque usquam cerno qui ullam opem ferat, quemue miserat tormentorum & calamitatis mea.

Circumsedent me homines immanes, et instar rororum pinguium petulantes & efferati.

Apertis faucibus appetunt me, tamquam leones prada correpta rugientes.

Iam confosso multis vulneribus corpore totus sanguis effluxit, ossa mea luxata, & a suis quoque locis auulsa sunt.

Ut cera tabescit ardore solis, ita cor meum dolore, & poenarum asperitate liquecit.

Aruit tamquam testa vis membrorum omni sanguine defecta, & omni succo vitali: lingua ad fauces adhaerescit prae siti, quam induxit sanguis effusus, & tormentorum acerbitas: neque me vires solum, sed vita iam deficit.

Ut ceruam canes, ita me homines feri circumsederunt: foderunt manus meas, & pedes meos, numerari licet omnia ossa mea.

Nemo tam ferus ac ferreus esse debuit, quin cruciatibus meis illacrymaretur: at istis acerbissima tormenta iucundissimum & insatiabile spectaculum praebent. Partiti sunt vestes meas, inter se tunicam meam sortiti sunt.

Cum itaque tantis malorum fluctibus opprimar, ne queso Domine differ auxilium tuum: o vis, & unica spes mea, accurre ad supplicem misericordiae tuae, eripe vitam meam de manibus scariorum, ani-

mam

*nam meam ab omnibus proiectam & derelictam e
canum rabidorum faucibus eripe: extraheme ex o-
re cruento leonum, defende salutem meam ab impe-
tu hominum immanium & ferorum.*

*Si preces meas audis, meque ad vitam reuocas im-
mortalem, nullo tempore tanti beneficij memoriam
deponam, te semper ac tuum dulcissimum nomen ce-
lebrabo inter omnes pios, & coheredes meos.*

*Vos ego appello, quicumque relictis falsis dijs reli-
gioni puræ & sanctæ adhesistis. Vos item appello,
qui ab Israele prognati, virtutem & pietatem eius
amulamini.*

*Agite omnes canite hymnos Deo, immortales
gratias agite sanctissimo numini eius, castissima men-
te veneramini eum, neque umquam intermittite lau-
dibus prosequi vestræ salutis auctorem & custodem,
qui propitijs audiuit preces meas: & uita mihi red-
dita, vobis quoque salutem, & uitam donauit im-
mortalem.*

*Tu solus Pater optime, atque sanctissime mate-
riam suppeditabis hymnis meis, tuas ego laudes
in celeberrimo piorum conuentu semper canam.*

*Quæ gentes olim fictos et inanes Deos ueneraban-
tur, & in summa mēdicitate uitam miserrimam tra-
hebant, utpote religionis, & uirtutum omnium e-
gentes, quæ ueræ stabilesque diuitiæ sunt, hæ gentes
iam copiosæ & opulentæ fient, iam omnibus bonis cæ-
lestibus circumfluent, & saturabuntur pane illo ui-
uo, qui de calo descendit, quo uescentes uiuent in per-
petuum*

EXPLANATIO

petuum, & hymnis sempiternis Deum uenerabuntur.

Nimirum mortales obliti erant Dei, dum falsis opinionibus inducti superstitiones pro religione, res creatas pro mundi creatore colunt: neque virtutibus solum, sed etiam vitijs diuinitatem tribuunt. sed nunc excitabuntur ad pietatem, & verum syncerumque Dei cultum: & repudiatis dijs falsis & commentitijs, tibi Domine, caeremonias honores, preces adhibebunt. neque enim tu solus Palestina principatum obtines, aut res Iudeorum tantum administras, sed omnia sola terrarum imperio & ditione sempiterna regis & gubernas, & omnes nationes ad calum, & caelestia bona perduces.

Proinde omnes principes & reges edent, & saturabuntur doctrina illa tua, ciboque caelesti, seque libentes sub imperium Christi ditionemque subiungent, uniuersi denique mortales, qui in terram & puluerem dilabuntur, filium Dei supplices uenerabuntur. cur enim illi salutis & libertatis suae vindicem & parentem non colerent, & diuinis honoribus afficerent? qui mortem acerbissimam non dubitauit occumbere, ut eos vita afficeret immortalis.

Itaque posteri nostri sese in seruitutem illi pie sancteque dicabunt, & in eius familia & gente numerabuntur. Nascentur qui posteritati pradicent immortalia beneficia Dei. usus enim est ille infinita bonitate ac misericordia eripiens humanum genus de manibus diaboli qui miseros crudelissime vexabat, & omnibus iniurijs & contumelijs afficiebat.

Argumentum

ARGVMENTVM PSAL. XXIII.

Gloriatur se, ac sua omnia Deo curæ esse, & demonstrat, quam beati sint ij, qui iuste cum fide, ac pietate uitam degunt, & sese in seruitutem Deo dicant.

Psalmus David XXIII.

DOMINVS pascit me, nihil mihi dedit, in loco pascuæ me collocauit.

Iuxta aquas refrigerij ducit me, animam meam conuertit.

Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.

Etiam si ambulauero per uallem umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

Paraisti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus exuberans est. Sed & bonitas,

Et misericordia tua subsequenter me omnibus diebus uitæ meæ,

Et habitabo in domo Domini in longitudine dierum.

L Explanatio

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

Dominus pascit me] *Allegoria est elegantissima, qua Deum pastorem, seq. ouem facit. ea frequentissima est in litteris sanctis.*

In loco pascuæ] *Ita uocat pascua uberrima contemplationis rerum diuinarum, quibus rebus mentes incredibili cum voluptate pascuntur. Hinc illud apud Hieremiam, Dabo uobis pastores iuxta cor meum, & pascent uos scientia, & doctrina.*

Iuxta aquas refrigerij] *Hi nimirum sunt fontes uberrimi spiritus sancti, & amœnissima flumina litterarum sanctarum. Huius aqua mentio fit ab Esaia, & ceteris uatibus sanctis, & in primis a Domino in euangelio Ioannis.*

Animam meam] *Errabat (inquit) animus meus, seq. a recta uiuendi uia auerterat. eum Dominus conuertit ab erroribus turbulentis, & traduxit ad observationem sanctissimarum legum suarum, idq. fecit propter nomen suum, idest, nullis meritis meis, sed propter infinitam bonitatem suam.*

Etiam si ambulauero per uallē umbræ mortis] *Sic appellat, loca infesta, & periculosa, in quibus obuersatur ante oculos imago mortis. Itaque significat, se tutela, & presidio Dei fretum uel in media morte erecto, & tranquillo animo fore.*

Virga tua, & baculus tuus] *Virga Domini corrigit peccantes, bacillum sustentat imbecillos, utraque certe res animis piorum utilis paruer et iucunda.*

Parasti

Parasti in conspectu meo mensam] Repetit
sententiam primi uersiculi, & altera allegoria illam
exornat, id quod sepe fit a scriptoribus nostris, simi-
liter atque ab externis. quam igitur mensam para-
tam sibi gloriatur a Deo, ea est mensa sanctorum uo-
luminum, & contemplatio rerum diuinarum, qui
est unus saluberrimus, suauissimusq. pastus animo-
rum. Sed Didymus luculentus theologus hunc lo-
cum explanans, fortasse, inquit, dum sumus in cor-
poribus humanis, & ueritatem per umbras, & ca-
liginem cernimus, oues Dei sumus, herbisq. saluber-
rimis doctrinae ipsius alimur ad eternitatem, at cum
exuti corporibus in celum migramus, & ueritatis
speciem formosissimam liquido intuemur, itaq. sum-
mum illum Deum cognoscimus, ut ab eo cogniti su-
mus, non iam oues, sed conuiuia sanctissimi numinis
sumus, atque ad mensam animorum caelestium ac-
cumbimus delicatissimis epulis exstructam: de qua
Dominus in Euangelio inquit, Ego dispono uobis, si-
cut disposuit mihi pater meus, regnum, ut edatis, &
bibatis super mensam meam in regno meo. Hanc
igitur mensam viri sancti semper in conspectu ha-
bent, & delicias illas caelestes pura mentis cogitatio-
ne praesumunt: ex qua quidem re tantum roboris ani-
mis accedit, ut nullis rerum aduersarum fulmini-
bus terreantur, nullis impiorum oppugnationibus
frangantur, aut debilitentur. propterea uir sanctus
ait, hanc mensam a Deo paratam in conspectu suo
tamquam inexpugnabile propugnaculum impijs op-
positum,

EXPLANATIO

positum, obiectumque.

Impinguaſti in oleo caput meum] Didymus ait, caput pro mente appellatum eſſe, oleum pro afflatu ſpiritus ſancti: ut enim oleum lucem nutrit, laborem leuat, faciem exhilarat, ſic ille lucem animi fouet, mentem reficit, cor hominis latificat, quapropter oleum letitiæ nominatur Pſalmo XLV.

Et calix meus] Calix, ut ſupra dictum eſt, ſæpe appellatur in litteris ſanctis quicquid nobis aut boni, aut mali contingit a Deo. itaque calix hoc loco ſignificat ſcientiam rerum diuinarum, quam uir ſanctus pie, ac honeſte uiuendo conſecutus erat.

Sic Origenes interpretatur hunc locum in commentarijs Matthæi. Ceterum ſi loquatur eccleſia in hoc pſalmo, ut nonnulli ueterum arbitrantur, non minus commodam explanationem adhibere poteris, atque adeo ſimpliciorẽ: habemus enim CHRISTVM Deum paſtorem, qui ſuas oues uocat nominatim, & educit eas ad pascua uberrima, & propter aquam amœniſſimam educat nos, a qua etiam renaſcimur ad uitam cœleſtem, & beatam. Habemus & oleum letitiæ, & calicem Domini, & menſam illam myſticam, ad quam accumbentes pane cœleſti, & uitu loſaginato ſaturamur. quæ quidem omnia diligentius perſequerer, ſi mihi uiderentur explanationis indigere, ac non potius tam perſpicua eſſe, ut a quouis uel imperito poſſint facile intelligi.

Paraphraſis

PARAPHRASIS.

DOMINVS pascit me, quare nihil umquam mihi ad bene beateque viuendum deerit. Is constituit me in pascuis latissimis atque pulcherrimis doctrinae suae, & in contemplatione rerum diuinarum, quibus rebus mentes incredibili cum voluptate pascuntur.

Propter uberrimos fontes spiritus sancti, & amoenissima flumina litterarum sanctarum pascit me, quibus in locis oves Domini aluntur ad beatam vitam lacte abundantes, & foetus pulcherrimos edentes. Errabat animus meus, seque a recta viuendi via longe auerterat, eum Dominus conuertit ab erroribus turbulentis, & traduxit ad obseruationem praecceptorum suorum: quibus omnis pulchritudo virtutis continetur: idque fecit nullis meritis meis, sed propter infinitam bonitatem suam. Itaque quicquid mali, aut parum honesti a me commissum est, id omne assigno intemperantiae meae: siquid autem recte cogitatum est, siquid honeste administratum, totum id refero acceptum misericordiae Dei, qui mentem mihi bonam donauit, ut recta conarer: & vires, & conata perficerem.

Cum itaque talem habeam ducem & custodem, me nulla vis periculorum, nulla mortis imago terribit: quid enim mihi mors efficiat vita praesente? quid hominum improbitas Deo propugnante?

Virga tua Domine me corrigit peccantem, bacil

L 3 lum

EXPLANATIO

lum tuum sustentat imbecillum, utraque certe res animo meo utilis pariter ac iucunda. Quid enim beatus, quam bacillo maximi numinis fulciri? quid item utilius, quam uirga eiusdem cadi? castigat enim Dominus quem diligit, verberibus cedit omnes quoscumque sibi adoptat.

Sed dum sumus in corporibus humanis, & veritatem per umbras & caliginem cernimus, oves quidem Domini sumus, herbisque saluberrimis doctrinae ipsius alimur ad eternitatem: at cum exuti corporibus in calum migramus, & veritatis speciem formosissimam liquido intuemur: itaque summum illum Deum cognoscimus, ut ab eo cognati sumus, non iam oves, sed conuiuae sanctissimi numinis sumus, atque ad mensam animorum caelestium accumbimus delicatissimis epulis extructam. Hanc immensam Domine in conspectu omnium piorum statuisti, tamquam inexpugnabile vitae propugnaculum impijs oppositum obiectumque. has enim dapes caelestes, et hac dulcissima pocula viri sancti pura mentis cogitatione gustantes, & suauissimo sancti spiritus oleo delibuti, tantum firmitatis ex ea re comparant, ut nullis rerum aduersarum fulminibus tercantur, nullis oppugnationibus improborum hominum frangantur, aut debilitentur. persuasum enim habent praeter illis bonis caelestibus & sempiternis, a quibus numquam oculos deiciunt, omnes labores & arumnas huius vitae nihil esse. Hanc mensam, has epulas Domine etiam ante oculos meos posuisti, quo iniurias inimicorum

rum

rum magno & constanti animo ferrem, neque ullis
incommodis de letitia & tranquillitate animi depel-
lerer.

Ego vero lata placidaque mente semper ero, ex-
ploratissimum habens, quod me numquam derelin-
quet bonitas & misericordia tua: sed per has vias vi-
ta periculosas ingredientem comitabitur dies noctes
que. & e corpore emigrantem deducet in domum il-
lam tuam caelestem, omnibus bonis & gaudijs af-
fluentem, ubi tecum habitans beatus auro fruatur sem-
piterno.

ALIA PARAPH. CARMINE.

Rex celitum est pastor meus,

Nihil boni deerit mihi,

Uberrimis in pascuis,

Amœna propter flumina

Me spiritus sanctissimi

Aura beata recreat,

Dulcique mentem pabulo

Nutrit suæ scientiæ.

Miserrimus animus meus

Dum longius abit a Deo,

Errauerat procul a via,

Que ducit ad celestium

Oras beatas. at Deus

Mee misertus miseriæ,

Benignitate maxima

Quæsiuit illum ultro, & sui

L 4

Reduxit

EXPLANATIO

*Reduxit ad caulas gregis .
 Si sola solus per loca
 Inermis eam , ubi plurima
 Imago mortis territat ,
 Interritus perrexero
 Custode securus Deo .
 Ne uirga , pastor optime ,
 Coercet errantem tua ,
 Ne grauius offendar cadens ,
 Tuo bacillo fulcior .
 Me mensa roborat tua ,
 Me dulcis exhilarat calix
 Tuus , oleo foneor tuo .
 Nec me pater dulcissime
 Per has inexplicabiles
 Vias euntem deseres
 Vmquam , sed ad tuam domum
 Duces , ubi vita fruatur
 Et sempiterno gaudio .*

ARGVMENTVM PSAL. XXIIII.

*Est quidem Domini quicquid omnibus terrarum
 finibus continetur , non tamen omnes mortales apud
 ipsum pari conditione sunt , aut aque in calum reci-
 piuntur : illa enim sedes ijs dumtaxat parata est , qui
 uitam caelestem in terris imitantur . id monet uir san-
 ctus his uersibus , & simul celebrat ascensum IESV
 Domini in calum , apposite id quidem , quando ille
 nobis*

nobis iter in ea loca patefecit, & princeps immortalis corpore penetravit in concilium beatorum.

Psalmus David XXIII.

DOMINI est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi, qui habitant in eo.

Quia ipse super maria fundauit eum, & super flumina præparauit eum.

Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?

Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in uanum animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

Hic accipiet benedictionem a Domino, & iustitiam a Deo salutari suo.

Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.

Attollite portæ capita uestra, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.

Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.

Attollite portæ capita uestra, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.

Quis est iste Rex gloriæ? Dominus exercituum ipse est Rex gloriæ.

Explanatio

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

Quis ascendet] Dixerat, Deum terrarum, & cunctarum rerum Dominum, & creatorem esse, nunc demonstrat, qua ratione possimus ad eum peruenire, quando ob eam causam creati sumus, ut in terris iuste cum fide, & pietate uiuentes in calum migraremus, & cum Deo beati auium ageremus sempiternum.

Qui non accepit in uanum animam suam] Idest qui non contemnit eas res, quarum rerum causa animus illi datus est a Deo. datus est autem omnibus, ut iustitiam, & pietatem colamus, atque omnem operam, curam, & studium ponamus in iuuantis hominibus. Sed Chimis existimat eum commendari, qui falsum non iurat per animam suam. verum verba haec possunt ex hebraeo conuersti etiam ad hunc modum, qui non extulit ad vanitatem animam suam, idest qui animum suum ita refrenat, tamq. studiosus est simplicis ueritatis, ut ab omni mendacio sibi temperet, neque ulla in re vanitatem orationis adhibeat.

Et iustitiam a Deo] Dictum est a nobis alio loco, iustitiam in litteris sanctis saepe appellari pro bonitate, & beneficentia, qua utitur Deus in eos, qui cum fide, & uirtute uiuunt.

Attollite portæ] Celites, qui IESVM in superas sedes ascendentem comitantur, his uerbis portas caeli, portarumq. custodes affantur. sed hunc lo-

CUM

cum diligenter explanat Dionysius in eo libro, qui inscribitur de caelesti Hierarchia. Quod reliquum est, scire oportet, nonnullos existimare, Dauidem, cum is templum Hierosolymis edificare constituisset, atque omnia, quae ad eam adificationem erant necessaria, summo studio comparasset, hunc hymnum composuisse, itaque istorum sententia is ad hunc modum explanandus est. Cum vir sanctus ait, Domini esse terram, & quicquid in ea continetur, intelligi vult fortunatissimam esse nationem Hebraeam, quam Deus, qui omnium terrarum Dominus est, precipue tuendam, atque ornandam suscepit, & suum apud eam domicilium collocare voluerit. Cum vero infert, Quis ascendet in montem Domini? de Sione loquitur, qui mons templo destinatus erat, tum exponit, quae uita quique mores deceant eos, qui locum illum sanctissimum frequentare uelint. Quod autem hortatur fores templi, ut sese tollant, atque assurgant, regem enim gloria ingressurum, significat, perfecto edificio arcam foederis in eam a sacerdotibus introferendam, cui arcae Deum inter cherubinos insidere praedicant litterae sanctae, propterea quod ex eo loco responsa dare, & precibus populi benignas aures adhibere consueuerat. Denique fores templi aeternas uocat ad significandam eius diuturnitatem, tum etiam quod Deus id certum, & stabile domicilium habiturus erat, cum superiori tempore arca saepius locum, & sedem mutauisset: itaque alio loco dicitur, elegit Dominus Sion, desiderauit eam

EXPLANATIO
*in habitationem sibi, Hæc requies mea in seculum sa-
culi, hic habitabo, quoniam elegi eam.*

PARAPHRASIS.

DOMINI est orbis terrarum, & quicquid co-
continetur.

Imperat autem ille omnibus terris, non per vim
occupato principatu, aut altero de possessione deiecto,
sed ipse ut ceteras mundi partes: sic globum terræ e-
minentem ex aquis edificauit, & ex nihilo fecit ut
omnia existerent, quo extaret monimentum suæ bo-
nitatis admirabile atque sempiternum. Nos au-
tem ob eam rem creauit, atque animum in corpore,
intelligentiam conclusit in animo, ut in terris iuste
cum fide ac pietate uiuentes, ad calum migraremus,
& secum beati euum ageremus sempiternum.

Quis igitur hoc assequi, atque ad hunc altissi-
mum dignitatis gradum peruenire poterit?

Nempe cuius neque facta, neque cogitata ullo sce-
lere aut flagitio contaminata fuerint: qui neque pe-
ierarit, neque contempserit eas res, quarum rerum
caussa animus ille datus est a Deo: datus autem om-
nibus, ut dictum est, quo res diuinas contemplemur,
& iustitiam colamus, & humanam societatem tuea-
mur, quo totam viuendi rationem in modestia, &
animi magnitudine, atque in rerum humanarum
contemptione & desipientia, & in omni virtute po-
namus.

Qui vitam instituunt ad hunc modum, atque a-
nimum

nimum exercent in optimis rebus, i; maximis præmijs donabuntur a Deo, i; Dominum querunt, i; recipiuntur in conciliorum celestium, & iucundissimo maximi patris aspectu fruētur in perpetuum. Quod si pure & caste vitam colentibus est aditus ad celestes domos, quis tam purus, & innocens, quis tam integer animi, quam Iesus ille maximus atque sanctissimus? Itaque primus ille in superas sedes inuectus est triumphans e rectoribus tenebrarum, et sempiternis illis hostibus generis humani, secum agens innumera- biles animos piorum qui sublimes terris multa sæcula detinebantur.

Ergo Iesu mundi Domino in calum ascendente præcurrerunt mentes illæ beata corporum semper expertes, atque his verbis affatæ cali portas, & cum earum custodibus ad hunc modum collocutæ sunt, Tollite o fores capita vestra, tollite, inquam, vos altius o fores sempiterna, & ingredietur rex ille illustrissimus.

Quisnam est iste rex illustrissimus? Dominus fortis & potens, Dominus bellator eximius.

Tollite o fores capita vestra, tollite, inquam, vos altius o fores sempiterna, & ingredietur rex ille illustrissimus.

Quisnam est iste rex illustrissimus? Dux celestis exercitus est rex illustrissimus.

Argumen-

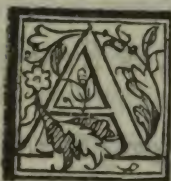

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. XXV.

*Precatio est hominis in maximo vita periculo ver-
santis, in qua precatioe & sibi peccata remitti, ac
condonari deprecatur, & misericordiam Dei laudi-
bus prosequitur.*

Psalmus David xxv.

A te Domine leuavi animam meam,
Deus meus in te cōfido ne erubescā.
Neque lætentur de me inimici
mei, etenim uniuerſi, qui expectant
te, non confundentur.

Confundantur omnes iniqua agentes su-
peruacue.

Vias tuas Domine demonstra mihi, & semi-
tas tuas edoce me.

Dirige me in ueritate tua, & doce me, quia
tu es Deus saluator meus, & te expectaui to-
ta die.

Reminiscere miserationum tuarum Domi-
ne, & misericordiarum tuarum, quæ a sæculo
sunt.

Delicta iuuentutis meæ, & transgressiones
meas ne memineris.

Secundum misericordiam tuam memento
mei tu propter bonitatem tuam Domine.

Bonus,

Bonus, & rectus Dominus, propter hoc docebit peccatores uiam.

Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites uias suas.

Vniuersæ uia Domini misericordia, & ueritas custodientibus testamentum eius, & testimonia eius.

Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo, multum est enim.

Quis est homo, qui timet Dominum? legem statuit ei in uia, quam elegit.

Anima eius in bonis demorabitur, & semen eius hereditabit terram.

Arcanum Domini timentibus illum, & testamentum suum manifestabit illis.

Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.

Respice in me, & miserere mei, quia unicus, & pauper sum ego.

Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt, de necessitatibus meis erue me.

Vide afflictionem meam, & laborem meum, & dimitte uniuersa delicta mea.

Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me.

Custodi animam meam, & erue me, ne crubescam, quoniam speraui in te.

Simplicitas, & rectitudo custodiant me, quia expectaui te.

Libera

EXPLANATIO

Libera Deus Israel ex omnibus tribulationibus suis.

EXPLANATIO.

NE erubescam] *Idest, ne, quæso, ea spes me fallat, quam in tua clementia fixam, & locatam habeo.*

Iniqua agentes superuacue] *His verbis designat eos, qui neque errore labuntur, neque ob animi infirmitatem, atque inconstantiam, sed turpitudine, ac maleficijs delectantur, atque ijs, qui nihil meruerunt, infesti sunt.*

Vniuersæ uix Domini] *Quicquid agit Deus, quicquid præcipit, ac loquitur, plenum est misericordia, veritate, & iustitia, sed quibus? ijs nimirum, qui observant sanctissimi fœderis leges, quas ipse monumentis librorum diuinorum uoluit esse testatus. hoc si geratur, in omnibus consilijs, & factis, & uerbis Dei perspicitur incredibilis misericordia, & veritas, atque iustitia, quarum speciem non intuetur animus impiorum caligine vitiorum & cupiditatum occacatus. Misericordia pertinet ad beneficia, quæ nobis tribuit Deus gratuito, idest, nullis meritis nostris prouocatus. veritas referenda est in primis ad fidem, dictorumq. constantiam. Misericordia Dei gratis pollicetur, veritas summa fide promissum facit. Sic interpretatur veritatem Dei diuus Paulus in epistola, quam scribit ad Romanos cap. xv.*

Propter

Propter nomen tuum propitiaberis peccato meo] *Idest, cum sis clemens, & misericors, ignoscas Domine peccatis meis, quorum turpitudinem, & maculas ego sponte mea non possum eluere.*

Legem statuit ei in uia, quā elegit] *Hoc est, habebit Deum magistrum, & doctorem, qui leges ipsi dabit salutare, & accommodatas ad eam uiuendirationem, quam is sibi constituerit: neque enim omnes, qui pietatem colunt, eandem uitā sequuntur uiam. Sed potius hoc ad ipsum Deum referendum est, ut sit sensus, illum fore magistrum hominibus pijs in eo uitā genere, atque instituto, quod ipse probat.*

Arcanum Domini] *Pollicetur, Deum hominibus pijs, & religiosis aperiturum mysteria sua, & scientiam fœderis, quod monumentis legum diuinarum continetur, traditurum. quo munere nihil excellentius, nihil salutarius, aut incundius excogitari potest.*

PARAPHRASIS.

AD te Domine tollo mentem atque animū meū, humana omnia obliuiscens, te solum cogitans, in te unum omnium rerum dominum & moderatorem aciem mentis intendens. Confidant alij viribus suis, amicorum opibus & gratia nitantur: ego certe ad tuam misericordiam confugio, te unum inuoco, te mihi omnium mearum rerum defensore adiutoremq. adopro.

M Ne

EXPLANATIO

Ne quaeso Domine ea spes me fallat, quam in tua clementia fixam & locatam habeo, ne ve permittit ut irrideant me inimici mei ope tua destitutum, & in tantis calamitatibus derelictum. Ero animo erecto atque constanti, cum exploratissimum habeam eam semper fuisse bonitatem tuam, ut numquam pios destitueres, numquam violari sustineres, qui ad te suppliciter confugissent, & in presidio tuo spes suas collocassent.

Multiplex ratio est peccandi. quidam enim non tam voluntate, quam casu quodam & errore labuntur: multis ob inconstantiam & animi infirmitatem. At qui ad eam turpitudinem & insaniam perducti sunt, ut sine causa sese flagitijs & sceleribus contaminent, & peius morte oderint vitam maleficio vacantem, neque umquam intermittant bonos, & innocētes vexare, et capite ac fortunis oppugnare: hi Domine ope tua sunt indigni, horum tu conatus & consilia infringe, ne ad scelera perueniant, que machinantur.

Et quoniam multi aberrant a veritate & sincera diuini cultus tui sanctitate, aut vitijs & perturbationibus animi obcæcati, aut falsis impiorum opinionibus inducti, in hos errores ne ego precipitem, tu quaeso per has tenebras, & vias vitæ difficiles vadentem comitare dies noctesque optime parens, & custos salutis meæ: tantumque amorem tui excita in animo meo, ut nihil rectius mihi, nihil aut facilius, aut incundius esse videatur, quam honestam viuendi rationem

nem

nem sequi, & cursum conficere praeceptorum tuorum, ut aliquando post tantos labores & erumnas huius vitae praeueniam ad illam domum tuam caelestem, omnibus bonis & gaudijs circumfluentem, ut perfecte cumulateque beatus in sempiterna pulcherrimi numinis tui contemplatione conquiescam. Te Domine dies noctesque semper expecto, ex te toto animo, tota cogitatione pendeo, te mihi doctorem & duces & propugnatorem votis omnibus requiro.

Neque tamen sum nescius, quam me indignum amore & liberalitate tua tradiderim assidue peccando, & ab obseruatione praeceptorum tuorum nimirum saepe aberrando: sed recordare pater optime admirandae lenitatis & clementiae, qua semper usus es iam inde ab ultima origine mundi. ex quo effectum est, ut uiri sancti te misericordiae parētē appellarent.

Itaque per hoc tuum institutum saluberrimum sempiternum, unum oro atque obtestor, ut quicquid ad hanc diem peccaui, quicquid sceleris & flagitij concepi, mihi condones, & obliuione deleas sempiterna. Plurima, fateor Domine, per imprudentiam commisi, plurima per amorem & iram & aegritudinem animi: dum stimulis adolescentiae incitabar, & vanis bonorum simulacris delusus, uera solidaque & expressa bona contemnebam.

Horum queso omnium memoriam depone pro tua incredibili misericordia & bonitate, atque in reliquum tempus animum meum ita confirma & corrobora, & tuis armis rege, ut possim uiriliter obistere

M 2 rectoribus

EXPLANATIO

reſtoribus tenebrarum vita huius, cum quibus continentia bella nobis intercedunt, & tam dura certamina, ut ſalus omnino deſperanda ſit, niſi tu imbecillitatem noſtram reſpicias, & pro immenſa bonitate tua ſaluos incolumesque conſerues.

Euentura precor: nam Dominus eſt bonus, ſuamque bonitatem liberaliter impertit. idemque recti amantiffimus eſt: propterea rectam viuendi viam errantibus monſtrabit, & preſcribet illis quid ſequendum, quid fugiendum.

Dominus manſuetos ſequē ſummiſſe gerentes liberaliſſime docet, quomodo delectum habeant bonorum & malorum, & omnia iudicio & ratione adminiſtrent. Dominus humanis mitibus in hoc periculoſo vite curriculo dux & comes fidiffimus eſt, ut tuto ac facili itinere perueniant ad vitam beatam immortalem.

Quicquid docet ac precipit Dominus, quicquid ille agit, plenum eſt miſericordia pariter atque iuſtitia: ſed quibus? obſervantibus leges & precepta ſaluberrima, que optimus pater pro ſua benignitate monimentis librorum diuinorum voluit eſſe teſtata. Hoc ſi geratur, in omnibus conſilijs, & factis, & verbis Domini perſpicitur incredibilis miſericordia atque iuſtitia: quarum ſpeciem non intuetur animus impiorum caligine vitiorum occecatus. quo ſit, ut ſupplicio affecti, Deum vocent iniquum & crudelem: quamquam minores quam pro ſcleribus pœnas pendunt.

Cum

Cum igitur hæc ita se habeant, & clemens appelleris & bonus, ignosce precor Domine peccatis meis. longe enim maiora sunt illa, quam ut sponte mea possim eorum turpitudinem & maculas eluere.

Ecquis usquam est, qui reueretur Dominum, illumq. pure & caste veneretur & colat? rarus sane, sed felix fortunatusque: quisquis est talis. habebit enim Deum magistrum & doctorem, qui leges ipsi dabit salutare, & accommodatas ad eam viuendi rationem, quam is sibi constituerit. neque enim omnes qui pietatem colunt, eandem vitæ sequuntur viam: sunt enim qui Remp. capeſſant, seque ad gerendas res magnas, hominumque genere fructuosas accommodent: sunt qui otium præferant, & in contemplatione rerum diuinarum sese totos constituent: alij ad insciue, alij ad mercaturam sese applicant, alius denique alio atatis degenda genere implicatur: sed quam quisque vitæ non vitiose viam adamarit, in ea potest iustitiam, fidem, pietatem, temperantiam præstare, Deoque carissimus esse, qui publicanis & militibus, seruis & Dominis, parentibus & liberis, matribus & uxoribus aptissimas leges dat.

Quod si quis eas leges obseruauerit, animus eius omnibus bonis abundabit. leges enim Domini sanant animos, inanes timores & sollicitudines detrahunt, cupiditatum & libidinum flammæ ardoreq. restinguunt: homines magnos, excelsos, & humana omnia contemnentes efficiunt: pietatem, gaudium, pacem, spem, securitatem largiuntur: & exceden-

M 3   tibus

tibus e vita duces sunt in calum: ubi sanctis viris parata sunt premia, quæ neque oculis cerni, neque verbis explicari, neque animo comprehendi queunt.

Et quoniã natura ingenitus est nobis præcipuus quidam amor posteritatis, ut in omne tempus familie nostræ consultum velimus: & magno dolore afficiamur, si quando illam interituram existimemus, aut graue aliquod incommodum accepturum: polliceor & stirpis, & rerum secundarum diuturnitatem, ijs qui virtutem & pietatem colunt.

Sed quid ego res paruas, & leui momento aestimandas polliceor? in. mo uero spondeo & asscueranter affirmo, Deum homini pio & religioso mysteria sua aperiturum, scientiamque traditurum litterarum sanctarum: quo munere nihil excellentius, nihil salutaris, nihil aut pulchrius aut incundius excogitari potest. quippe cum his monumentis contineatur omnis rerũ diuinarum cognitio: quæ quidem sic animos piorum afficit, sic ebrios, & sancto quodam furore incitados agit, ut parentes, amicos, opes, honores, humana obliti, solum Deum cogitent, solum illum suspirent, solum precibus & uotis continentibus exposcant: & si ita res ferat, sese pro eius nomine uinculis & telis, & omnibus tormentis, animo lato ac præsentis offerant. Sæpe etiam ex oculis mortalium sese remoueant & solitudines montium, & recondita nemora persequuntur, uitam herbis & baccis arborum summa cum uoluptate tolerantes, quo possint ab omnibus curis & molestiis uacui in sola Dei contemplatione conque-

conquiescere. Sed amoris actis in dies singulos crescentes, iam lucis huius usuram pertasi, iam sponsi uidendi desiderio contēti, continenter oculos & puras manus ad celi sanctissima tēpla sublatas habent, & uim lacrymarum profundentes, his uocibus Deum uenerantur: *Quam amabile est domicilium tuum, o rex maxime calitum. deficit, & intabescit animus meus desiderio domus tue.*

Cum itaque intelligam talia, & tanta premia esse proposita hominibus cum iustitia & pietate uiuentibus, iure ac merito ego omnes cogitationes meas in Deo constitutas habeo, numquam ab illo oculos animi deijcio, in sola eius misericordia confido: ipse enim extrahet pedes meos ex laqueis insidiarum, quibus irretitus teneor.

Solus sum Domine, & omni hominum auxilio destitutus: at tu solitudinem & calamitatem meam placidis oculis intuere, & si quid ualent preces arden- ti pietate incense, da pater auxilium, & tantis auerte periculis.

Satis superque pœnarum dedi, satis laborum & arumnarum exhausti, iam quaeso mihi misericordiam tribue, iam irae tue uolentiam remitte, & pro tantis calamitatibus ignosce peccatis meis.

Aspice multitudinem hostium meorum, aspice scelus & acerbiteriam: non satis fuit, innocentem patriæ sinibus eiecisse: eiectum, egentem, siluas & deserti loca peragranti persequuntur: neque finem furoris facere possunt, nisi cruciati & sanguine meo saturentur.

M 4 At

EXPLANATIO

At tu Domine tuere uitam meam, quam mihi eripere illi omni studio contendunt, & libera me tantis angoribus & arumnis. Ne quaeso has supplicis tui uoces Domine contemptas habe, ne ue permitte me crudelitati & ludibrio inimicorum, quando in te unum, atque tuam misericordiam me totus conuertit, te intueor, in omnis spes salutis meae constituta est.

Innocentia mea tueatur me, & mihi opem impetret, quam expecto.

Libera Deus ab omnibus incommodis & calamitatibus Israel.

ARGUMENTVM PSAL. XXVI.

Exponit uitae suae rationem, seq. omnibus proponit imitandum. uidetur autem haec scripsisse, cum falsis criminibus uocaretur ab inimicis in inuidiam, itaque causam suam a Deo disceptari optat.

Psalmus David XXVI.

IUDICA me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, & in Domino sperans non infirmabor.

Proba me Domine, & tenta me, ure renes meos, & cor meum.

Quoniam misericordia tua ante oculos meos est, & ambulauit in ueritate tua.

Non

Non sedi cum concilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.

Odiui cœtum malignantium, & cum impijs non sedebo.

Lauabo in innocentia manus meas, & circumdabo altare tuum Domine,

Vt audire faciam uocem laudis, & enarrem uniuerfa mirabilia tua.

Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

Ne perdas cum impijs Deus animam meam, & cum uiris sanguinum uitam meam.

In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus.

Ego autem in innocentia mea ingressus sum, redime me, & miserere mei.

Pes meus stetit in rectitudine, in congregationibus benedicam te Domine.

EXPLANATIO.

ET in Domino sperans non infirmabor] *Deus enim fortitudinem, & firmitatem animi prestat ijs, qui spem habent in misericordia ipsius, atque illos ita corroborat, ut summa constantia perseuerent in recta, & pia viuendi ratione.*

Proba me Domine] *Fac (inquit) periculum innocentie meae, atque ut aurum, & argentum igne perspiciunt, sic tu intimos sensus, & affectiones animi mei diligenter explora.*

Quoniam

EXPLANATIO

Quoniam misericordia tua] *Hec sunt, quae Deus requirit a nobis, primum scilicet, ut omnem salutis fiduciam in eius misericordia collocemus, deinde ut nostras actiones ad normam veritatis suae dirigamus. veritatem autem diuinam hoc loco interpretor, quicquid Deus suis legibus sanxit, quibus nihil verius, nihil iustius, aut rectius fieri potest. Quid vero, si huius versiculi haec sit sententia? Mihi semper ob oculos versata est misericordia tua, in qua omnem meam spem fixam, & locatam habeo: tota vita mea ratio semper nixa est veritate numinis tui: te enim promissa facturum, & summa fide praestaturum, quae pollicitus es, numquam dubitavi: promisti autem, colentibus pie tuum sanctissimum numen te praesidio, & ornamento, salutiq. futurum. Hec proponit vir sanctus tamquam certissima signa innocentiae suae, & rectissime quidem: nemo enim misericordiae, & promissionibus Dei potest credere, quin pietatem, & iustitiam, & temperantiam colat, ipsumq. Deum propitium, & fauentem habeat.*

[Lauabo in innocentia manus meas] *Idest, incumbam, toto pectore in eam curam, ut omnes actiones meas ab omni labe integras, & castas exhibeam.*

Ne perdas cum impijs] *Theodorctus existimat, Dauidem fecisse hunc psalmum, cum versaretur apud Palaestinos, ad quos perfugerat expulsus a Saul. optat igitur in patriam redire, ne cum hominibus impijs, & humano sanguine cruentis pereat,*
quibus

quibus certa perniciēs impendēt. vel potius significat
is verbis, se non ita confidere innocentia sua, quin
intelligat, se una cum impijs periturum, si iudex il-
le summus iure magis uti velit, quam misericordia.

In quorum manibus] Qui semper in prom-
ptu habent scelera, quæ edant in aliquem innocen-
tem.

Dextera eorum] Accipiunt enim pecuniam
ob ius, dicendum, & insones condemnandos.

Pes meus] Ait, se virtutis, & pietatis viam
semper secutum esse. intelligens autem, & bonam
mentem, & omne studium recti existere donum Dei,
profitetur, se gratum, ac memorem tanti beneficii
futurum, & laudes sanctissimi numinis in conuenti-
bus piorum celebraturum.

PARAPHRASIS.

MAGNIS criminibus oneror ab inimicis, &
tamquam luce indignus ab importuno tyranno capi
te condemnor. At ego maxime omnium rerum Do-
mine te appello, tu verus & iustus es iudex, tu caus-
se meæ disceptator esto. pro certo enim dico, me ne-
minem umquam violasse, & animum ab omni sce-
lere ac flagitio semper alienum habuisse: neque hanc
gloriam meam ulla vis labefactabit, quamdiu spem
habuero in misericordia tua, a qua omnia bona pro-
manant, & inuiolata conseruantur.

Domine, fac periculum innocentie meæ: & ut
aurum atque argentum igne perspiciunt, sic tu in-
imos

EXPLANATIO

rimos sensus , & affectiones animi mei diligenter explora .

Hoc ego non deprecor , neque recuso , quoniam mihi semper ab oculis versatur bonitas tua : & summa diligentia semper caui , ne impijs opinionibus animo imbibendis , aut tuis legibus sanctissimis violandis tibi displicerem .

In primis omni studio repudiani usum , & familiaritatem hominum vanorum & fallacium , ac cœtus & consuetudinem nocentium impiorumque declinaui , meque ad honestas amicitias semper adiunxi : atque in posterum incumbam toto pectore in eam curam , ut animum ab omni labe integrum & castum exhibeam . At , cum me ab exilio domum reduxeris , aram tuam Domine choro canentium , & magna victimarum multitudine circumdabo : atque hymnos & carmina de laudibus tui sanctissimi numinis cantabo , & mirabilia pulcherrimaq. facinora ad citharam memorabo .

Summe pater , odi ego peius morte colloquia & consuetudines impiorum : at pulchritudinem & sanctitatem templi tui priusquam oculos & vitam diligo , atque amo .

Quod si mores & amicitias impiorum semper declinaui , si semper bonos & innocentes summo studio colui & obseruaui , ne queso Domine me condemna cum istis hominibus impuris , & humano sanguine cruentis , cum quibus coactus & inuictissimus vivo .

Sed habeant ipsi semper in promptu scelera , quæ edant

edant in bonos viros, & iustos: accipiant ipsi pecuniā ob ius dicendum, & infantes circumueniendos ego certe pergam tenere eam viam, quam a puero institui: neque animum meum ab innocentia & pietate mores & exempla perditorum hominum auertent.

Tua benignitate factum est Domine, ut semper virtutis & pietatis viam secutus sum. neque a recto viuendi cursu umquam aberrarim. quando igitur tantis bonis a te auctus & ornatus sum, numquam desistam tibi gratias & habere, & agere, & nomen tuum in conuentibus hominum predicare. Quin etiam tempus veniet, cum in omnibus terrarum oris & templis tuas laudes celebrabo, & tibi voce piorum plenissimos sanctitatis hymnos canam.

ARGVMENTVM PSAL. XXVII.

Fiduciam suam exponit, quam in misericordia Dei collocatam habebat, ut iam nullam vim hostium potentissimorum extimesceret.

Psalmus David XXVII.

DOMINVS illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?

Dominus protector uitæ meæ, a quo trepidabo?

Dum appropinquant contra me nocentes, ut edant carnes meas,

Tribulan-

EXPLANATIO

Tribulantes me, & inimici mei, ipsi impegerunt, & ceciderunt.

Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat aduersum me proelium, in hoc ego sperabo.

Vnum petij a Domino, hoc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus uitæ meæ.

Vt uideam iucunditatem Domini, & uisitem templum eius.

Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

In petra exaltauit me, & nunc exaltabit caput meum super inimicos meos;

Qui in circuitu meo sunt, & immolabo in tabernaculo eius hostiam iubilationis, cantabo, & psalmum dicam Domino.

Exaudi Domine uocem meam, cum clamaui, miserere mei, & exaudi me.

Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.

Ne auertas faciem tuam a me, & ne labi sinas in ira seruum tuum.

Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque deseras me Deus saluator meus.

Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.

Doce

Doce me Domine uiam tuam, & deduc me
in semita recta propter inimicos meos.

Ne tradideris me in animas tribulantium
me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui,
& loquens mendacium.

Nisi credidissem, me uisurum bona Domini
in terra uiuentium.

Expecta Dominum, uiriliter age, & ille
roborabit cor tuum, & expecta Dominum.

EXPLANATIO.

DOMINVS illuminatio mea] *Alio loco di-
ctum fuit, pericula, & calamitates appellari tene-
bras in litteris sanctis, itaque Dominum malorum
depulso rem rite vocat illuminationem suam, a quo
etiam mens illustratur, ut possit aspicere pulchritudi-
nem virtutis, & pietatis, quarum gradibus ascen-
ditur in calum.*

Vnum petij a Domino] *Tantis ego beneficijs
affectus a Deo, tam propitium, & salutare numen
expertus, unum quero, unum votis omnibus expe-
cto, ut pace parata conquiescam in sanctissimo templo
Dei mei, & canendis eius laudibus, rebusq. diui-
nis contemplandis reliquam vitam consumam.*

Quoniam abscondit] *Allegoria est, quae si-
gnificat praesentem tutelam Dei, quae quidem allego-
ria ducta est ab historia Moysis, qui tutus fuit ab im-
petu populi, cum fugisset in tabernaculum Dei.*

In petra exaltauit me] *Hac quoque est allego-
ria*

EXPLANATIO

ria ducta ab ijs, qui persequentibus inimicis se recipiunt in rupem aliquam excelsam, & præruptam, & omnibus ex partibus natura munitam.

Hostiam iubilationis] Sic appellat genus illud sacrificij, quod fiebat pro adepta victoria, in eo enim tubarum clangor adhibebatur, ut scriptum est in Numeris.

Tibi dixit cor meum] Id est, te precor ex animo.

Ne tradideris me in animas tribulantium me] Ne salutem (inquit) meam dede potestati, ac libidini hominum perditorum, qui me capite, & fortunis acerbissime oppugnant. Anima pro desiderio, & cupiditate sæpenumero usurpatur in litteris sanctis.

Quoniam insurrexerunt in me testes iniqui] Queritur de ijs, qui ipsum prodicionis insimulabant, & criminibus falsis in inuidam, & vite periculum uocabant.

Nisi credidissem me uisurum bona Domini in terra uiuentium] Non male sentire videntur & nostri, & quidam ex Hebraeis explanatoribus, qui terram uiuentium interpretantur caelestem illam regionem, quam incolunt animi piorum, qui tum denique vere viuunt, cum e corporum vinculis euolauerunt, nostra enim hæc, que dicitur vita, mors potius est. Verumtamen negare non possumus, quin litteræ sanctæ uiuentium terram appellare soleant hunc medium mundi globum, ubi degitur vita hæc breuissi-

breuissima, & caduca, sicut inferos nominant terram obliuionis. idita esse, vel ille uersiculus psalmi LII. confirmare potest, propterea Deus destruet te in aeternum, tollet te, & euellet te de tabernaculo, et radicem tuam de terra uiuentium. Quin etiam Esaias IESVM CHRISTVM abscissum esse dixit de terra uiuentium, cum dicere uellet, illum a Iudais e medio sublatum, & crudelissime interfectum esse. Itaque uidetur oratio huius uersiculi, quæ quidem præcisa, & imperfecta est, hanc continere sententiam, profecto de uita iam pridem desperassem, tanta ui ab inimicis potentissimis undique oppugnor, nisi fidem habuissem uerbis Dei, qui pollicitus est, post exilium longum, & grauissimas calamitates se mihi & regnum, & uitam placidissimam, omniumq. bonorum plenissimam concessurum. cum itaque scias o anima mea tibi tanta bona esse promissa ab illo, qui fallere non potest, ne dubita, sed Dominum patienter expecta, teque uiriliter gere, ille roborabit animum tuum, confide misericordie Domini, & illum patienter exspecta.

PARAPHRASIS.

DOMINVS & lux & salus mea est, quem igitur metuum?

Dominus firmamentum ac robur est uitæ meæ, quis ergo me perterreat?

Non temere hanc animi fiduciam præ me fero. iam enim expertus didici, quam sit cara salus mea

N Domino.

EXPLANATIO

Domino. Imminebant hostes capiti meo, & in eum locum ventum erat, ut ex eorum telis & manibus elabi posse non viderer, cum subito procubuerunt, & quam perniciem mihi comparabant, in eam ipsi nec opinantes incurrerunt.

Itaque cum videam Deum pro me propugnantem, si me hostium castra circumsedeant, non trepidabit animus meus: si praeliorum in me vis & furor inuadat, placida & tranquilla mente consistam.

Tantis ego beneficijs affectus, tam propitium & salutare numen expertus, unum quero, vñ uotis omnibus expeto, ut pace parta conquiescam in sanctissimo tēplo Dei mei, & canendis eius laudibus, rebusque diuinis contemplandis reliquam uitam consummam. Hac ergo delectatione affici, hac una uoluptate potiri expeto.

Nimirum ille mihi tutissimum perfugium semper praeiuit in calamitate, non secus ac si me in intimas domus suae latebras abdidisset, aut in rupem aliquam sustulisset, excelsam illam quidem, & praeiuptam, atque omnibus ex partibus natura munitam. Quin etiam certo scio, me breui tempore regno potiturum, sublati inimicis, a quibus circumsedeor.

Itaque aliquando tandem sanctissimum templum Dei mei uenerabor, & pro uictoria letus uictimas immolabo, adhibitis hymnis, & clangore tubarum.

Audi Domine preces meas, quoties imploro numen tuum miserere mei, & supplicis tui uocem ne contem-

contemptam habeas: quoniam te precor ex animo, te
que semper summa pietate colui, & in reliquum tem-
pus semper colam.

Ego pater clementissime totum animum meum
ad te conuerti, faciem tuam semper quero, eam quæ
so ne auerte, ne ve sublato vultus tui lumine mentem
meam in tenebris, & cæca nocte relinque, ne ve si-
nas iratus opprimi seruum tum: sed quam mihi salu-
tem pro immensitate benignitatis tue donasti, eam
tuere ab impetu & crudelitate inimicorum.

Cum me non solum amici & propinqui deseruis-
sent, sed etiam solatio parentum orbatum forem, Do-
minus solitudinem & calamitatem meam misera-
tus, me in fidem suam amantissime recepit. Ita enim
fere fit, ut qui destituuntur ab hominibus, confugiāt
ad misericordiam Domini, quæ neminem asperna-
tur, atque adeo laborantes & afflictos in sinum ultro
vocat, suauissimis verbis eos ad hunc modum appel-
lans: confugite ad me omnes quicumque laboratis &
grauati estis, atque ego reficiam & recreabo vos.

Monstra mihi Domine viam tuam, neque permit-
te animum meum vlla ui, uel metu inimicorum a cur-
riculo uirtutis & pietatis aberrare: ne ue salutem
meam dede potestati & libidini perditissimorum. su-
bito enim exorti sunt testes uani, periuri, & ab om-
ni religione abhorrentes, qui me prodicionis insimu-
lent & criminibus falsis in inuidiam & uitæ pericu-
lum uocent.

Profecto me iam pridem animus & uita defecisset

N 2 præ

EXPLANATIO

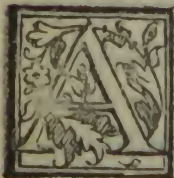
*præ magnitudine calamitatu, nisi uacillantem iam-
iamque ruentem ea cogitatio fulisset, quod certissi-
mam spem habeo, me post tantos labores & arum-
nas huius uitæ miserrimæ, aliquando tandem migra-
turum in illas beatissimas oras, quo neque mors, ne-
que dolor, neque uis ulla morbi aut calamitatis aspi-
rat: ubi placidissima quies, dulcissima pax & uita
sempiterna uiget: ubi maximus ille omnium rerum
creator, & Dominus eternas uoluptates, letitias, in-
cunditates animis sanctis ex abundantissimo sui nu-
minis fonte profundit.*

*Confide misericordiæ Domini, excita fortitudi-
nem animi, teque uiriliter gere, ne dubita: ille robo-
rabit mentem tuam: confide misericordiæ Domini.*

ARGUMENTVM PSAL. XXVIII.

*Precatio est, qua usus fuerat, cum in magno pe-
riculo uersaretur.*

Psalmus David XXVIII.

*Ad te Domine clamabo, protector
meus ne fileas a me, nequando ta-
ceas a me, & assimilabor descenden-
tibus in foueam.*

*Exaudi Domine uocem deprecationis meæ,
dum oro ad te, dum extollo manus meas ad tem-
plum sanctum tuum.*

Ne

Ne simul trahas me cum peccatoribus, & cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam studiorum suorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem suam eis.

Quoniam non intellexerunt in opera Domini, & in opus manuum eius, destruet illos, & non ædificabit eos.

Benedictus Dominus, quoniam exaudiuit uocem deprecationis meæ.

Dominus fortitudo mea, & clypeus meus est, & in ipsum sperauit cor meum, & adiutus sum.

Et exultauit cor meum, & in cantico meo confitebor ei.

Dominus fortitudo plebis suæ, & robur saluationum CHRISTI sui est.

Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tuæ, & pasce eos, & extolle illos usque in æternum.

EXPLANATIO.

Ne fileas a me] *Idest, ne, quæso, repudies preces meas, ne ue deseras me in tantis malis, si enim mihi non subuenis, similis ero descendantibus in fo-*

ueam,

EXPLANATIO

ueam, idest mortuis, qui sepultura afficiuntur.

Ne simul trahas me] *Ne trahas me ad supplicium una cum impijs hominibus, quorum utor consuetudine coactus, & inuitus.*

Qui loquuntur pacem] *Eos designat, qui in sidias ipsi comparabant, cum tamen speciem praeferrent amicitiae.*

Quoniam non intellexerunt] *Quoniam isti animum adycere nolunt ijs considerandis, quae geruntur a prouidentia Dei, neque intelligere uolunt, me consilio, ac numine diuino constitutum esse Regem, & qui fortunas meas conuellat, illum Dei uoluntati repugnare, propterea Deus illos una cum stirpe, & nomine funditus delebit.*

Fortitudo plebis suae] *Si uerbum uerbo reddere uoluisset interpres, uertendum erat ex hebraeo, Fortitudo illorum, idest eorum, qui partes sequuntur meas. solent enim scriptores Hebraei ea, quae uocantur a grammaticis pronomina, saepe ponere, quantis nihil antecedit, quo illa referri possint.*

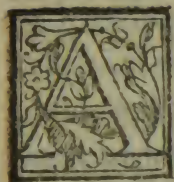
Et robur saluationum Christi sui est] *Maxima pericula adierat Dauid, ex ijs omnibus se ereptum a Deo, significat ijs uerbis, illumq. pro salute, ac dignitate sua propugnare gloriatur.*

ARGUMENTVM PSAL. XXIX.

Celebrat potentiam Dei, simulq. docet, uim imbrium, & ventorum, & fulminum non casu, & fortuito existere, sed prouidentia Dei.

Psalmus

Psalmus David XXIX.

AFFERTE Domino filij Dei,
Afferte Domino gloriam, & for-
titudinem, afferte Domino gloriam
nomini eius, adorete Dominum in
atrio sancto eius.

Vox Domini super aquas, Deus gloriæ in-
tonuit, Dominus super aquas multas.

Vox Domini in uirtute, Vox Domini in ma-
gnificencia.

Vox Domini confringens cedros, & con-
fringit Dominus cedros Libani,

Et saltare facit eas tamquam uitulum, Li-
banum quoque, & Sirion, quemadmodum e-
xilit filius Unicornium.

Vox Domini intercidens flammam ignis,
Vox Domini concutiens desertum, & commo-
uet Dominus desertum Cades.

Vox Domini parere facit ceruas, & detegit
saltus, & in tēplo eius omnes ipsi dicēt gloriā.

Dominus in diluuiō sedit, & sedebit Domi-
nus rex in æternum.

Dominus uirtutem populo suo dabit, Domi-
nus benedicet populo suo in pace.

EXPLANATIO.

AFFERTE Domino] *Solet vir sanctus cele-
brare vim, & prouidentiam Deitum describendis*
N 4 *rebus*

EXPLANATIO

rebus celestibus, tum etiam commemorandis ijs, que magna cum admiratione omnium in regione aeris sunt, cuiusmodi sunt horrifona illa tonitrua, & vis incredibilis fulminum, ac ventorum obuia queque disturbans. Hoc genere utitur in hoc hymno materiam fortasse naetus ex aliqua turbulenta tempestate, quam elegantissime describit. His similia leguntur in libro, qui inscribitur Iob.

Filij Dei] Filios Dei nominare solent littere sancte homines virtute precellentes, quiq. imperio, & potestate pradi sunt, qua quidem de re in explanatione Psalmi LXXXII explicatius dicemus.

Vox Domini in uirtute] Vox (inquit) Dei prepotens est, quippe que maria, & terras tremefacit, & infinitam imbrium uim profundit.

Libanum quoque & Sirion] Hi sunt montes terre Iudae, quos aut vi vocis diuinae, & magnitudine tempestatis tremefieri.

Vox Domini intercidens flammas ignis] Ad fulmina conficienda, & iacienda.

Desertum Cades] Ea est solitudo Arabia, que pertinet usque ad Iudaeam.

Parere facit ceruas] Aiunt, partus ceruarum esse difficillimos, itaque magnitudo terroris significatur, quod ille metu percussa foetus exciant.

Et in templo eius omnes dicent gloriam] Id est, homines his rebus excitantur ad uim diuinam colendam, & uenerandam, atque hymnis, & laudibus prosequendam.

Domini

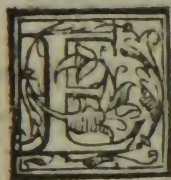

Dominus in diluuiio sedit] *Regnabat (inquit) Deus, cum immensa illa in aqua obrutus est orbis terrarum, neque temere, ac fortuito existunt eiusmodi eluiones, nimbi, procellæ, ceteraq. immoderate tempestates, sed ijs supplicijs delicta mortalium persequitur Deus.*

ARGVMENTVM PSAL. XXX.

Gratias agit Deo grauissimo morbo liberatus.

*Psalmus Cantici dedicationis Domus
David, xxx.*

EXALTA BO te Domine, quoniam exaltaſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me.

Domine Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me.

Domine eduxiſti ab inferno animam meam, ſaluaiſti me a deſcendentibus in foueam.

Pſallite Domine ſancti eius, & confitemini memoriæ ſanctitatis eius.

Quoniam momentum eſt in ira eius, & uita in beneuolentia eius.

Vespere demorabitur fletus, & ad matutinum tempus lætitia.

Ego autem dixi in prosperitate mea, non mouebor in æternum.

Domine

EXPLANATIO

Domine in uoluntate tua præstiteras monti meo fortitudinem.

Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus.

Ad te Domine clamaui, & ad Deum meum deprecatus sum.

Quæ utilitas in sanguine meo, si descendero in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit ueritatem tuam?

Audi Domine, & miserere mei, Domine esto adiutor meus.

Conuertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia.

Propterea cantabit tibi gloria mea, & non filebit, domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

EXPLANATIO.

DEDICATIONIS domus Dauid]. *Suspiciantur nonnulli, dedicationem domus magnificentissime, de qua mentio fit in libro secundo Regum, incidisse in id tempus, quo emerferat uir sanctus e morbo, itaque illum gratias agere Deo, qui ualitudine confirmata facultatem sibi dedisset dedicande, atque habitande domus, quam nuper exedificarat.*

Saluasti me a descendentibus in foueam]
Clarius uerterunt quidam ex Hebræo adhunc modum,

dum, uiuificasti me, ne descenderem in foueam, id est, in sepulcrum.

Quoniam momentum] Significare uidetur, iram Dei aduersus pios breuissimam existere, beneuolentiam uero esse aequalem uitæ.

Vespere] Id est, si quid aduersi acciderit hominibus pijs, celeriter omne incommodum vertit in bonum, & aduersa rebus secundis commutantur.

Ego autem dixi] Cum deleis hostibus, & regno constituto omnia mihi secunda cederent, ego demens cum animo meo loquebar ad hunc modum, certe nulla vis me deiciet de hoc florenti rerum statu, semper potens, ac beatus ero. Et sane tu Domine fortunas meas ita stabilieras, ut firmissimi montis instar haberent, verum id mihi contigerat nulla virtute mea, sed infinita liberalitate tua, quod quidem ut plane cognoscerem, ac stultam illam superbiam, & arrogantiam ex animo deponerem, auertisti paulisper oculos tuos, atque illico incredibilis omnium rerum mearum facta est commutatio.

Ad te Domine] Exponit precationem, quæ est usus, cum salutem a Domino precaretur.

Numquid confitebitur] His verbis demonstrat vir sanctus, vitam sibi iucundam, atque optatam fuisse, quo posset maiestatem numinis præstantissimi laudibus efferre, atque homines ad eius cultum, & venerationem cohortari.

P A R A -

EXPLANATIO

PARAPHRASIS.

EXTOLLAM te carminibus misericordie parens, usque dum viam, propterea quod ex tenebris inferorum extulisti me, neque voluptatem inimicis meis & letitiam dedisti.

Domine Deus meus numen tuum imploravi, & sanasti me.

Domine vitam meam ex faucibus & ore mortis extraxisti, & fugientem animam sub imas terras in lucem reuocasti.

Canite hymnos Deo, quicumque pietatem colitis, quicumque pure sancteque viuitis, age sanctissimum nomen Domini ad cantum & citharam celebrate.

Ira quidem Domini breuissima est: at eius benignitas semper salutem & vitam, semper omnia bona largissime donat atque conseruat.

Proinde si quid duri accidat hominibus pijs, celeriter calamitas vertit in bonum, & lacrymas fletumque merentem subito exoriens letitia plaususque restinguit.

Scilicet cum deletis hostibus, & regno constituto omnia mihi secunda cedrent: ego demens cum animo meo loquebar ad hunc modum: Iam me nulla vis, nulla calamitas deiciet de hoc florenti rerum statu, semper potens & beatus ero.

Et sane tu Domine fortunas meas stabilieras, ut firmissimi montis instar haberent utrum id mihi

con-

contigerat nulla virtute mea, sed infinita liberalitate tua? quod quidem ut plane cognoscerem, ac stultam illam superbiam & arrogantiam ex animo deponerem, auertisti paulisper oculos tuos, atque illico mutata & uersa sunt omnia.

Itaque afflictus & mærens ad te supplices manus tendebam, atque ad hunc modum plurimis cum lacrymis orabam. Quidnam proficiet uita mea, præmatura morte restincta?

Ecquid animus corpore exutus poterit memorare gloriam nominis tui? aut prædicare mortalibus incredibilem bonitatem tuam?

Exaudi parens misericordie uoces meas, misere-re supplicis tui, iam extrema in morte uersantis, & hunc pestiferum morbum depelle de membris meis.

Talibus orabam uerbis: at tu Domine pijs lacrymis commotus, audiisti preces meas, & detracto mærore omni, ac uestitus fœditate, cuncta letitia & plausu, & gratulatione compleuisti.

Propterea tibi omne meum studium, ingenium omne ac uocem conseruo, & dico, te semper cantabit cithara mea, lingua mea semper de tua bonitate prædicabit: Domine Deus meus immortales ago tibi gratias, agamque dum uiuam.

ALIA PARAPH. CARMINE.

Te semper efferam pater sanctissime

Cantu meorum carminum,

Qui me tenebris inferorum, & horrida

Letitiam

EXPLANATIO

Lethi extulisti ianua .
Tua benignitate profectum est , meis
Ne risus hostibus forem .
Domine pia prece inuocatus tabido
Morbum expulisti corpore .
Iam iam sub imas ire terras coeperat
Merens anima , iam nexibus
Soluta cari corporis dulcissimas
Linquebat oras aetheris ,
Cum restituta uiuere , & iussa est frui
Lucis cupito munere .
Adeste castae uirgines , homines pijs
Adeste , mecum laudibus .
Deum benignum tollite , agite gratias ,
Quantas potestis maximas
Incomparabili illius clementiae .
Ut uere nimbus uundo
Vix ortus euanescit , Aquilonis feri
Si spiritus superuenit ,
Sic ira sancti numinis breuissima est .
At illius benignitas
Semper salutem , semper hominibus pijs
Sincera praebe gaudia .
Quod si quid umquam incommodi interuenerit ,
Deo fauente celeriter
Multiplicatis commodis rependitur .
Verum ipse victis hostibus ,
Ei constituta pace , cum mihi omnia
Fœliciter succederent ,

Demens

Demens ad hunc modum loquebar, nulla uis,

Me nulla iam potentia

Deicere poterit hoc statu rerum optimo.

Tu scilicet regnum meum,

Measque fortunas ita stabiliueras,

Vt montis instar omnibus

Habere uisa sint. at hoc nulla mihi

Virtute contigerat mea:

Sed liberalitate maxima tua.

Quod ne mihi ignotum foret,

Illamque stultam opinionem ut ponerem,

Paulisper auersus mihi

Memet reliquisti Domine, suntque illico

Mutata, versaque omnia.

Tum lacrymans, vocesque lamentabiles

Fundens, Quid, inquam maxime

Rex celitum, quid uita proficiet mea

Restincta morte tam cita?

Ecquid sepulcro lingua condita poterit

Cantare nominis tui

Laudes, tibiue docta dextra psallere?

Ne, queso, supplicis tui

Nouissimo in casu precem contemptam habe,

Sed pestilentem corpore

Depelle morbum de meo. sic lacrymans

Orabam: at ipse tristibus

Aurem querelis admouens pro lugubri

Merore leta gaudia,

Pro foeditate vestium squallentium

Vestem

EXPLANATIO

*Vestem dedisti candidam .
Itaque tibi ingenium meum , & studia mea ,
Meamque vocem consecro
Semper tibi laudes cithara dicet mea :
Semper tuam clementiam
Cantabo : semper gratias tibi maximas
Agam pater sanctissime .*

ARGVMENTVM PSAL. XXXI.

*Orat Deum pro salute sua, commemorat in quan-
to periculo sit , prædicat benignitatem Dei erga ho-
mines pios .*

Victori, Psalmus David XXXI.

In te Domine speravi, ne confun-
dar in æternum , in iustitia tua libe-
ra me .
Inclina ad me aurem tuam, acce-
lera , ut eruas me .

Esto mihi in petram fortitudinis , & in do-
mum refugij , ut saluum me facias .

Quoniam firmamentum , & refugium me-
um es tu , & propter nomen tuum deduces me ,
& enutries me .

Educes me de laqueo hoc, quem absconde-
runt mihi , quoniam tu es fortitudo mea .

In manus tuas commendo spiritum meum ,
rede-

redemisti me Domine Deus ueritatis.

Odi obseruantes uanitates superuacue.

Ego autem in Domino speraui, exultabo,
& lætabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti afflictionem meam, sal-
uasti ex necessitatibus animam meam.

Nec conclusisti me in manus inimici, statui-
sti in loco spatiofo pedes meos.

Miserere mei Domine, quoniam tribulor,
contabuit præ mærore oculus meus, anima
mea & uenter meus.

Quoniam defecit in dolore uita mea, & an-
ni mei in gemitibus.

Infirmata est propter iniquitatem meam uir-
tus mea, & ossa mea contabuerunt.

Supra omnes inimicos meos factus sum op-
probrium, & uicinis meis ualde, & timor no-
tis meis.

Qui uidebant me, foras fugerunt a me, obli-
uioni datus sum tamquam mortuus a corde.

Factus sum tamquam uas perditum, quo-
niam audiui uituperationem multorum, for-
mido me circumstetit,

Dum conuenirent simul aduersus me, cape-
re animam meam consiliati sunt.

Ego autem in te speraui Domine, dixi, De-
us meus es tu, in manibus tuis sunt tempo-
ra mea.

Eripe me de manu inimicorum meorum, &

O

a per-

EXPLANATIO

a persequentibus me.

Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua Domine, ne confundar, quoniam inuocaui te.

Erubescant impij, & deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa.

Quæ loquuntur aduersus iustum dura cum superbia, & despectione.

Quam magna multitudo bonitatis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te.

Quamque operatus es pro eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.

Benedictus Dominus, quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.

Ego autem dixi in festinatione mea, proiectus sum a facie oculorum tuorum.

Ideo exaudisti uocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

Diligite Dominum omnes sancti eius, fideles custodit Dominus, & retribuit abundanter facientibus superbiam.

Viriliter agite, & ille roborabit cor uestrum omnes, qui speratis in Dominum.

Expla-

EXPLANATIO.

In iustitia tua libera me] *Idest pro bonitate tua ex tantis periculis eripe me.*

Redemisti me] *Ob eam causam Domine misericordiam tuam fidenter imploro, quod saepe alias mihi in periculis auxilio, salutiq. fuisti.*

Odi obseruantes uanitates] *Odi (inquit) illos, & stultissimos iudico, qui spes suas collocauerunt in superstitione, ac rebus uanis, & fallacibus, qua illis neque decori, neque ulli emolumento erunt.*

Quoniam respexisti] *Confirmat animum recordatione temporis superioris, quo maximis periculis illum liberauerat Deus.*

Supra omnes inimicos] *Iam (inquit) maiorem sum opprobrio quam aduersarij mei, homines omnibus notis turpitudinis insignes, idq. mihi euenit quoque in uicinitate mea, qua testis esse debuerat innocentiae meae.*

Qui uidebant] *Metuebant enim, ne quod periculum sibi per amicitiam Dauidis crearetur, & ob eam causam omnes eius aditum, congressionem, colloquiumq. fugiebant.*

Tamquam mortuus a corde] *Effluxi ex animo meorum perinde atque homines, quorum memoria simul cum uita iam pridem extincta est.*

Tamquam uas perditum] *Comparat se uasi confracto, qua quidem re uilius esse nihil potest aut contemptius.*

O 2 In

EXPLANATIO

In manibus tuis] Idest in tua unius potestate, mors, & uita mea posita est.

Quam magna] Sensus est, talia sunt Domine ac tanta illa premia, quae in celo parasti colentibus te, ut eorum magnitudo, & praestantia neque oculis cerni, neque aurium sensu percipi, neque animo queant comprehendi. Quin etiam de ea bonitate Dei loquitur uir sanctus, quam pijs sentire solent vel in medijs calamitatibus, ea vero saepe talis, & tanta est, ut dum miseri existimantur ab alijs, ipsi se beatos ducant. Expositurus autem beneficium, quod acceperat a Deo, exorditur ab hac exclamatione admirationis plena, qua laudat infinitam beneficentiam Dei.

Quamq. operatus es pro eis] Significat, Deum saepenumero tam illustra sua aduersus pios beneuolentiae documenta constituere, ut omnes perspiciant, ipsi maxima curae esse eos, qui pietatem, & iustitiam colunt.

Abfcondes eos] Hac elegantissima allegoria exprimit uir sanctus, quanta curae sit Deo piorum salus, quamq. securi, & ab omni periculo tuti sint, quicumque se, ac sua omnia tutela, ac misericordia ipsius commiserunt. est autem sumpta hac orationis exornatio ex similitudine regis, qui cum, quem securissimum esse velit ab impetu, et insidijs inimicorum, in suum cubiculum recipiat, ut non solum parietes regiae, sed etiam oculi regis salutem ipsius custodiant, qua quidem tutela nihil securius, aut amantius excogitari

gitari potest. hinc saepe uidemus, homines pios nulla ui, aut uexatione improborum de tranquillitate mentis depelli posse. Hunc locum Davidis imitari uideatur Asaphus in Psalmo LXXIII, cum Hebræos uocat absconditos Dei, nimirum significans, eā nationē Deo carissimam, atque in præcipua ipsius esse tutela.

Benedictus Dominus] Immortales Deo gratias ago, qui mirabili misericordia persecutus est calamitates meas, ut salus mea perinde tuta esset, quasi mœnibus, & firmissimo præsidio munita foret.

Ego autem dixi] Cum (inquit) in fuga essem, iam iamq. hostes in eadem meam imminerent, salutem pene desperaueram, meq. abiectum, & auxilio tuo spoliatum arbitrabar.

Ideo exaudisti uocem orationis meæ, cum clamarem ad te] Tametsi uir sanctus in eas angustias uenerat, ut suspicari cogeretur, se a Deo derelictum esse, nequaquam tamen precandi finem faciebat, qua quidem re ostendebat, spem cum desperatione contendere, neque fiduciam, quam in Deo locatam habebat, periculi magnitudine funditus extinguisse, ideo preces illius audiuit misericordie parens, qui solet aliquando pios, etiam cum minus sperant, e maximis calamitatum angustiis eripere, quo benignitas ipsius fiat illustrior.

ARGVMENTVM PSAL. XXXII.

Docet exemplo suo, si quid turpiter, aut nefarie commissum fuerit, id non esse calandum, sed ad Do-

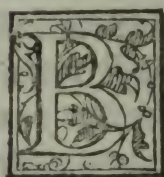
O 3 mini

EXPLANATIO

mini misericordiam confugiendum esse, quod erranti salutaris sit medicina confessio.

David Eruditio Psalmus XXXII.

BEATI quorum remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata:

Beatus uir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.

Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.

Quoniam die, ac nocte grauata est super me manus tua, conuersus est humor meus in siccitates æstatis.

Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.

Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Propterea orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

Vtique in diluuium aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

Tu es refugium meum, a tribulatione defendes me, canticis liberationis circumsudabis me.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in uia, qua gradieris, firmabo super te oculos meos.

Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus
non

non est intellectus,

Quorum maxillas freno constringere oportet, ne approximent ad te.

Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

Lætamini in Domino, & exultate iusti, & iubilare omnes recti corde.

EXPLANATIO.

Beati quorum remissæ sunt iniquitates] *Il-
lud animaduersione dignum est in his uerbis, quod
beatos appellat, non qui ab omni peccatorum labe
puri, & integri sunt, nemo enim talis est, dum uiuit
in terris, sed illos, quibus misericordia Dei peccata
condonat, condonat autem ijs, qui confitentur illa,
& ex animo credunt, sanguinem Domini nostri IESU
CHRISTI omnium delictorum, & scelerum
expiationem esse. Diuus Paulus in Epistola ad Ro-
manos scripta explanat hos primos uersiculos ad
hunc modum: Ei uero, qui operatur, merces non
imputatur secundum gratiam, sed secundum debi-
tum: Ei uero, qui non operatur, sed credit in eum,
qui iustificat impium, imputatur fides eius ad iusti-
tiam, quemadmodum & Dauid explicat beatitudi-
nem hominis, cui Deus imputat iustitiam absque
operibus, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &
quorum tecta sunt peccata, Beatus uir, cui non im-
putauit Dominus peccatum.*

Nec est in spiritu eius dolus] *Significat his*

O 4

verbis,

E X P L A N A T I O

uerbis, eam beatitudinem, quam celebrat his uersibus, ad eos pertinere, qui cognoscunt, & sincere confitentur & ex animo, se impuros, & multis peccatorum maculis contaminatos esse: his enim remissio peccatorum contingit a Deo, præterea nullis. Nimirum maximus est dolus, & maxime quidem perniciosus in mente illius, qui se aliquid putat, cum nihil sit, eamq. animi puritatem sibi arrogat, ut condonatione delictorum, quam prædicat hoc loco uir sanctus, se egere non existimet. qua quidem arrogantia nihil est detestabilius, miseriùs nihil, contraq. beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: Deus enim esurientes implet bonis, & diuites dimittit inanes.

Quoniam tacui] Propterea quod delicta mea celabam, neque illa, ut par erat, agnoscebam, iracundiam, & pœnā mihi non remittebat Deus, itaque ob eam causam in tantas incideram calamitates, ut confectus animi, corporisque doloribus, incredibili macie extabescerem.

Delictum meum] Cum animaduertērem, silentium, & dissimulationem meam tantas mihi calamitates importasse, ad extremum tibi confessus sum de peccatis & malefactis meis, & tam magnis vulneribus salutaris fuit medicina confessio: nulla enim interposita mora mihi omnem animi impietatem condonasti: itaque exemplo meo, & hac tua singulari benignitate adducti homines perueniam erratis suis postulabunt tempore opportuno, ne scilicet in diem ex die differendo grauiore pœnas pendant. quin etiam

tiam si quis maiore aliquo delicto cōmisso sese in hunc tutum, ac tranquillum confessionis portum receperit, is profecto, cum magna aliqua tempestas, atque eluuius calamitatum extiterit, incolumis ab omni detrimento, saluusq. permanebit.

Canticis liberationis circumdabis me] Intelligit hymnos, quibus ipse, liberatus aliquo periculo, & calamitate, Deo gratias agere consueuerat.

Intellectum tibi dabo] Deum inducit respondentem, & aperte docet, quod homines pijs mentem bonam habeant, quodque de recto uite curriculo non declinent, id attribuendum misericordiae Dei, non uirtuti, aut uiribus ipsorum.

Nolite fieri] Nolite (inquit) animos uestros libidinum, & cupiditatum imperio permittere, atque equos, & mulos imitari, qui sunt rationis expertes, & frenorum duritia cohiberi solent, ne ferocitate exultantes aliquem ledant.

ARGVMENTVM PSAL. XXXIII.

Hoc hymno pulcherrimo differit de immensa ui, ac sapientia, & misericordia Dei.

Psalmus XXXIII.

EXULTATE iusti in Domino, rectos decet laudatio.

Confitemini Domino in cithara, in psalterio, & decachordo psallite illi.

Cantate

EXPLANATIO

Cantate ei canticum nouum , bene psallite cum iubilatione .

Quia rectum est uerbum Domini , & omnia opera eius in fide .

Diligit iustitiam , & iudicium , misericordia Domini plena est terra .

Verbo Domini cæli facti sunt , & spiritu oris eius omnis ornatus eorum .

Congregans sicut in utre aquas maris , ponens in thesauris abyssos .

Timeat Dominum omnis terra , ab eo pueant omnes inhabitantes orbem .

Quoniam ipse dixit , & factum est , ipse mandauit , & extitit .

Dominus dissipat consilia gentium , irritas facit cogitationes populorum ,

Consilium autem Domini in æternum manet , cogitationes cordis eius in generatione , & generationem .

Beata gens , cuius Deus est Dominus , & populus , quem elegit in hereditatem sibi .

De cælo respexit Dominus , & uidit omnes filios hominum .

Ex stabili habitaculo suo respexit super omnes habitantes terram .

Qui finxit pariter corda eorum , qui intelligit omnia opera eorum .

Non saluatur Rex in multitudine exercitus , & gigas non saluabitur in multitudine roboris

ris sui.

Fallax equus ad salutem, & in multitudine roboris sui (fessorem) non saluabit.

Ecce oculi Domini super metuentes eum, super eos, qui sperant in misericordiam eius.

Vt eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame.

Anima nostra sperat in Domino, quoniam adiutor, & protector noster est.

Quia in eo lætabitur cor nostrum, propterea quod in nomine sancto eius sperauimus.

Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.

EXPLANATIO.

Quia rectum est uerbum Domini, & omnia opera eius in fide] *Verbum consuetudine lingua Hebrææ non solum significat uoces illas, quibus certæ aliquæ sententiæ subiectæ sunt, sed etiam res ipsas, & facta, itaque sensus est huius uersiculi, quicquid loquitur, & precipit Dominus, quicquid ille gerit, rectum, sanctum, & cum summa fide & equitate coniunctum esse.*

Diligit iustitiam, & iudicium] *Quoties litteræ sanctæ hæc duo uerba inter se coniungunt, significare solent optimam administrandarum rerum uiam, & rationem, cum scilicet omnia recte, atque ordine geruntur, ac fiunt. Hæc autem laus est maxime propria summi moderatoris, & cunctarum re-*

rum

rum Domini, cuius consilio, & providentia natura omnis, & hæc omnis mundi pulchritudo optime regitur, conservaturque.

[Omnis ornatus eorum] Sic appellat solem, & lunam, & reliquorum vagantium siderum fulgorem, tum innumerabilem illam vim stellarum inerrantium, quibus celi species undique ornata infa-
tiabile spectaculum mortalibus præbet.

[Quoniam ipse dixit] Nihil (inquit) est dictum tam inopinatum, atque mirabile, nihil a cogitatione hominis tam remotum, & in omni memoria inauditum, quin ad Dei voluntatem, nutumque statim existat.

[Non saluatur Rex] Significat, neque vires corporis, neque opes, & copias hominibus prodesse, sed in sola Dei misericordia sitam esse vitam, & salutem omnium.

[Ecce oculi Domini] Ex altera parte iudicium Dei metuendum est, ut licentiam peccandi, & omnem importunitatem, atque arrogantiam fugiamus: ex altera, misericordia illius confidere oportet, ne peccantes veniam desperemus, præsertim cum nulla scelera, aut maleficia tam magna esse possint, quin clementia Dei infinitis partibus maior existat.

ARGUMENTVM PSAL. XXXIIII.

Celebrat hoc celesti hymno providentiam, & liberalita-

beralitem Dei erga eos, qui ad eius misericordiam
confugiunt, atque omnes ad innocentiam, ac pietatis
studium adhortatur.

David, cum immutauit rationem suam coram
Abimelech, & eiecit eum, & abiit.

Psalmus XXXIIII.

BENEDICAM Dominum in omni
tempore, semper laus eius in ore
meo.

In Domino gloriabitur anima
mea, audiant mansueti, & latentur.

Magnificate Dominum mecum, & exalte-
mus nomen eius simul.

Exquisiui Dominum, & exaudiuit me, &
ex omnibus paucibus meis eripuit me.

Aspicite ad eum, & illuminabimini, & fa-
cies uestræ non confundentur.

Iste pauper clamauit, & Dominus exaudi-
uit eum, & de omnibus tribulationibus eius
saluauit eum.

Castrametatur Angelus Domini in circui-
tu timentium eum, & eripiet eos.

Gustate, & uidete, quod suauis est Domi-
nus, beatus uir, qui sperat in eum.

Timete Dominum omnes sancti eius, quo-
niam non est inopia timentibus eum.

Leones inopes fiunt, & esuriunt, inquiren-
tes

tes autem Dominum nullum deficiet bonum.

Venite filij, audite me, timorem Domini docebo uos.

Quis est homo, qui uult uitam, diligit dies uidere bonos?

Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.

Diuerte a malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam.

Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum.

Vultus Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.

Clamauerunt iusti, & Dominus exau diuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

Iuxta est Dominus ijs, qui tribulato sunt corde, & contritos spiritu saluabit.

Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus ijs liberauit eos Dominus.

Custodit Dominus omnia ossa eorum, unū ex his non conteretur.

Occidet impium malitia, & qui oderunt iustum, deuastabuntur.

Redimit Dominus animas seruorum suorum, & non deuastabuntur, quicumque sperant in eo.

Expla-

EXPLANATIO.

CVM immutauit rationem suam] *Idest, cum simulauit, se incidisse in insaniam, ut ex periculo capitis euaderet. Ea historia scripta est in libris Regum. Neque aliquem moueat, quod eo loco Rex Palaestinatorum appellatur Achis, quem Dauid nominat Abimelechum, ut enim veteres Aegyptiorum reges vocabantur Pharaones, ita verisimile est, principibus Palaestinatorum Abimelechi cognomen fuisse.*

Benedicam Dominum in omni tempore] *Idest, non minus rebus aduersis quam secundis. semper vero est, cur homines pii maximas Deo gratias agant, quando nihil ipsis euenire potest, quod non magnum afferat adiumentum ad salutem.*

Accedite ad eum] *Hoc est summa cum fiducia ad eius misericordiam confugite, & ille vos omni periculo & calamitate liberabit, neque sinet vos in tenebris errorum, & ignorantiae versari.*

Castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum] *Hoc ita esse, Elisei uatis praestantissimi factum comprobauit: cum enim illius capiendi gratia magna Syrorum copiae urbem Dotham obsedissent, et ob eam causam minister eius fractus, & debilitatus metu esset, vir sanctus a Deo precatus est, ut quae ipse cernebat, minister quoque cerneret, tum ille circumcirca prospiciens, montem curribus igneis plenum vidit atque equitibus,*
qui

EXPLANATIO

qui pro salute Elisai propugnabant, & ipsum tamquam muro firmissimo undique sepiebant.

Gustate, & uideate, quod suavis est Dominus] Qualis enim & quanta sit bonitas Dei, nemo intelligere potest nisi expertus, & qui beneficia ab eius liberalitate sibi tributa diligenter attendit.

Timete Dominum omnes sancti eius] Timorem Dei solent appellare vates sancti reuerentiam aduersus Deum, & verum ipsius cultum, & vitam legum diuinarum studiosam, atque amantem.

Leones] Sic appellare videtur homines potentes, ac violentos, qui infirmiores praeda loco habent, atque opprimere per vim solent. Hoc capitale, & pestiferum genus hominum vir sanctus comparat leonibus etiam in Psalmo x.

Venite filij] Hortatus fuerat ad religionem, & pietatem, nunc docet, quibus in rebus illa consistat.

Inquire pacem, & persequere eam] Illud quidem in primis Deus ab hominibus pijs requirit, ut mansuetudinem, & lenitatem animi colant, & quantum in ipsis est, pacem cum omnibus hominibus omnium generum habeant: sed, hoc præstare, arduum, & difficillimum est, tot causæ dissidiorum, & offensionum fere semper existunt. Itaque primum summa diligentia vestiganda est via, & ratio, quem admodum possimus hunc pulcherrimum, & dulcissimum pietatis fructum capere, deinde non minore studio

studio contendendum est, ut ipsum capiamus. illud est, pacem querere: hoc est, ipsam persequi. Sed cū omnia cogitatione, animoq. lustraueris, vna dumtaxat ratio inueniri potest huiusce diuini boni consequendi, si diuitias, honorem, vitam, & humana omnia contemnas, teq. in seruitutem Deo pie, sancteq. dices, atque illius gratia, tutelaq. contentus reliqua ceteris aequo, ac libenti animo concedas. Hec autem ab ijs effici possunt, quibus spiritum suum Deus impertiuerit, ceteri neque ea exequi, neque cum Deo, neque cum hominibus, neque secum ipsi pacem habere possunt. Itaque hoc praestantissimum donum a Deo petere debemus, qui solus ex omnibus & pacem, & cetera bona liberaliter, munifice, prolixeq. largitur.

Iuxta est Dominus ijs, qui tribulato sunt corde, & contritos spiritu saluabit] Sic appellat homines fractos, atque afflictos calamitate, & merore, qui misericordiam Dei suppliciter implo- rant. is vero libentissime solet miseris opitulari, & suscipere defendendos, quos homines deseruerunt.

ARGVMENTVM PSAL. XXXV.

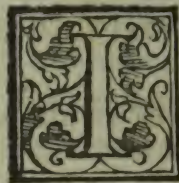
Implorat auxilium Dei aduersus inimicos, in quorum scelera, & crudelitatem magno impetu orationis inuehitur.

P Psalmus

EXPLANATIO

Psalmus David xxxv.

VDICA Domine iniuriam facientes mihi, impugna impugnantes me. Apprehende arma, & scutum, & exurge in adiutorium mihi.

Profer frameam, & conclude (uiam) aduersus eos, qui persequuntur me, dic animæ meæ, salus tua ego sum.

Confundantur, & erubescant quærentes animam meam.

Auertantur retrorsum, & confundantur cogitantes mihi mala.

Fiant tamquam puluis ante faciem uenti, & Angelus impellat eos.

Fiant uiæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini persequatur eos.

Quoniam sine causâ absconderunt mihi foueam laquei sui, sine causâ fecerunt foueam animæ meæ.

Veniat illi calamitas, quam ignorat, & captio, quam abscondit, apprehendat eum, & in calamitatem ipsam cadat.

Anima autem mea exultabit in Domino, & lætabitur super salutari suo.

Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi?

Qui eripis inopem de manu fortiorum illo,
ege-

egenum, & pauperem a diripientibus eum.

Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me.

Retribuebant mihi mala pro bonis, solitudinem animæ meæ.

Ego autem, cum ipsi infirmarentur, induabar sacco.

Affligebam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinum meum reuertetur.

Quasi amicus, & quasi frater meus esset, sic incedebam, quasi lugens matrem, contristatus incuruabar.

Et ipsi in calamitate mea lætati sunt, & conuenerunt, congregati sunt contra me abiecti homines, & ego nesciebam.

Sciderunt, & non siluerunt cum assentatoribus derisores parasiti, frendebant contra me dentibus suis.

Domine quando respicies? restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus unicam meam.

Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo multo laudabo te.

Ne gaudeant de me, qui aduersantur mihi inique, qui oderunt me gratis, ne annuant oculis.

Quoniam pacifice non loquuntur, & contra mansuetos terræ cogitant dolos.

Et dilatauerunt super me os suum, dixerunt,

P 2 euge,

EXPLANATIO

euge, euge, uiderunt oculi nostri.

Vidisti Domine, ne fileas, Domine ne discedas a me.

Exurge, & intende iudicio meo, Deus meus & Domine meus in causam meam.

Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus meus, & non gaudeant de me.

Non dicant in cordibus suis, euge, euge anima nostræ, nec dicant, deuorabimus eum.

Erubescant, & confundantur simul, qui lætantur malis meis.

Induantur confusione, & pudore, qui se erigunt contra me.

Exultent, & lætentur, qui uolunt iustitiam meam, & dicant semper, magnificetur Dominus, qui uoluit pacem serui sui.

Et lingua mea prædicabit iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

EXPLANATIO.

Et conclude uiam aduersus eos] *Hostis immanis furore incitatus supplicem tuum insequitur, at tu Domine te te illi armatus obijce, atque iter interclude, ne me consequi possit.*

Veniat illi calamitas] *Subita (inquit) nec opinata calamitas aduersarium meum opprimat, & quas insidias mihi comparant, ijs insidijs capiat ipse. Hec autem mala precatur Sauli homini perditissimo, atque impio, a quo iniuste capite, & fortunis*

fortunis oppugnabatur.

Surgentes testes] *Queritur de hominibus nefarijs, qui falsis criminibus ipsum onerabant, perinde quasi regnum appeteret, & insidias vitæ Saulis pararet.*

Solitudinē animæ meæ] *Queritur se in calamitate ab ijs proiectum, & derelictum, qui persugium ipsi & solatium præbere debebant.*

Et oratio mea in sinum meum reuertetur] *Idest, ad meum fructum redundabit, si enim humanitas mea mihi nulli usui fuit apud inimicos, at certe proderit apud Deum.*

Quasi amicus] *Cum illi in calamitate aliqua uersarentur, similiter eorum uicem dolebam, & incommodis commouebam, ac si arctissimo necessitudinis vinculo inter nos copulati essemus, neque aliter afflictabar, & in squalore, luctuq. iacebam, quam si carissimam mihi parentem amisissem.*

Et ipsi in calamitate] *Narrat, quam præclaram sibi gratiam retulerint pro tanta humanitate, & beneficio.*

Sciderunt, & non siluerunt] *Idest, uerborum contumelijs me lacerarunt. sic explanat hunc locum Abrahamus Esdra.*

Derisores parasiti] *Ita expressimus ex Hebræo, sententiam secuti, si enim uerbum uerbo reddere uoluissimus, uertendum erat, derisores placentæ, uerum hoc ut apud Hebræos est elegans, ita apud nos ineptum fuisset atque obscurum.*

P 3

Domine

EXPLANATIO

Domine quousque] Quousque fines homines perditos in meas miseras tam crudeliter insultare? quousque illorum scelera impunita, atque inulta pati-
tere? Iam quaeso adhibe misericordiam in calami-
tate supplicis tui, iam propulsa iniurias, & perni-
ciem, quam mihi dies, noctesq. machinantur, & sa-
lutem meam ab omnibus derelictam prohibe ab im-
petu, & feritate hominum immanium, & barba-
rorum.

Ne annuant oculis] Idest, ne miseri fortunæ illudant.

Viderunt oculi] Quod scilicet diu, multumq. optauimus, nimirum te afflictum, calamitosum, la-
crymis, & merore perditum.

Vidisti Domine] Vidisti certe, quam acerbe, quam late, & insolenter insultent in fortunas meas, ne quaeso dissimula, hanc crudelitatem tibi displice-
re, neue me deferas in tantis malis.

Euge, euge, animæ nostræ] Idest, iam bene habet, nunc exultamus gaudio, nunc triumphamus, quando hunc afflictum, & perditum uidemus.

Exultent, & lætentur] Libera me tandem ijs calamitatibus, ut homines pii, qui fauent innocen-
tiæ meæ, exultent, & lætentur, & tibi gratias agāt, quod tuo beneficio reliquam uitam in pace, atque o-
tio dulci colere possim.

Argumen-

ARGVMENTVM PSAL. XXXVI.

*Describit cogitationes, & facta improborum, de
inde clementiam, & misericordiam Dei laudibus
prosequitur.*

Psalmus XXXVI.

ICIT iniquitas impij in medio cor
dis mei, quod non est timor Dei an-
te oculos eius.

Quoniam blanditur sibi ipsi in
oculis suis, ut iueniatur iniquitas eius ad odiũ.

Verba oris eius iniquitas, & dolus, noluit
intelligere, ut bene ageret.

Iniquitatem meditatus est in cubili suo, a-
stitit omni uix non bonæ, malitiam autem non
odiuit.

Domine usque ad cælos misericordia tua,
& ueritas tua usque ad nubes.

Iustitia tua sicut montes Dei, iudicia tua
abyssus multa.

Homines, & iumenta saluabis Domine, quã
pretiosa est misericordia tua Deus.

Filij autem hominum in tegmine alarum
tuarum sperabunt.

Saturabuntur ab ubertate Domus tuæ, &
torrente uoluptatum tuarum potabis eos.

P 4 Quoniam

EXPLANATIO

Quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen.

Extende Domine misericordiam scientibus te, & iustitiam tuam ijs, qui recto sunt corde.

Ne ueniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris ne moueat me.

Ibi cadent, qui operantur iniquitatem, expellentur, nec poterunt stare.

EXPLANATIO.

Dicit iniquitas] *Scelera (inquit) impiorum tamquam pro testimonio dicunt animo meo, nullo illos metu diuini numinis tangi.*

Quoniam blanditur] *Dum impij in sceleribus sibi blandiuntur, & placent, id consequuntur, ut incurrant in odium, offensionemq. Dei, atque hominum.*

Iniquitatem meditatus] *Idest, noctu cum animo suo cogitat, quid in Deum, atque homines peccare possit interdum.*

Domine usque ad cælos] *Cum tanta sit in hominibus improbitas, infinitis tamen partibus amplior est misericordia tua, quæ illorum scelera, & flagitia tanta lenitudine tolerat.*

Iustitia tua sicut mōtes Dei] *Idest, par est altitudine montibus excelsissimis. Hebræa enim lingua diuinum solet appellare, quicquid aliquo in genere excellit. sic uocat paradysum Dei hortos amœnissimos, exercitum Dei copias maximas, item cedros Dei*

Dei arbores proceras, & formosas.

Iudicia tua abyssus multa] *Idest, profundissimo mari sunt similia. cum autem iustitiam Dei, & iudicia dicit, intelligi vult consilium, & providentiam ipsius summa sapientia, summaq. bonitate res humanas, & omnem mundum gubernantis. qua de re dictum est in explanatione psalmi XXXIII. De misericordia, & veritate eiusdem explicauimus in explanatione psalmi XXVI.*

Homines & iumenta] *Tu (inquit) Domine homines, & bestias incredibili bonitate sustentas, & omni animantium generi spiritum, vitamq. largiris.*

Filij autem hominum] *Dixerat, Deum non solum humano generi, sed etiam bestiis amanter consulere, ac providere: nunc ostendit, beneficentiam eius potissimum illustrem, & salutarem erga homines existere, quippe qui ad cognoscendum, & colendum Deum, & beatam vitam ab eo consequendam nati, aptiq. sint.*

Saturabuntur] *Intelligit his verbis, eos, qui se fidei, ac tutelæ Dei commiserunt, maximis beneficijs, & muneribus ab illo affici, neque id solum in altera illa vita, quæ sempiterna est, sed etiam in hac breuissima, & fugaci: euadunt enim filij Dei, atque omnium rerum Domini, & Spiritu sancto afflati vitam caelestem in corporibus humanis imitantur, & maximis, purissimisque, ac perpetuis voluptatibus fruuntur.*

Et

EXPLANATIO

Et in lumine tuo] *Idest, cum splendor cognitionis tue uberius nobis illuxerit, tunc demum omnium malorum tenebrae facessent, & clarissimam, pulcherrimamq. summi boni lucem intuebitur, eaq. in perpetuum fruemur.*

Extende misericordiam] *Vtere tu quidem bonitate tua aduersus omne hominum genus, sed tamen illa largius, & profluentius manet ad homines pios, & iustitie amantes.*

Non ueniat mihi] *Ne pedes superborum, & violentorum hominum mihi propinquent, sed illorum quæso vim, & furorem a me prohibe, ut post maximas ærumnas, & calamitates aliquando quiesca, & tranquilla mente consistam.*

Ibi cadent] *Hunc versiculum in explanatione psalmi XIII interpretati sumus.*

PARAPHRASIS.

SCELERA impij tamquam protestimonio dicunt animo meo, nullo illum metu diuini numinis tangi.

Et is quidem dum sibi in sceleribus & flagitijs impudenter impieque blanditur, id consequitur, ut in odium Dei hominumque acerbissimum incurrat.

Nihil in eo simplex, nihil sincerum, aut candidum, quicquid loquitur ad fraudem, ad iniuriam et perniciem spectat alterius, neque recte et salutari-
ter admonentes audit: quinimmo ad grauissima quæ-
que

que facinorata tanto furore incitatus rapitur, ut tota nocte cum animo suo cogitet, quid in Deum aut homines peccare possit inter diu.

Cum tanta sit in hominibus improbitas, infinitis tamen partibus amplior est misericordia tua Domine, quæ illorum scelera & maleficia tanta lenitudine tolerat. Nimirum longissime latissimeque bonitas tua, & ab infimis terris ad summum calum usque pertinet.

Sed & iustitia tua vincit altitudine montes excelssimos, atque altior est profundo mari: & illa quidem facit, ut peccata hominum quamuis capitalia leniter feras: hæc autem contumaces, & in vitijs obstinato animo perseverantes punit.

Quam præclara & commemoranda est misericordia tua Domine, quæ homines & iumenta incredibili bonitate sustentat, & omni animantium generi spiritum vitamque largitur.

Tu quidem Domine pecudibus etiam & feris amantissime consulis & provides: sed quis possit explicare dicendo, quas opes & copias, quanta commoda, quam magnas quamque honestas voluptates hominum vitæ compararis? quæ vero bona pios & sanctos homines, in illa tua domo celesti, & sempiterna manent, ea talia sunt & tanta, ut nulla vis ingenij vel præstantissima possit illorum excellentiam præstantiamque cogitatione complecti.

Scilicet hæc, quam vivimus in terris, non vita, sed mors est: atque id quod oculis cernimus, non lumen,

EXPLANATIO

men, sed tenebrae sunt. At cum exuti corporibus in domum illam beatissimam migrauerimus, tunc ex illo tuo fonte augustissimo vitam veram & sempiternam hauriemus, & cum splendor cognitionis tuae plenior & uberior nobis illuxerit, tunc demum omnium malorum tenebrae cessent, & clarissimam pulcherrimamque summi boni faciem intuebimur.

Interim, dum in hac vita fragili miseraque versamur, utere tu quidem bonitate tua aduersus omne hominum genus: sed illa tamen largius & profluentius manet ad homines pios, & iustitia amantes.

Et quoniam omnia redundant superbis & violentis hominibus, harum quæso vim & furorem a me prohibe, ut post maximas ærumnas & labores exhaustos, aliquem tranquillum & quietum spiritum ducere possim.

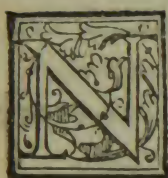
Sed quam volent impij crudeliter & nefarie debacchentur in bonos. iamiamque enim ex alto dignitatis gradu precipitabuntur. En locum aspicio ubi tormenta, cades, multorumque innocentium sanguinem acerbo supplicio luent.

ARGUMENTVM PSAL. XXXVII.

Hortatur pios, ne grauius commoueantur rebus secundis improborum, quippe quæ sint breues, & fugaces, & maiora illis supplicia pariant, cum e contrario hominibus vitam cum fide, iustitiaq. colentibus nihil mali possit euenire nec viujs, nec mortuis.

Psalmus

Psalmus David XXVII.

NOLI irritari propter malignantes,
neque æmuleris faciētes iniquitatē.
Quoniam tamquam gramen ue-
lociter succidentur, & quemadmo-
dum olera herbarum cito decident.

Spera in Domino, & fac bonitatem, & inha-
bita terram, & pascue fidem.

Delectare in Domino, & dabit tibi petitio-
nes cordis tui.

Volue super Dominum uiam tuam, & spe-
ra in eum, & ipse faciet.

Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iu-
dicia tua tamquam meridiem. tace Domino,
& expecta eum.

Noli irritari propter eū, qui prosperatur in
uia sua, propter hominē facientem iniustitias.

Desine ab ira, & derelinque furorem, noli ir-
ritari, ut maligneris.

Quoniam qui malignantur, exterminabun-
tur, expectantes autem Dominum ipsi heredi-
tabunt terram.

Adhuc pusillum, & non erit peccator, con-
templaberis locum eius, & ipsum nō inuenies.

Manfueti autem hereditabunt terram, &
delectabuntur in multitudine pacis.

Cogitat impius cōtra iustū, & stridet contra
eum

EXPLANATIO

eum dentibus suis.

Dominus autem irridebit eum, quoniam
prospicit quod ueniet dies eius.

Gladium euaginauerunt peccatores, inten-
derunt arcum suum,

Vt prosternant pauperem, & inopem, ut tru-
cident rectos corde.

Gladius eorum introibit in corda ipsorum,
& arcus eorum confringetur.

Melius est modicum iusto, quam diuitiæ
peccatorum multæ,

Quoniam brachia peccatorum conteren-
tur, sustentat autem iustos Dominus.

Novit Dominus dies immaculatorum, &
hereditas eorum in æternum erit.

Non confundentur in tempore malo, & in
diebus famis saturabuntur, quia peccatores
peribunt.

Et inimici Domini uelut adeps agnorum
absumentur, cum fumo deficient.

Mutuabitur peccator, & non soluet, iustus
autem miseretur, & tribuit,

Quia benedicentes ei hereditabunt terram,
maledicentes autem ei disperibunt.

A Domino gressus hominis dirigetur, &
uiam eius uolet.

Cum ceciderit non collidetur, quia Domi-
nus sustentat manum eius.

Iunior fui, etiam senui, & non uidi iustum
dere-

derelictum, nec semen eius quærens panem.

Tota die miseretur, & commodat, & semen illius in benedictione erit.

Declina a malo, & fac bonum, & inhabita in sæculum sæculi.

Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos, in æternum conseruabuntur,

Iniusti punientur, & semen eorum peribit.

Iusti autem hereditabunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.

Os iusti loquetur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

Lex Dei eius in corde ipsius, & non uacillabunt gressus eius.

Considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum,

Dominus autem nō derelinquet eum in manibus eius, nec damnabit eum, cum iudicabitur ipse.

Expecta Dominum, & custodi uiam eius, & exaltabit te, ut hereditate capias terram, exterminationem peccatorum uidebis.

Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani,

Et transiui, & ecce non erat, quæsiui eum, & non est inuentus.

Obserua innocentem, & attende iustum, quoniam ad extremum erit huic uiro pax.

Iniusti

EXPLANATIO

Iniusti autem disperibunt, ad extremum impij exterminabuntur.

Salus autem iustorum a Domino, & fortitudo est eorum in tempore tribulationis.

Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & eruet eos a peccatoribus, & saluabit eos, quia sperauerunt in eum.

EXPLANATIO.

Fac bonitatē, & inhabita terram] *Idest, si cum virtute, & pietate uixeris, certum habeto, te domi tue uitam placide, & tranquille ad senectutem perducturum: hoc enim promittit Deus in legibus fœderis sui. Quod uero sequitur, & pasce fidem, multa sunt huius loci interpretationes. explanatores Hebraei, alij quidem legunt ita ut nos, & Dauidem adiunt ijs uerbis adhortari homines, ut animum intendant potissimum ad eas res, quibus alitur, augefcitq. fiducia, & pietas aduersus Deum: alij uero legunt, pasce fide, idq. interpretantur in hanc sententiam, non esse putandum satis, si uirtutem, ac pietatem ipse colas, nisi diligenter operam des, ut harum rerum disciplina, & institutione alios etiam alis, qui est unus salutaris, & proprius, suauissimusq. pastus animorum.*

Volue super Dominum uiam tuam] *Idest, commenda illius fidei te, ac tua omnia, atque ex eius bonitate pendeto.*

Et educet quasi] *Idest, reddet clarissimam,*

& maxime illustrem probitatem tuam apud omnes.

Tace Domino, & expecta eum] Hoc est, in rebus aduersis quietus esto, atque æquo animo expecta, usque dum ipse Dominus tibi subueniat. Similis est illa diuina Eſaia sententia, In silentio, & spe erit fortitudo uestra.

Nouit Dominus dies immaculatorum] Idest, illorum uitæ consulit, & prouidet.

Velut adeps absumentur] Hostiarum adeps uoraci flamma consumitur, & pane in nihilum it: similiter impij, & hostes Dei funditus interibunt.

Mutuatur peccator] Pulcherrima collatio, qua uir sanctus demonstrat, etiam in ijs, quæ populariter bona fortune nominantur, uirum iustum, & probum longe meliori condicione esse, quam improbum, & iniustum. Hic enim quamuis copiosus, & diues, ob intemperantiam fere semper ære alieno obstrictus est, neque eo se liberare potest, aut uult, illi numquam fere deest, quod alteri de re familiari liberaliter impertiat. Alter uel in maximis diuitijs eget, alter etiam in paupertate diues est. Improbis ne reddit quidem, quod debet amicis, probus, & pius largitur, quod non debet, egenti quamuis inimico. denique ille plerumque ex opulento pauper fit, huic fauente Deo semper omnia, quæ sunt ad uictum, & cultum necessaria, suppeditant.

Quia benedicentes ei] Ea (inquit) est beneuolentia Dei erga homines pios, & sanctos, ut etiam fautores, & amicos eorum maximis muneribus afficiat.

Q ficiat.

EXPLANATIO

ficiat . quod si quis inimicitias cum ijs gerat , graui-
simas odypoenas dabit .

A Domino gressus hominis dirigetur] Sen-
sus est , Deum hominibus pijs in hoc periculoso uita
cursu ducem , & comitem esse , ut recto , ac tuto itine
re perueniant ad uitam beatam , & immortalem .
Nam quod subiungit , Deum hominis iusti uiam uel
le , hoc intelligit , illum incœptis piorum fauere , &
prosperos exitus concedere .

Cum ceciderit , non collidetur] Idest , si
quid aduersi accidat , calamitati non succumbet ,
quia Dominus sustentat , & corroborat animum e-
ius . quin etiam uir pius peccat ille quidem , & ali-
quando grauitè offendit , sed Deo adiuuante celeri-
ter resipiscit .

Lex Dei eius in corde ipsius] Idest , illam ex
animo , uereq. diligit , quippe qui nihil antiquius ha-
bet , quam ut intelligat , quid iubeat Deus , quidue
prohibeat , ut ad normam uoluntatis diuinæ possit o-
mnes uite sue rationes dirigere , propterea (inquit)
non uacillant pedes eius , sed forti , & constanti ani-
mo in iustitia , & pietate perseuerat .

Nec damnabit illum] Idest , nec sinet illum
calumnijs inimicorum opprimi , si quando in iudi-
cium uocetur .

Expecta Dominum] Consolatur animos im-
becillos , qui grauitè ferre solent , quod Deus saepe
bonos opprimi , malis uero omnia ad uoluntatem flue-
re permittat .

Obserua

Obserua innocentem] *Obserua (inquit) e-*
uentus piorum, impiorumq., animaduertes enim,
illos tandem exitus prosperos consequi, hos uero ex
illustri, & florenti rerum statu in maximas miserias,
& illas quidem perpetuas precipitari.

ARGVMENTVM PSAL. XXXVIII.

Deplorat peccata sua, & calamitates, in quas
ab illa inciderat.

Psalmus David ad memorandum, XXXVIII.

DOMINE ne in furore tuo arguas
 me, neque in ira tua corripas me.
 Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt
 mihi, & confirmasti super me ma-
 num tuam.

Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ,
 non est pax ossibus meis a facie peccatorum
 meorum.

Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt
 caput meum, & sicut onus graue grauata sunt
 super me.

Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices
 meæ a facie insipientiæ meæ.

Miser factus sum, & curuatus sum uehemen-
 ter, tota die contristatus ingrediebar.

Quoniam lumbi mei impleti sunt ardore, &

Q 2 non

EXPLANATIO

non est sanitas in carne mea.

Afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam propter turbationem cordis mei.

Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus.

Cor meum conturbatum est, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.

Amici mei & proximi mei e regione plagæ meæ steterunt.

Et propinqui mei a longe steterunt, & laqueos tetenderunt, qui quærebant animam meam,

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt prauitates, & dolos tota die meditabantur.

Ego autem tamquam surdus nō audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

Quoniam in te Domine speravi, tu exaudies me Domine Deus meus.

Quia dixi, ne forte lætentur de me inimici mei, & dum commouebantur pedes mei, insultauerunt mihi.

Quoniam ego ad flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.

Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & anxius ero pro peccato meo.

Inimici autem mei uiuunt, & roborati sunt,

&

& multiplicati sunt, qui oderunt me inique.

Qui retribuunt mala pro bonis, aduersabantur mihi, quoniam sequor bonitatem.

Ne derelinquas me domine Deus meus, ne discesseris a me.

Festina in adiutorium meum domine Deus salus mea.

EXPLANATIO.

DOMINE ne in furore tuo] Describit acriter, & uehementi oratione angustias, & terrores conscientie iudicium Dei atque iram formidantis.

Quoniam iniquitates meae] Dicit se vi, & multitudine peccatorum ita obrui, ut vires tanto oneri ferendo pares non existant. Nimirum hac sui cognitio tam ingentem metum, & terrorem affert, ut animus fractus, & debilitatus succumbat, deq. omni spe salutis deturbetur, nisi ad misericordiam Dei fortiter adnitatur. Sed maxima pars hominum ita caca est, & ipsa sibi tam libenter assentatur, ut neque turpitudinem suam, & foedissimas labe cernere possit, neque quam longe distet ab illa excellentia, praestantiaq. pietatis, & iustitiae, quam Deus requirit a nobis. ex ea re fit, ut tam securo animo simus, nostrisq. virtutibus, & benefactis tanta cum temeritate confidamus.

Putruerunt, & corruptae sunt cicatrices meae] Sic appellat peccata, & noxias affectiones, quae sunt animi vulnera. ea cum sanata esse existi-

Q 3 manus,

EXPLANATIO

manus, & cicatrices videntur obductæ, sæpenumero ita putrida, & corrupta repente apparent, ut peiore loco salutem nostram esse videamus, quam erat antea. scilicet animi nostri crassissimis circumfusi sunt tenebris, & in maxima sui ignoratione versantur, nisi ab illo sole illuminentur, quem diuus Iacobus patrem luminum appellat ex eo, quod ipse omnibus, quæ lucent, & fons, & principium est lucendi. sed quo quisque maiorem sibi sanitatem arrogat, hoc se magis insanire certo sciat, magisq. pestifero morbo laborare.

Lumbi mei impleti sunt ardore] Vocabulum Hebraeum significat etiam fœditatem: sed siue fœditatem dicas, siue ardorem, utrumque verbum significat cupiditates, & libidines, quæ & fœdissimæ res sunt, & maximos ardores in animis nostris excitare solent.

Et non est sanitas in carne mea] Hoc loco verbum carnis in eam sententiam accipere videtur, in quam diuus Paulus illud accipit, cum etiam ipse queritur, non habitare in carne sua bonum, sic reliquias veteris hominis appellans. sunt tamen, qui hæc intelligenda putent de corporis morbo: quibus ego non assentior.

Dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorum] Iam (inquit) vires animi, & corporis me defecerunt, et propter assiduas lacrymas pene iam oculos amisi. vel potius de oculis animi loquitur, & hoc intelligit, se propter magnitudinem perturbationis

turbationis lumine mentis defectum esse.

Amici mei, & proximi mei] *Necessarij mei recusarunt propius ad me accedere, & mecum sermone, & congressione coniungi, qui tamen officijs suis leuare debuissent mœrorem, & calamitates meas.*

Quia dixi, ne forte] *Oraui (inquit) te Domine, ne sineres homines impios, & nefarios latari malis meis: cum enim paullum modo offendissem, incredibile dictu est, quam proterue, ac petulanter insultarint mihi. Commemorat autẽ plures causas, quibus adducitur, ut credat, se impetraturum a Deo, quod orat: primum, quoniam in eo vno spem omnem locauit omnium rerum suarum: deinde, quia honesta petit, dum ab illo deprecatur, ne se virum pium ludibrio patiatur esse & despectui hominibus impijs: addit, se paratum esse ad quæuis supplicia pro peccatis suis sustinenda, seq. ea peccata & agnosce-
re, & confiteri, & maximum, atque continuum ex
ijs dolorem capere: denique profitetur, se maximo studio in posterum sibi ab omni maleficio temperatu-
rum. Hæc autem signa sunt euidentissima hominis ex
animo penitentis, cui non potest Deus se non exora-
bilem, placidumq. præbere.*

ARGVMENTVM PSAL. XXXIX.

Existimant Dauidem fecisse hos versus, cum ipsi Absalonem fugienti Semeis occurrisset in via, & ca-

Q 4

lami-

E X P L A N A T I O

lamentationem eius acerbissime conuicijs exagitaret, quæ conuicia ipse sedate, ac patienter tulit. Deplorat autem, atque oratione flebili miseras, & incommoda humana uita lamentatur.

Victori pro Idithum, Psalmus David

X X X I X.

I X I custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo frenum, cum confisteret peccator aduersum me.

Obmutui silentio, & silui a bonis, & dolor meus exagitatus est.

Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarsit ignis.

Locutus sum lingua mea, notum fac mihi Domine finem meum,

Et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam, quanto tempore uiuam.

Ecce mensura pugillorum terminasti dies meos, & æuum meum tamquam nihilum coram te.

Certe uniuersa uanitas est oīs homo uiuens.

Certe in imagine pertransit homo, sed & frustra tumultuatur.

Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea, & nunc quæ est expectatio mea Domine? certe in te spes mea est.

Ab

Ab omnibus iniquitatibus meis erue me, op-
probrium insipienti ne ponas me.

Obmutui, & non aperui os meum, quoniam
tu fecisti, amoue a me plagas tuas.

A uerberatione manus tuæ ego defeci, cum
increpationibus propter iniquitatem corripis
hominem,

Tabescere facis sicut tinea (uestimentum)
animam eius, certe uanitas est omnis homo.

Exaudi orationem meam Domine, & cla-
morem meum auribus percipe, & ad lacry-
mas meas

Ne fileas, quoniam aduena ego sum apud te
& peregrinus, sicut omnes patres mei.

Recede a me, ut refrigerer, priusquam ha-
beam, & amplius non sim.

EXPLANATIO.

OBMUTUI silentio &] *Idest, usque eo ini-
mici conuicia tuli silentio, ut linguam a bonis verbis
similiter ac malis prohiberem, sed cum improbus il-
le petulanter mihi malediceret, animo sese obiecit
memoria sceleris, quod admiseram, eaq. res mero-
rem meum vehementer auxit, animumq. incensum
dolore, atque ira inflammavit, cum cogitarem, pec-
cata mea mihi has calamitates peperisse.*

Locutus sum] *His verbis significare vide-
tur, se calamitatum magnitudine fractum mortem
optauisse.*

Ecce

EXPLANATIO

Ecce mensura pugillorum] *Intelligit his verbis, vitam humanam breuissimam esse, immo nullam, praesertim si cum euo illo sempiterno Dei conferatur.*

In imagine pertransit homo] *Idest, homo tamquam imago quaedam vana, & adumbrata, nihil solidi aut expressi habens vitam pertransit.*

Sed & frustra tumultuatur] *Idest, accedit ad haec incommoda, quod is nescit hoc pusillum temporis, quod illi est datum, placide, tranquille, leniterq. traducere, sed turbulentis, & concitatis animi per motionibus semper agitur, semper aut inani formidine, aut effrenata cupiditate torquetur, modo letitia temere exultat, modo aegritudine, ac dolore muliebriter debilitatur, animumq. demittit.*

Et nunc quæ est expectatio mea Domine?] *Itaque cum omnia humana plena sint miseriæ, summæq. leuitatis, quid reliquum est mihi, nisi ut in misericordia tua omnem meam spem, omnem cogitationem, curamq. constituam? Iam Domine id ago, iam me ad tuum clementissimum numen totus conuerto, te solum intueor, in te uno nititur salus mea.*

Ab omnibus iniquitatibus meis erue me] *Significat, peccata sua causam esse earum calamitatum, in quibus versatur.*

Opprobrium insipienti] *Ne, quaeso, me sinas esse ludibrio, & despectui hominibus stultis, & impuris.*

Obmu-

Obmutui, & non aperui] Cum Semeis calamitatem meam petulantissima lingua vexaret obmutui, & patienter tuli, propterea quod sciebam, hoc mihi non accidisse sine consilio, & voluntate tua.

Et tabescere eum] Tu (inquit) hominem peccantem aliquando tanta seueritate punis, ut illum lacrymis, merore, cruciatu conficias, similiter atque tinea vestem consumere solet.

Quoniam aduena ego sum] Id est, in terris ut hospes, & peregrinus etatem ago, & in hac vita tamquam in diuersorio sum, non tamquam in domo, propediem discessurus ad mortem. Hanc eandem sententiam repetit in libro primo Paralip. his uerbis, peregrini sumus coram te & aduena, sicut omnes patres nostri, dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora.

Recede a me] Id est, hanc seueram animaduersionem tuam a me prohibe, ut anteaquam de vita exeo, aliquantulum temporis ad respirandum habeam. scilicet vir sanctus desiderabat, ante mortem Deum sentire propitium, quem tunc sentiebat iratum, ut cum bona, & certa spe ad alteram illam uitam proficisceretur.

PARAPHRASIS.

PROPOSVERAM me, non modo a malefactoris, sed etiam verbis homine pio parum dignis abstinere. Itaque tamquam freno linguam cohibui. cum homo perditus, ac petulans ac calamitatem meam

in-

EXPLANATIO

insultaret, meque maledictis et probris acerbissimis incesferet.

Obmutui certe, & inimici contumelias adeo toleranter & silentio tuli, ut linguam a bonis uerbis similiter ac malis prohiberem.

Tunc animo sese obiecit memoria sceleris, quod admiseram, eaque res merorem meum incredibiliter auxit, animumque iam incensum dolore atque ira inflammavit, cum cogitarem peccata mea mihi has miseras peperisse.

Itaque elatus nimia cupiditate moriendi, te Domine orabam, ut indicares, quantum temporis ad viuendum mihi reliquum foret, tum etiam generis humani vicem & condicionem lamentabar, cum uita proposita sit plena miserationum, & breuissima. quid dico breuissima? immo nulla, praesertim si cum aeo illo sempiterno tui numinis conferatur.

Nimirum futilissima res est homo, & ipsa inanitate inaniior: certe inanissima umbra simillimus est homo.

Is tamquam imago quaedam vana & adumbrata nihil solidi aut expressi habens, in hoc angustissimo viuendi curriculo versatur. Accedit ad haec incommoda, quod is nescit hoc temporis quod illi est datum, placide, tranquille, leniterque traducere: sed turbulentis & concitatis animi permotionibus semper agitur, semper aut inani formidine, aut effrenata cupiditate torquetur: modo letitia temere exultat, modo aegritudine ac dolore muliebriter, debilitatur, animumque demittit.

Quid?

Quid? quod violento quodam quasi æstro, impetu auaritie rapitur ad diuitias, & in coaceruanda pecunia dies noctesque consumit? Congerit ille quidem infinito labore luculentas opes: sed ignorat infelix, cuinam illas congerat.

Hæc igitur cum ita se habeant, et humana omnia plena sint miseriæ, summaque leuitatis, quid reliquum est mihi, nisi ut in misericordia tua omnem meam spem, omnem cogitationem curamque constitutam habeam? Iam Domine id ago, iam me ad tuum clementissimum numen totus conuerto, te solum intueor, in te uno nititur salus mea. At tu quaeso miserere laborantis, et condona supplici tuo peccata omnia: neque me sinas esse ludibrio et despectui hominibus stultis et impuris.

Scilicet cum Semeis calamitatem meam petulantissima lingua vexaret, obmutui, & patienter tuli: propterea quod sciebam, id mihi non accidere sine consilio & voluntate tua.

Sed iam quaeso finem fac verberandi, iam quaeso mihi misericordiam tribue, quando tormēta & cruciatus tantos ferre non possum: me non vires solum, sed vita iam deficit.

Increpas tu quidem Domine peccantes, & in illos paterna seueritate animaduertis: quin etiam nonnumquam eo procedit iracundia tua, ut hominem lacrymis, merore, cruciatu conficias, similiter atque tinea depascere vestimentum solet. Certe in anissima futilissimaque res est homo.

Audi misericordiæ parens preces meas, clamorem

rem

EXPLANATIO

*rem supplicis tui ne contemptum habe, neue repudia
lacrymas meas.*

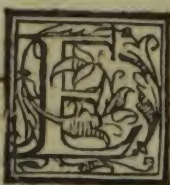
*Equidem in terris ut hospes & peregrinus atatem
ago, sicut omnes maiores mei: & in hac vita tam-
quam in diuersorio sum, non tamquam in domo, pro
pediem discessurus ad mortem.*

*Proinde antequam de uita exeo, aliquanto me-
cum lenius ac remissius age, & hanc seueram ani-
maduersionem tuam a me prohibe, ut aliquantulum
temporis ad respirationem habeam.*

ARGUMENTVM PSAL. XL.

Christus agit gratias Deo pro reditu suo ad uitam.

Victori, Psalmus David XL.

EXPECTANS expectaui Dominum,
& intendit mihi.

Et exaudiuit preces meas, & edu-
xit me de lacu strepente, & de luto,
& limo.

Et statuit supra petram pedes meos, & dire-
xit gressus meos.

Et immisit in os meum canticum nouum,
carmen Deo nostro.

Videbunt multi, & timebunt, & sperabunt
in Domino.

Beatus uir, qui posuit Dominum spem suam,
&

& non respexit ad superbos, & declinantes ad uanitates.

Multa sunt mirabilia tua domine Deus meus, quæ fecisti, sicut & cogitationes tuæ de nobis, non est qui similis sit tibi.

Annunciaui, & locutus sum, multiplicata sunt supra numerum.

Sacrificium, & oblationem noluisti, aures autem aperuisti mihi.

Holocaustum & hostiam pro peccato non postulasti, tunc dixi, Ecce uenio.

In uolumine libri scriptum est de me, facere uoluntatem tuam Deus meus uolui, & lex tua in medio cordis mei.

Annunciaui iustitiam tuam in Ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo Domine, tu scisti.

Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, & ueritatem tuam, & salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, & ueritatem tuam a concilio multo.

Tu autem Domine ne longe facias miserationes tuas a me, misericordia tua, & ueritas tua semper custodiant me.

Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui uidere.

Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, & cor meum dereliquit me.

Compla-

EXPLANATIO

Complaceat tibi Domine, ut eruas me, Domine ad adiuuandum me festina.

Confundantur, & ignominia afficiantur simul, qui quærunt animam meam, ut auferant eam.

Conuertantur retrorsum, & ignominia afficiantur, qui uolunt mihi mala.

Desolentur pro retributione confusionis suæ, qui dicunt mihi euge, euge.

Exultent, & lætentur in te omnes quærentes te, & dicant semper, magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

Ego autem mendicus sum & pauper, Dominus sollicitus est mei.

Adiutor meus, & liberator meus es tu, Deus meus ne tardaueris.

EXPLANATIO.

Expectans expectaui Dominum] Idem est argumentum huius hymni, & xxii. sed dispositio orationis non est eadem. nam utroque loco Dominum nostrum IESVM CHRISTVM inducit loquentem de sua morte, & reuocatione ad vitam, sed in huius hymni principio is Deo gratias agit iam ab inferis excitatus, in fine autem exponit deprecationem, qua usus fuerat, cum in media iam morte uersaretur, contra uero prima pars hymni xxii continet implorationem auxilij, ultima autem gratiarum actionem. Quod si quis Dauidem existimet de se ipso scribere

scribere hos versus, cum hoc ego non contendero, modo concedat nonnulla inferi, quæ non Dauidi conueniant, sed Christo, cuius ille imaginem gerebat. De hac uero scribendi ratione dictum est a nobis in explanatione psal. xvi.

Expectans expectaui Dominum] Hoc loquendi modo significat, se magna æquitate animi tolerasse dilationem auxilij, quod tamen incredibili desiderio præstolabatur. Expectat autem hoc modo, qui neque locum, neque tempus, neque modum opitulandi Deo præscribit, sed omnia relinquit in illius arbitrio, persuasissimum habens, se tandem adiutum iri.

De lacu strepente] Describit elegantissime magnitudinem perturbationis, & uim calamitatum, quibus pene obrutus fuerat.

Et limo] Verbum Hebræum significat lutum densius.

Et statuit supra petram pedes meos] Hærebam (inquit) in profunda, & difficili uoragine, neque licebat usquam pedibus consistere, at Dominus me transtulit in eum locum, ubi & stare possum, & libere ingredi. Significat autem, se maxima calamitate liberatum, atque in tuto, & tranquillo collocatum esse.

Et immisit in os meum canticum nouum] Idest, nouam mihi materiam suppeditauit celebrandæ prouidentie, ac misericordie sue.

Videbunt multi, & timebunt] Multi, qui antea Deum contemnebant, propterea quod illum

R res

EXPLANATIO

res humanas curare non arbitrabantur, iam incipient eum colere, & uenerari, atque eius bonitati, ac misericordiae confidere, cum intelligant ex hac mea liberatione, & pene oculis uideant, ipsum pietatis amantes amantissime tutari.

Beatus uir] Monet sapientissime, nequaquam illorum opibus, & gratia nitendum, qui fortunis, & potentia florentes sibi temere præsident, & cogitationes suas abijciunt in res inanes, et futiles, sed Deum summa cum fiducia inuocandum esse, atque illum omnium nostrarum rerum defensorem, adiutoremque adoptandum. idque confirmat ea sententia, quæ sequitur, admirans bonitatem diuinam, quæ iam inde ab ultima origine mundi tam multas res præclarissimas, & maxime admirabiles gesserit pro salute, ac incolumitate piorum.

Annunciaui, & locutus sum] Ego (inquit) semper occupatus fui in celebrandis consilijs, & mirabilibus facinoribus prouidentie tuæ, sed quis ea possit numero comprehendere, ne dum satis digne uerbis, & oratione persequi?

Sacrificium, & oblationem] Qui Iudeorum litteris, & doctrine plus æquo dedui sunt, ut reliquas hymni partes, ita hanc conantur ad Dauidem accommodare, sed mea quidem sententia parum proficiunt. at explanatio diui Pauli, qui ad IESUM Christum hæc refert in epistola, quam scribit ad Hebræos, ita facilis, dilucida, & apta, concinnaque est, ut nihil fieri possit elegantius. quamobrem ad
eant

eam te reijcio .

Aures autem aperuisti mihi] *Idest perfecisti, ut dicto audiens essem, ac tuæ uoluntati libens obedirem .*

In uolumine libri] *Me (inquit) e celo in terras descensurum, & humanum genus miserrima seruitute Diaboli liberaturum, iam pridem uaticinatus est Moses, idq. testatum reliquit in monumentis legum suarum. Hanc sententiam repetit Dominus in euangelio, cum ait, Si crederetis Moysi, — crederetis etiam mihi, de me enim ille scripsit .*

Facere uoluntatem tuam Deus meus uolui] *Idest, me summopere delectat, tuæ uoluntati obsequi, illamq. ceteris omnibus rebus antepono .*

Annunciaui iustitiam tuam] *Quæ sit hæc iustitia Dei, quam IESVS CHRISTVS prædicauit, diuus Paulus in epistola, quam scribit ad Romanos, docet his memorialibus uerbis . Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, quæ comprobatur testimonio legis, & prophetarum: Iustitia autem Dei per fidem IESV CHRISTI in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio: omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei: iustificantur autem gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in CHRISTO IESV, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem, interueniente sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ per remissionem præteritorum delictorum, quæ Deus tolerauit ad ostendendam iustitiam suam in hoc tempo*

R 2 re,

EXPLANATIO

re, ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide IESV CHRISTI.

Veritatem tuam] Promiserat Deus multis ante seculis, se demissurum e caelo unigenam filium suum qui a tenebris, & potestate Diaboli mortales miseros ad beatissimam regni sui lucem, et libertatem traduceret. At CHRISTVS se uenisse ad hoc praestantissimum munus exequendum, & verbis, & factis mirabilibus testificatus est. quae cum ageret, ueritatem Dei optime, & honorificentissime predicabat, illum in persoluendis promissis fidelissimum esse demonstrans.

Non abscondi misericordiam tuam] De infinita misericordia Dei aduersus humanum genus extat hoc clarissimum elogium CHRISTI in euangelio Ioannis. Sicut (inquit) Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam: sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam: non enim misit Deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non condemnatur: qui autem non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti filij Dei. Poterat ne misericordia Dei illustrioribus verbis, & sententijs praedicari?

Tu autem Domine] Nunc exponit, quibus precibus

precibus salutem suam Deo commendauerit, cum sibi mors acerbissima immineret: solet enim uir sanctus aliquando sic orationem disponere, ut actionem gratiarum preponat, eiq. subiiciat expositionem periculorum, quibus ipsum Deus liberarat: ut minime mirum sit, illum hunc eundem ordinem seruare, dum loquitur sub persona IESV CHRISTI.

Comprehenderunt me iniquitates meæ] Delicta, scelera generis humani innocentissimus Dominus & clementissimus appellat sua, ipse enim ille est, quem diuus Petrus ait peccata nostra pertulisse in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iustitiam uiueremus. Et Esaias, omnes (inquit) quasi oves errauimus, unusquisque in uia sua declinauit, & Dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum, nimirum ut quæ supplicia nos pro illis commerebamus, ea supplicia ipse acerbissima nece persolueret, itaque delicta illum nostra comprehenderunt, & a patre potestati impiorum traditus pro nobis factus est execratio, ut nos ab execratione legis liberaret, execrabilis enim quisquis in patibulo pendet.

Et non potui uidere] Idest, tam multa sunt peccata, ut illa omnia cernere non possim.

Pro retributione confusionis suæ] Hoc est, ut pœnas sustineat ignominia, qua me afficere conati sunt.

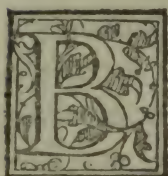

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. XLI.

Commendat eos, qui afflicti, & calamitosos miserantur: queritur de ijs, qui letitia exultauerant, cum ipse grauiter aeger, ac prope depositus iaceret.

Victori, Psalmus XLI.

BEATVS, qui intelligit super pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.

Dominus conseruabit eum, & uiuificabit eum, & beatum faciet eum in terra, & non tradet eum in animam inimicorū eius.

Dominus opem feret illi in lecto doloris eius, uniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius.

Ego dixi, Domine miserere mei, sana animam meam, qui peccaui tibi.

Inimici mei dixerunt mala mihi, quādo morietur, & peribit nomen eius.

Et si ingrediebatur, ut uideret, uana loquebatur cor eius, congregauit iniquitatem sibi.

Egrediebatur foras, & loquebatur simul.

Aduersum me susurrabant omnes inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi.

Verbum iniquum diffusum est in isto, & qui decubuit, non adiiciet, ut resurgat.

Etiam

Etiam homo pacis mee, in quo sperabam,
qui edebat panes meos, magnificauit contra
me calcaneum.

Tu autem Domine, miserere mei, & resu-
scita me, & retribuam eis.

In hoc cognoui, quod uoluisti me, quoniam
non gaudebit inimicus meus super me.

Me autem propter innocentiam adiuuisti, &
collocasti me in conspectu tuo in æternum.

Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo,
& usque in sæculum, fiat fiat.

EXPLANATIO.

Beatus, qui intelligit super pauperem]

*Affirmat, beatum illum esse, qui miseretur afflicto-
rum, &, quibuscumque rebus potest, illos iuuat, mi-
sericordi enim Deus misericordiam impartitur, sine
qua nulla potest salus existere.*

In die mala liberabit eum Dominus] *Diem
malam appellat tempus asperum, & calamitosum.*

Et non tradet eum] *Idest, neque patietur, ut
is in arbitrium, & potestatem inimicorum ueniat.*

Vniuersum stratum eius] *Tu (inquit) Do-
mine tuis manibus lectum eius uersabis, quo is sua-
uius, ac mollius cubet. Significat autem hac elegan-
tissima allegoria, cum uir pius, & misericors aliquo
morbo laborarit, Deum illi omnia officia vel indul-
gentissime matris præstaturum, & quamuis aliam
calamitatem magnis solatijs leuaturum.*

R 4

Ego

EXPLANATIO

Ego dixi] Narrat, se, cum grauiter, ac periculose egrotaret, & ab omnibus fere derelictus fuisset, ad Dei misericordiam confugisse.

Sana animam meam] Nimirum intelligebat Dauid, se vitio animi in morbum corporis incidisse: itaque conualecente illo non dubitabat, corpori quoque rectius futurum.

Et si ingrediebatur] Si quis eorum (inquit) per simulationem amicitiae me inuideret, id consequeretur, ut officio ficto, simulataq. sedulitate scelus scelere cumlaret, idemq. egressus domo ad socios fraudum, & insidiarum aduolabat.

Verbum iniquum] Profecto, aiebant, iste aliquo inexpiabili scelere se cõtaminauit, quod Deus morte multare constituit. itaque fieri non potest, ut qui mortifero morbo oppressus iacet, relictis uiribus surgat. Verbum autem in litteris sanctis pro re, & facto appellari, notissimum est.

Magnificauit contra me calcaneum] Idest, magnas mihi fecit insidias. calcaneus enim in litteris sanctis saepe appellatur pro fraude, & dolo, qua quidem translatio sumpta est ab ijs, qui in cursu aliquem supplantant.

In hoc cognoui] Exultat letitia, quod Deus audierit preces suas, neque permiserit, inimicos latari morte sua, qua quidem in re magnam Dei erga se beneuolentiam dicit agnoscere.

Et collocasti me in conspectu tuo in æternum] Idest, numquam oculos a me auertis, quem
iuuandum

inuandum, tuendum, atque ornandum perpetuo suscepisti.

PARAPHRASIS,

BEATVS ille qui miseretur afflictorum, & quibuscumque rebus potest eos iuuat.

Illum vicissim Deus ab omni calamitate prohibebit, ille incolumis et florens ad extremam senectutem viuet: neque umquam in arbitrium et potestatem inimicorum veniet.

Quod si quis aliquando morbus interuenerit, praesto erit Deus qui medicinam ei faciat, quique suis manibus lectum verset, quo is suauius ac mollius cubet.

Ego vero cum grauitur ac periculose agrotarem, meque omnia hominum adiumenta & amicorum solatia deficerent, ad tuam misericordiam supplex Domine confugi, teque multis cum lacrymis orabam, ut animum meum agrum, & peccatis pestiferis infectum pro tua bonitate sanares. Scilicet intellegebam, conualecente illo, corpori quoque rectum futurum: quippe quod ipsius animi vitio laboraret.

At inimici mei mala mihi precabantur: neque ijs longius quicquam videtur, quam ut vitam & spiritum amitterem.

Quod si quis illorum per simulationem amicitia me inuideret, id consequebatur, ut officio ficto simulataque sedulitate scelus scelere cumlaret.

Idemque egressus domo, ad socios fraudum, & insidiarum aduolabat.

Ibi

EXPLANATIO

Ibi nefaria susurrations et clandestina colloquia de mea perniciē fiebant. Ibi gratulabantur, & interitum meum spē ac desiderio representabant.

Profecto iste, aiebant, aliquo inexpressibili scelere se contaminavit, quod Deus morte mulctare constituit: quamobrem non verendum est, ut tanta mali gravitas ulla medicina releuetur: neque fieri potest, ut qui mortifero morbo oppressus iacet, restituis viribus surgat.

Sed illud in primis animum meum incredibili dolore conficit, quod familiaris meus, qui cum suavissime vivebam, in cuius amore & fide semper acquieueram, insidias mihi comparavit. Non illum fœdus sanctum amicitie, non dulcissimus convictus, non mensa communis scelere a nefario reuocavit.

At tu Domine abiectum, proditum, & ab omnibus derelictum miserare, meque hos gravissimo morbo tandem leua, ut homines nefarii debitas perfidia pœnas pendant.

In ea re potissimum Domine tuam erga me benevolentiam agnosce, quod iam vires recipio, iam sentio mihi medicinam a te factam: neque amplius vereri cogor, ne inimicus meus de mea morte gaudio triumphet.

Tu Domine miseratus innocentiam meam, mortiferum morbum depulisti: & me iuvandum, tuendum, atque ornandum perpetuo suscepisti.

Utinā Deū Israelis uniuersi mortales ad innumera facula anguste sancteque venerētur et colant.

Ar-

ARGVMENTVM PSAL. XLII.

Exponit, in quanta sollicitudine, ac dolore esset, cum Hierosolymis eiectus a Saule neque templum augustissimum cum reliquis ciuibus celebrare, neque sacrificijs sollempnibus interesse posset.

*Victori, erudiens Canticum filiorum Cora,
Psal. XLII.*

VENI AD MODVM desiderat ceruus
ad fontes aquarum, ita desiderat ani-
ma mea ad te Deus.

Sitiuit anima mea ad Deum fon-
tem uiuum: quando ueniam, & apparebo an-
te faciem Dei?

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac no-
cte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus
tuus?

Hæc recordatus sum, & effudi in me ani-
mam meam, quod transibo cum multitudine,
adducens illos usque ad domum Dei

In uoce exultationis, & confefsionis, mul-
titudine tripudiante.

Quare tristis es anima mea, & quare contur-
bas me?

Spera in Deum, quoniam adhuc confitebor
illi propter salutare uultus sui.

In

EXPLANATIO

In me anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonij, & a monte Mizaar.

Abyssus abyssum aduocat in uoce cataractarum tuarum.

Omnes fluctus tui, atque procellæ tuæ super me transierunt.

In die mandabit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius: apud me oratio,

Deo uitæ meæ, dicam Deo, rupes mea,

Quare oblitus es mei, & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

Quasi gladio concidunt ossa mea, dum exprobrant mihi inimici mei,

Dicentes mihi per singulos dies, ubi est Deus tuus?

Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?

Spera in Deum, quoniam adhuc confitebor illi, qui est salutare uultus mei, & Deus meus.

EXPLANATIO.

ERVDIENS Canticum] Sic inscribitur psalmus, quoniam docet, etiam cum nihil ad spem ostenditur, sperandum tamen esse, & misericordiae Dei confidendum.

Dum dicitur mihi] Id est, dum mihi impij insultant interrogantes, ubi nam sit Deus, cuius ego presidio confido. Cum enim homines perditum viderent

Davi-

Dauidem exulem, egentem, & magnis calamitatibus oppressum, irridebant eius religionem, & pietatem aduersus Deum. id uero ad dolorem accidebat acerbissimum homini pio, qui nihil tam ualde exspectabat, quam omnibus persuasum esse de bonitate, & prouidentia Dei, sed ingrauescente rerum aduersarum mole ita debilitatur, & frangitur aliquando piorum animus, ut etiam ipsi dicant sibi, ubi est Deus tuus? quippe qui se derelictos esse atque abiectos ab illo suspicentur: asperrimum profecto certamen, in quo spes cum desperatione confligit, & omnino succumberet, nisi ad promissiones Dei tenaciter adniteretur, id quod agebat uir sanctus, ut uerba sequentia testantur, cum homines impij fiduciam eius acerrime oppugnarent, atque illum pene cogerent de salute sua, & misericordia Dei desperare.

*Hæc recordatus sum] Cum essem (inquit) in his angoribus, spes rerum futurarum, quæ promissione Dei nititur, me consolata est, & animum doloris magnitudine contractum quodammodo effu-
ait, ac dilatant. hæc nempe recordabar, tempus fore, cum me ciues mei summa omnium uoluntate ab exilio reuocarent. tunc ego ab innumerabili gratulantium multitudine deducar ad augustissimum templum Dei, tunc omnia plausu, lætitia, & faustis acclamationibus personabunt, tunc libentissimis omnibus regnum, & imperium obtinebo. Cum itaque scias o anima mea Deum tibi tanta bona promississe, cur nullum dolendi finem facis? cur me respirare
num-*

numquam finis?

Effudi in me animam meam] significare uide-
tur, ut nos paullo ante explanauimus, animum suū,
quem dolor contraxerat, ingenti letitia dilatatum
esse, cum recordaretur, adhuc tempus fore, cum
sibi omnibus periculis defuncto liceret, una cum ce-
teris pijs adire ad sanctissimum templum Dei. Sic
Esaias cum dicere uellet, fac animo sis largo, &
liberali aduersus egentes, dixit, effunde animam
tuam pauperi. Illud tamen scire oportet, non nul-
los ex recentioribus ita hunc locum uertere, Hæc
cum recordor, effundo in me animam meam, quod
transibam &c. quæ uerba sic interpretantur, ut di-
cant, Dauidem maxime angī solitum, quoties re-
cordaretur, superiorum temporum, quibus una cum
magna piorum multitudine templum Dei frequen-
tabat.

Propter salutare uultus sui] Id est, illi gra-
tias agam de salute, quam mihi dabit respiciens ul-
tu placido calamitates meas.

Propterea memor] Cum (inquit) acerbita-
te doloris, & nimio mærore conficiar, reliqua est
una consolatio, ut animum labentem, & prope ia-
centem suauissimi numinis tui recordatione susten-
tem in hac solitudine Iordanis, & Hermonij, & Mi-
zaari, quibus in locis ego uitam inopem, & uagam
persequor.

Abyssus abyssum] Id est, calamitas calami-
tatem urget, neque ullus est miseriarum finis. Est
autem

autem elegans allegoria, qua inducitur Deus exci-
tatis tonitruis, & ingenti tempestate Dauidem ob-
ruere infinita copia imbrum. Aquas autem in lit-
teris sanctus appellari pro calamitatibus, nemo est,
qui nesciat.

In die mandavit] Aliquando (inquit) placa-
bitur Deus, & illo iubente optatissima lux prosperi-
tatum illucescet: interim manente hac horribili ca-
lamitatum nocte numquam intermittam Deum
meum colere, & venerari, dulcissimum ipsius no-
men, laudesq. dies, ac noctes in animo mihi atque
ore uersabuntur.

P A R A P H R A S I S.

QVAM cupide ceruus fontem querit calore si-
tique confectus, tam cupide numen tuum sanctissi-
mum Domine querit animus meus.

Ardentissime cupit animus meus adire ad prae-
potentem & sempiternum Deum: O si dies ille pul-
cher illucescat, quo mihi aditus pateat ad optatissi-
mum domicilium Dei.

Fuerunt mihi lacrymae meae dies noctesque pro ci-
bo, cum homines perdit de me petulanter quere-
rent, ubinam foret Deus meus. Cur, aiebant,
Deus tuus cultorem suum exulem, afflictum, omni-
bus rebus egentem deserit in tantis malis?

Has voces profecto ferre non potuissem, iamdiu
dolori & calamitatibus succubuissem, nisi labentem
& prope iacentem animum bonorum, quae mihi pro-
misisti,

EXPLANATIO

misisti, recordatione fulsissem. Hæc nempe recordabar, tempus fore, cum me ciues mei summa omnium voluntate ab exilio reuocarent. Tunc ego ab innumerabili gratulantium multitudine deducar ad augustissimum templum tuum: tunc omnia plausu, letitia, & sanctis acclamationibus personabunt, tunc libentissimis omnibus regnum & imperium obtinebo.

Cum itaque scias o anima mea Deum tibi tanta bona promisisse, cur nullum dolendi finem facis? cur me respirare numquam sinis?

Confide misericordie Dei, & memineris tempus fore, cum omni periculo liberatus illi gratias agam, conseruatori & parenti salutis mee.

Hæc quidem ego cum animo meo sæpe colloquor: sed ille nonnumquam ita vi doloris opprimitur, vix ut resistere possit. Propterea Domine quam sæpissime potero, ad cogitationem iucundissimam numinis tui mente recurram. Quamquam vero longissime absum a paterna domo mea, & templo tuo sanctissimo: quamquam exul, abiectus, erumnosus, solitudines Iordanis & Hermonij, Misarique nemora deuia & deserta peragro, numquam tamen recordationem nominis tui deponam ex animo meo, semper mihi obseruabitur ante oculos bonitas & misericordia tua, semper optimum maximum numen tuum uenerabor & colam, & calamitas mea in sanctissima suauissimaque tui memoria conquiescet.

Eheu calamitas calamitatem urget, neque vlla
ab

ab ærumnis & miseris datur intermissio.

Ac veluti cum vere nouo calum fulminibus & horrifonis fragoribus tremefacis, immensa vis grandinis atque imbrum ex alto præcipitans agros & segetes virescentes obrutas oppletasque tenet: tali ac tanta malorum vi, & tempestate me miserum obruisti.

Sed aliquando placabitur Deus, & illo iubente optatissima lux prosperitatem fortunæ meæ illucescet. Interim manente hac horribili miseriarum nocte, numquam intermittam Deum meum colere ac venerari, dulcissimum ipsius nomen, laudesque, dies ac noctes in animo mihi atque ore versabuntur.

Illius ego misericordia supplex, plurimis cum lacrymis dicam: o refugium & unica salus mea, quare oblitus es mei?

Quare continuo luctu & merore consumor? dum mihi ab importuno hoste nulla quies datur?

Me acerbissime excruciant, me enecant hostes mei dum mihi quotidie insultant percunctantes, ubi nam sit Deus meus.

Cur nullum dolendi finem facis o anima mea? cur me respirare numquam sinis?

Confide misericordiæ Dei, & memineris tempus fore, cum omni periculo defunctus illi gratias agam, conseruatori & parenti salutis meæ.

ALIA PARAPH. CARMINE.

Ut cerua fontem anihela querit anxie

Quam vis canum sagacium

S Vexauit,

EXPLANATIO

Vexauit, vrit arua dum sol igneus:

Sic te pater dulcissime

Desiderat anima mea, cor meum tuam

Sic expetit praesentiam.

O si niuea lux illa fulgeat mihi

Cum liceat ad templum Dei

Adire, & hymnos numini augustissimo

Cum gente sancta dicere.

Noctes diesque lacryma tristissima

Fuere pro cibo mihi,

Dum continenter sciscitantur impia

Gentes, Deus meus ubi sit.

Cur ille, dicunt, exulem seruum suum

Tantis relinquit in malis?

Iam fracta virtus ponderi succumberet

Rerum asperarum, nisi bona

Fulciret illam spes, & animum reficeret

Iucunda cogitatio.

Nimirum adhuc tempus fore, cum ad amabilem

Redibo letus patriam.

Tunc me meorum multitudo ciuium

Immensa gratulantium

Templum Dei deducet ad sanctissimum:

Tunc ciuitas clamoribus

Faustissimis sonabit, omnia tinnulis

Late sonabunt plausibus,

Ergo bona tibi tanta o anima mea a tuo

Promissa cum scias Deo,

Cur non dolori iam modum figis? mihi

Cur

*Cur omne tollis gaudium ?
Committe iam , committe presentissimo
Tuam salutem numini :
Nam liberati ab omnibus malis adhuc
Agemus illi gratias .
Hac sepe mecum colloquor , sed intimis
Resurgit in precordiis
Quandoque tanta vis doloris anxij ,
Vix ut queam resistere .
Quapropter ad tui memoriam nominis
Amabilem sapissime
Recurram o unica spes mea , o lux , & salus ,
Carumque solamen meum ,
Dulcescet illa amaror omnis , & animo ,
Illa eluet curas meo .
Quamquam paterna sum fugatus a domo ,
Vastasque solitudines ,
Iordanis , auisusque saltus Hermoni ,
Inhospitalem & Mizarum
Exul per agro rerum egenus omnium :
Numquam tamen tui pater
Non meminero , numquam effluet animo meo
Dulcissimum nomen tuum .
Eheu dolorem urget dolor , neque vlla fit
Laboris intermissio .
Ut densus imber , visque saeva grandinis
Ingente glomerati agmine ,
Cum turbulento decidunt ex aethere ,
Magnis & omne motibus*

S 2 Calum

EXPLANATIO

Calum quatit tonitruum horrifonus fragor
Sternuntur agri, sternitur
Seges virescens, rura plenis omnia
Natare foffis rusticus
Miratur: heu tali pater miferum agmine
Granium malorum ufque obruis.
Sed tu ferena placidus intueberis
Me fronte tandem, et candida
Lux pellet horridas tenebras: interim
Manente nocte definam
Laudes tibi numquam canere, numen tuum
Numquam precari definam,
Dicam tibi flens, o falus, o lux mea
Cur tandiu immemores mei?
Cur lacrymis, dolore, luctu maceror
Dum vexat hoſtis barbarus?
In fruſtra corpus omne concidunt meum,
Et me miferime enecant,
Dum continenter ſciſcitantur impie
Gentes, Deus meus ubi ſit.
Cur triſtis es anima mea? cur numquam mihi
Per te licet quieſcere?
Committe iam, committe preſentiſſimo
Tuam ſalutem numini,
Nam liberati ab omnibus malis, adhuc
Agemus illi gratias.

ARGVMENTVM PSAL. XLIII.

Habet idẽ argumentũ hic Pfalmus, atque ſuperior.
Pſalmus

Psalmus XLIII.

IUDICA me Deus, & discerne caus-
sam meam de gente non sancta, ab
homine iniquo, & doloso erue me.
Quia tu es Deus fortitudo mea:
quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum
affligit me inimicus?

Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam, ip-
sa me deducet, & adducet, in montem san-
ctum tuum, & in tabernacula tua.

Et introibo ad altare Dei, ad Deum lætitiæ
& exultationis meæ.

Confitebor tibi in cythara Deus, Deus
meus, quare tristis es anima mea? & quare con-
turbas me?

Spera in Deum, quoniam adhuc confitebor
illi, qui est salutare uultus mei, & Deus meus.

EXPLANATIO.

Iudica me Deus] *Vir sanctus in periculum vi-
te falsis criminibus uocatus a Saule, optat Deum
disceptare causam suam.*

Et discerne causam] *Quidam uertunt cla-
rius ex Hebræo in hunc modum, & defende causam
meam a gente non sancta.*

Emitte lucem tuam] *Lucem, & ueritatem
appellat fauorem, & auxilium hominibus pijs pro-
missum*

S 3

E X P L A N A T I O

missum a Deo, quibus rebus pelluntur tenebræ calamitatum, sed lux Dei splendidissima spiritus sanctus est, cuius sempiterna comes est ueritas. hanc lucem, & hanc ueritatem e calo demittit Deus, ut filiis suis duces sint ad montem sanctum suum, atque ad illud templum immortale, ubi numen ipsius augustissimum perpetuis hymnis celebrant mentes beata. Nimirum nisi celestis hæc lux in hoc difficili, & periculoſo uitæ cursu præluceat, & nobis iter ueræ pietatis ostendat, semper in maximis tenebris uersamur, & falsa pro ueris amplectentes longissime aberramus a via, quæ ducit in calum.

ARGVMENTVM PSAL. XLIIII.

Queritur gens Dei se ab impijs cultoribus Deorum crudelissime uexari, neque tamen Deum sibi opitulari, qui maiores suos benignissime tutatus sit, ac illustribus, & commemorandis beneficijs illos ornauerit, & precatur ab illo, ut tandem numen suum propitium ostendat.

Victori. filiorum Coræ Eruditio Psal. XLIIII.

DEVS auribus nostris audiuiſimus, patres nostri annunciauerunt nobis opus, Quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.

Manus

Manus tua gentes disperdidit, & plantasti
eos, afflixisti populos, & expulisti eos.

Nec enim in gladio suo possederunt terram,
& brachium eorum non saluauit eos,

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illumi-
natio uultus tui, quoniam complacuisti in eis.

Tu es ipse Rex meus, & Deus meus, qui mā-
das salutes Iacob.

In te inimicos nostros uentilabimus cornu,
& in nomine tuo conculcabimus insurgentes
in nos.

Non enim in arcu meo sperabo, & gladius
meus non saluabit me.

Saluasti enim nos de affligentibus nos, & o-
dientes nos confudisti,

Deum laudabimus tota die, & nomini tuo
confitebimur in sæculum.

Nunc autem repulisti, & confudisti nos, &
non egressus es cum exercitibus nostris.

Fecisti nos dare terga inimicis, & qui ode-
runt nos diripiebant sibi.

Dedisti nos tamquam oues escarum, & in
gentibus dispersisti nos.

Vendidisti populum tuum sine diuitijs, &
non multiplicasti in cōmutationibus eorum.

Posuisti nos opprobriū uicinis nostris, sub-
fannationem, & derisum ijs, qui sunt in circui-
tu nostro.

Posuisti nos in prouerbiū gentibus, cōm-

S 4 motionem

EXPLANATIO

motionem capitis in populis.

Tota die uerecundia mea coram me est, & confusio faciei meae cooperuit me.

A uoce exprobrantis, & obloquentis, a facie inimici, & persequentis.

Hæc omnia uenerunt super nos, & non obliti sumus te, & inique non agimus in testamento tuo.

Et non recessit retro cor nostrum, neque declinauerunt gressus nostri a semita tua.

Certe afflixisti nos in loco draconum, & operuisti nos umbra mortis.

Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deum alienum,

Nonne Deus requireret ista? ipse enim nouit abscondita cordis.

Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis.

Exurge, quare obdormis Domine? & ne repellas in perpetuum.

Quare faciem tuam auertis? obliuisceris afflictionis nostræ, & tribulationis nostræ?

Quoniam humiliata est usque ad puluerem anima nostra, adhæsit terræ uenter noster.

Exurge Domine, adiuua nos, & redime nos propter misericordiam tuam.

EXPLANATIO.

Gentes disperdidit] *Idest, Cananeos, & ceteras:*

teras : finitimas nationes .

Non enim in gladio suo] *Plenissima pietatis est sententia , qua docet , quicquid belli , domiq. feliciter administratur , attribuendum misericordiae diuinæ , non prudentiæ , aut viribus humanis .*

Et illuminatio uultus tui] *Idest , tuus fauor illos illustrans .*

Non enim in arcu] *In numine inquam tuo , non in armis , & uiribus nostris spem victoriæ ponimus , quoties enim seruati sumus in bello , & periculis , tuo tantum numine seruati sumus , quamobrem de tanta tua erga nos benignitate semper tibi gratias agemus , & nomen tuum sempiternis laudibus prosequemur .*

Dedisti nos tamquam] *Dedisti (inquit) nos hostibus tamquam pecudes cadi destinatas .*

Vendidisti populum tuum] *Idest , tam paruo populum tuum uendidisti , ut nullas inde diuitias tibi compararis . Quod uero sequitur , & non multiplicasti in commutationibus eorum , uerbum illud multiplicasti referendum esse uidetur ad diuitias , ut sensus sit , illum non esse factum ditiores ob uenditionem populi . sed quidam reddiderunt ex hebræo ad hunc modum , neque auxisti pretia eorum . hi cum Symmachi interpretatione consentiunt .*

Posuisti nos in prouerbium gentibus] *Ut scilicet , qui alicui mala precari velit , nostram illi calamitatem precetur .*

Commotionem capitis] *Idest , sumus apud im-*
pias

EXPLANATIO

*pias nationes ioco, et derisui. simile est illud in Psalmo
XXII. distenderunt labia, & mouerunt caput.*

*Neque declinauerunt] Idest, nulla tormen-
ta, nulla uis calamitatum potuit nos impellere ad
uiolandas leges, & præcepta tua. Hunc locum uertit
etiam diuus Hieronymus ad hunc modum.*

*In loco Draconum] Dracones appellant gen-
tes impias, & immanes, quibus seruiebant.*

*Vmbra mortis] Umbram mortis uocant ser-
uitutem acerbissimam, & tenebris mortis compa-
randam.*

*Si obliti sumus] Dixerant, se nulla vi cala-
mitatum potuisse cogi, ut deficerent ad Deos falsos,
& commentitios. ad id confirmandum hæc subiun-
gunt, si (inquiunt) ab alienari fuisset a Deo no-
stro, nonne ipse, qui nouit intimos sensus animorum,
hoc nostrum scelus animaduertisset? auderemus ne
igitur apud illum mentiri, & falsa prædicatione ia-
ctare innocentiam, & pietatem nostram erga ipsum?
Sed quid opus est plura? Nonne quotidiana cades,
& asperrima supplicia, quibus afficimur nominis tui
caussa, testantur, nos esse pietatis, & sanctæ religio-
nis amantissimos?*

*Quoniam propter te] Hoc uerbum, quoniam,
apud Hebræos sæpe habet uim ornandi tantum, aut as-
seuerandi, ut apud Latinos quidē, mehercule, profecto.*

*Quoniam humiliata est] Idest, ad terram
abiectionis sumus pondere calamitatum, & ad miserrimi-
mam, atque infimam fortunam depressi.*

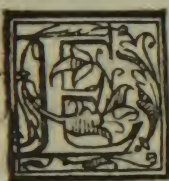
Argumen-

ARGVMENTVM PSAL. XLV.

*Est carmen nuptiale, quo celebratur IESVS
CHRISTVS uerus Deus, & uerus homo, & Eccle
sia ipsius sponsa.*

*Victori super Lilijs, filiorum Coræ erudiens canticum
amorum, Psal. XLV.*

RVCTAVIT cor meum uerbum bo
num, dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribæ uelo
citer scribentis.

Speciosus forma præ filiis hominum, diffu
sa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit
te Deus in æternum.

Accingere gladio tuo super femur tuum
potentissime,

Gloria tua, & splendore tuo, & cum splen
dore tuo prospere procede, equita

Super uerbum ueritatis, & mansuetudinis,
& iustitiæ, & docebit te mirabilia dextera tua.

Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in
corda inimicorum regis.

Sedes tua Deus in sæculum sæculi, uirga re
ctitudinis uirga regni tui.

Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, pro
pterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ
præ

EXPLANATIO

præ consortibus tuis .

Myrrha, & stacte, & casia ab omnibus uestimentis tuis, ex domibus eburneis, ex quibus lætificauerūt te, filiæ regū inter honoratas tuas .

Astitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato .

Audi filia , & uide , & inclina aurem tuā , & obliuiscere populū tuum , & domū patris tui ,

Et concupiscet rex decorem tuum , quoniam ipse est Dominus tuus, & adorabis eum.

Et filia Tyri cum muneribus, uultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis .

Omnis gloria filiæ regis ab intus , ex intertexto auro uestimentum eius, in uestibus acu pictis

Adducetur regi, uirgines post eam, proximæ eius adducentur ,

Adducentur in lætitia, & exultatione, adducentur in templum regis .

Pro patribus tuis erunt tibi filij , constitues eos principes super omnem terram .

Memor ero nominis tui Domine in omni generatione & generationem .

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum , & in sæculum sæculi .

EXPLANATIO.

Super Lilijs] Vocabulum Hebraum sine dubio significat Liliū , neque in aliam sententiam id acceperunt

ceperunt *Aquila*, & *Theodotio* interpretes luculenti in primis, sed plerique *Hebraeorum* suspicantur; hoc in loco significari eo nomine instrumentum musicum, ad quod sacerdotes huius hymni uerba modularentur. mihi uero *Liliorum* inscriptio uidetur ad materiam carminis aptissime conuenire, quo carmine *Christi*, & ecclesie nuptie celebrantur. Quis autem studiosus litterarum diuinarum nescit, hunc sponsum de se dicere in *Canticis*, *Ego flos campi*, & *Lilium conuallium*: & de sua sponsa, *Sicut lilium inter spinas*, sic *amica mea inter filias*? Quin etiam ipsa sponsa in eodem libro loquens de hominibus pijs, ex quibus corpus suum constituitur, ait dilectum suum inter *Lilia pasci*.

Eruclauit cor meum] *Animus* (inquit) meus suauissimis epulis *Spiritus sancti* saturatus eructat carmen bonum, & hos ego uersus ad decus, & laudem sempiterni regis canto.

Lingua mea calamus] Ut enim calamus eo mouetur, quo manus scriptoris illum ducit, sic linguam *Davidis* *Spiritus sanctus* mouebat, & moderabatur.

Speciosus forma præ filiis hominū] Quid enim tam pulchrum, tam elegans, tam ue formosum, quam *IESVS CHRISTVS* Opt. max? qui ab omni labe, & macula peccati purissimus fuit, & omnibus uirtutum numeris absolutissimus. Quæ species tam amabilis, tam suavis, & iucunda, quam huius mansuetissimi regis aspectus? qui neminem penitentem,

EXPLANATIO

nitentem, quamuis improbum, & impium, aspernatur, atque adeo omnes laborantes, & afflictos in suum sinu ultro vocat dulcissimis uerbis eos ad hunc modum appellans. Confugite ad me omnes, qui laboratis, & grauati estis, & ego reficiam, & recreabo uos.

Diffusa est gratia in labijs tuis] Idest, tam grata, tam suauis, & plena auctoritatis est oratio tua, ut omnis persuadendi vis labris tuis insedisse videatur. Itaque nonnulli in euangelio Ioannis hanc loquendi diuinitatem admirantes asseuerant, neminem ex omnibus mortalibus umquam ita locutum esse, ut IESVM CHRISTVM.

Accingere gladio tuo] CHRISTI gladius est uis illa spiritus, & uerborum efficacissima, & penetrabilior omni gladio ancipiti, ut inquit diuus Paulus. qua quidem ui, & gladio ille usus, crudelissima tyrannide hostis sempiterni humanum genus liberauit, & sub potestatem, ac ditionem suam omnes nationes, terrasq. subiunxit. Eum gladium appellat gloriam, & splendorem CHRISTI, propterea quod is ea re sibi decus, & imperium comparauit.

Equita super uerbum] Tu (inquit) tamquam equo uectus euangelio totum orbem terrarum peragrabis, dextera diuinitatis tue commemoranda, & inaudita facinora edens. Est autem animaduersione dignissimum, quod euangelium uates sanctus appellat uerbum ueritatis, & mansuetudinis, & iustitiae: quibus nominibus illius uis, & proprietatis

*Euan-
gelium.*

tas ita describitur, ut nihil ad eam explicandam ex cogitari possit magis accommodatum: si quidem euangelio traditur vera cognitio Dei, rerumq. diuinarum, & penitentibus omnium peccatorum condonatio promittitur, & iustitia Dei patefit, ut inquit diuus Paulus. qualis autem sit hac iustitia Dei, & quibus impertiatur, quoue modo, dictum est in explanatione psal. XL.

Sagittæ tuæ] Idest, sagittis euangelij, & caritatis series animos mortalium, qui te oderunt, & illorum innatam impietatem interficies, atque omnes gentes ad terram sese abicientes numen tuum suppliciter uenerabuntur. Sed sagittæ significant etiam pœnas, & supplicia, quibus plectitur eorum pertinacia, qui salutare imperium CHRISTI repudiant: Euangelium enim alijs est odor mortis ad mortem, alijs odor uitæ ad uitam, ut inquit diuus Paulus.

Sedes tua Deus] Pronunciat, imperium CHRISTI sempiternum fore, propterea quod ille & Deus sit, & summa iustitia, & æquitate regnum administret.

Propterea unxit] Te o CHRISTE Deus, Deus tuus unxit Spiritu sancto uberrimo fonte lætitiæ, unxit autem hoc oleo pretiosissimo longe uberius te, quam ceteros filios suos, qui sunt consortes, & coheredes tui: ijs enim spiritus sancti uis finie communicatur, in te uero copiosissime, largissimeq. effusa totum tota repleuit. Sed paullo fusius hac explicanda sunt, quo facilius intelligantur. Deus instituerat,

EXPLANATIO

stituerat apud Hebraeos, ut qui regis honore, ac nomine afficerentur, aut sacerdotium inirent, oleo sacro ungerentur, de cuius compositione mentio fit in eo libro, qui inscribitur *Leuiticus*. itaque cum *IESUM* illius gentis, ceterarumque nationum & regem, & pontificem constitueret, antiquo more ipsum oleo perunxit, non illo quidem manu, atque opere hominem facto, sed eo, cuius efficacitate, ac ui creata, & effecta sunt omnia, nempe Spiritu sancto. Hoc caeleste oleum e *CHRISTO* defluens in uniuersa ipsius membra, idest, in omnes, qui non ficti, sed uere Christiani sunt, eos quoque reges, sacerdotesque constituit. sed inter hanc nostram, & *CHRISTI* unctionem plurimum interest: hic enim spiritum accepit nulla mensura, ut inquit *Ioannes Baptista*, nobis eius accipiendi certus definitus est modus, isque pro eo quantum metitur unicuique liberalitas *CHRISTI*, ex quo tamquam ex fonte plenissimo ad nos omnia bona permanant. Ex his, quae breuiter attigimus, satis perspicuum esse uidetur, quare uates sanctus cecinerit, *CHRISTVM* oleo laetitiae delibatum esse uberius quam consortes suos.

Myrrha & stacte] Vestimenta Christi sunt anima, & corpus, quibus eius diuinitas induta est, quae diuus quoque *Paulus* in epistola ad Hebraeos scripta nominat uelamen: unguenta suauissima sunt excellentissimae uirtutes, quae diuinum asslant odorem ex ea natura, quam ille assumpsit.

Ex domibus eburneis] Aedes eburneae, idest, ornatissimae,

ornatissime, ac magnificentissime, sunt mentes piorum, quas incolit Christus, ut ait diuus Paulus in epistola ad Ephesios scripta. Harum mentium puritate mirandum in modum pijs Christum exhilarant gaudentem virtutibus, & religione suorum.

Filiæ regum inter honoratas tuas] Etiam filiæ principum, & regum (inquit) se tibi in seruitutem pie, sancteq. dicabunt.

Adstitit regina a dextris tuis] Hactenus sponsum laudibus celebravit, nunc ipsam sponsam elegantissime describit, idest, ecclesiam sanctam, quam dicit assidere sponso: id quod etiam diuus Paulus affirmat his verbis, Deus, qui diues est in misericordia, propter multam caritatem suam, qua dilexit nos, etiam cum mortui essemus per delicta, conuiuificauit nos una cum CHRISTO (per gratiam seruati estis) simulq. cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit in caelestibus in CHRISTO IESV.

Obluiscere populum tuum] Monet sponsam, si velit amore sui sponsum incendere, necesse esse, ut ipsa in illum omnem amorem suum transfundat, atque omnia obliuiscatur, quæ antea carissima habebat. Hæc est illa præstantissima animi affectio, hominis Christiani maxime propria, quam nostri abnegationem suam, & mortificationem carnis usurpare, atque appellare solent. de ea sponsus ipse, & ipsius discipuli, præclarissima, & vere diuina præcepta nobis reliquerunt.

Filia Tyri] Significat, nationes, quæ falsos
T Deos

EXPLANATIO

Deos colebant, dona ecclesie sancte allaturas, & primarios viros illam suppliciter veneraturos.

Omnis gloria] Ne quis existimaret, decorem, & ornatum regine constare ex rebus externis, & ijs, quæ oculis cernuntur, dicit, omnem pulchritudinem, omniaque eius ornamenta constituta esse in animo illius, ut intelligamus, & aurum, & vestes elegantissimas nihil aliud esse quam præclaras & diuinas Ecclesie virtutes.

virgines.

Virgines post eam] Virgines (inquit) eam deducunt, & proximæ eius, idest, quæ moribus, & pietate coniunctiores illi sunt, adducentur ad te. virgines autem nominari intelligito non solum feminas viri expertes, atque intactas, sed promiscue omnes, qui animos gerunt incorruptæ doctrina, & morum integritate præstantes. in quam sententiam diuus quoque Paulus accipit hoc nomen uirginitatis, cum scribens ad Corinthios ait, despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

Pro patribus tuis] Monuerat ecclesiam, ut obliuisceretur domum paternam: nunc eam consolatur promittens, loco parentum nascituros ipsi filios, qui potiantur imperio orbis terrarum. ij filij fuerunt Apostoli, & qui ab eorum disciplina profecti omnes nationes religione sancta imbuerunt, & illas dicto obediens habuerunt.

Memor ero] Inducit Ecclesiam gratias agentem sponso suo, qui eam tantis beneficijs affecerit.

Ar-

ARGVMENTVM PSAL. XLVI.

Superiore hymno prædixerat coniunctionem ecclesie cum CHRISTO: at hoc exponit, quot bella, quotq. oppugnationes sit illa perpeſſura, maxime primis temporibus: quam ob cauſſam inſcriptus eſſe uidetur ipſe hymnus, pro iuuenulis. Describit item magnifica oratione, quanta ſit fortitudo, fiducia, & ſecuritas piorum ob tutelam Dei. Inducit autem ipſam Eccleſiam loquentem.

Victori, filiorum Coræ, pro iuuenulis
Pſal. XLVI.

DEVS noſter refugium, & uirtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.

Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.

Sonuerunt, & intumuerunt aquæ eius, conculſi ſunt montes in fortitudine eius.

Fluminis riuuli lætificant ciuitatem Dei, ſacrarium habitaculorum altiffimi.

Deus in medio eius, non commouebitur, adiuuabit eam Deus mane, diluculo.

Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt regna, dedit uocem ſuam, & mota eſt terra.

T 2 DO-

EXPLANATIO

Dominus exercituum nobiscum, adiutor
noster Deus Iacob.

Venite, & uidete opera Domini, qui po-
suit prodigia super terram auferens bella us-
que ad finem terræ.

Arcum conteret, & confringet arma, & scu-
ta comburet igni.

Vacate, & uidete, quod ego sum Deus, exal-
tabor in gentibus, & exaltabor in terra.

Dominus exercituum nobiscum, adiutor
noster Deus Iacob.

EXPLANATIO.

PRO iuueniculis] *Cur existimem, ita inscri-
ptum esse hunc hymnum, supra dixi, sed multi suspi-
cantur, vocabulo hebræo, quod est Alamothe, hoc in
loco significari instrumentum musicum, ad quod hu-
ius hymni versiculi canerentur.*

Propterea non timebimus] *Nos (inquit) fre-
ti presidio summi Dei animo quieto, & tranquillo
erimus, etiam si horrificis terræ motibus orbis ter-
rarum conquassetur, & precipitent montes in me-
dium mare.*

Sonuerunt, & intumuerunt] *Tanta (in-
quit) hostium vis concitata est contra gentem Dei,
ut tempestuoso mari, & undarum impetu montes
concutienti comparari queat: sed nihil minæ, nihil
impetus ingruentium malorum obsuit ciuitati, & sa-
crario Dei, idest, ecclesie piorum, in qua veri Dei
cuius*

cultus viget: quam etiam ob causam celestis fauor, & spiritus sancti gratia illam tutam, & incolumem reddit, ac perpetuis gaudijs exhilarat. fontes autem & flumina in litteris sanctis appellari pro affluenti gratia spiritus sancti, nemo illarum studiosus est, qui nesciat.

Conturbatae sunt gentes] Omnes nationes, & omnia regna trepidauerunt, & tandem ultro succubuerunt, cum vox euangelij intonasset, & miraculorum fulgura coruscarent.

Venite, & uidete] Considerate (inquit) quam commemoranda, & omnem naturae vim longe superantia facinora ediderit Deus, dum homines rudes, & idiotae superant philosophos, pauci numero nationes uniuersas, homines infima fortuna summorum principum potentiam, mortales Diabolum, & eius satellites immortales.

Auferens bella usque ad finem terrae] De hac celesti, & dulcissima pace, quam terris attulit CHRISTVS, Esaias quoque similia vaticinatur: sed qualis ea pax sit, pijs soli ex omnibus hominibus intelligunt, eaq. fruuntur etiam tum, cum omni scelere, ac crudelitate uexantur ab impijs. eam significabat magna illa tranquillitas pacis, & otij, quae omnibus fere gentibus data est, dum CHRISTVS versabatur in terris.

Vacate, & uidete] Desinite (inquit CHRISTVS) iam oppugnare gentem meam, & animo sedato cognoscite, me esse verum Deum: id enim vel

E X P L A N A T I O

cacis apparere potest ex innumerabilibus miraculis, qua vi euangelij, & nominis mei passim eduntur. Sed sententia diuina huius versiculi semper suam vim habet: est enim necesse, nos ab omnibus nostris operibus quiescere, & sapientiam hominum pro summa stultitia putare, ut spiritus Dei regnet, atque omnia administret in nobis. quo quisque magis hoc modo quiescit, & cessat, eo clarius videt, IESVM CHRISTVM uim salutarem, & prepotentem, atque adeo ipsam Dei sapientiam existere, quem Iudei, & Græci tamquam rem maxime imbecillam, & stultam pro nihilo ducunt: Græcos autem & Iudeos cum dico, eos intelligi volo, qui stultis opinionibus inflati sapientiam veram, veramq. iustitiam humano labore, atque industria comparari posse confidunt.

Exaltabor in gentibus] Notissima (inquit) est potentia, & maiestas mea in celo, sed iam nota erit etiam in terris, et omnes nationes abiecta superstitione veram, & sanctam religionem amplectentur.

Dominus exercituum] His vocibus CHRISTI confirmata ecclesia piorum exultat gaudio, ac repetit versiculum superius cantatum.

Illud tamen scire oportet, non improbandos esse, qui existimant, his uersibus etiam insignem aliquam victoriam celebrari, quam ciuitas Hierosolymitana consecuta fuerat. & quia non sine prodigijs res gesta memoratur, verisimile est, hunc hymnum fuisse Compositum, cum Deus eam urbem obsidione libera-

xit

uit Assyriorum, regnante Ezechia, maximis copijs una nocte ad internecionem casis. post eam victoriam pax omnibus finibus terra Iudae data est, ut scriptum est in libro Paralip. propterea gloriatur populus, Deum abstulisse bellum usque ad fines terrae. Urbem vero Hierosolyma, appellat sacrarium Dei propter augustissimum templum, in quod gens Hebraea ex omnibus locis ad statas, sollemnesq. ceremonias conueniebat.

ARGVMENTVM PSAL. XLVII.

Superiore Psalmo descripserat tumultus, & bella concitata contra Ecclesiam CHRISTI, hoc autem inducit ipsam Ecclesiam letitia exultantem ob victoriam adeptam, & religionem ueram toto terrarum orbe propagatam. Est autem chorus Apostolorum, qui omnes nationes hortatur ad plausum, & gratias agendas Deo, cuius misericordia repudiauerint superstitionem, & religioni sanctae, & inuiolatae adhaeserint.

Victori, filiorum Corae Psal. XLVII.

OMNES gentes plaudite manibus, iubilare Deo in uoce exultationis. Quoniam Dominus excelsus, terribilis, & rex magnus super omnem terram.

T 4

Subiecit

EXPLANATIO

Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.

Elegit nobis hereditatem nostram, pulchritudinem Iacob, quem dilexit.

Ascendit Deus in Iubilo, Dominus in uoce tubæ.

Pfallite Deo nostro, pfallite, pfallite regi nostro, pfallite.

Quoniam rex omnis terræ Deus, pfallite sapienter.

Regnauit Deus super gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam.

Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam Deo adhæserunt scuta terræ, uehementer eleuatus est.

EXPLANATIO.

Et rex magnus] *Plausu inquam letitiam uestram declarate, quoniam CHRISTVS imperio omnium terrarum potitus est, et apud omnes mortales diuinitatem, & potentiam suam declarauit.*

Subiecit populos] *Subiecit nostræ potestati, ac religioni sanctæ nationes, quæ falsis Dijs seruiebant, & selegit, ac nobis pro hereditate assignauit quicquid speciosum, & excellens erat in familia Iacobi, quem perpetuo dilexit.*

Ascendit Deus] *Celebrat ascensum Domini in celum, quoniam ex ea re tamquam ex uberri-
mo fonte dona Spiritus sancti in animos hominum
profluxerunt,*

profluxerunt, et Apostoli uim illam, et robur incredibile consecuti sunt, quo omnia superarunt. Quod uero dicit, Dominum ascendisse in iubilo, & in uoce tubæ, uidetur innuere gratulationem illam calitum cum letitia clamantium, Dominus fortis, & potens in proelio. quæ quidem uerba sunt tamquam militum gratulantium, & triumphum sui ducis clamoribus faustis prosequentium.

Psallite sapienter] Idest, non lingua tantum, sed etiam animo, considerantes scilicet, quam sint admirabilia CHRISTI facta, quæ carminibus uestris celebratis.

Regnauit Deus] Imperabat quidem antea Deus omnibus gentibus, sed inuitis, ac rebellibus, nunc autē uolentibus, ac libentibus illis dominatur.

Principes populorum] Idest principes omnium nationum relicto cultu falsorum Deorum sese cum uero Deo coniunxerunt, atque ita una ex ludæis, & ceteris gentibus ecclesia conflata est, nam Deo adhaferunt scuta terræ, id est reges, ac gubernatores ciuitatum, quos etiam Oseas appellat clypeos, propterea quod populi eorum uirtuti, ac tutela commendati sunt.

Vehementer eleuatus est] Concludunt hym-
num exclamatione plena letitiæ, gratulantes cultum, & uenerationem ueri Dei in omnes terrarum fines propagata esse.

*Reges et
gubernat*

cores.

Argumentum

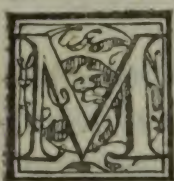

EXPLANATIO

ARGUMENTVM PSAL. XLVIII.

Ciuitas sancta gratias agit Deo propter victoriã adeptam, & commemorat, quam tuti, & beati sint, qui se illius fidei, ac tutelæ commiserunt. quæ autem continentur hoc psalmo, non tam conueniunt Hierosolymis quam ecclesiæ sanctæ, cuius imaginem illa ciuitas gerebat.

Psalmus Cantici filiorum Coræ XLVIII.

MAGNVS Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.

Pulcher locus, gaudium uniuersæ terræ est mons Sion, latera aquilonis, ciuitas regis magni.

Deus in domibus eius cognitus est esse tuum refugium.

Quoniam ecce reges congregati sunt, transierunt simul.

Ipsi uiderunt, sic admirati sunt, conturbati sunt, in fugam præcipites dati sunt, tremor apprehendit eos.

Ibi dolores ut parturientis, uento orientali contriuiisti naues Tharsis.

Sicut audiuiimus, sic uidimus in ciuitate Domini exercituum, in ciuitate Dei nostri, Deus fundauit eam in æternum.

Expectaui-

Expectauimus Deus misericordiam tuam
in medio templi tui.

Secundum nomen tuum Deus, sic & laus
tua usque ad fines terræ, iustitia plena est dex-
tera tua.

Lætetur mons Sion, & exultent filia Iudæ
propter iudicia tua Domine.

Circumdate Sion, & circumite eam, nu-
merate tures eius.

Ponite corda uestra ad mœnia eius, & exal-
tate palatia eius, ut enarretis in progenie
altera.

Quoniam hic Deus Deus noster in æter-
num, & in sæculum sæculi, ipse reget nos us-
que ad mortem.

EXPLANATIO.

Et laudabilis] *Laudibus (inquit) efferendus
est Deus precipue in urbe nostra ob summa, & com-
memoranda beneficia, quibus nos quotidie ornat.*

Pulcher locus, gaudium] *Montem Sionem,
& urbem Hierosolyma appellat uaticinando gaudiū
vniuersæ terræ, quoniam vera cognitio Dei, ueraq.
religio ex ijs locis manarūt in omnes terrarum oras.
quæ quidem res & salutem, & latitiam mortalibus
attulit immortalem. Sionem uero appellat latera a-
quilonis, propterea quod is mons situs est in aquilo-
nali urbis parte, ut etiam meminit Esaias.*

Transierunt simul] *Venerant (inquit) mul-
ti*

EXPLANATIO

ti principes ad obsidendam ciuitatem nostram, sed ad internecionem casi profligatiq. sunt. Sepe autem legimus in libris Regum, & Paralip. reges coniuratione facta Iudeis bellum intulisse, & temeritatis sue pœnas grauissimas dedisse. Sed tamen hoc hymno ea uictoria celebrari uidetur, quam reportauit Iosaphat a Moabitis, & Ammonitis, & Syris, ac etiam gentibus transmarinis.

Ipsi uiderunt] Uiderunt (inquit) hostes, & senserunt suo maximo malo, Deum propugnare pro ciuitate sua.

Vento orientali] Hanc esse allegoriam fatentur etiam Hebræi, quæ significat, hostes ui numinis ita disiectos, & fractos fuisse, ut naues impetu uentorum dissipari ac deprimi solent. Hac eadem allegoria nauis fractæ usus est Ezechiel, cum describeret excisionem Tyri. naues autem Tharsis appellat nauigia Cilicum, si fides est adhibenda Iosepho. Eas naues fuisse maximas significat etiam Ezechiel.

Sicut audiuiimus] Audieramus (inquit populus sanctus) Deum custodem esse & defensorem ciuitatis nostræ: id uerum esse, nosmet ipsi uidimus, & re ipsa experti sumus.

Deus fundauit eam] Et hoc, & quedam alia, quæ continentur hoc hymno, falsa essent, nisi referrentur ad nostra Hierosolyma, idest ad ecclesiam piorum, nam urbs illa Iudeorum iam pridem euersa est.

Expectauimus Deus] Cum uersaremur in
maximis

maximis periculis, confugiebamus ad templum tuum sanctissimum, opem tuam implorantes, & summa cum fiducia illam expectantes, neque nos expectatio nostra sefellit.

Secundum nomen tuum] *Quemadmodum nominis tui fama ad ultimas terrarum oras penetravit, ita & laudes tue omnibus locis celebrabuntur, teq. iustissimum atque optimum esse cunctæ nationes prædicabunt.*

Circumdate Sion] *Contemplamini (inquit) diligenter urbis sanctæ mœnia, turres, domos, ceteraq. magnificentissima monumenta, quo possitis eius laudes memoria posterorum commendare.*

Quoniam hic Deus] *Hic Deus erit Deus noster in perpetuum, nosq., ac nostra omnia usque gubernabit, ac tuebitur, dum vitæ istius usura fruemur.*

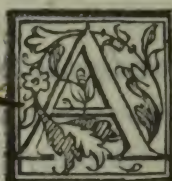
ARGVMENTVM PSAL. XLIX.

Hortatur ad contemnendas opes, & honores, & iustitiam, ac pietatem colendam, ostendens, stultissimos, & miseros esse eos, qui cupiditati rerum caducarum seruiunt, contraq. sapientes, ac beatos, qui rebus omnibus humanis contemptis caelestia tantum bona consecrantur.

Victori,

Victori, filiorum Coræ, Psal. XLIX.

VDITE hæc omnes gentes, auribus
percipite qui habitatis orbem,
Tam filij hominis, quam filij ui-
ri simul diues, & pauper.

Os meum loquetur sapientiam, & medita-
tio cordis mei prudentiam.

Inclinabo in parabolam aurem meam, ape-
riam in psalterio ænigma meum.

Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei
mei circumdabit me?

Qui confidunt in potentia sua, & in multitu-
dine diuitiarum suarum gloriantur,

Fratrem redimendo redimere non potest ali-
quis, neque dare Deo redemptionem eius,

Si quidem pretiosa est redemptio animæ il-
lorum, ut aliquis scilicet uitet mortem, & ui-
uat adhuc in æternum,

Et non uideat sepulcrum, certe uident etiã
sapientes mori, simul insipiens, & stultus pe-
reunt,

Et relinquunt alienis diuitias suas, & inti-
mum eorum domus suæ in æternum.

Et tabernacula sua in progeniem & proge-
niem uocauerunt nominibus suis terras.

Et homo in honore non perdurabit, similis
erit iumentis, quæ intereunt.

Hæc

Hæc uia illorum stultitia est eorum, & posteri eorum iuxta os illorum current.

Sicut oues in inferno positi sunt, mors pascet eos.

Et dominabuntur eis iusti in matutino, & fortitudo eorum ueterascet, infernus erit domicilium eorum.

At Deus redimet animam meam de manu inferi, quoniam suscipiet me.

Ne timueris, cum diues factus fuerit homo, cum multiplicata fuerit gloria domus eius.

Quoniam cum interibit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.

Quoniam animæ suæ benedixit in uita sua, & laudabunt te, cum benefeceris tibi,

Introibit usque ad progenies patrum suorum, & usque in æternum non uidebit lumen.

Homo cum in honore est, si non sit intelligens, similis erit iumentis, quæ intereunt.

EXPLANATIO.

Audite hæc] *Reprehensusus auaritiam, & cupiditatem honoris, & potentia, vocat omnes mortales ad audiendam orationem suam, propterea quod nullum hominum genus est, quod his uitijs, & grauissimis animi perturbationibus non laboret.*

Tam filij hominis, quam filij uiri] *Idest, tam obscuro, quam claro genere orti, nam ea uerba in hanc sententiam accipiunt Hebraei.*

Inclinabo

EXPLANATIO

Inclinabo in parabolam] Ego quoque attentento animo audiam, quæ sum expositurus, neque magis uos, quam me ipsum admonebo. Sententias grauiſſimas huius carminis vocat consuetudine linguæ hebrææ parabolæ, easdem vero appellat enigmata, propterea quod cognitio earum rerum, quæ in ipsis continentur, capi non potest, neque approbari, nisi spiritu Dei mens illustrata sit.

Cur timebo] Videtur hac esse oratio hominis, qui secum cogitauerit de diuitijs comparandis, qui multis ante sæculis animaduernerit ea, quæ postea monuit sapientissime diuus Paulus his uerbis, Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus, nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum, & desideria multa inutilia, & nocua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem, radix enim omnium malorum est auaritia, quam quidam appetentes errauerunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Hæc igitur cum animo suo considerans etiam sanctus uates, cur (inquit) pecuniæ cauſſa uelim committere, ut mihi timendum sit, cum dies ille formidolosus aduenerit, quo die vniuerſi mortales vocabuntur in iudicium totius uitæ rationem reddituri? Cur inquam ob diuitias coaceruandas animum scelere, & fraudibus implicem? Diem uero illum extremum ea ratione malum appellauit, qua ratione alius uates eundem uocat diem iræ, calamitatis, & miſeriæ: talis enim erit ille improbis, & impijs, atq; ijs, qui iuste cum fide uixerunt,

xerunt, letissimus, & faustus illucescet. *Calcaneum* vero appellari pro fraudibus, & dolis, alio loco explicatum est a nobis.

Calcaneu

Qui confidunt] Audiant ea, quæ dicturus sum, ij, qui potentia, & magnitudine opum suarum confidunt, & gloriantur. nemo speret, se vel infinitaui pecuniæ comparaturum sibi, aut suis huius vitæ perpetuitatem, cum præsertim uideat, etiam homines bonos, & sapientes mori. Quod vero dicit, pretiosam esse redemptionem animæ ipsorum, id significat, nulla ratione mortem euitari posse. similem loquendi modum animaduertimus in libro primo Regum, ait enim scriptor illius historiæ, Oraculum Domini erat in diebus illis pretiosum, idest, Deus ijs temporibus oracula non edebat.

Pretiosu

Intimum eorum] Deridet stultitiam, & arrogantiam diuitum, & potentum, sed oratio est præcisa, atque imperfecta, & ob eam rem obscura. Est autem sententia horum uerborum, in animis istorum uersatur hæc cogitatio, ædes illas magnificentissimas, quas ædificant, fore sempiternas una cum fama suorum nominum, sed profecto falluntur, nam simul cum ipsis & nomen, & tituli, & insana illa ædificia celeriter interibunt. Hæc quidem uia, & ratio uiuendi plena est stultitiæ, nihilo minus tamen posteri eorum ad has opiniones, & præcepta uitæ suæ cursum accommodant, opes, & honores ceteris omnibus rebus anteponentes.

Sicut oues] Describit diuitum arrogantium
V misera-

EXPLANATIO

miserabilem exitum, qui tandem e uita excedentes ad inferos deijciuntur, ubi sempiternis cruciatibus afficientur. At cum dies ille pulcherrimus illuxerit, quo die hominum corpora e somno mortis ad lucem alterius uitæ excitabuntur, tunc dominabuntur diuitibus impijs pij, qui nunc ab illis acerbissime uexantur.

At Deus] Significat tempus illud optatissimum, quo Deus ab inferis excitabit pios, ad uitam beatam, & immortalem.

Ne timueris] Ne perturberis (inquit) animo, neue te condicionis tue paniteat, quisquis cum fide, ac pietate uitam colis, cum uideris improbum aliquem diuitijs, & honoribus florentem, celeriter enim his inanibus bonorum simulacris spoliabitur, & nudus, atque egens detrudetur ad inferos.

Quoniam animæ suæ] Quia (inquit) suauiter, ac delicate uixit diues insipiens, nihil animo suo libidinibus, & insanis cupiditatibus ardenti negans, quin etiam ceteros ad eandem luxuriam, & intemperantiam adhortatus est, nam eiusmodi homines te commendare solent, si uoluptatibus seruias, & tibi (ut ipsi loquuntur) benefacias, quoniam inquam tam male sibi, ac ceteris consuluit diues stultus, propterea aggregabitur ad maiores suos, quorum stultitiam, & intemperantiam imitabatur in uita, & in tenebris inferorum una cum illis cruciabitur in perpetuum.

Homo cum in honore est] Concluditur carmen

men saluberrima sententia, hominem scilicet, cui contingunt ample fortune sine prudentia, & pietate, perinde atque bestias ex incto corpore omnibus bonis in perpetuum spoliari.

ARGVMENTVM PSAL. L.

Prædicit, ritus, & ceremonias a Mose institutas repudiandas esse, & excellentiorem colendi Deirationem introductum iri.

Psalmus Asaph. l.

EVUS Deorum Dominus loquetur,
& uocabit terram

A solis ortu usque ad occasum.

Ex Siō perfecta pulchritudine Deus resplendet.

Veniet Deus noster, & non filebit.

Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas ualida.

Aduocabit cælum de sursum, & terram, ut iudicet populum suum,

Congregate mihi sanctos meos, qui fecerunt fœdus mecum super sacrificijs.

Et annuntiabunt cæli iustitiam eius, quoniam Deus iudex est.

Audi populus meus, & loquar Israel, & testificabor tibi, Deus Deus tuus ego sum.

U 2 Non

EXPLANATIO.

Non in sacrificijs tuis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum, & quadrupedes, quæ in mille montibus pascuntur.

Cognoui omnia uolatilia montium, & bestiarum campestris mecum sunt.

Si esuriero, non dicam tibi, meus enim est orbis terræ, & plenitudo eius.

Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo?

Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua.

Et inuoca me in die tribulationis, erua me, & honorificabis me.

Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

Tu uero odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum.

Si uidebas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.

Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.

Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas opprobrium, hæc fecisti, & tacui.

Existimasti

Existimaſti inique, quod ero tui ſimilis, arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.

Intelligite hæc, qui obliuiſcimini Deum, ne quando rapiat, & non ſit, qui eripiat.

Sacrificans laudem honorificabit me, & ei, qui ordinat uiam, oſtendam ſalutare Dei.

EXPLANATIO.

DEVS Deorum Dominus] *Ideſt iudicum, & principum, ut alio loco explicatum eſt: tametſi Dionyſius in libro de diuinis nominibus oſtendit, etiam Deos uocari mentes illas celeſtes ab omni concretionemateria ſegregatas, quos Angelos noſtri uocabulo græco appellant, quod hæ mentes ſint inter-nunciæ, atque interpretes Dei.*

Loquetur, & uocabit terram] *Deus (inquit) locuturus aduocabit teſtem ipſam terram. infra ait, celum quoque aduocatum iri. His autem loquendi modis uti ſolent ſcriptores ſancti, cum declarare volunt magnitudinem rerum dicendarum. vel ait, Deum a ſolis ortu uſque ad occaſum terram aduocaturum, propterea quod CHRISTVS ad omnes terrarum oras Apoſtolos ſuos miſit, qui filios Dei diſperſos, & diſſipatos unum in locum congregarent.*

Veniet Deus noſter, & non ſilebit] *Deus (inquit) noſter aderit, & nobiſcum loquetur, ut nos a cæremoniis, & legibus antiquis traducat ad longe præſtantiorem ſui colendi rationem, ſed cauete, ne*

U 3 eius

EXPLANATIO

eius consilia, & admonitiones repudietis: ignis enim in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas ualida, idest, habebit in promptu grauissima supplicia, quibus rebelles, ac dicto non audientes afficiat. Hæc autem omnia, perinde ut prædicta sunt, ad verbum euenerunt: venit enim Deus assumpto corpore humano, & ex Sione splendidissimam diuinitatis suæ lucem emisit, qua cacos animos mortaliū illustrauit, sed cum impia gens illum docentem, & saluberrima præcepta edentem crudelissime intermisisset, & discipulos eius non minore odio persequeretur, diuinæ iræ ignis exarsit, & horrida bellorum tempestas excitata est, quæ tecta urbis, & mœnia disturbauit, & gentem impiam ferro, fame, ac peste consumpsit, & reliquias omnium rerum egestate, atque exilio perpetuo multauit.

Congregate mihi] Cogite (inquit Deus) cultores meos, qui ritus, & caeremonias a me olim pro rudipopulo institutas religiose obseruant, cogite inquam illos, ut orationi meæ intersint, & intelligant, venisse iam tempus, cum mihi non iam vitulos, aut hircos immolari, sed hostias sanctas, puras, & uiuentes afferri uelim.

Et annuntiabunt cæli] Cum (inquit) allocutus fuerit Deus populum suum, orbes caelestes, quos uoluit esse testes orationis suæ, prædicabunt, cum omnia summa cum iustitia decreuissẽ. sunt, qui cælos hoc loco appellari existiment pro calitibus ipsis, quos angelos appellamus.

Audi

Audi populus meus] *Iam Deum inducit loquentem, & sacrificia a Mose instituta repudiantem.*

Non in sacrificijs] *Non (inquit) hanc accusationem institui, ut te reprehenderem de sacrificijs neglectis, nam ea numquam intermittis, sed nolo te in eiusmodi rebus pietatem constituere.*

Cognoui omnia uolatilia] *Idest, in mea potestate sunt. est hac forma loquendi Hebræa.*

Immola] *Repudiatis sacrificijs antiquis ritum sacrificandi nouum, & Christianæ religionis proprium introducit: Deum enim laudare, idest, eius infinitam bonitatem in omnibus rebus prædicare, ei semper gratias agere, & quidquid cogitamus, loquimur, agimus, ad eius gloriam dirigere, hoc est dignum sacrificium Christiano. itaque Paulus in epistola ad Hebræos scripta nos monet, ut per Christum immolemus hostiam laudis semper Deo.*

Et redde altissimo uota tua] *Et solue (inquit) Deo, quæ uouisti. uouemus autem omnes, qui ueram pietatem profiteamur, nos gloriam Dei rebus omnibus antelatueros, & sanctissimum eius numen pie, sancteq. ueneratueros.*

Et inuocame] *Sacrifica (inquit) hoc modo, & Deo persolue, quod debes, & in rebus aduersis me præsentem, & propitium senties.*

Peccatori autem dixit Deus] *Quoniam dixerat supra, non in sacrificijs tuis arguam te, nunc exponit, quibus in rebus arguendi sint. Itaque da-*

U 4 mnat

EXPLANATIO

mnat simulationem uirtutis, ac pietatis, eos uidelicet, qui Deum uerbis confitentur, factis negant, ut ait Apostolus, & quæ præcepta Dei semper in ore habent, ea minime obseruant.

Cum adulteris portionem tuam ponebas] Idest, cum ijs societatem coibas.

Hæc fecisti, & tacui] Cum tot, ac tanta scelera in te admitteres, ego dissimulabam, si qua forte resipisceres, at tu ad cetera scelera nefaria id etiã addidisti, quod lenitatem meam sic interpretatus es, quasi ego tui similis essem, & maleficijs delectarer, sed profecto erras, nam arguam te, & ponam tibi ante oculos omnia scelera, quæ umquam edidisti.

Sacrificans laudem] Iterum præcipit de sacrificio, quod ab omnibus pijs requirit: & pollicetur, viam suam ordinanti, idest, vitæ cursum pie, sancteq. instituenti, se donaturum salutem Dei, idest, salutem certam, singularem, & diuinam: Hebræa enim lingua Deo attribuit, quidquid est maximum, & præstantissimum.

ARGUMENTVM PSAL. LI.

Hoc carmen deprecationem continet hominis peccata sua vere agnoscentis, & sibi illa remitti, ac condonari deprecantis. ea usus est Dauid, cum stuprum Bersabeæ, & marito eius mortem obtulisset, illumq. Nathan vir singulari sanctitate predictus vehementer accusasset, ac minaretur, Deum
tam

*tam graua scelera nequaquam impunita, atque in-
ulta relicturum.*

*Victori, Psalmus David, cum venit ad eum
Nathan propheta, postquam intraue-
rat ad Bersabea. Psal. LI.*

ISERERE mei Deus secundum ma-
gnam misericordiam tuam,

Et secundum multitudinem mi-
serationum tuarum dele iniquita-
tem meam.

Multum laua me ab iniquitate mea, & a pec-
cato meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego cogno-
sco, & peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccaui, & malum coram te feci,
ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas
cum iudicaris.

Ecce enim in iniquitate conceptus sum, &
in peccato concepit me mater mea.

Ecce ueritatem cordis dilexisti, & occulta
sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Asperges me Domine hyssopo, & munda-
bor, lauabis me, & super niuem dealbabor.

Audire me facies gaudium, & lætitiā, &
exultabunt ossa, quæ contriuiisti.

Auerte faciem tuam a peccatis meis, & o-
mnes iniquitates meas dele.

Cor

EXPLANATIO

Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis.

Ne proijcias me a facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur.

Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ, & exultabit lingua mea de iustitia tua.

Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.

Quoniam si uoluisses, sacrificium dedissem, utique holocaustis non delectaberis.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus nō despicias.

Benigne fac Domine in bona uoluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem.

Tunc acceptabis sacrificia iustitiæ, oblationes, & holocausta, tunc imponent super altare tuum uitulos.

EXPLANATIO.

MISERERE mei Deus] *Maxima quidem, & grauissima sunt scelera, & flagitia mea, sed infinitis partibus maior est clementia tua. hac ego fretus veniam maleficijs meis suppliciter peto.*

Et secundum] *Grauiissime quidem peccat in Deum, seq. inexpiabili scelere obstringit, quisquis*
ob

ob eam causam de salute desperat, quod peccata sua maiorem vim ad perdendum habere censeat, quam misericordiam Dei ad seruandum: sed & ille culpis suis maximum cumulum adiungit, seq. reddit uenia prorsus indignum, qui tanta inflatus est arrogancia, ut sponte sua, idest, uiribus proprijs animi labes, & maculas eluere se posse confidat. utrumque uitium uir sapientissimus cuitat misericordiam Dei fidenter implorans, & ab illo turpitudinem scelerum suorum deleri postulans.

Quoniam iniquitatem] Nullum locum pretermittit ad misericordiam excitandam: tria uero hac potissimum requiruntur, primum ut impuritatem animi tui uere agnoscas, deinde ut illam ex animo detesteris, tum praterea ut spem omnem illius abstergenda in sola Dei misericordia ponas.

Tibi soli peccaui] Peccauerat quidem in Uriam quoque fortissimum, & fidelissimum militem, sed cum animo suo cogitans, quantum hoc nefario scelere Deum offendisset, tanto animi dolore cruciabatur, ut hoc unum malum sentiret, & hoc unum quereretur, praesertim cum uerba hac a uiro sancto dicta secum recordaretur, hac dicit Dominus Deus Israel, Ego unxi te in regem Israel, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Domini tui, & uxores Domini tui in sinum tuum, dedi. tibi domum Israel, & Iudae, & si parua sunt ista, adyciam tibi multo maiora, quare ergo contempsisti uerbum Domini, ut faceres malum in conspectu eius?

Vt

EXPLANATIO

Vt iustificeris] Confiteor Domine, me taterri-
 mum, & maxime detestandum facinus fecisse, idq.
 libentissime confiteor, ut me peruulgante maleficia
 mea, teq. summa benignitate illa condonante cla-
 rissimus tue ueritatis splendor eluceat, tuamq. om-
 nes praestantissimam in seruandis promissis fidem, con-
 stantiamq. perspiciant: promisti autem, peniten-
 ti omnia peccata uel grauissima te condonaturum.
 Quod nos iustitiam hoc loco interpretamur appella-
 ri pro ueritate, dictorumq. constantia, id uerum es-
 se facile intelliget, qui epistolam diui Pauli ad Ro-
 manos scriptam legerit: in qua cum is uellet confir-
 mare, Deum esse ueracem, & in faciendis promissis
 fidelissimum, contraq. omnes mortales esse uanos, &
 mendaces, hunc uersiculum in ea re testem citauit.
 sunt aliae multae huius loci explanationes omnibus
 iam notae, & peruulgatae.

Et uincas, cum iudicaris] Idest ut qui tua fa-
 cta cum dictis contulerit, te fidelem in seruandis pro-
 missis fateatur. Sed quidam ex recentioribus hunc
 uersiculum clarius vertunt ad hunc modum, tibi so-
 li peccaui, & malum coram te feci, ut iustus agnosca-
 ris & purus, dum iudicaris.

Ecce enim in iniquitate] Ad commouendam
 misericordiam commemorat miseriam naturae hu-
 manae, quae quidem Adami uitio ita deprauata fuit,
 ut eius corruptela in omnem posteritatem sit propa-
 gata. ex qua quidem re fit, ut in ipsa conceptione
 contrahamus labem, & procliuatatem incredibilem
 ad

ad peccandum, quæ ad omnia scelera, & flagitia impellat, nisi animos nostros spiritus sancti gratia purget, ac corroboret.

Ecce ueritatem] Hæc oratio mirabiliter exprimit agitationem animi perturbati, seq. in partes contrarias versantis: qui enim modo peccatu suum quodammodo excusarat, nunc vehementer id accusat his uerbis. Tu quidem Domine innocentiam, & simplicitatem animi, quam mihi donaras, singulariter amabas, meq. tam charum habebas, ut mysteria sapientiæ tuæ mihi patefaceres: quo munere nihil excellentius, aut optabilius excogitari potest. at ego cæco furore amens amoris tuo eam gratiam retuli, ut illi anteferebam breuem, & flagitiosam uoluptatem, neque tanto scelere contentus adulterio cædem crudelissimam adiunxi. Illud tamen scire oportet, sententiam huius uersiculi cum ea, quæ proxime antecedit, commodè coniungi posse ad hunc modum, ego quidem ob natiuam labem, & corruptelam maxime procliuis sum ad peccandum, tu contra, maximam animi puritatem, ac innocentiam a mortalibus requiris, idq. ut ego plane intelligerem, neue possem excusatione erroris, & ignorantie uitia mea tegere, mysteria sapientiæ tuæ aperuisti mihi. quidam ex recentioribus hunc locum his uerbis interpretatur, Ecce natus sum in iniquitate, & in peccatis mater mea concepit me, immo quantus, quantus sum, peccator sum. hoc uerum esse, cum ipse iam tibi confitear, scio, te ueritate ista valde delectari, scio, hanc occul
tam

EXPLANATIO

tam esse sapientiam, quam mihi in secreto notam fecisti, & eam a multis alijs abscondisti.

Asperges me Domine hyssopo] Aspersione huius herbe sanguine passeris madefacta sacerdotes utebantur ad expiandas corporum contagiones, sed is ritus mysticus erat, nam aspersione illa significabatur animi expiatio: quare praeceperat Deus, ut in sollemni illo sacrificio, quod fiebat pro peccato, hyssopus adhiberetur, ut scriptum est in Numeris: itaque cum David precatur Deum, ut se aspergat hyssopo, nihil aliud precatur, nisi ut ille omnem impuritatem eluat ex animo ipsius, ne quid in eo resideat oculis Dei castissimis indignum.

Audire me facies gaudium, & lætitiā] Hoc Davidi contigit tum, cum aures animi vocem illam suauissimam a Spiritu sancto missam acceperunt, & quæ testabatur, ipsum omni sceleris contagione liberatum esse.

Et exultabunt ossa, quæ contriuiisti] Cum primum spiritus Dei patefecit Davidi turpitudinem peccati, quam prius ipso peccato obcæcatus non cernebat, is metu iudicii diuini ita perculsus, atque exanimatus est, ut propter magnitudinem angoris vires animi, & corporis amitteret.

Auerte faciem tuam a peccatis meis] Hoc fecisse Deum tunc scimus, cum spiritus ipsius animi nostrum conscientia peccatorum exagitatum, iam quietum, & pacatum reddidit.

Cor mundum crea in me Deus] Idest, impartire

partire mihi puritatem animi, & vim illam, per quam nihil nisi rectum, honestum, & sanctum expetitur. huius diuinæ affectionis eo magis efficimur participes, quo magis spiritus noster a Spiritu sancto ad effigiem Dei renouatur. quæ quidem renouatio si absit, semper animus noster impurus, & contaminatus manet, tametsi aliquando hominibus, qui non possunt in sensus intimos alterius introspicere, purissimi, & integerrimi uidemur.

Ne proijcias me a facie tua] Abiecit Deus, quos spiritus sui lumine spoliatur, excacatosq. patitur a uia veritatis aberrare, ac seruire cupiditatibus noxijs nullo iam metu iudicii diuini a scelere, & maleficio deterritos.

Redde mihi lætitiā salutaris tui] Quam scilicet mihi solebat asferre spes certissima salutis tuæ liberalitate consequenda.

Et spiritu principali] Spiritum principalem appellare uidetur vim illam spiritus sancti, per quam animus noster cupiditatibus, & reliquis perturbationibus imperat, & liber rationem rectam, & præcepta Dei sequitur: quod si legas, spiritu munifico, vel, ut alij verterunt ex Hebraeo, spiritu spontaneo, eadem tamen sententia manebit, si quidem uis illa spiritus sancti facit, ut animo prompto, alacri, & libero legibus diuinis obtemperemus.

Docebo iniquos uias tuas] Vniuersæ uie Domini misericordia, & ueritas. quis igitur aptior ad docendas has uias, quam ille, qui usu ipso, & experientia

EXPLANATIO

rientia didicit, quam Deus sit misericors, quam lenis, & facilis ad ignoscendum, & quam uerax, & fidelis in promissis persoluendis? Quis vero promptiore animo erranti uiam salutis ostendat, quam is, qui suo maximo dolore, & malo didicit, quam res misera, & miseranda sit, ab ea uia deerrare? Itaque vera penitentia facit, ut non solum summa diligentia caueas, ne declines ipse de semita, quæ ducit in celum, sed etiam ut uehementer aueas, atque enitæ, ut omnes eadem ingrediantur uia.

Libera me de sanguinibus] Sic appellat cædis scelus detestabile, quod commiserat Uria crudeliter trucidato.

Et exultabit] Si hæc tanta scelera expiaris, atque ex animo meo sordes istas fœdissimas elueris, memoriam tanti beneficij nulla umquam delebit obliuio, numquam lingua mea satiari poterit gratijs agendis, semper illa uersibus iucunditatis, & letitiæ plenis predicabit infinitam bonitatem tuam, quæ tanta facilitate penitentibus delicta condonat, afflictos, & iacentes erigit, cæcis lumen impartit, errantes deducit in uiam.

Domine labia mea aperies] Silebat enim conscius sceleris sui, ne & ipse hoc audiret a Deo, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? quin etiam cum dixisset, se prædicatorem iustitiæ diuinæ, ac doctorem pietatis futurum, iure, ac merito subiunxit hunc versiculum: quis enim digne possit hoc exequi, nisi Deus aperiat

os,

os locuturo, & verba, & vim in dicendo suppeditet?

Quoniam si uoluisses] Hoc propterea dicere uidetur, quod peccata illa maxima per leges Moſis non ſacrificijs, ſed morte luebantur. vel potius ſignificat idem, quod diuus Paulus in epiſtola ad Hebræos ſcripta, ſanguinem videlicet taurorum, & hircorum non abluere labes peccatorum, & ſcelorum.

Sacrificium Deo] Spiritum contribulatum, & cor contritum, ac humiliatum v̄cat affectionem animi, qui propter agnitionem, & ſenſum acrem peccati fractus, afflictuſ, & proſtratuſ, in ſola Dei miſericordia ſpem ſalutis collocet. Hanc animi affectionē affirmat eſſe ſacrificium Deo acceptiſſimum, itaque IESVS CHRISTVS beatos uocat eos, qui lugent, propterea quod Deus illos ſit conſolaturuſ.

Benigne fac Domine] Hoc precatur metuēs, ne maleſicia principis noceant ciuitati.

Vt ædificentur muri Hieruſalem] Ego in eam opinionem facile adducor, vt credam, vatem ſanctum non tam loqui de ædificatione mœnium urbis, quam de recta, & pia inſtitutione ipſius ciuitatis, quæ tunc firmiſſimis muris, & propugnaculis munitur contra impetum, & inſidias Diaboli, cum fauente Deo doctores, & magiſtros habet eius doctrina, quæ continetur hoc pſalmo, in quo de miſeria, & ingenita corruptela hominis, de miſericordia Dei, de vera penitentia, & fructibus illius, deq. remiſſione peccatorum explicatæ, grauiffimeq. differitur.

X Neque

EXPLANATIO

Neque mirum alicui videri debet, si verbum adificandi ad doctrinam, & institutionem significandam translatus sit, quandoquidem in hanc sententiam sapissime id verbum accipitur in litteris sanctis.

Tunc acceptabis sacrificia iustitiæ] Sacrificia inquam ab animo facta, qui ab omni iam scelere expiatus, & purus sit: quæ nunc repudiare facta ab homine adulterio, & cade fœdissima contaminatio. quin etiam sacrificia popularium meorum acceptissima tibi erunt tum, cum pie, ac recte instituti didicerint victimas immolandas esse, non ut illæ cruore suo eluant maculas delictorum, sed ut testentur, eas esse deletas clementia tua, cui pro sacrificio gratissimo est animus peccata sua lugens, & demisse, ac humiliter misericordiam tui sanctissimi numinis implorans. Verum illud scire oportet, clausulam huius psalmi vulgo ita explanari, tamquam David ore adificationem ecclesiæ, quæ ipsa quoque sua sacrificia habet longe illa quidem dissimilia ijs, quæ instituta sunt a Mose, sed etiam Deo longe acceptiora. Hanc explanationem nos quoque libenter amplectimur.

ARGUMENTVM PSAL. LII.

Inuehitur in Doegum hominem sceleratum, & nefarium, & comparat studia contraria piorum, impiorumq., quorum alteri vanitate, malitia, & rebus fluxis, atque inanibus nituntur, alteri sola Dei misericordia confidunt.

Victori,

*Victori, eruditio David, cum uenisset Doeg Idu-
meus, & annunciaffet Sauli, & dixisset, venit
David ad domum Achimelech, Psal. LII.*

VID gloriaris in malitia potens?
misericordia Dei

Tota Die. Iniustitiam cogitauit
lingua tua, sicut nouacula acuta fe-
cisti dolum.

Dilexisti malitiam super bonitatem, iniqui-
tatem loqui magis quam æquitatem.

Dilexisti omnia uerba perditionis lingua
dolosa.

Propterea Deus destruet te in æternum, tol-
let te, & euellet te de tabernaculo, & radicem
tuam de terra uiuentium.

Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ri-
debunt, & dicent, ecce homo, qui non posuit
Deum fortitudinem suam,

Sed sperauit in multitudine diuitiarum sua-
rum, & corroborauit se dolis suis.

Ego autem sicut oliua uirens in domo Dei,
speraui in misericordia Dei in æternum, & in
sæculum sæculi.

Confitebor tibi in sæculum, quia fecisti, &
expectabo nomen tuum, quoniam bonum est
in conspectu sanctorum tuorum.

X 2 *Explanatio.*

EXPLANATIO.

EXPLANATIO.

Cum uenisset Doeg] Cum David Saulis uim fugeret, ad Achimelechum pontificem venit, qui ei & gladium praeiungit, & panes sacros edendos concessit ignarus inimicitarum, quae inter illum, & regem intercedebant. eam rem detulit ad Saulē Doegus pastor regius, homo gratia, & auctoritate apud illum florens. Saul autem factum pontificis tam agere tulit, ut LXXXV sacerdotes ipsi Doego trucidandos dederit, & in totam ciuitatem sacerdotum eo ministro omnia crudelitatis exempla ediderit. Tanto igitur scelere commotus David hos versus in Doegum composuit.

Quid gloriaris in malitia potens?] Quidnam o potens te iactas de nefarijs sceleribus, quae impune in homines innocentes edis? gloriabatur autem de cæde sacerdotum, & ciuitate illorum crudelissime uexata.

Misericordia Dei tota die] Tu quidem gloriaris maleficijs, & impietate, nos contra gloriamur de bonitate, & misericordia Dei, qua ille continenter utitur erga homines pios, licet eos aliquando deseruisse videatur.

Sicut nouacula acuta] Comparat illum nouacula, propterea quod lingua petulantissima bonum quemque vulnerabat.

Dilexisti omnia uerba perditionis] Id est, quae bonis perniciem afferunt.

Eueller

Euellet te de tabernaculo] *Non te diutius
sinet Deus polluere sanctissimum templum suum,
quod corpore illo tuo sanguine sacerdotum inquinato
ingredi audes.*

Et radicem tuam de terra uiuentium] *De
terra uiuentium dictum est in explanatione Psalmi
XXVII.*

Videbunt iusti] *Scilicet exitium Doegi, &
Deum venerabuntur, qui tam illustra iusticie sue
documenta constituit, & magnam animo capient
voluptatem, cum uiderint, hominem impium san-
guinem sacerdotum acerbo supplicio luentem.*

Ego autem sicut oliua] *Ipse quidem Doegus
ob impietatem suam tamquam arbor pestifera euell-
letur ex tabernaculo Dei, ego uero in templo sanctis-
simo tamquam olea viridis florebo, propterea quod
non uiribus meis, aut dolis, sed misericordia Dei
confido.*

Quia fecisti] *Quoniam perfecisti, quæ his ver-
sibus euentura prædixi.*

Et expectabo nomen tuum] *Idest, omnem
meam spem loco in numine tuo, quoniam id est a-
mabile, propitium, & præsens hominibus pijs. vel
ait, se expectaturum nomen Domini, quoniam id
expectare est utile, ac salutare iudicio piorum, nam
ceteris ea res stultitiæ plena uidetur.*

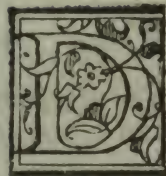

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. LIII.

Hic Psalmus fere est idem atque decimus quartus.

*Victori, ad Mahalath eruditio David,
Psalmus LIII.*

IXIT insipiens in corde suo, non est Deus.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est, qui faciat bonum.

Deus de cælo prospexit super filios hominum, ut uideat, an sit intelligens, aut requirens Deum.

Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est ne unus quidem.

Non ne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam sicut escam panis?

Deum non inuocauerunt: illic trepidabunt timore, ubi non erit timor:

Quoniam Deus dissipabit ossa eorum, qui te obsident: confundentur, quoniam Deus spreuit eos.

Quis dabit ex Sion salutare Israeli? cum conuerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

Explana-

EXPLANATIO.

Illic trepidabunt timore, ubi non erit timor] *Idest, ubi nulla erit timendi causa. Simile est illud Moyses, fugient, ut a gladio homines fugere solent, & cadent nemine persequente.*

ARGVMENTVM PSAL. LIIII.

Commendat salutem suam Deo undique circumuentus insidijs inimicorum.

Victori in Neginoth, eruditio David, cum uenirent Ziphai, & dicerent Sauli, non ne David absconditus est apud nos? Psal. LIIII.

DEVS in nomine tuo saluum me fac,
& in fortitudine tua uindica me.

Deus exaudi orationem meam,
auribus percipe uerba oris mei.

Quonia alieni insurrexerunt aduersum me,
& fortes quæsierunt animam meam, & non
proposuerunt Deum ante conspectum suum.

Ecce Deus adiuuat me, & Dominus est cum
ijs, qui sustentant animam meam.

Auerte mala ad inimicos meos, & in ueritate
tua disperse illos.

Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor
nomini tuo Domine, quoniam bonum est,

X 4

Quoniam

EXPLANATIO

Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & in inimicis meis uidit oculus meus.

EXPLANATIO.

Cum uenirent Ziphæi] *Hæc historia scripta est in libro primo Regum.*

Quoniam alieni] *Vates sancti aliquando alienos, & alienigenas appellare solent Hebræos impios, qui virtutem, & religionem negligebant.*

Et non proposuerunt] *Idest nullo metu iustitiæ diuinæ deterrentur a maleficio.*

Dominus est cum ijs, qui sustentant animam meam] *Idest, fauet paucis illis, qui meorum discriminum, & periculorum comites sunt.*

Auerte mala] *Idest fac recidant in aduersarios meos mala, quæ mihi machinantur.*

Voluntarie sacrificabo tibi] *Significat ijs uerbis id genus sacrificij, quod sponte fiebat: id enim pertinebat ad actionem gratiarum. de eo mentio fit in Leuitico.*

Et in inimicis meis] *Oratio est præcisa, quam ita explet paraphrasis Chaldaea, Et in meis inimicis uidit oculus meus ultionem.*

ARGUMENTVM PSAL. LV.

Queritur, se nusquam tutum esse, præcipue vero dolet insidias sibi esse factas ab homine secum summa familiaritate coniuncto.

Victori

*Victori in Neginoth. Eruditio David,
Psalm. LV.*

EXAUDI Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam, intende mihi, & exaudi me.

Vociferor in oratione mea, & conturbatus sum a uoce inimici, & a tribulatione peccatoris.

Quoniam inclinauerunt in me iniquitates, & in ira molesti sunt mihi.

Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me.

Timor, & tremor uenerunt super me, & cooperuit me horror.

Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut columbæ? uolarem, & requiescerem.

Ecce elongarem me fugiens, & manerem in solitudine,

Festinarem saluum me facere a spiritu turbinis, & tempestatis.

Disperde Domine, diuide linguas eorum, quoniam uidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.

Die, ac nocte circumdant eam in muris eius, iniquitas, & afflictio in medio eius, & prauitates intra ipsam.

Et nō recedit de plateis eius fraus, & dolus.

Quoniam

EXPLANATIO

Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique,

Et si is, qui oderat me, erexisset se contra me, abscondissem me forsitan ab eo,

Sed tu homo unanimes, dux meus, & notus meus.

Dulce nobis erat secreta nostra inuicem communicare, in domo Dei deambulabamus cum consensu.

Veniat mors super illos, & descendant in infernum uiuentes.

Quoniam nequitiae in habitaculis eorum, in medio eorum.

Ego autem ad Deum clamabo, & Dominus saluabit me.

Vespere, & mane, & meridie precabor, & uociferabor, & exaudiet uocem meam.

Redimet in pace animam meam a proelio, quod est contra me, quoniam cum multis sunt aduersum me.

Exaudiet Deus, & affliget illos, qui est ante saecula.

Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum, misit manus suas in pacificos suos.

Contaminauit foedus suum, leniora sunt butyro uerba oris eius, & in corde eius est bellum.

Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.

Reijce

Reijce in Dominum onus tuum, & ipse te sustentabit, non dabit in æternum fluctuationem iusto.

Tu uero Deus deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos, ego autem sperabo in te Domine.

EXPLANATIO.

Quoniam inclinauerunt in me iniquitates] *Idest, me falsis criminibus onerant, atque in inuidiam uocant.*

Pennas sicut columbæ] *Pennas columba optat, quoniam ea avis celerrime volat.*

A spiritu turbinis] *Sic appellat uim & impetum Saulis, aut Absalonis.*

Diuide linguas eorum] *Fac (inquit) subito existat inter eos linguarum varietas, ne possit alter alterius verba intelligere, dum de me prodendo consultant. Hoc modo Deus fregit conatus eorum, qui turrim Babelis edificabant, ut est in Genesi.*

Tu uero homo unanimis] *Significat Architofolem, si fides est habenda paraphrasi Chaldaee.*

Quoniam cum multis sunt aduersum me] *Idest, quo plures sunt aduersarij mei, hoc maiori cura erit Deo salus mea. sic interpretatur hunc locum David Chimis scriptor apud Hebræos clarus in primis.*

Non est illis commutatio] *Significat ijs verbis,*

EXPLANATIO

bis, illos obstinato animo in vitijs, & maleficijs perseuerare.

Reijce in Dominum onus tuum] Depone (inquit) in sinu Dei omnes curas, molestias, & sollicitudines tuas, teque, ac tua omnia ipsius fidei, & misericordie committe. hoc si feceris, ille sic animum tuum corroborabit, ut te nulla vis calamitatum de gradu constantie depellere possit. Hanc sententiam saluberrimam repetit diuus Petrus his uerbis. Omnem sollicitudinem projcite in Deum, quoniam ipsi cura est de uobis. & diuus Paulus, Dominus (inquit) prope est, nihil solliciti sitis.

Non dabit in æternum] Id est, non sinet pios ab impijs semper opprimi, & vexari.

Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos] Immatura mors homini pio numquam potest accidere, integritas enim vite vel in prima adulescentia tempus maturum mortis affert, neque dicendus est aliquis parum diu vixisse, qui pure, sancteq. vixit. quin etiam vir pius, siue usenex, siue iuuenis mortem obeat, expleuit tempus suum, quippe qui semper paratus sit ad discedendum, & bene maturum censeat, quacumque die ipsum Deus istis corporis uinculis liberare voluerit. Contra impius vitam sibi longam semper pollicetur, immo, perinde ac sit immortalis, ita uiuit, quo quidem fit, ut numquam is expleat tempus suum, atque excessus e vita semper ipsi tamquam iuueni immaturus est, etiam si centum confecerit annos. Quamquam igitur homines vitiosi,

*si, & improbi aliquando ad extremam senectutem
perueniant, tamen uerissima est hæc sententia, Viri
sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.*

ARGVMENTVM PSAL. LVI.

*Auxilium Dei implorat in maximo periculo ver
sans, queritur de Saulis, & asseclarum eius iniuria,
seq. diuinæ misericordiæ spe consolatur.*

*Victori pro columba muta, quæ procul auolauerat.
Michtan David, cum tenuerunt eum Philistæi
in Geth, Psal. LVI.*

ISERERE mei Deus, quoniam
conculcauit me homo, tota die im-
pugnans tribulauit me.

Conculcauerunt me inimici mei
tota die, quoniam multi bellantes aduersum
me o excelsæ.

In die, qua timor inuaserit me, ego in te
sperabo.

In Deo laudabo uerbum eius, in Deo spe-
raui, non timebo, quid faciat mihi caro.

Tota die uerba mea calumniabantur, aduer-
sum me omnes cogitationes eorum in malum.

Congregati sunt, insidiantur, ipsi calcaneos
meos obseruant.

Expectantes animam meam. propter iniqui-
tatem

EXPLANATIO

tatem euasio erit illis? in ira populos confringes Deus.

Fugas meas tu numeratas habes, lacrymas meas repone in utrem tuum.

Nonne in libro tuo (hæc scripta sunt?) tunc conuertentur inimici mei retrorsum.

In quacumque die inuocauero te, ecce cognoui, quod Deus meus es tu.

In Deo laudabo uerbum, in Domino laudabo sermonem, in Deo speraui, non timebo, quid faciat mihi homo.

In me sunt Deus uota tua, reddam laudationes tibi:

Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, ut ambulem coram Deo in lumine uiuentium.

EXPLANATIO.

Pro columba muta] *Hac inscriptio significare videtur, hos versus esse factos pro Dauide homine simplici, & innocente, qui causam suam Deo committens nihil aduersarijs suis respondit, sed procul fugiens ad Palæstinos se contulit. quæ quidem historia scripta est in libro primo Regum.*

Conculcauit me homo] *Saulem significat.*

Quacumque die] *Quoties (inquit) mihi aliquis metus iniectus erit, ego me muniam contra illum spe certissima auxilij tui.*

In Deo laudabo uerbum eius] *Ego (inquit) fratres*

fretus benignitate Dei in bonam partem accipiam, quidquid eius voluntate, & permisso acciderit mihi. verbum autem apud Hebraeos appellari pro re, et facto, saepe iam dictum est. ita nonnulli explanant hunc locum. Nos vero diligentius verba Davidis expendentes sic interpretamur, cum nihil in Deo existat, quod satis digne laudari possit ab hominibus, tamen vir pius in periculum aliquod adductus verba ipsius laudat in primis, quo animum suum corroboret, ac confirmet, laudat vero ad hunc modum, Eloquia Domini, eloquia munda, argentum igne examinatum in vase terreo, purgatum septies, idest verba Dei vera, sinceraque sunt, nihil eius purius, aut sanctius, nihil ab omni falsitate magis alienum. Hac cum animo suo cogitans vir pius, simulque reputans, Deum promississe, se misericordia sua tamquam firmissimo scuto protecturum omnes, qui sese in tutelam ipsi tradiderunt, incredibile dictum est, quantum fiducia, ac firmitatis ex ea re comparet in rebus aduersis. Hoc ita esse, ex verbis ipsius Davidis intelligi potest, qui cum dixisset, in Deo laudabo verbum eius, statim subiungit, se Deo confidere, eamque fiduciam esse talem, & tantam, ut neque vim, neque insidias potentissimi regis extimescat, quippe qui non dubitet, Deum pro salute sua propugnare, cuius rei certissimum pignus habet verbum ipsius, idest promissionem.

Propter iniquitatem] Erit ne hoc eorum scelus impunitum? Non erit certe, sed tu Domine hanc magnam

EXPLANATIO

magnam uim hostium meorum ulcisceris. Sic interpretatur hunc locum Chimis Hebraeus explanator.

Fugas meas] Tu Domine (inquit) optime nosti, quam saepe coactus sim fugere impetum hostium meorum, lacrymas, quæ quotidie fluunt ex oculis meis, repone queso in utrem tuum, ut uideas, quam ille sint abundantes, immo uero in libro prouidentie tuæ scriptæ sunt & lacrymæ, & fugæ meæ, & omnes iniuriæ, quas innocens perfero. Nimirum efficacissima est consolatio in rebus aduersis, cum uir pius cogitat, nihil sibi euenire posse, quod Deus non animaduertat, quem sibi patrem esse non dubitat.

Tunc conuertentur] Videtur certum tempus significare, quo tempore intelligebat aduersarios suos opprimendos esse.

In me sunt] In mea (inquit) memoria sunt uota, quæ tibi nuncupauì, eaq. religiose persoluam quæ uero sint ea uota, ipsemet declarat subiungens, reddam laudationes tibi.

Quoniam eripuisti] Gratias inquam immortales agam tibi, propterea quod me ex maximis periculis eripuisti, ut in lumine uiuentium, idest uitam, & salutem retinens ambulem coram te, hoc est uirtutem, & pietatem colam, atque ita me gerã, tamquam omnibus meis cogitationibus, & uerbis, & actionibus intersis. Sed hæc gratiarum actio pertinet ad omnes pios, quorum animos, & pedes liberat Deus, alteros a morte sempiterna, alteros a lapsu, ut ui spiritus corroborati, atque eo lumine, quo calites

in

*in perpetuum fruuntur, illustrati, sine graui aliqua
offensione hoc difficile uiuendi curriculum conficiant,
Deum semper ante oculos habentes, ut nihil animo
agitare, nihil aut loqui, aut gerere possint, quin illum
presentem adesse persuasum habeant.*

ARGVMENTVM PSAL. LVII.

*Gratias agit Deo, cuius misericordia e maximo
periculo euaserat.*

*Victori, ne perdas David Michtan, quando fu-
git a facie Saul in speluncam, Psal. LVII.*

ISERERE mei Deus, miserere mei,
quoniam in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum spe-
rabo, donec transeat iniquitas.

Clamabo ad Deum altissimum, ad Deum,
qui perficit mihi.

Mittet de cælo, & liberabit me, dabit in
opprobrium conculcantes me.

Mittet Deus misericordiam suam, & ueri-
tatem suam, anima mea in medio leonum est,
iaceo inter ardentes,

Inter filios hominum, quorū dentes sunt lan-
cæ, & sagittæ, & lingua eorū gladius acutus.

Exaltare super cælos Deus, super omnem
terram gloria tua.

℣ Laqueum

EXPLANATIO.

Laqueum parauerunt pedibus meis, incur-
uauit ille animam meam.

Foderunt ante faciem meam foueam, & ip-
si inciderunt in eam.

Paratum cor meum Deus, paratum cor me-
um cantabo, & psalmum dicam.

Exurge gloria mea, exurge psalterium, &
cithara, auroram excitabo.

Confitebor tibi in populis Domine, & psal-
mum dicam tibi in gentibus:

Quoniam magnificata est usque ad cælos mi-
sericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua.

Exaltare super cælos Deus, & super omnem
terram gloria tua.

EXPLANATIO.

Quando fugit a Saule] *Hæc historia scripta
est in libro primo Regum. quod uero in eodem titu-
lo dicitur, ne perdas, Hebræi putant, id significare,
quod suos ad occidendum Saulum inflammatos cohi-
buerit. nimirum cum Abisais illum dormientem in-
terficere uellet, legimus Dauidem illi dixisse, ne per-
das eum. Verum haud satis scio, an hæc interpre-
tatio conuenire possit reliquis inscriptionibus, quæ
hæc eadem uerba continent.*

Qui perficit mihi] *Omnia, quæ opto. est enim
oratio imperfecta.*

Mittet Deus] *Deus & misericors, & verax
est. misericordia facit, ut opem afflictis & laboran-
tibus*

tibus promittat, veritas facit, ut promissa persoluat.

Iaceo inter ardentes] *Odio mei.*

Exaltare super] *Idest declara vim & potestatem tuam in homines impios, & nefarios, ut omnes ad venerationem tui excitentur, & in omnes terras se dilatet gloria tua.*

Laqueum parauerunt] *Nunc exponit, auxilium sibi allatum esse, quod expectauerat.*

Incuruauit ille animam meam] *Significat his verbis magnitudinem periculi, & timoris, quo debilitabatur, animumq. demittebat, cum Saul ipsi immineret, & in eum locum ventum esset, ut ex eius manibus elabi posse non videretur.*

Et ipsi inciderunt in eam] *Machinati erant mihi periculum, in quod ipsi incurrerunt, cum incauti in manus meas incidissent.*

Paratum cor meum] *Symmachus vertit clarius ad hunc modum, stabile cor meum Deus, stabile cor meum. Nihil vero est, quod magis stabiliat, & confirmet animum in religione, ac pietatis amore, quam obseruatio diligens earum rerum, quæ res quotidie geruntur a prouidentia Dei bonis tuendis, & improbis ulciscendis.*

Excitabo auroram] *Non expectabo, dum aurora me excitet e lecto, quin potius illam ego cunctantem excitabo antelucanis horis surgens ad hymnos canendos. Simile est illud Virgilij, Aestatem increpitans feram, Zephyrosq. morantes.*

Quoniam magnificata est] *Idest omnia ple-*

R 2 na

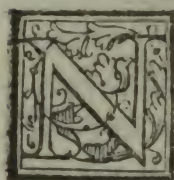

EXPLANATIO
na sunt misericordia, bonitate, & iustitia tua.

ARGUMENTVM PSAL. LVIII.

*Inuehitur in Saulem, & eius consiliarios, & as-
sectas, quos praedicat grauiſſimas poenas scelerum da-
turos.*

Victori, ne perdas David Michtan. Psal. LVIII.

VM uere o congregatio iustitiam
loquimini? recte iudicatis filij ho-
minum?

Etiam in corde iniquitates ope-
ramini in terra, iniustitias manus uestrae ap-
pendunt.

Alienati sunt peccatores a uulua, erraue-
runt ab utero, loquentes falsa.

Venenum illis secundum similitudinem ser-
pētis, sicut aspidis surdæ obturātis aures suas,

Quæ non exaudiet uocem incantantium, &
uenefici incantantis sapienter.

Deus contere dentes eorum in ore ipsorum,
molas leonum confringe Domine.

Diffuant tamquam aqua decurrens, diri-
gāt sagittas suas, sed sint, ac si cōfractæ essent.

Instar limacis colliqueſcentis dilabatur,
fiat uelut abortium mulieris, quod non uidit
solem.

Priusquam crescant spinæ uestræ in rham-
num, sicut crudū quid sic ira turbine rapiet eū.

Leta-

Lætabitur iustus cum uiderit uindictam,
pedes suos lauabit in sanguine peccatoris.

Et dicet homo, utique est fructus iusto, utique est Deus iudicans in terra.

EXPLANATIO.

Num uere o congregatio] Num (inquit)
o iudices , & consiliarij , qui Saulem ab iniuria mihi
facienda dehortari debueratis , uera , & equa con-
sulitis , aut pronuntiatis ? quin potius nihil nisi male-
ficia , & scelera cogitatis , eaq. impotenti animo per-
ficitis , pro equitate , & iustitia iniurias , & vim iu-
diciali statera appendentes .

Alienati sunt] Non est (inquit) quod mire-
mur , hos homines esse tam sceleratos , quippe qui iam
inde ab ipsis incunabulis ab alienauerunt se a Deo ,
& a recta viuendi ratione aberrauerunt .

Sicut aspidis surdæ] Comparat eos aspidi ob-
turanti aures , quoniam notebant audire monitiones
salutares .

Sed sint , ac si contractæ essent] Id est , cona-
tus eorum irriti sint .

Priusquam crescant spinæ uestræ in rha-
mnum] Verba hæc conuertit etiam Symmachus
hoc modo . Sed vocabula Hebræa sunt ambigua , &
totus versiculus mihi uidetur admodum difficilis ad
intelligendum , consideret tamen pius lector , num
ex eo elici possit sententia , quam subiiciam . quem-
admodum vis venti poma ex arboribus cruda auel-

X 3 lere

EXPLANATIO

lere solet, ita vis ira diuina ducem vestrum immatura morte de medio tollet, antequam scelera, & vitia vestra maiora fiant, & corroborentur. Est autem rhamnus spina maxima, quæ speciem arboris fere gerit.

Lætabitur iustus] Lætabitur, non quod insultet illorum calamitati, sed quod videat, gloriam Dei illustrari, & homines a maleficio deterreri, dum improbi pœnas luunt.

Pedes suos lauabit] Hyperbole est, quæ significat ingentem lætitiâ piorum. sed vulgo aliter hunc locum interpretantur, nempe homines pios supplicio impiorum fieri cautiores, & quo clarius cernunt, Deum cuique, pro eo ac quisque se gerit, aut pœnas irrogare, aut præmia persolvere, hoc enixius contendere, ut omnem impuritatem ex animo eluant.

ARGUMENTVM PSAL. LIX.

Implorat auxilium Dei contra aduersarios.

Victori. ne perdas, Michtan David, quando misit Saul, & custodiuit domum eius, ut eum interficeret, Psal. LIX.

ERIPERE me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus iniquitatem, & de uiris sanguinum salua me.

Quia

Quia ecce insidiantur animæ meæ, congregantur aduersum me.

Non propter iniquitatem meam, neque ob peccatū meum Domine, sine iniquitate (mea) illi currunt, & se instruunt.

Exurge in occursum meum, & uide, & tu Domine Deus exercituum, Deus Israel

Intende ad uisitandas omnes gentes, non miserearis omnium, qui operantur iniquitatem.

Reuertuntur ad uesperam, & fremunt ut canes, & circumeunt ciuitatem.

Ecce loquuntur in ore suo, & gladij sunt in labijs eorum, quoniam quis audit?

Tu autem Domine deridebis eos, subsanna bis omnes gentes.

Fortitudinem eius tibi reseruabo, quia tu Deus adiutor meus es, Deus meus misericordia ei us præueniet me.

Deus ostendet mihi in inimicis meis, ne occidas eos, ne forte obliuiscatur populus meus.

Disperge illos in uirtute tua, & deijce eos protector noster Domine,

Propter delictum oris eorum, & sermonem labiorum ipsorum, & comprehendantur in superbia sua.

Propter periurium, & mendacium, quod loquuntur, consume in furore, consume, & non sint.

Et sciant, quod Deus dominatur in Iacob,

Y 4 &

EXPLANATIO

& usque ad fines terræ .

Reuertuntur ad uesperam , fremunt ut canes, & circumeunt ciuitatem .

Ipsi dispergentur ad manducandum, sed dormient non saturati .

Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & exaltabo mane misericordiam tuam .

Quia factus es adiutor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ .

Fortitudo mea tibi psallam , quia Deus adiutor meus es, Deus meus misericordia mea.

EXPLANATIO.

Quando misit Saul] *Historia hac scripta est in libro primo Regum .*

Intende ad uisitandas omnes gentes] *Alio loco ostendimus , hoc verbo gentis sapenumero in litteris sanctis significari homines sceleratos , & impios . Visitatio autem improborum significat eorum supplicia , ut apud Esaïam , visitabo super orbis mala , & in Psalmo LXXXIX . Visitabo in uirga iniquitates eorum . Itaque orat , ut Deus , qui pro sua singulari lenitate diuturnam saepe nocentibus concedit impunitatem , aliquando tandem animum intendat ad iudicia exercenda , atque ad uim seueritatis sue declarandam contra importunitatem hominum perditorum .*

Reuertuntur ad uesperam] *Describit sedulitatem sicariorum , qui iussu Saulis obsidebant de nocte domum*

domum suam, & tota ciuitate insidias locabant, ne posset elabi.

Ecce loquuntur in ore suo] *Figura est, quam rhetores appellant reticentiam. hac exprimit atrocitatem uerborum, quæ iactabant ij, qui obsidebant domum suam. En (inquit) loquuntur ore suo nihil scilicet nisi cadem, & sanguinem, & immanitatem, itaque subiungit, gladij sunt in labijs eorum.*

Quoniam quis audit] *Quis (inquiunt illi) nos audit? idest, hæc nefaria loquuntur, propterea quod existimant, audire neminem, cum tamen ego, immo uero Deus audiat omnia. Symmachus sententiam exprimens non uerba, clarius uertit ad hunc modum. Gladij sunt in labijs eorum, tamquam nemo audiat.*

Tu autem Domine deridebis eos] *Tu Domine conatus istorum irritos facies, & omnium impiorum consilia franges.*

Fortitudinem eius] *Non possum ego potentie regis obsistere, itaque certamen hoc tibi reseruabo, & uiribus illius uires tuas obijciam. O fortunatum, & uere beatum illum, qui tantos progressus habet in cognitione imbecillitatis suæ, ut deposita omni temeritate, & propriarum uirium confidentia, toto animo acquiescat in præsidio misericordie Dei.*

Misericordia eius præueniet me] *Tam benignus est (inquit) Deus meus, ut sua misericordia præuenire soleat preces meas, & opem ferre, antea quam*

EXPLANATIO

quam illam implorem. Deus hac benignitate se usum aduersus pios pollicetur apud Esaiam his uerbis, *Antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus audiam.*

Ostendet mihi in inimicis meis] *Ea videlicet, quæ opto. oratio est præcisa, & imperfecta.*

Ne occidas eos] *Ne subito illos de medio tolle, ne forte hoc exemplum iustitiæ tuæ effluat e memoria populi mei, sed vagi, exules, omnium rerum egentes diu secum ferant monumenta iustitiæ tuæ, illaq. mortalibus inuiti ostendent.*

Disperge illos in uirtute tua] *Hunc versiculum, & sequentem Symmachus etiam vertit eodem modo.*

Et comprehendantur in superbia sua] *Id est, fac, arrogantia suæ laqueis irretiti poenas scelerum pendant.*

Propter periurium] *Quoniam uocabula Hebræa sunt ambigua, potest hic locus etiam hoc modo verti, & de maledictione, & tabe narrent, id est, ut quidam ex Hebræis explanant, Deus illos execretur, & tabe tam dira consumat, ut omnes ea de re tamquam portentosa loquantur.*

Ipsi dispergentur ad manducandum] *Nunc tota ciuitate discursant, quo me per insidias opprimant, at iidem isti pro hoc scelere cogentur mortuo Saule discursare querendi uictus causa, quo non inuento somnum capient fame enecti.*

Argumen-

ARGVMENTVM PSAL. LX.

Scripsit hunc psalmum Dauid, cum bellum difficillimum gereret cum Ammonitis, & Idumeis, & Syris inter se fœderatis, quæ quidem historia scripta est in secundo libro Regum, & in primo Paralip. Rogat autem Deum, ut populo calamitatibus bellorum uexato opem ferat, deinde confirmatus oraculo uictoriam de hostibus sibi pollicetur, & regni stabilitatem.

Victori, pro Lilijs pulchritudinis. Michan Dauid ad docendum, quando pugnavit aduersus Syriam Mesopotania, & aduersus Syriam Sobal, & reuersus est Ioab, & percussit Edon in ualle Salinarum XII. millia, Psal. LX.

DEVS repulisti nos, & dissipasti nos, iratus es, conuerte te ad nos.

Commouisti terram, & confregisti eam, sana contritiones eius, quia commota est.

Ostendisti populo tuo dura, potasti nos uino mortifero.

Dedisti metuentibus te signum ad extollendum propter ueritatem,

Vt liberarentur dilecti tui, saluum fac dextera tua, & exaudi me.

Deus

EXPLANATIO

Deus locutus est in sanctuario suo, exultabo, diuidam Sichem, & conuallem Succoth dimetiar,

Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei,

Iuda legifer imeus, Moab olla lotionis meæ,

Super Idumeam projiciam calciamentum meum, super me philistea iubila.

Quis deducet me in ciuitatem munitam, qui deducet me usque in Idumeam?

Non ne tu Deus, qui repulisti nos? & non egredieris Deus cum exercitibus nostris?

Da nobis auxilium de tribulatione, quia uana salus hominis.

In Deo faciemus uirtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

EXPLANATIO.

Pro Lilijs pulchritudinis] *Alij aliter hac uerba ex Hebræo uertunt, sed omnia sunt adeo obscura, ut nullam explanationem certam asserre possimus.*

Commouisti terram] *Hæc translatio significat, populum impetu bellorum uexatum esse. Simile est illud poetæ veteris, Africa terribili tremit horrida terra tumultu.*

Ostendisti populo tuo dura] *Acerbissima spectacula præbuiisti populo tuo, & mortifera pocula calamitatum nobis ministrasti.*

Dedisti

Dedisti metuentibus] *At olim (inquit) solitus eras dare cultoribus tuis vexillum, quod erigerent in prælijs, & felicissime pugnarent, idq. faciebas propter veritatem, ut scilicet, quæ promiseras illis, obseruares. Utere igitur solita misericordia, & dextera tua salutare populum tuum ab imminentibus periculis incolumem serua. Quod vero dicit, Deum dedisse vexillum populo, id significat, Hebræos olim auspicijs, & ductu Dei bella feliciter administrare consueuisse.*

Deus locutus est] *Confirmat animum oraculo, quod acceperat, fore, ut non modo regno Hebræorum potiretur, sed etiam exteras gentes sub imperiū suum subiungeret. Deus (inquit) omnia secunda mihi pollicitus est, propterea animo læto, & tranquillo ero, nam diuidam Sichem, & metiar conuallem Succoth, idest, in ditione, & potestate mea erunt agri, & opida, quæ assignata fuerant olim familie Ephraimi. sed quoniam hæc iam possidebat, videntur probandi, qui verterunt hunc locum verbis tempus præteritum significantibus ad hunc modum, Sichem iam diuisi, & metitus sum vallem Succoth.*

Meus est Galaad, & meus est Manasses]

His verbis significat partem illam terræ Judææ, quæ sita est trans fluvium Iordanem.

Et Ephraim fortitudo capitis mei] *Sic appellat tribum Ephraimi, propterea quod illa ex potentia, & militum numero præstabat ceteris tribubus.*

Iuda legifer meus] *Etiā legifer Iuda est sub imperio*

EXPLANATIO

imperio meo . Ad tribum Iudæ pertinebat regnum , & legum ferendarum potestas , propterea eum legiferum appellat imitatus Moſen , qui in Geneſi inquit , Non auferetur ſceptrum de Iuda , & legifer de medio pedum eius .

Moab olla lotionis meæ] Allegoria eſt , qua ſignificat , arrogantiam Moabitaram ad id ſeruitutis , & humilitatis eſſe perducendam , ut poſſint comparari fictilibus , in quibus pedes lauant . Idem quoque ſignificat allegoria quam ſubiungit .

Super me Philiftæa iubila] Ideſt , proſequere me fauſtis acclamationibus , utpote regem tuum , neque recuſa imperium meum .

Quis deducet ?] Quis (inquit) eas uires , & copias mihi ſuppeditet , quibus expugnare poſſim urbem illam munitiſſimam , quam tanto iam tempore obſeſſam teneo ? Ea urbs appellabatur Rabbatha .

Quis deducet me uſque in Idumæam ?] Meminit Idumææ , quoniam illa quoque eo bello domita eſt .

Nonne tu Deus] Deduces me uſque in Idumæam ? qui tam diu nos auxilio tuo ſpoliaſti , Nonne inquam tu Deus eris dux copiarum noſtrarum ?

Quia uana ſalus hominis] Salus uidelicet , qua ab hominibus expectatur .

In Deo faciemus uirtutem] Ideſt , freti auxilio Dei rempublicam fortiſſime , ac feliciter adminiſtrabimus .

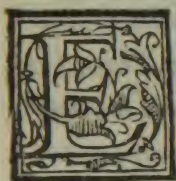
Argumen-

ARGVMENTVM PSAL. LXI.

*Implorat auxilium Dei in periculo versans, dein
de predicat, se, ac familiam suam imperio Iudeorum
potituram, & regnũ CHRISTI sempiternũ canit.*

Victori in Neginoth, David LXI.

DAVIDI Deus deprecationem me-
am, intende orationi meæ .

Ab extremo terræ ad te clama-
bo, dum anxiatur cor meum, in pe-
tram, quæ altior me est, duc me .

Quia factus es spes mea, turris fortitudinis
a facie inimici .

Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula,
protegar in uelamento alarum tuarum .

Quoniam tu Deus meus exaudisti oratio-
nes meas, dedisti hereditatem timentibus no-
men tuum .

Dies super dies regis adijcies, annos eius uf-
que in diem generationis, & generationis.

Sedebit in æternum in conspectu Dei, mi-
sericordiam & ueritatem præpara, quæ custo-
diant eum .

Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum
sæculi, ut reddam uota mea de die in diem.

Explana-

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

Ab extremo terræ] *Idest, ab extrema Iudæa, ubi exul vitam inopem, & vagam persequor.*

In petram, quæ altior] *Idest, duc me in aliquem locum tutum, ac munitum, quo ego sponte mea conscendere non possum.*

Inhabitabo in tabernaculo] *Quamquam vi deor exilio perpetuo multatus, tamen te fauente in sanctam ciuitatem reuertar, & sanctissimum templum tuum assidue venerabor. hoc autem David in primis optabat. hinc illud, Unum petij a Domino, hoc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Quod vero ait, se habitaturum in sæcula, significat, se cum sua posteritate in vrbe sancta regaturum. sunt tamen, qui existiment, hanc esse allegoriam, qua significet, Deum sibi perpetuo præsidio, salutiq. futurum. de quo genere allegoriæ explicatum est in Psal. xxvii.*

Dedisti hereditatem] *Sic appellat regnum, quod Deus sibi, ac familiæ suæ concesserat. sed etiam hereditas piorum est sempiterna bonorum celestium, possessio. Hanc vero hereditatem adire incipimus tum, cum Deus spiritum suum nobis impartitur, a quo felicissime regimur, & gubernamur, tantisq. bonis afficimur, ut in hac vita fragili, & caduca immortalium vitam, & voluptates purissimas gustare incipiamus.*

Dies super dies] *Hic aperte sempiternam vitam,*

vitam, & imperium CHRISTI canit, per familia
quē Davidis in perpetuum regnat, neque aliter hunc
versiculum interpretatur paraphrasis Chaldaea.

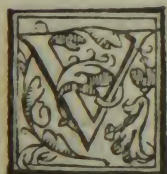
Misericordiam, & ueritatem para] Signi-
ficat, regnum CHRISTI esse regnum misericor-
die, & ueritatis, quibus custodibus non solum tuti,
sed etiam beati sumus.

Vt reddam uota mea] Idest, hymnos, & gra-
tiarum actionem: quae quidem uota p̄perpetuo red-
dere debent, quando etiam bona, quorum heredes
instituti sunt a Deo, perpetua sunt.

ARGVMENTVM PSAL. LXII.

Docet, in solo Deo spem locandam esse, & nihil
esse inanius, aut fallacius hominibus.

Victori pro Idithum, Psal. David LXII.

TIQUE ad Deum filet anima mea,
ab ipso enim salutare meum.

Vtique ipse est propugnaculum
meum, & salus mea, ipse arx mea,
non uacillabo multum.

Quousque irruitis in hominem? interfir-
mini uniuersi uos tamquam paries inclinatus,
& maceries impulsa.

Vtique propter exaltationem eius inierunt
consilium, ut expellant, diligunt mendacium,

Z ore

EXPLANATIO.

ore suo benedicunt, & corde suo maledicunt.

Verumtamen Deo file anima mea, quoniam ab ipso expectatio mea.

Vtique ipse est propugnaculum meum, & salus mea, arx mea, non uacillabo.

In Deo salutare meum, & gloria mea, robur fortitudinis meæ, & spes mea in Deo est.

Sperate in eum omni tempore o popule, effundite coram illo corda uestra, Deus spes nostra est.

Certe uani filij hominis, mendaces filij uiri, in stateras si ascendant, ipsi pariter leuiore sunt uanitate.

Nolite sperare in iniquitate, & rapina, nolite fieri uanitas: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quod potestas Deo est, & tibi Domine misericordia, & quod tu reddes unicuique iuxta opera sua.

EXPLANATIO.

Vtique ad Deum filet anima mea] *Tunc animus noster ad Deum filet, cum rebus aduersis auxilium eius patienter expectat uacuis ab omni solitudine, & angore, neque se lamentis, aut querimonijs dedens.*

Non uacillabo multum] *Animus noster natura usque coimbecillis est, ut vel leni ictu facile concutiat,*

cutiatur, & cadat: quod si fiducia, & spe ad misericordiam Dei adnitatur, vacillat ille quidem sepe ob ingentem infirmitatem, sed de gradu constantie non dimouetur.

Tamquam paries] His similibus ostendit, quam facile sit illos perditurus Deus.

Propter exaltationem eius] Insidiantur mihi coniuratione facta, propterea quod uident ad magnam nominis celebritatem & gloriam me a Deo perductum esse.

Ab ipso expectatio mea] Ex eo pendet omnis spes salutis mee.

Vtique ipse est propugnaculum meum] Qui hæc dicit ex animo, uere pius est, neque uim ullam Diaboli, vel impiorum reformidat. qui non credit Deum talem sibi esse, is a Deo alienus est, atque in hominibus spem suam ponat necesse est, id quod execrandum, ac detestabile est.

Sperate in eum] Hortatur populum, ut exemplum suum secutus omnes spes, & cogitationes suas in misericordia Dei collocet, qui solus ex omnibus seruire, solus omnibus bonis ornare, & cumulare nos potest.

Effundite coram illo corda uestra] Idest, omnes curas, & molestias uestras, atque ab eo solo auxilium expectate.

Certe uani filij hominis] Ostendit, neque ab hominum potentia metusendum esse, neque illorum opibus, & gratia nitendum. Appellat autem con-

Z 2   suetudine

EXPLANATIO

suetudine linguae Hebrae homines ignobiles, & obscuros, filios hominis, contraque uiros claros, & nobiles uocat filios uiri, & pronunciat tam hos quam illos futiles, uanos, & mendaces esse. Sed hæc sententia in homines conuenit, quatenus diuini spiritus afflatu nondum renouati sunt.

In stateras si ascendant] Est hyperbole elegantissima, qua exaggerat stultitiam, & leuitatem mortalium. si ponas (inquit) in altera libe lance inanitatem, in altera uero uniuersum genus humanum, profecto inanitas ipsa preponderabit.

Nolite sperare in iniquitate, & rapina] Monet, cauendum esse, ne tanti pecuniam æstimemus, ut cupiditate ceca illius incitati suum alteri detrahamus, atque alieno incommodo nostris commodis consulamus: ita enim ex filiis Dei filij hominis efficeremur, idest, ipsa inanitate inaniore. Eos uero, qui diuitijs sine alterius iniuria quesitis affluunt, monet, ut illis ne adiciant animum, sed perinde affecti sint, quasi nihil possideant. transit enim celerrime imago huius uitæ inanis, & adumbrata, atque hæc, quæ bona fortune nominantur, sunt caduca, fluxa, & pro nihilo putanda.

Semel locutus est Deus] Hoc loquendi modo significat, id, quod Deus dixit, ita firmum, & ratum esse, ut irritum fieri non possit. In eandem sententiam accipitur illud apud Iobum, Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit. Quid uero locutus ille sit, subiungit inquit, se duo hæc audisse,
uide-

videlicet Deum & potentia, & misericordia longe plurimum excellere, & unicuique gratiam referre pro eo ac quisque se gerit: nam bonis amplissima premia persoluit, nocentibus supplicia debita constituit. hoc ad potentiam spectat, illud ad misericordiam. sed sciendum est, interpretes recentiores ita exprimere ex Hebræo, Semel locutus est Deus, atque iterum, hoc audiui. significant autem uerba hæc, Deum saepe locutum esse ore Moysi, & ceterorum uatum ea, quæ sequuntur.

ARGVMENTVM PSAL. LXIII.

Declarat desiderium incredibile, quo tenebatur adeundi ad templum Dei, a quo longe aberat propter inimicitias Saulis. Declarat item, quantam voluptatem capiat ex contemplatione rerum diuinarum. prædicit etiam, se regno potiturum sublati inimicis.

Psalmus David, cum esset in deserto Iuda,

L X I I I.

DEVS, Deus meus ad te de summo mane uigilo.

Sitiuit te anima mea, desiderauit caro mea.

In terra deserta, sitibunda, & in aquosa, sic in sancto contemplatus sum te, ut uideam fortitudinem tuam, & gloriam tuam.

Z 3

Quo-

EXPLANATIO

Quoniam melior est misericordia, tua quam uita, labia mea laudabunt te.

Sic benedicam te in uita mea, & in nomine tuo leuabo manus meas.

Tamquam adipe, & pinguedine saturabitur anima mea, cum labijs exultationis laudabit os meum.

Certe memor fui tui super stratum meum in uigilijs meditabor in te, quia fuisti adiutor meus.

Et in uelamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te, me sustentauit dextera tua.

Ipsi uero perdere quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes uulpium erunt.

Rex uero lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui iurant per eum, quia obstruetur os loquentium iniqua.

EXPLANATIO.

Desiderauit te caro mea] *Ex hoc intelligi potest, res incommode atque aspera quam sint hominibus pijs commoda, ac salutare: siquidem caro, quæ suapte natura est spiritus aduersaria, & a colendo Deo semper detertere solet, assidujs calamitatibus fracta, & debilitata cum spiritu pacem facit, & una cum illo Deum cupide quarit, propterea quod extra ipsum non habet, ubi possit acquiescere.*

Sic

Sic in sanctuario] Idest, quamquam in hac uasta solitudine vitam ago, tamen quasi in templo tuo forem, & sacrificijs interesset, sic contempler sanctissimum numen tuum, atque oculis animi cerno fortitudinem tuam, & gloriam tuam. uidetur autem arcam foederis significare: his enim nominibus illa vulgo celebrabatur, quod Deus ex eo loco oracula edere, atque uim, & numen suum insigniter ostendere soleret. Hinc Asaphus in psalmo LXXVIII, cum dicere uellet, hanc arcam permissu Dei in potestatem hostium uenisse, dicit, illum fortitudinem suam, & suam gloriam in manus inimici tradidisse. quin etiam uxor Phineæ sacerdotis hanc calamitatem deflens in libro primo Regum ait, gloriam Domini ab Israele translata esse ad Palaestinos. licet hac, quæ diximus, uera sint, tamen cum uir sanctus ait, se perinde, quasi in templo esset, contemplari gloriam Dei, & uim eius salutare, hoc intelligit in primis, quamquam longe abest a sollemni cœtupiorum pulsus a Rege in desertas, & incultas solitudines, non tamen eam rem impedire, quo minus sua uisissima uoluptate potiatur, & pietatem suam alat potentia, & misericordia Dei contemplanda: quæ due res in maximis calamitatibus potissimum elucet, dum uir pius undique premitur, sed non opprimitur; cadens robustior surgit; in luctu, & marore gaudio triumphat; egentissimus est, & omnia possidet; quotidie in media morte versatur, & tamen viget, ac floret. quæ cum geruntur, ille bonitatem

Z 4 Dei,

EXPLANATIO

Dei, et vim eius prepotentem non cogitatione modo comprehendit, sed etiam, ut ita dicam, manibus attrectat, atque ex ea re admirabilis quedam in animo ipsius exardescit amoris magnitudo aduersus clementissimum numen: ut non male sentire uideantur, qui affirmant, Deum in rebus aduersis amabiliorem existere quam in prosperis. quod ita esse, Dauid quoque in maximis periculis versans suo testimonio comprobatur, cum subiungit, misericordiam Dei vita ipsa optabiliorem esse. quae uerba ex animo dicere non potest, nisi expertus: experiundum autem est potissimum in ipsa calamitate.

Tamquam adipe] Significat contemplationem diuinæ bonitatis esse salutarem, & delicatissimum pastum animorum.

Rex uero] De se loquitur, quem Deus Regem constituerat.

Omnes qui iurant] Solebant Hebræi iurare per salutem regis: Saule autem incolumi capitale crimen erat per salutem Dauidis iurare. Ita Græci. Alij uero existimant, his uerbis pios significari, qui uerum Deum, non falsos & commentitios ad iusiurandum adhibere solent.

ARGUMENTVM PSAL. LXIII.

Inuehitur in aduersarios suos, homines maledicos, & insidiosos, quos prædicit scelerum pœnas persoluturos

Victori

Victori, psalmus David LXIII.

DXAVDI Deus orationem meam,
cum deprecor, a timore inimici eri
pe animam meam.

Protege me a consilio malignan
tium, a multitudine operantium iniquitatem:

Quia exacuerunt ut gladium linguas suas,
tetenderunt sagittam suam uerbum amarum,
ut sagittent in occultis immaculatum.

Subito sagittabunt eum, & non timebunt,
firmauerunt sibi sermonem nequam.

Narrauerunt, ut absconderent laqueos, di
xerunt, quis uidebit eos?

Scrutati sunt iniquitates, perfecerunt ea,
quæ scrutati sunt,

Etiam intimum cuiusque, & cor profun
dum, & sagittabit eos Deus

Sagitta repentina, extabunt plagæ eorum,
& impingere se ipsos lingua facient.

Commouebuntur omnes respicientes eos,
& timebit omnis homo.

Et annuntiabunt opera Dei, & facta eius
intelligent.

Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in
eo, & gloriabuntur omnes recti corde.

Explicatio

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

Tetenderunt sagittam] *Comparat eorum uerba sagittis.*

Firmauerunt sibi sermonem nequam] *Idest, decreuerunt omnino nefarium facinus facere, de quo inter se consultarunt.*

Scrutati sunt iniquitates] *Idest, uestigant uarias nocendi uias, & artes.*

Etiam intimum cuiusque, & cor profundum] *Etiam intimos animorum sensus scrutantur, adeo sunt callidi, & malitiosi.*

Et impingere se ipsos] *Idest, perniciem ipsi sibi petulantissima lingua comparabunt.*

Com mouebuntur omnes] *Prædicat, Deum ea exempla editurum in suos aduersarios, ut ceteros omnes a maleficio sit deterriturus.*

Et facta eius intelligent] *Intelliget inquam, hæc non casu, & fortuito euenire, neque consilio, atque opera hominum geri, sed prouidentiam Dei esse, quæ afflictis, & uiolenter oppressis auxilium ferat, atque homines importunos, & nefarios, perinde ut meretur eorum improbitas, ulciscatur. qui uero hæc sibi persuasit, a pietate alienus esse non potest.*

Lætabitur iustus] *Homines pijs hæc, quæ dicta sunt, considerantes, lætitia exultabunt, & spem suam, quam in Deo repositam habent, summopere confirmabunt, & gloriabuntur de tutela ipsius omnes recti corde,*

corde, idest, quicumque animo puro, & simplici
iustitiam, & pietatem colunt.

ARGVMENTVM PSAL. LXV.

Gentem Hebream, quæ apud Babylonios exula-
bat, inducit loquentem, & reditum suum ab exilio,
tum etiam omnium gentium conuersionem ad uerum
Dei cultum uaticinantem.

Victori Psalmus & canticum David LXV.

De manet hymnus Deus in Sion, &
tibi reddetur uotum,

Qui exaudis orationem, ad te
omnis caro ueniet.

Verba iniquitatum præualuerunt super nos,
& impietatibus nostris tu propitiaberis.

Beatus quem elegisti, & assumpsisti, habita-
bit in atrijs tuis,

Replebitur bonis domus tuæ, & sancti tem-
pli tui, mirabilia in iustitia

Annues nobis Deus saluator noster, spes
omnium finium terræ, & maris longinqui.

Stabiliens montes in uirtute tua, accinctus
potentia, compescens fremitum maris, sonum
fluctuum eius,

Et tumultum populorum, & timebunt qui
habitant in extremis a signis tuis, egressus ma-
rutini,

EXPLANATIO

tutini, & uesperæ laudantes facies.

Visitasti terram, & irrigasti eam, plurimum locupletasti eam.

Flumen Dei repletum est aquis, paras frumentum illis, quoniam ita præparas eam.

Sulcos eius inebria, demitte (pluuiam) in liras eius, imbris liquefac eam, germini eius benedic.

Coronabis annum benignitate tua, & uestigia tua stillabunt pinguedinem,

Stillabunt in habitacula deserti, & exultatione colles accingentur,

Vestientur gregibus campi, & ualles operientur frumento, iubilabunt, atque hymnum dicent.

EXPLANATIO.

Te manet hymnus Deus in Sion] Nullo enim loco præterquã Hierosolymis fas erat templum edificare, aut sacrificium facere. sed hic locus Ecclesiam CHRISTI significabat, extra quam neque Deus rite coli, neque ullum votum reddi potest, quod ipsi gratum, acceptumq. sit.

Qui exaudis] Quoniam te benignissimum præbes supplicibus tuis, omnes mortales relicta superstitione ad te confugient. id autem perfectum est, postea quam filius Dei humanum corpus assumpsit.

Verba iniquitatũ præualuerunt super nos] Magna certe peccata commiseramus, & ob eam causam

causam in has calamitates incidimus, sed tu pro tua
 incredibili misericordia nobis omnia delicta condo-
 nabis, et populum tuum ab exilio reduces in patriam.
 Verbum apud Hebræos pro re ipsa usurpari, sæpe
 iam dictum est.

Beatus quem elegisti] O fortunatam gentem
 Hebræam, quam ex omnibus nationibus selegisti,
 tuamq. appellari voluisti. Nos certe domum reuer-
 temur, & in atrijs sanctissimi templi tui maximam
 vitæ partem consumemus: sed in primis beati, quos
 Deus iam inde ab ipsa æternitate elegit ex innume-
 rabili mortaliū multitudiue, & sibi filios adopta-
 uit. scilicet illos in caelesti, & sempiterna domo Dei
 talia, & tanta bona manent, ut ea neque aspectu
 oculorum comprehendi, neque auribus percipi, ne-
 que ulla cogitatione queant adumbrari. quin etiam
 ipsa piorum ecclesia adhuc in terris manens Dei do-
 mus est, & illa quidem bonis præstantissimis refer-
 ta, qualis est uera, germanaq. iustitia, tranquill-
 itas conscientie, letitia sancta, spes certa vitæ sempi-
 ternæ, & cetera dona, & fructus Spiritus sancti,
 quorum sæpe mentionem facit diuus Paulus in suis
 epistolis.

Mirabilia in iustitia annues nobis] Signifi-
 care uidetur ea, quæ gesturus erat Deus pro salute,
 & incolumitate gentis suæ: de quibus rebus gestis e-
 tiam meminit in psalmo sequenti. Sed in primis ad-
 mirabilia sunt ea, quæ Deus ijs concedit, quos suæ
 iustitiæ participes facit, atque in domum suam reci-
 pit,

pit, quæ est ecclesia CHRISTI.

Stabiles montes] *Hæ sunt allegoriæ, quibus elegantissime describit providentiā Dei, ex qua pendet omnis auctoritas, & potestas principum, & tranquillitas pacis, sed ego facile crediderim, has omnes esse vaticinationes ad mysteria CHRISTI pertinentes. Hæc si ita sint, montes significabunt Apostolorum inuictam animi magnitudinem, & constantiam in euangelio diuulgando, sonitum uero maris, & tumultum populorum intelligemus esse coniurationem contra ipsos a cunctis nationibus factam, quæ tandem magnitudine prodigiorum commota, & diuino spiritu afflata depositis odijs religioni sanctæ adhaeserunt. Hæc profecto satis aperte significare uidetur uersiculus sequens, cum enim vir sanctus ait, Egressus matutini, & uespera laudantes facies, hoc intelligit, omnes nationes verum Deum pie, sancteq. ueneraturas, id quod Apostolorum opera, & studio perfectū est, quibus hoc præstantissimū munus a Deo assignatum erat. cum autem partes orientis, & occidentis dicere uellet, dixit egressus aurora, & uespera, quod ex altera parte dies, ex altera nox oriatur.*

Visitasti terram] *Predicat benignitatem Dei, qui res ad victum, & cultum necessarias large, & proluce suppeditet mortalibus. Sed Origenes, & Eusebius Cæsariensis, hæc omnia de terra Iudæa scripta esse, confirmant, quam Deus post reditum Hebræorum ex Babylone uberrimam, maximeq. fecundā reddiderit, ut una cum libertate recuperata omnium*

minum

mnium rerum copia abundarent.

Flumen Dei] Sic appellat Iordanem, ut sentit Origenes, & Eusebius Casariensis, quamquam sic vocare potest omnia flumina terræ Iudææ, quæ Deo consecrata erat.

Quoniam ita præparas eam] Idest, quando terram ita irrigas, & fertilem reddis.

Coronabis annum] Idest, omni genere frugū illum ornabis, & quacumque incedes, fertilitatem in agros instillabunt pedes tui. Simile est illud Virgilij, Implentur vallesq. caue, saltusq. profundi, & quacumque Deus circum caput egit honestum. Sed non nulli sic vertunt ex Hebræo, & uehicularum tua stillabunt pinguedinem. Vocat autem nubes uehicula Dei, ut etiam in psalmo CIIII.

Exultatione colles accingentur] Idest, gaudebunt omnium fructum copia exornati. sed ut ceteras partes huius hymni, ita extremam hanc ego arbitror mysterijs CHRISTI aptissime conuenire, siquidem terræ fecunditas, quam uates sanctissimus tam eleganter, & copiose describit, significat ubertatem uirtutum omnium, quibus humanum genus abundauit, posteaquam misericordie parens unigenam filium suum e celo demisit in terras, illasq. imbribus, & salutaris flumine sui spiritus irrigauit, optatissimo tempore euangelij, quod tēpus etiam CHRISTVS apud Esaiam annum diuine benignitatis appellat. Tunc animi mortalium, qui steriles, incultiq. squalebant, accepto semine euangelij redditi sunt uberri
mi,

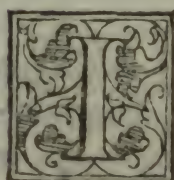
EXPLANATIO

*mi, maximeq. feraces, & pulcherrimos pietatis fru-
ctus ediderunt, tunc maxima luporum uis in oues
commutata est, seq. IESV CHRISTO custodien-
dam, & pascendam credidit, tunc omnia plausu,
gratulatione, & laudibus Dei personarunt.*

ARGVMENTVM PSAL. LXVI.

*Inducit etiam hoc hymno gentem Hebraeam lo-
quentem, & gratulantem, se longa illa seruitute Ba-
bylonica liberatam esse.*

Victori Canticum Psalmi LXVI.

VBI LATE Deo omnis terra, psal-
mum dicite gloriæ nominis eius,
date gloriam laudi eius.

Dicite Deo, quam terribilia sunt
opera tua Domine, in multitudine uirtutis
tuæ mentientur tibi inimici tui.

Omnis terra adoret te, & psallat tibi, psal-
mum dicat nomini tuo,

Venite, & uidete opera Dei, terribilis in
consilijs super filios hominum,

Qui conuertit mare in aridam, in flumine
transierunt pede, ibi lætati sumus in ipso.

Qui dominatur in uirtute sua in æternum,
oculi eius super gentes respiciunt, rebelles ne
exaltentur in semet ipsis

Benedicite

Benedicite gentes Deum nostrum, & audiam facite uocem laudis eius,

Qui posuit animam nostram ad uitam, & non dedit in commotionem pedes nostros.

Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.

Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationem in lumbis nostris, imposuisti homines super capita nostra.

Transiuius per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.

Introibo in domum tuam in holocaustis, reddam tibi uota mea, quæ distinxerunt labia mea.

Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis.

Venite, audite, & narrabo uobis omnes, qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.

Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui sub lingua mea.

Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.

Certe exaudiuit Deus, & attendit uoci deprecationis meæ.

Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam a me.

EXPLANATIO.

In multitudine uirtutis] *Hunc versiculum*
AA *inter-*

EXPLANATIO

interpretati sumus in explanatione Psalmi XVIII.

Venite, & uidete] Hortantur uniuersos mortales ad consideranda mirabilia facinora, quæ Deus effecit pro salute, ac incolumitate gentis Hebrææ, altius autem repetunt usque a rebus gestis ductu, & imperio Moysis. Nimirum harum rerum consideratio diligens, & cum fide coniuncta, incredibile dictu est, quantum animos excitet ad cultum, & uenerationem Dei, hic enim effigiem diuinæ benignitatis in pios, & seueritatis in improbos, tamquam in tabula, pulcherrime expressam, & politam cernimus.

Rebélles ne exaltentur] Quia deficiunt a Deo, eiusq. imperium repudiant, ne animos in altum tollant, tamquam id impune sint laturo, quamuis ad tempus florere videantur.

Benedicite gentes Deum nostrum] Hortantur non solum Hebræos, sed etiam ceteras nationes ad canendas laudes veri Dei, atque illis narrant beneficia sibi ab ipso tributa, in quo affectum exprimunt animi grati, & piy, qui nihil æque cupit, atque misericordiam, & bonitatem Dei uniuersis mortalibus notissimam esse, ut unus omnium in colendo, & uenerando illo consensus existat.

Et non dedit in commotionem] Id est, nos in maximis periculis, & calamitatibus saluos, & incolumes conseruauit, neque passus est, animos nostros a pietate deficere.

Ignem nos examinasti sicut examinatur argentum] Exemplo suo docent, quid homines pietatis

tatis amantes de suis calamitatibus sentire debeant, nempe hoc, illas sibi consilio, & numine diuino accidere, ut quemadmodum aurum, atque argentum igne purgatur, ita illorum animi puriores fiant rebus aduersis, his enim rebus tamquā facibus & amor nostri, rerumq. fragilium, & caducarum exurit, & studia pietatis, ac innocentia mirabiliter accēduntur. At impiorum, quos Deus eterna morte multare constituit, longe dissimilis est ratio, non enim istorum labes, & vitia excoquit erumna, sed auget potius, & cumulat, illaq. crescente simul animorum crescit impietas. sic uno, eodemq. igne lutum durescere videmus, ceramq. liquefcere.

Posuisti tribulationem in lumbis nostris] Cathenas significat, ut paraphrasis Chaldaea interpretatur.

Et exaltaui sub lingua mea] Idest, ipsum laudibus extuli. Monet autem exemplo suo, laudationem bonitatis diuinae cum ipsius inuocatione coniungendam esse, ea enim res mirandum in modum fiduciam corroborat, atque animum inuocantis ad spem erigit impetrandi omnia, quae postulat, eaq. spes minime fallit, animus enim sic affectus nullam a Deo accipere repulsam potest. Haec omnia uno versiculo complexus est David in psalmo xviII, cum ait, laudans inuocaui Dominum, et ab inimicis meis saluus fui.

Iniquitatem si aspexi] Quando (inquit) Deum precabar, si quod ioculus animo conceptum
AA 2 habuissem,

EXPLANATIO

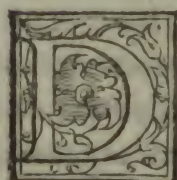
habuissem, profecto illum non exorasset, neque id mirum, ut enim Deum exores, necesse est ipsum confidenter ores, quod efficere non potes, si tibi alicuius sceleris, aut flagitij conscius sis.

Qui non amouit orationem meam] Idest, qui non repudiavit meas preces, sed misericordiam adhibuit in calamitate mea.

ARGVMENTVM PSAL. LXVII.

Orat Deum, ut Hebraeis, & ceteris gentibus salutem, & cognitionem sui impertiatur, idq. illum effecturum, praedicat.

Victori in Neginoth. Psalmus, & Canticum.
Psalmus LXVII.

DEUS misereatur nostri, & benedicat nobis, illuminet uultum suum super nos,

Vt cognoscatur in terra uia tua, in omnibus gentibus salutare tuum.

Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes.

Latentur, & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.

Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dabit fructū suū.

Benedi-

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eū omnes fines terræ.

Hic hymnus maxime insignis est, propterea quod magna breuitate maxima mysteria complectitur. itaque mihi visum est faciendum, ut ipsum totum ea interpretandi ratione explanarem, quam Græci paraphrasim vocant.

Deus misereatur nostri, & benigne faciat nobis, respiciat ille placidis oculis calamitates nostras, & splendidissima luce sui vultus omnium errorum tenebras pellat ex animis. Misericordiæ parens mitte de celo unigenam filium tuum, ut nota fiat omnibus in terris via, quæ ducit ad sempiternam domum tuam: fac, vniuersæ gentes cognoscant, & venerentur CHRISTVM tuum, per quem miseris mortalibus salutem, & beatam vitam donare promissisti. Immortales tibi gratias agant populi omnes, omnes populi sanctissimo numini tuo perpetuos hymnos canant, letentur, & gaudio exultent vniuersæ gentes, quoniam preces miserorum benignus exaudis. Tu Domine populos omnes tuo salutari spiritu amantissime gubernabis, tu nationes uage disiectas, & turbulentis erroribus implicitas ad veritatis viam reuocabis, tu filium tuum mortalibus ad vitam sempiternam ducem fidissimum dabis. Immortales tibi gratias agant populi omnes, omnes populi sanctissimo numini tuo perpetuos hymnos canant. scilicet tempus

AA 3 ueniet,

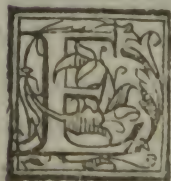
EXPLANATIO

veniet, cum terra, quæ multa sæcula sterilis, incul-
taq. manserat, cælestes agricolas habebit, & susce-
pto semine euangelij sæcundissima fiet, pulcherri-
mosq. omnium virtutum fructus feret. Deus pater
benigne faciat nobis filium mittens, Deus filius be-
nigne faciat nobis patrem reconcilians, Deus Spi-
ritus sanctus benigne faciat nobis patrem filiumq. de-
monstrans. Vtinam & Patrem, & Filium, & Spi-
ritum sanctum, unum Deum indiuidue partitum,
diuidueq. coniunctum omnes terrarum fines pie, san-
cteq. uenerentur, & colant.

ARGUMENTVM PSAL. LXVIII.

Videtur hunc pulcherrimum hymnum cecinisse,
cum Syras, & Idumæos, & Ammonitas bello supe-
rasset. Inducit autem populum prædicantem verbis
magnificentissimis potentiam Dei, & benignitatem
eius erga se.

Victori, David Psalmus Cantici LXVIII.

XVRGAT Deus, & dissipentur i-
nimici eius, & fugiant, qui oderunt
eum, a facie eius.

Sicut dispellitur fumus, ita di-
spellat eos. sicut fluit cera a facie ignis, sic pe-
reant peccatores a facie Dei.

Et iusti lætentur, & exultent in conspectu
Dei, & delectentur in lætitia.

Can-

Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius,
extollite eum supremo cælo insidentem, Iah
nomen illi.

Exultate in conspectu eius patris orphano-
rum, & iudicis uiduarum.

Deus in loco sancto suo, Deus qui inhabita
re facit solitarios in familia.

Qui educit uinctos in compedibus, rebel-
les autem habitabunt terram uastam.

Deus cum egredereris in conspectu populi
tui, cum pertransires in deserto,

Terra mota est, etiam cæli distillauerunt a
facie Dei, ipse Sinai a facie Dei, Dei Israelis.

Pluuiam uoluntariam eleuasti Deus super
hereditatem tuam, & eam laborantē recreasti.

Animalia tua habitabunt in ea, parasti in bo-
nitate tua pauperi Deus.

Dominus dedit sermonem laudatricibus e-
xercitus magni.

Reges exercituum fugerunt, fugerunt, &
familia domus diuisit spolia.

Si dormiatis inter ollas, pennæ columbæ de
argentatæ, & alæ eius in pallore auri.

Cum dispergeret omnipotens reges pro-
pter eam, dealbatur ueluti nix in Zalmon.

Mons Dei, mons Basan,

Mons excelsus, mons Basan, ut quid exili-
tis montes excelsi

Aduersus montem, in quo beneplacitum

AA 4 est

EXPLANATIO

est Deo habitare? etenim Dominus habitabit
in æternum,

Currus Dei uiginti millia, multa millia an-
gelorum, Dominus in eis (sicut) in Sin a, in san-
ctuario.

Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem,
accepisti dona in hominibus,

Et etiam rebelles, propterea quod inhabi-
tat Dominus Deus.

Benedictus Dominus quotidie, oneret nos
beneficijs suis Deus salutarium nostrorum.

Deus noster Deus saluos faciendi, & Dei
Domini est exitus mortis.

Vtique Deus confregit capita inimicorum
suorum, uerticem capilli perambulantis in de-
lictis suis.

Dixit Dominus, ex Basan reducam, redu-
cam de profundis maris.

Vt intingatur pes tuus in sanguine, lingua
canum tuorum ab inimicis, ab ipso,

Viderunt incessus tuos Deus, incessus Dei
mei, regis mei, qui est in sanctuario.

Præcedunt cantores, sequuntur psallentes
in medio iuuenularum tympanistiarum.

In ecclesijs benedicite Deo Domino de fon-
te Israel.

Ibi ex Benjamin paruulo dominans eis,
Principes Iuda in uestibus suis acu pictis,
principes Zabulon, & principes Neptalim.

Man-

Mandauit Deus tuus fortitudinem tuam ,
cōfirma hoc Deus , quod operatus es in nobis
Propter templum tuum in Hierusalem . tibi
offerent reges munera .

Increpa turbam lanceis armatam , congre-
gationem taurorum inter uitulos populorū ,
ut supplex ueniat cum fragmentis argenti .

Dissipa gentes , quæ bella uolunt , uenient
optimates ex Aegypto , Aethiopia festinabit
porrigere manus suas Deo .

Regna terræ cātate Deo , psallite Domino .

Psallite Deo insidēti cælis cælōrū ab initio .

Ecce dabit uoci suæ uocem fortitudinis ,
date fortitudinem Deo . super Israel magnifi-
centia eius , & uirtus eius in nubibus .

Terribilis Deus in sanctuarijs suis , Deus Is-
rael ipse dabit uirtutem , & fortitudinem ple-
bi suæ , benedictus Deus .

EXPLANATIO.

Exurgat] *Forma huius vocis , & earum , quæ
proxime sequuntur , in versiculis Hebraeis tempus fu-
turum indicat . diximus autem alio loco , Dauidem
sepenumero præsentia uerbis tempus futurum signifi-
cantibus exprimere , id quod perspicuum esse potest
uel ex illo versiculo Psalmi xxxvi. Homines &
iumenta saluabis Domine . Hoc cum ita sit , mihi
maxime probandi uidentur , qui verterunt ex He-
braeo ad hunc modum , Exurgit Deus , & dissipantur
inimici*

EXPLANATIO

inimici eius, & fugiunt, qui oderunt eum, a facie eius, & quæ sequuntur, eodem modo. Hæ sententiæ sic expressæ longe plus ponderis, & dignitatis habent, & magis conueniunt tum argumento hymni, quo victoria iam adepta celebratur, tum ipsius hymni proœmio, in quo locus communis de prouidentia Dei copiose, & splendide tractatur, ut populus intelligat, quicquid domi, militiæq. feliciter administratur, tribuendum esse misericordiæ diuinæ. itaque horum uersiculorum hæc est sententia, Deum res humanas non negligere, sed piorum, impiorumq. habere rationem, atque alteros letitia, & voluptate, alteros pœnis grauiissimis afficere.

Iah nomen illi] Hebræi dicunt, hoc nomen Deo impositum esse ad significandam illius vim, omnium rerum creatricem.

Exultate in conspectu] Predicauerat potentiam Dei improbos euertentem, nunc prædicat eius benignitatem bonos maximis beneficijs afficientem.

Deus in loco] Deus in summo quidem celo habitat, curat tamen humilia, & res humanas pro infinita bonitate sua administrat.

Deus qui inhabitare] Deus (inquit) facit, ut qui soli, & sine liberis uitam debebant, habeant domum familia florentem.

Rebelles autem habitabunt] Impij, & contemptores Dei tandem pœnas luunt, atque incolunt loca vasta, & sterilia, at pij ducuntur a Deo ex locis desertis ad terras fertiles, & amœnas. Huius rei exemplum

exemplum præclarissimum ponit vir sanctus, cum subiungit, Deus cum egredereris &c. Sed fac, impios, & contemptores Dei uel in florentissimis urbibus, atque in maxima rerum omnium affluentia vitam perducere ad extremam senectutem, tamen hæc sententia verissima est, ut enim vir pius, quocumque loco atatem agat, in celo est, sic impius ubique miser est, & tamquam relegatus in uasam, & desertissimam solitudinem, quæ ipsi omnem uitæ huius fructum auferat.

Etiam cæli distillauerunt] Etiam (inquit) celum ipsum imbris, & tempestatibus præsentiam Dei testatum est, & ipse mons Sina tremefactus est. Hæc eadem memorant Delbora, & Baracus in hymno, quæ Deo cecinerunt casis ad internecionem Cananeorum copijs. Domine (inquiunt) cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, celiq., ac nubes distillauerunt aquis, Montes fluxerunt a facie Domini, & Sinai a facie Domini Dei Israel.

Pluuiam uoluntariam] Sic appellat pluuiam tempestiuam, & qualem homines optarent, sed possumus etiam uertere ex Hebræo, pluuiam copiosam. Hereditatem uero Dei uocat, uel terram ipsam Iudæam, uel potius gentem ipsam Hebræam, quam Deus tamquam agrum hereditarium excolendum susceperat, & cum sterilis esset, & omnium bonorum egens, salutaribus, & fecundis imbris misericordie suæ irrigauit, & fertilem, & bonis omnibus abundan-

EXPLANATIO

abundantem reddidit.

Animalia tua] *Sic appellat homines pios, & veri Dei cultores.*

Dominus dedit sermonem] *Huc usque pertinet proœmium hymni, nunc celebrat populus victoriam Davidis, Deus (inquit) suppeditavit materiam carminis mulieribus, quæ solent victorias Ducum choris, & cantibus celebrare. Huius consuetudinis mentio fit in libris Regum, in quibus scriptum est, Mulieres Sauli redeunti e bello obviam processisse cantantes, Saul occidit mille, David decem millia.*

Si dormiatis inter ollas] *Sape iam diximus, linguam Hebræam admodum concisam esse, & orationibus imperfectis abundare: cuiusmodi est versiculus iste, qui hanc sententiam continet: si tam atrii, & sordidi sitis, quam ij, qui iacent inter ollas fuliginosas, polliceor tamen, vos in posterum fore tam nitidos, & candidos, ut alis columbæ argenteis, & instar auri fulgentibus vos comparare possitis, idest, sic habetote, vos deposito luctu, & merore omni post hac letos, & fortunatos fore. ut enim color ater luctum, & calamitatem, sic albus letitiam, & res secundas significat.*

Cum contereret omnipotens] *Hec est altera allegoria similis superiori. Cum (inquit) Deus copias Regum aduersariorum caderet, ac profligaret, hereditas ipsius, quæ antea nigra, & meroris plena erat, candida tamquam nix effecta est, & do-*
lorem

lorem cantu, & letitia commutauit. Sic explanat hunc locum Abrahamus Esdra. Est autem Zalmom Iudæ mons, quem aiunt fere perpetuis niuibus albere.

Mons Dei, mons Basan] Laudabat urbem Hierosolyma, quam appellat montem Basanem, id est, fertilem, & pinguem, nam Basan regio est uber rima.

Vt quid exilitis] Quid (inquit) o Reges bella infertis ciuitati, quam Deus carissimam habet, & sua præsentia tuetur?

Currus Dei] Non desunt nobis currus celestes, non desunt acies ipsorum calitum, inter quas incedit Deus præsentiam suam nobis exhibens, ut eam olim in monte Sina exhibuit, & in sacrario suo sancto etiam nunc exhibere solet.

Ascendisti in altum] Populus his uerbis appellat Dauidem, qui hostium mœnia expugnauerat, & rebelles nationes bello domuerat, & ab ijs præstantissima dona acceperat. Hæc autem victoria illi contigit, propterea quod Deus est custos Hebrææ gentis, & in eorum ciuitate domicilium habet. Sed hæc Dauidis victoria CHRISTI victoriam significabat, qui de peccato, & morte, & Diabolo triumphauit, ac rebelles nationes imperio suo subiecit, propterea diuus Paulus in Epistola ad Ephesios scripta hunc versiculum ad ipsum refert.

Et Dei Domini est exitus mortis] Id est, Deus est, qui misericordia sua facit, ut homines
exant

EXPLANATIO

exeant e ianua mortis, & grauissimis periculis liberentur.

Verticem capilli] Idest, confregit caput capillatum eius, qui peruerferabat in peccatis. uidetur autem designare Ducem hostium, vel usus est numero singulari pro numero multitudinis.

Dixit Dominus ex Basan] Cum ad bellum proficisceremur, promisit Dominus, nos tali victoria potituros, qualem olim reportauimus ex Basane, ubi regem, cui nomen erat Og, cum tota gente deleuimus, qualem item adepti fuimus, cum mare rubrum pedibus transmitteremus, depresso Pharaone cum innumerabili exercitu. sic denique dixit Dominus, cadam, & trucidabo hostes tuos o gens mea, ut pedes laues sanguine illorum, & canes tui eodem ipso cruore saturentur. quod autem addit, ab ipso, significare uidetur, linguam canum etiam sanguine ipsius ducis hostium tingendam esse.

Viderunt incessus tuos Deus] Senserunt hostes vim, & potentiam tuam, ac pane oculis viderunt te pro nobis propugnantem, & suas vires, opesq. frangentem.

Præcedunt cantores] Describit pompam, & triumphum populi victoris.

In Ecclesijs benedicite] Hæc sunt verba cantorum, quibus hortantur populum ad hymnos canendos. In cætu, & conueniu (inquiunt) sancto dicite hymnos Deo vos, qui prognati estis ex Iacobo, & ex semine eius tamquam e fonte manatis. Hæc eadem
orationis

orationis exornatione usus est Esaias, cum ait, *Audi te domus Iacob, qui vocamini nomine Israel, & de aquis Iudæ existis.*

Ex Benjamin] *Recenset principes tribuum, qui interfuerunt triumpho. Aderant (inquit) ex tribu Beniamini ij, qui præsunt ei familia. appellat autem eam tribum paruulam ob paucitatem hominum, quippe quæ pene funditus deleta fuerat ob scelus Gabaonitarum.*

In uestibus suis acu pictis] *Diuus Hieronymus uertit, in purpura sua, sed eadem est sententia. Nonnulli ex recentioribus uertunt hoc modo, principes Iuda lapis eorum, idest uis & robur.*

Mandauit Deus tuus] *Deus (inquiunt) o Israel suppeditauit tibi robur, quo hostes superasti.*

Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis propter templum tuum in Hierusalem] *Sic etiam uertit ex Hebræo hunc locū Symmachus. perge (inquiunt) nos tueri, & tuis præstantissimis beneficijs ornare propter sanctissimum templum tuum, quod est Hierosolymis, hinc enim religio, & purissimus cultus numinis tui propagabitur, & reges externi magnificentissima dona tibi afferent.*

Congregationem taurorum inter uitulos populorum] *Tauros appellare uidetur eos, qui opibus, & potentia excellebant inter hostium principes, & duces, quos uitulos populorum uocat. De hac orationis exornatione dictum est in explanatione psalmi XXXII.*

Venient

EXPLANATIO

Venient legati] Prædicit, omnes nationes cultum, & cognitionem veri Dei esse accepturas.

Ecce dabit uoci suæ uocem uirtutis] Alij existimant hanc sententiam generalem esse, ut sensus sit, Deum tribuere verbis suis vim, & pondus, ut uoci eius illico omnia obediant. Hoc si uia sit, positum est hoc loco, ut etiam multis alijs, uerbum futuri temporis pro uerbo temporis instantis. Alij hanc uocem interpretantur esse uocem euangelij, quam uaticinetur summam vim habituram ad mouendos animos mortalium. Hæc sententia satis apte huic loco conuenire uidetur, in quo uates sanctus prædicit, omnes nationes relictis falsis Dijs religioni sanctæ adhesuras. hoc autem uerbum euangelij perfectum esse, nemo est qui nesciat. quam vim nisi Deus illi tribuisset, inanis sine dubio fuisset omnis Apostolorum labor.

Date fortitudinem Deo] Id est, agnoscite, & predicate, omnem vim, robur, atque efficacitatem ita Dei propriam esse, ut omnia, quæcumque in uniuersa rerum natura uigent, ac pollent, illico in nihilum interitura sint, nisi continenter illis ex augustissimo ipsius numine tamquam ex perenni, uberrimoq. fonte omnis existendi, permanendi, ac efficiendi uis munifice, prolixè, large suppeditetur.

Super Israel magnificentia eius] Id est, in gente hebræa elucet in primis gloria, & maiestas ipsius, eiusq. potentia terra, caloq. uiget, ac omnia moderatur.

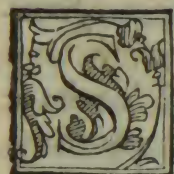
Argumen-

ARGVMENTVM PSAL. LXIX.

Inducit loquentes homines sanctos, qui uastatis, & direptis Hierosolymis in seruitutem a Babylonijs abducti fuerant, & in magnis calamitatibus uersabantur. sed non nulla inseruntur, quæ ad anagogen relata pertinent ad Dominum nostrum IESVM CHRISTVM.

Victori pro lilys, David Psalmus LXIX.

SALVVM me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ usque ad animam meam.

Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.

Veni in profunda aquarum, & tempestas demersit me.

Laboraui clamans, rucæ factæ sunt uoces meæ, defecerunt oculi mei expectantes Deum meum.

Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Inualuerunt, qui persequuntur me inimici mei iniuste. quæ non rapui, tunc exolvebam.

Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea a te non sunt abscondita.

Ne erubescant in me, qui expectant te Domine,

BB mine,

EXPLANATIO

mine, Domine exercituum.

Ne confundantur in me, qui quærun te
Deus Israel.

Quoniam propter te sustinui opprobrium,
operuit confusio faciem meam.

Extraneus factus sum fratribus meis, & pe-
regrinus filiis matris meæ,

Quoniam Zelus domus tuæ comedit me, &
opprobria exprobrantium tibi ceciderunt su-
per me.

Et fleui, in ieiunio (affixi) animam meam,
& factum est in opprobrium mihi,

Et posui uestimentum meum saccum, & fa-
ctus sum illis in parabolam.

Aduersum me loquebantur, qui sedebant
in porta, & in me psallebāt, qui bibebant uinū,

Ego uero orationem meam ad te Domine,
tempus beneplaciti Deus.

In multitudine misericordiæ tuæ exaudi
me in ueritate salutis tuæ.

Eripe me de luto, ut non infigar, libera me
ab ijs, qui oderunt me, & de profundis aquarū.

Non me demergat tempestas aquæ, neque
absorbeat me profundum, neque claudat super
me puteus os suum.

Exaudi me Domine, quoniam benigna est
misericordia tua, secundum multitudinem mi-
serationum tuarum respice in me,

Et ne auertas faciem tuam a seruo tuo, quo-
niam

niam tribulor, uelociter exaudi me,

Appropinqua animæ meæ, & libera eam,
propter inimicos meos eripe me.

Tu scis improperium meum, & confusio-
nem meam, & ignominiam meam,

In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant
me, improperium contriuit cor meum, & mæ-
rore confectus sum.

Et expectaui, qui simul contristaretur, &
non fuit, & qui consolaretur, & non inueni.

Et dederunt in escam meam fel, & in siti
mea potauerunt me aceto.

Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum,
& in retributionem, & in scandalum.

Obscurentur oculi eorum, ne uideant, &
dorsum eorum semper incurua.

Effunde super eos iram tuam, & furor iræ
tuæ comprehendat eos.

Fiat habitatio eorum deserta, & in taberna-
culis eorum non sit qui inhabitet:

Quoniam quem tu percussisti, persecuti
sunt, & de dolore uulneratorum tuorum locu-
ti sunt.

Appone iniquitatem super iniquitatem eo-
rum, & non intrent in iustitiam tuam.

Deleantur de libro uiuentium, & cum iu-
stis non scribantur.

Ego sum pauper, & dolens, salus tua Deus
protegat me.

BB 2 Laudabo

EXPLANATIO

Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude.

Et placebit Deo super bouem, & uitulum cornua producentem & ungulas.

Videant pauperes, & lætentur. quærite Deum, & uiuet anima uestra,

Quoniam exaudiuit pauperes Dominus, & uinctos suos non despexit.

Laudent illum cæli, & terra, mare, & omnia reptilia in eis,

Quoniam Deus saluum faciet Sion, & ædificabit ciuitates Iudæ,

Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirant eam,

Et semen seruorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius, habitabunt in ea.

EXPLANATIO.

Saluum me fac Deus] *Explanatores Latini IESVM CHRISTVM, Græci gentem Hebræam in his versibus loqui existimant, neque tamen hæc opinio Græcorum impedit, quo minus aliqua sententia ad ipsum CHRISTVM commodissime referantur, nam & illud Osee, Ex Aegypto vocaui filium meum, de gentis Hebrææ liberatione dictum est, quod tamen diuus Mattheus ad CHRISTVM verissime transfert, vsus ea interpretandi ratione, quam theologi Græci ἀναγωγὴν vocant, cum scilicet apertum orationis argumentum ad sententias interiores, sanctio-*

sanctioresq. traducitur. Hæc hominibus pijs nequaquam absurda videri solent, quippe qui didicerint ex diuo Paulo, omnia, quæ Hebræis accidebant, rerum futurarum umbras, & imagines extitisse, corpus autem esse CHRISTI; cuius mysteria sub talium imaginum integumentis occultata sunt, ut ab ipsorum aspectu oculi profana multitudinis arcerentur: itaque illa hanc reconditam interpretandi rationem rem plane commentitiam, & maxime ridiculam putat, nos vero una cum CHRISTO gratias agimus Deo, qui homines arrogantes, atque inani opinione sapientiæ inflatos, de suis mysterys, in quibus vera sapientiæ sita est, calatos esse voluerit, eaq. cum hominibus idiotis, & maxime contemptis liberalissime communicarit.

Intrauerunt aquæ] Sape iam diximus, aquas in litteris sanctis aliquando significare pericula, & calamitates.

Non est substantia] Id est, non possum pedibus consistere. de hac allegoria dictum est in explanatione Psalmi XL.

Defecerunt oculi mei] Iam (inquit) oculi mei nimia lassitudine defecerunt, dum assidue celum suspiciunt expectantes, ut Deus meus opem mihi ferat. Itaque proponitur nobis præclarum ueræ pietatis exēplum, quæ neque spem abiecit, neque ab orandi studio deterretur, licet aures Dei a precibus abhorrere uideantur.

Quæ non rapui, tunc exoluebam] Id est, eo-
BB 3 rum

EXPLANATIO

rum maleficiorum pœnas dabam, quæ non admiseram. Hoc nemo mortalium tam uere de se ipso affirmare potuit, quam IESVS CHRITVS, qui, cum ab omni macula peccati purissimus esset, tamquam insignis aliquis latro in crucem sublatuſ est, atque omnium delictorum, & scelerum, quæ humanum genus commiserat, acerbissimas pœnas ipse persoluit.

Deus tu ſcis] Accusant me stultitia, & improbitatis, at tu nosti Domine, num quidquam aut stulte, aut improbe admiserim.

Ne erubescant] Ne quaſo Domine permittes, ut qui confidunt præſidio tuo, cadant animis, dum cernunt, me cauſſa nominis tui tanta mala perpeti, nec proficere quidquam auxilium tuum implorâdo.

Extraneus factus ſum] Multi enim ex captiuis abducti reliquerant domi parentes, & fratres, & ab iſ diu abſuerant. uel ſignificat, etiam ſuos fratres germanos animo ab alienato eſſe, qui omni genere officiij calamitatem, & marorem fratris leuare debuerant.

Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me] Ideſt, non minus, immo uero magis tangunt me probra, quibus te inſectantur, quam ſi mihi maledicerent, quippe cum & pietatem uolent, et certâ ſibi perniciem ea re comparent. Hunc totum uerſiculum Apoſtoli meritiffimo ſub perſona CHRISTI prolatum eſſe iudicarunt, nemo enim alius umquam tanto ſtudio defendenda, ac propaganda religionis inflammatus fuit, nemo aque
morta-

mortalium peccata miseratus est, nemo denique præter ipsum illa omnia tamquam sua & agnouit, & proprio sanguine luit.

Aduersum me loquebantur] *Idest, maledicebant mihi in locis publicis, & celebribus, cuiusmodi erant apud ueteres urbium portæ, ad quas conueniebant ciues, & iudicia agitabantur, ut alio loco dictum fuit.*

Et in me psallebant, qui bibebant uinum] *Idest, in suis computationibus carmina in meum dedecus facta canebant. simile est illud Hiëremia, Factus sum in derisum omni populo, canticum eorum tota die.*

Ego uero orationem meam] *Idest, cum illi tam acerbe me uexarent, ego auxilium tuum assiduis precibus implorabam. Hoc est unicum perfugium, & portus homini pio rerum aduersarum tempestate iactato.*

Tempus beneplaciti Deus] *Clarius uertit Symmachus hoc modo, tēpus reconciliationis Deus, satis (inquiunt) pœnarum dedimus, iam tempus est, ut nos in gratiam recipias, & tantis calamitatibus liberes.*

Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto] *Queruntur homines sancti, se, cum egerent consolatione, non modo non recreatos, & leuatos merore, sed etiam magis exagitatos fuisse, ut si quis fame, sitiq. laboranti fel, acetumq. praberet. sed Dominus noster*

BB 4 SVS

EXPLANATIO

SVS CHRISTVS non solum contumelijs, & maledictis iactatus est, cum afflicto, & merenti consolatio adhibenda foret, sed etiam, cum suspensus in patibulo sitiret, acetum pro vino gustare coactus est, itaque huius uersiculi uerba ipsi conueniunt in primis.

Fiat mensa eorum] Idest, unde latitiam, & iucunditatem sibi querunt, ibi laqueum mortis inueniant, & qualem mensam mihi obtulerunt, talem habeant ipsi. sed hac cum dicantur contra impios, atque hostes Dei ^{pe}piorumq. omnium, in primis conueniunt in aduersarios CHRISTI, quibus mensa diuinorum voluminum, & salutaria quaeque severtunt in pestiferum venenum, perinde ut eorum meretur impietas. Itaque diuus Paulus de Iudeorum miseria, & excacatione scribens, hos uersiculos in ea re testes citat.

Et in retributionem, & in scandalum] Alij sic vertunt ex Hebraeo, & ubi pacem sperant, ibi impingant.

Obscurentur oculi eorum] Oculos mentis significat, dorsi autem incuruatio significat seruitutis onus.

Quoniam quem tu percussisti] Idest, quam gentem tu pro peccatis suis afflixisti, eam gentem isti crudeliter persecuti sunt, & calamitatem calamitati addiderunt.

Et de dolore uulneratorum] Idest, consularunt de ijs affligendis, quos tu uulneraueras. vel intelligit,

intelligit, impios de calamitatibus piorum incunde narrare solitos.

Laudabo nomen Dei] Nunc pradicat, Hebraeos seruitute Chaldaeorum liberatum iri.

Et ædificabit ciuitates Iudæ] Quas hostes euerterant. sed hac omnia in primis vera euaserunt, cum Deus CHRISTO ab inferis excitato mortaliū animos miserrima seruitute oppressos per euangelium redimeret, atque omnibus terrarum oris concilia, cœtusq. hominum arctissimo religionis vinculo sociaret, qui cœtus aptissime ciuitates Iudæ, id est, laudationis, & confessionis nominantur, quando ueri Christiani soli ex omnibus hominibus Deum vere laudant, & confitentur, id est, pie, sancteq. venerantur, & colunt. Cur autem celum, & terra, & mare, & reliqua mundi partes letari debeant, & Deum laudibus extollere CHRISTO regnum ineunte, & humanum genus in libertatem vendicante, infra Deo fauente explicabimus.

ARGVMENTVM PSAL. LXX.

In maximo periculo versans implorat auxilium Dei aduersus inimicos.

Victori,

EXPLANATIO

Victori, David ad recordandum
Psal. LXX.

DEVS in adiutorium meum intende,
Domine ad adiuuandum me festina.
Confundantur, & ignominia af-
ficiantur, qui quærent animam meam.

Conuertantur retrorsum, & erubescant, qui
uolunt mihi mala.

Conuertantur propter confusionem suam,
qui dicunt mihi Euge Euge.

Exultent, & lætentur in te omnes, qui quæ-
runt te, & dicant semper, magnificetur Domi-
nus, qui diligunt salutare tuum.

Ego uero egenus, & pauper sum, Deus fe-
stina ad me.

Adiutor meus, & liberator meus es tu, Do-
mine ne moreris.

EXPLANATIO.

Conuertantur propter confusionem suam]
*Idest, qui mihi insultant dicentes, Euge, Euge, con-
uertantur in fugam, & hac sit merces ignominie,
qua conantur innocentes afficere.*

ARGUMENTVM PSAL. LXXI.

*Etiam hoc pulcherrimo hymno implorat auxi-
lium*

lium Dei, & eius erga se misericordiam prædicat.

Psalmus

LXXI.

IN te Domine speravi, ne confun-
dar in æternum, in iustitia tua libe-
ra me, & eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, & sal-
ua me.

Esto mihi in petram fortitudinis, ad quam
confugiam iugiter. mandasti, ut saluum me
faceres,

Quoniam petra mea, & arx mea es tu.

Deus meus eripe me de manu peccatoris,
& de manu contra legem agentis, & uiolenti:

Quoniam tu es expectatio mea Domine,
Domine spes mea a iuuentute mea.

A te sustentatus sum ex utero, de uentre ma-
tris meæ tu eduxisti me.

De te laus mea semper. tamquam prodigium
factus sum multis, & tu fiducia mea fortis.

Repleatur os meum laude tua, tota die glo-
ria tua.

Ne proijcias me in tempore senectutis, cum
defecerit uirtus mea, ne derelinquas me:

Quia locuti sunt inimici mei de me, & qui
observant animam meam, consilium fecerunt
simul,

Dicentes, Deus dereliquit eum, persequi-
mini,

EXPLANATIO

mini, & comprehendite cum, quia non est, qui eripiat.

Deus ne elongeris a me, Deus meus in auxilium meum festina.

Confundantur, & deficient aduersantes animæ meæ, operiantur confusione, & ignominia, qui quærunt mala mihi.

Ego autem semper sperabo, & adijciam super omnem laudem tuam.

Os meum annunciabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum.

Quoniam non cognoui numerum, ingredi ar in potentia Domini, Domine recordabor iustitiæ tuæ solius.

Deus docuisti me a iuuentute mea, & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua,

Et usque in senectam, & canos, Deus ne derelinquas me,

Donec annunciem brachium tuum generationi (præsent) & omni, quæ uentura est,

Potentiam tuam, & iustitiam tuam. Deus usque ad altissima, quæ fecisti, magnalia, Deus quis similis tibi?

Qui ostendisti mihi tribulationes multas, & malas, & conuersus uiuificasti me, & de abyssi terræ iterum reduxisti me.

Multiplicasti magnificentiam meam, & conuersus consolatus es me.

Et ego celebrabo te in uasis psalmi, ueritatem

tem tuam Deus meus, psallam tibi in cithara o
sancte Israel.

Exultabunt labia mea, cum cantauero tibi,
& anima mea, quam redemisti.

Sed & lingua mea tota die loquetur iustiti-
am tuam, cum confusi, & pudore affecti fue-
rint, qui quærunt mala mihi.

EXPLANATIO.

Ne confundar] *Idest, ne queso permittite, ut
ea spes umquam fallat me, sed pro iustitia, & bo ni-
tate tua libera me.*

Esto mihi in petram] *Esto mihi loco arcis mu-
nitissimæ, ad quam pateat mihi semper aditus, tibi
certe semper curæ fuit salus mea.*

Tamquam prodigium] *Ego quidem ob assi-
duas calamitates factus sum veluti portentum homi-
nibus, meq. omnes a te, derelictum putant, at ego o-
mnem meam spem in te locatam habeo.*

Repleatur os meum] *Libera me tandem his
periculis, & calamitatibus, ut possim læto, & tran-
quillo animo tuas laudes celebrare.*

Ne proicias me] *Ne spolia presidio tuo sene-
ctutem meam imbecillam, qui mihi ab ipsa infantia
semper affuisti.*

Qui obseruant animam meam] *Idest, qui
vitæ meæ insidiantur.*

Ego autem semper sperabo] *Iactant quidem
aduersarij mei, me tuo penitus auxilio destitutum ef-
se,*

EXPLANATIO

se, sed numquam animum meum deterrere poterūt, quo minus confidat infinita misericordia tua.

Et adjiciam super omnem] Idest, numquam intermittam cumulare laudibus laudes tuas.

Quoniam non cognoui numerum] Sic etiam uertit Symmachus, ut refert Theodoretus. est igitur sensus. Quotidie predicabo iustitiam, & misericordiam tuam, & beneficia, quae a te maxima accepi, numquam intermittam commemorare, tot enim ac tanta sunt, ut eorum numerum ignorem.

Ingrediar in potentia Domini] Quamquam innumerabilia sunt ea beneficia, quae Deus in me contulit, neque mortalis aliquis potest pro dignitate predicare iustitiam, & bonitatem eius, tamen ego fretus auxilio ipsius suscipiam hoc negotium celebrandi sanctissimum numen, & ceteris omnibus rebus omissis memor ero Domine tantum iustitiae tuae.

Donec annunciem brachium tuum] Idest, robur ac potentiam tuam.

Deus usque ad altissima] Idest, o Deus praecleara facinora, quae effecisti, ad caelum usque pertinent, idest maxima sunt, & maxime admirabilia. Non ignoramus interpretes recentiores aliter hunc locum ex Hebraeo conuertisse, sed nos secuti sumus Symmachum, & Aquilam, qui verba huius versiculi ita interpretati sunt, & distinxerunt, ut nos emendauimus.

Qui ostendisti mihi] Idest, qui me multis, & illis quidem magnis calamitatibus affecisti, & conuersus

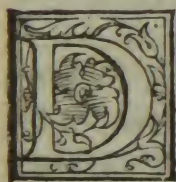

uersus ad clementiam perditum, & pane extinctum
in lucem reuocasti, & ab infimo loco ad altissimum
dignitatis gradum perduxisti. Simile est illud An-
ne, Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad
infernus, & reducit. Harum rerum altera nota fit
nobis inanitas nostra, altera benignitas Dei. ex il-
la notitia nobis diffidere, ex hac Deo confidere di-
scimus.

ARGVMENTVM PSAL. LXXII.

Describit magnitudinem, iustitiam, & felicita-
tem regni Salomonis, sed multa inserit, quæ soli
CHRISTO conueniunt, cuius imperij imago quæ-
dam fuit imperium regis istius.

Salomoni, Psal. LXXII.

DEVS iudicia tua regi da, & iustitiã
tuam filio regis,

Vt iudicet populum tuum in iu-
stitia, & pauperes tuos in iudicio.

Ferant montes pacem populo, & colles iu-
stitiam.

Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet
filios pauperum, & conteret calumniatorem.

Timebunt te cum Sole, & coram Luna in ge-
nerationem, & generationem.

Descendet sicut pluuia in detonsum (pra-
tum)

EXPLANATIO

tum) & sicut imbres stillantes super terram .

Florebit in diebus eius iustus , & abundantia pacis , donec auferatur luna .

Et dominabitur a mari usque ad mare , & a flumine usque ad terminos terræ .

Coram illo procident Aethiopes , & inimici eius terram lingent .

Reges Tharsis , & insulæ munera offerent , reges Arabum , & Saba dona adducent .

Et adorabunt eum omnes reges , omnes gentes seruient ei ,

Quia liberabit pauperem clamantem , & pauperem , cui non erat adiutor .

Miserebitur pauperis & inopis , & animas pauperum saluas faciet .

Ex usuris , & iniquitate redimet animas eorum , & pretiosus erit sanguis eorum corā illo .

Et uiuet , & dabitur ei de auro Arabiæ , & orabūt pro ipso semper , tota die benedicēt ei .

Erit pugillus frumenti in terra in summis montium (tam frugifer) ut concutiatur uelut Libanus fructus eius , & florebut de ciuitate sicut herba terræ .

Extabit nomen eius in sæcula , coram sole propagabitur nomen eius ,

Et benedicentur in ipso omnes gentes , & magnificabunt eum .

Benedictus Dominus Deus Israel , qui facit mirabilia solus ,

Et

Et benedictum nomen gloriæ eius in æternum, & replebitur gloria eius omnis terra. fiat, fiat.

Finiunt orationes David filij Iesse.

EXPLANATIO.

Deus iudicia tua] *Idest, spiritum tuum illi impartire, ut omnia recte, atque ordine gerat, & iuste, ac sapienter regnum administret. His præstantissimis donis, quæ populus optat Salomoni, Deus affecit in primis filium suum, qui natus est in familia Davidis, nam, ut scriptum est in euangelio Ioannis, & omnem iudicandi potestatem dedit illi, ut omnes honorent filium, sicut honorant patrem: & omnem suam iustitiam ita cum eodem communicavit, ut nemo ex iniusto fieri possit iustus nisi per CHRISTVM.*

Ferant montes] *Idest, quemadmodum in magna fertilitate etiam montes, & colles solent frugibus abundare, ita omnia plena sint pacis, & iustitiæ. Quod si allegorias amplectamur, montes, & colles significabunt reges, & principes.*

Iudicabit pauperes] *Idest, afflictos, & calamitosos subleuabit, ac tuebitur, neque permittet, illos calumnijs iniustorum hominum circumueniri. Hæc cum scriberet vates sanctus, non tam Salomonem, quam IESVM CHRISTVM oculis animi cernebat, qui extitit vindex, et parës nostræ libertatis, et caluniorẽ, idest, Diabolũ contudit, evertitq.*

CC Time-

EXPLANATIO

Timebunt te] *Idest, mortales tantis beneficijs a te affecti o Rex, tamdiu numen tuum venerabuntur, & colent, quamdiu sol, & luna luce sua cuncta lustrabunt. Hoc Salomoni conuenire non potest, sed ei, quem ille significat, conuenit, idest, CHRISTO. sed nonnulli hoc de Deo ipsius patre dictum, interpretantur.*

Descendet sicut pluuia] *Idest, similis erit pluuia roris, & terram sitientem irrigantis, unde manat agrorum fertilitas, & letitia omnium mortalium.*

Florebit in diebus eius] *Hec quoque adumbrata fuerunt in regno Salomonis, expressa vero, et perfecta sunt in regno CHRISTI, quam ob causam ipsum littera sancta iustitiam, & pacem mortalium nominare solent. nam quod vates ait, pacem, quae florebit temporibus huius regis, tamdiu duraturam, dum luna permanserit, quis non perspiciat, hoc ad regnum Salomonis accommodari nullo modo posse?*

Et dominabitur] *Salomonis imperium pertinebat a mari rubro usque ad mare Palestine, & fluium Euphraten, & ultimos fines eius terrae, quam Deus promiserat Hebraeis. in quo imperium CHRISTI adumbrabatur, cui pater subiecit orbem terrarum ab Oceano Orientis, usque ad Oceanum Occidentis.*

Et inimici eius terram lingent] *Idest, terram osculabuntur ad testificandam seruitutem.*
nam

nam hodie quoque solent Asiatici, cum ad regem suum adeunt, terram coram eo osculari.

Reges Arabum] *Hæc quidem contigisse Salomoni, narrat scriptor historiae sacrae in libro tertio Regum, & hunc regem dicit cunctis regibus auctoritate, ac sapientia plurimum præstitisse, ut non immerito asseuerent theologi, ipsum in sua persona CHRISTVM adumbrauisse, de quo Esaias eadem fere prædicit, quæ continetur hoc Davidis versiculo.*

Et adorabunt eum omnes gentes] *Hoc ita proprie conuenit CHRISTO, ut neque Salomoni, neque alij cuiquam vlla ratione congruere possit.*

Quia liberabit pauperem] *Iure (inquit) ac merito omnes reges, & populi omnes sese CHRISTO in seruitutem pie, sanctæq. dicabunt, quando ille erepturus est ipsos de manibus Diaboli, qui miseros omni ope destitutos crudelissime uexabat, & omnibus iniurijs, & contumelijs afficiebat.*

Ex ufuris, & iniquitate] *Alij uertunt ex Hebraeo, ex fraude, & uiolentia.*

Et pretiosus erit sanguis eorum coram illo] *Idest, magno uitam illorum aestimabit, neque impune feret, quisquis eorum sanguine sese cruentarit.*

Et uiuet] *Et hæc in Salomone adumbrata fuerunt, at in CHRISTO politissime perfecta, quippe qui uitam uiuit beatissimam, & sempiternam, eiq. mortales non aurum modo, sed etiam se ipsos donant, assidue precantes, ut regnum illius quotidie magis, magisque dilatetur, neque umquam intermit*

CC 2 tunc

EXPLANATIO

tunt gratias agere, quod ipsos non solum a morte sempiterna liberarit, sed etiam omnium bonorum suorum participes fecerit.

Erit pugillus frumenti] Hyperbole est, qua exaggerat fertilitatem agrorum: dicit enim, ex paucis frumenti granis etiam in montibus tantas segetes, tamq. proceras esse prouenturas, ut agitante uento talem sonitum edant, qualem arbores Libani edere solent. Quin etiam dicit, incredibilem ciuium prouentum fore. quod quidem euenisse sub imperio Salomonis, scriptum est in libro tertio Regum. Iuda(inquit) & Israel plurimi uelut arena maris erant edentes, & bibentes, & letantes. Regnante autem Christo incredibilis exiitit prouentus hominum piorum, & bonorum caelestium, quibus bonis aluntur animi ad aeternitatem, & crescunt incremento Dei.

Et benedicentur in ipso omnes gentes] Hoc idem multis ante seculis Deus promiserat Abrahamo totidem pane verbis, inquiens, benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae. quae uerba significant omnes nationes per CHRISTVM Deo reconciliandas esse, & salutem, ac beatam vitam consecuturos omnibus terrarum oris omnes, qui se, ac sua omnia ipsius potestati, fideiq. commiserint.

Benedictus Dominus] Nulla alia clausula poterat aptius conuenire huic hymno, in quo uates sanctus praedicat, Deum rem facturum tam admirabilem, tamq. inopinatam, ut ab ultima origine mundi nihil umquam ad aures mortalium tam
in-

incredibile peruenerit .

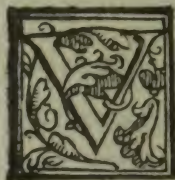
Et replebitur gloria eius omnis terra] Cum scilicet a CHRISTO omnes nationes ad cultum veri Dei perducentur .

Finiūt orationes Dauid] Alij aliter hac verba interpretantur . ego quamquam non omnino improbare eos audeo , qui putant significari , in hoc hymno summam contineri earum rerum , quas Dauid omnibus votis expetebat , tamen libentius crediderim , hoc adscriptum esse propter aliquot psalmos , qui deinceps sequuntur : eos enim esse Asaphi , non Dauidis , ipsa inscriptiones indicant . Asaphum vero psalmos composuisse , testis est historia sacra : i se cundo enim libro Paralip . scriptum est , Ezechiam regem Leuitis mandasse , ut laudarent Deum hymnis Dauidis , & Asaphi videntis . videntes autem appellabant Hebraei eos , qui afflati spiritu diuino futura praeuidebant .

ARGVMENTVM PSAL. LXXIII.

Scriptum est hoc carmen ad eos consolandos , qui angustiantur , cum vident improbos opibus , & potentia florere , bonos autem egestate , & varijs incommodis premi . videtur autem inuehi in Saulem , & eius affeclas .

Canticum Asaph, psal. LXXIII.

TIQUE bonus est Deus Israeli, ijs,
qui mundo sunt corde.

Mei autem pæne moti sunt pedes,
pæne effusi sunt gressus mei.

Quia z elauit super iniquos, pacem peccato-
rum uidens,

Quia non sunt ligamina in morte eorum, &
uiuendum est robur eorum.

In labore hominum non sunt, & cum homi-
nibus non flagellantur.

Ideo tenuit eos superbia, induiti sunt iniqui-
tate, & impietate sua.

Egrediuntur præ pinguedine oculi eorum,
transierunt cogitationes cordis.

Dissoluerunt, locuti sunt de nequitia, con-
tra excelsum locuti sunt.

Posuerunt in cælum os suum, & lingua eo-
rum peruagatur terram.

Ideo conuertetur populus eius huc, aquæ
(calicis) pleni furgentur eis.

Et dixerunt, quo modo scit Deus? & an est
scientia in excelsis?

Ecce isti impij sunt, & felices in sæculo ob-
tinuerunt diuitias.

Ergo frustra mundaui cor meum, & laui in
innocentia manus meas.

Et

Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea
in matutinis.

Si, dixi, narrabo sic, ecce nationem filiorum
tuorum reprobauī.

Et cogitaui, ut intelligerem hæc, sed labor
est coram me,

Donec intrem in sanctuaria Dei, & intelli-
gam nouissima eorum.

Certe in lubrico posuisti eos, deiecisti eos
in desolationem.

Quo modo facti sunt in desolationem, su-
bito defecerūt, cōsumpti sunt ab horroribus,

Velut somnium expergefacti. Domine in ci-
uitate imaginem ipsorū contēptibilē reddes.

Quoniam acescebat cor meum, & renes mei
pungebantur, & insipiens eram, & non intel-
legebam.

Vt iumentum factus sum apud te, & ego sem-
per tecum.

Tenuisti manum dexteram meam, & in con-
filio tuo deduxisti me, & cum gloria suscepi-
sti me.

Quis mihi est in cælo? & tecum nil placet
super terram.

Defecit caro mea, & cor meum, fortitudo
cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

Quia ecce, qui elongant se a te, peribunt,
perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

Mihi autem adhærere Deo, bonum est, po-

CC 4 fui

EXPLANATIO
sui in Domino Deo spem meam,
Vt annunciem omnia opera tua.

EXPLANATIO.

Vtique bonus] Certe (inquit) Deus in Israc-
lem beneficus est , & maxime benignus , est inquam
talis in eos precipue , qui puro sunt animo , idest , qui
neque rebus piorum aduersis , neque prosperis im-
piorum adducuntur , ut de bonitate , & providen-
tia Dei minus pie sentiant . at animus meus ha-
rum rerum specie tam uehementer commotus est , ut
parum absuerit , quin de recta sententia depellerer ,
atque in Deum grauissime peccarem .

Quia non sunt ligamina] Non solum (in-
quit) improbi late , & iucunde uiuunt , sed etiam acci-
dere solet , ut soluti omni dolore , & cruciatu placide ,
& tranquille moriantur . Ita hunc locum interpre-
tantur Hebrei . Quin etiam Aquila interpretis do-
ctissimus in eandem sententiam uertit hoc modo , nul-
li cruciatus interueniunt morti eorum .

Et uiuidum est robur eorum] Alij uertunt
ex Hebraeo , & firma sunt palatia eorum , idest , ac-
cedit ad eorum felicitatē , quod morientes relinquunt
liberis magnificas ades , & luculentā hereditatem .

Egrediuntur præ pinguedine oculi eorum]
Diximus alio loco , pingues in litteris sanctis appel-
lari homines opibus , ac potentia florentes , opulen-
tiam uero & prosperitatem uita plerumque sequitur
importunitas , & superbia .

Tran-

Transierunt cogitationes cordis] *Idest, etiam supra spem, & cogitationem illis omnia feliciter eueniunt.*

Diffoluunt] *Idest, affligunt, & crudeliter uexant innocentes. sic explanant Hebraei.*

Locuti sunt de nequitia] *Hoc est, ad id furoris, & petulantia perducti sunt, ut non modo scelera, & flagitia sua non calent, sed etiam illa ostentare audeant, seq. in dedecore, ac turpitudine magnifice iactent.*

Posuerunt in cælum] *Idest, neque Deo, neque hominibus maledicendo parcunt.*

Ideo conuertetur] *Propterea populus Dei ad hac studia nefaria se conuertit, & cum uideant, impios in magna potentia esse, atque omnium rerum copijs affluentibus florere, eorum uitam, & mores imitantur, & aquam pleni calicis bibunt, idest, opinioniones pestiferas istorum animo hauriunt, seque in illas ingurgitant, ut sitientes aquam auidissime potare solent: quamobrem vulgo dicunt, qui fieri potest, ut Deus res humanas intelligat, aut gubernet? cum homines impij, & omnibus sceleribus contaminati opibus circumfluant & tranquillam, ac beatam uitam colant. Ego quoque hæc cum animo meo considerans in eam insaniam incideram, ut affirmarem, me frustra innocentie studuisse, quandoquidem assiduus calamitatibus vexor, neque ullus oritur dies, quin aliquam mihi molestiam portet. Hæc quidem ego temere effutiebam, sed rem diligentius expendens dixi, si*
ita

EXPLANATIO

ita loquor, & sentio, nonne improbo uitam, & studium omnium piorum? qui nullis incommodis, aut cruciatibus deterrentur ab innocentia, & uirtutis amore, neque existimant, se frustra pietatem coluisse, si uel maximis calamitatibus obruantur. itaque cum omni studio conarer rationem harum rerum inuestigare, ad extremum deterritus sum negotij magnitudine, & animaduerti, me ad cognitionem harum rerum peruenire non posse, nisi Deus aperiret mihi arcana prouidentiae suae, & viderem, quem exitum habeant impij, qui uidentur in hac vita esse beati. verum non ita diu in hac animi hesitatione uersatus sum: uidi enim, istos homines sceleratos, & impios, quorum prosperitas me cruciabat, grauissimas poenas dare. Hanc sententiam tractat etiam in Psalmo XCII.

Certe in lubrico] Certe (inquit) lubrica sunt bona, quae tuo permissu possidebant, lubrica inquam sunt, & qui per ea ingrediuntur, facillime labuntur.

Quo modo facti sunt] Videtur designare Saulem, & eius familiam, quae breui tempore funditus deleta est.

Velut somnium expergefati] Euauit horum felicitas tamquam somnium hominis expergiscens, similis inquam fuit somnio eius, qui iam sit experrectus: somnium enim illud est inane, quamquam uidetur delectare dormientem.

Imaginem ipsorum] Imaginem appellat dignitatem, memoriam, & nominis claritatem, quibus

bus rebus isti inflabantur, cum tamen eæ res nihil aliud essent nisi umbra quædam, & imago uana. sic etiam alio loco dixit, Certe in imagine pertransit homo, idest, velut umbra quædam, & inanis imago vitam transit.

Quoniam acescebat] Certe antequam viderem impios de suo florenti statu in maximas calamitates præcipitari, mirandum in modum angebar. id autem mihi accidebat, propterea quod stultus, & insipiens eram. itaque uelut iumentum factus sum apud te: tu enim insipientem, & providentiæ tuæ rationes ignorantem duxisti quo nesciebam, duxisti inquam me per uarios casus, & discrimina ad maximum decus, & gloriam.

Quis mihi est in cælo?] Dum vir sanctus canit infinitam Dei bonitatem erga se, incredibili eius amore exardescens emittit has voces: quis (inquit) mihi placeat in cælo præter te? quem ego in terris amem, colam, suspiciam præter te? certe reliqua omnia mihi sordent, te unum ego amplector, te unum opto, te unum suspiro, atque ardeo, qui unus es amandus, & colendus, & toto animo desiderandus. tabescit desiderio tui animus, & corpus meum. tu Domine vis, & robur es mentis meæ, tu opes, tu copię, & sempiterna hereditas mea.

Qui fornicantur abs te] Idest, qui te relicto aliud amant.

Vt annunciem omnia opera tua] Idest, ut benignitate tua seruatus, & omnibus bonis auctus,
&

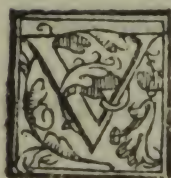
E X P L A N A T I O

*& ornatus perpetuis hymnis celebrem admirabilia
facinora bonitatis, & providentia tue.*

A R G V M E N T V M P S A L . L X X I I I I .

*Deplorat gens Hebræa incendium templi, & va
stationem vrbis sanctæ, & calamitates suas, orans
Deum, ut aliquando tandem opem ferat.*

*Erudiens (Canticum) Asaph,
psal. LXXIIII.*

Utrum quid Deus repulisti in perpetu-
um? iratus est furor tuus super oves
pascuæ tuæ?

Memor esto congregationis tuæ,
quam possedisti ab initio,

Virgæ hereditatis tuæ, quam redemisti,
montis Sion istius, in quo habitasti.

Leua gressus tuos, ut uastes in perpetuum
hostes uniuersos, qui mala intulerunt sanctua-
rio tuo.

Rugierunt, qui oderunt te, in medio Syna-
gogarum tuarum.

Posuerunt signa sua signa, cognitus est
(inimicus) uelut in altum

Attollens in silua lignorum secures, & nunc
sculpturas eius simul bipenni, & malleis con-
triuierunt.

In-

Incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

Dixerunt in corde suo, depopulabimur simul. combusserunt omnes synagogas Dei in terra.

Signa nostra non uidimus, iam non est propheta, & nō est nobiscum, qui sciat, quouique.

Vsq̃e quo Deus improp̃erabit inimicus? blasphemabit aduersarius nomen tuum in perpetuum?

Vt quid retrahis manum tuam, & dexteram tuam? de medio sinu tuo tolle (illam.)

Deus autem rex noster ab initio operatus est salutes in medio terræ.

Tu dissipasti in fortitudine tua mare, contriuiisti capita draconum in aquis.

Tu confregisti capita Leuiathan, dedisti eū escam populis Aethiopum.

Tu dirupisti fontem, & torrentem, tu siccasti fluuios uehementes.

Tuus est dies, & tua est nox, tu fabricatus es lucem, & solem.

Tu statuisti omnes terminos terræ, æstatem, & hiemem tu plasmasti.

Memor esto huius, quod inimicus improp̃erauit Domino, & populus insipiens blasphemauit nomen tuum.

Ne tradas bestiis animam turturis tuæ, congregationem pauperum tuorum ne obliuiscaris

EXPLANATIO

ris in perpetuum.

Respice ad fœdus, quia repleta sunt loca tenebrosa terræ habitationibus uiolentorum.

Ne reuertatur puaper confusus, pauper, & inops laudabunt nomen tuum.

Exurge Deus, iudica caussam tuam, memor esto improperiorum tuorum, quæ ab insipientes fiunt tota die.

Ne obliuiscaris uoces inimicorum tuorum, uociferatio eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

EXPLANATIO.

Virgæ hereditatis tuæ] *Virgam appellat sceptrum, quo vocabulo usus est Aquila, cum verteret hunc versiculum ex hebræo. illud autem Deuteronomij explanat hunc locum, Ne disperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam redimisti in magnitudine tua ex Aegypto.*

Leua gressus tuos] *Idest, huc ades tandem ad eos funditus perdendos, qui sanctissimum templum tuum manibus impijs euerterunt.*

In medio synagogarum tuarum] *Erant in singulis Iudææ urbibus, & opidis ades publicæ, in quas ciues conueniebant, ut Deum simul precarentur, & doctrinam rerum diuinarum perciperent. Ea loca vocabulo græco Synagoga nominantur.*

Posuerunt signa sua] *Idest erexerunt vexilla, & trophæa monumenta victoriæ.*

Co-

Cognitus est inimicus uelut in altum] *U-*
dimus (inquit) *hostem debacchantem, & ornamen-*
ta templi sanctissimi disturbantem, quemadmodum
lignator arbores cedit in silua. Sed nonnulli hunc
versiculum ita uertunt ex hebraeo. ut (olim) qui
tollebat in sublime secures in densitate arborum
(ad structuram templi) notus erat & illustris, ita
nunc habetur, qui sculpturas &c.

In terra polluerunt] *Idest, in terram deie-*
ctum contaminarunt.

Signa nostra nō uidimus] *In tantis calamita-*
tibus nullum beneuolentiae tuae signum uidimus, nul-
lum extitit ex ijs prodigijs, quae pro salute, ac gloria
nostra olim edere solebas, neque ullum habemus ua-
tem sanctum, qui nobis praedicat, quamdiu haec mala
permanitura sint.

De medio sinu tuo] *Profer* (inquit) *manum*
ultricem ex sinu tuo, & impios hostes funditus perde.

Deus autem Rex noster] *Consolantur se re-*
cordatione superiorum temporum: Deus enim gen-
tem Hebraam iam inde ab ultima origine sibi tuen-
dam, atque ornandam suscepit. quod si illam sa-
penumero ob peccata in maximas incidere calami-
tates passus fuerat, semper tamen auxilium tulerat
oppressis, & crudelitatem hostium aliquo notabili sup-
plicio uindicarat, ut facile perspicui posset, hanc na-
tionem in praecipua ipsius esse tutela.

In medio terrae] *Idest, palam, & omnibus*
mortalibus tamquam in theatro spectantibus nos se
pe

EXPLANATIO

pe seruauit in maximis periculis .

Tu dissipasti] Commemorat miraculum maris rubri , & Aegyptiorum depressionem .

Leuiathan] Pharaonem intelligit , quem etiam Esaias Leuiathan uocat . hoc nomen significat belluas uastas maris , qualia sunt Cete .

Dedisti eum escam populis Aethiopum] Hoc intelligit , eos , qui littora maris rubri accolunt , potitos fuisse spolijs Aegyptiorum . Sed alij uertunt ex Hebraeo , dedisti eum escam habitantibus in deserto : quibus uerbis significare uidetur , cadauera Aegyptiorum ad litus eiecta praedam , & pastum fuisse bestiarum .

Tu dirupisti fontes] Idest , e silicibus ruptis elicuisti uim maximam aquae , cum populus siti conficeretur .

Fluuios uehementes] Symmachus uertit fluuios antiquos . significat autem Iordanem .

Animam turturis tuæ] Sic appellat gentem Hebraeam ob innocentiam , & imbecillitatem .

Respice ad fœdus] Quod scilicet cum maioribus nostris fecisti .

Quia repleta sunt loca] Loca nostra , quae sunt tenebrosa , idest plena luctus , & miseriarum , occuparunt homines violenti , & omnis humanitatis expertes .

Ne reuertatur] Ne quaso miser populus , qui ad orandam opem tuam uenit , repulsam ferat .

Ne obliuiscaris uoces inimicorum] Idest ,
ma-

maledicta impia, & contumelias, quas in te iacere
audent.

Vociferatio eorum] Idest, voces impie, &
conuitia inimicorum tuorum quotidie magis ac ma-
gis crescunt.

ARGVMENTVM PSAL. LXXV.

Plerique ex Græcis, & Latinis explanatoribus
hunc psalmum ad CHRISTVM pertinere confir-
mant, qui inducitur loquens, & deterrens impios,
& superbos ab arrogantia, & maleficio.

Victori, ne disperdas. Psalmus cantici
Asaph, LXXV.

CONFITEBIMVR tibi Deus, confi-
tebimur, & propinquum (erit) no-
men tuum.

Narrabunt mirabilia tua. Cum
accepero tempus, ego iustitias iudicabo.

Liquefiet terra, & omnes, qui habitant in
ea, ego confirmaui columnas eius.

Dixi iniquis, nolite inique agere, & delin-
quentibus, nolite exaltare cornu.

Nolite extollere in altum cornu uestrum,
nolite loqui ceruice dura,

Quia neque ab Oriente, neque ab Occiden-
te, neque a deserto (uenit) exaltatio, quoniam

DD Deus

EXPLANATIO

Deus iudex est.

Hunc humiliat, & hunc exaltat, quia calix in manu Domini uini meri plenus misto,

Et effundit ex hoc. utique fæces eius fugēt, bibentq. omnes peccatores terræ.

Ego autem annuntiabo in sæculum, cantabo Deo Iacob,

Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti.

EXPLANATIO.

Confitebimur tibi Deus] *Idest, semper celebrabimus laudes tuas, tuq. nobis semper propitius aderis. Videtur ecclesia piorum hac loqui, quippe que ab impijs vexata ad implorandum auxilium Dei confugerit, & statim eius numen, & presentiam senserit: quare ait, omnes pios narraturos ipsius facta illustria, & admirabilia.*

Cum accepero tempus] *Hec aiunt esse uerba CHRISTI affirmantis, se de omnibus improbis, & impijs hominibus supplicium sumpturum, cū tempus illud iudicij nouissimi venerit. quo quidem tempore, ait, terram cum omnibus ijs, qui eam incolunt, dissolutum iri: qui enim illam stabilivit, eam potest etiam dissolvere.*

Dixi iniquis] *Hec omnia sæpissime admonuit CHRISTVS, cum vitam ageret in terris, neque umquam intermittebat eadem admonere ore piorum.*

Nolite extollere in altum] *Idest, nolite vos efferre*

efferre contra Deum.

Quia neque ab Oriente] *Rationem affert, cur debeant sese Deo subicere: quoniam scilicet frustra quaritur in terris dignitas, & potentia: quarum rerum dispensatio pertinet ad solum Deum, qui aequissimus est iudex, & unicuique vel pœnas, vel præmia constituit pro eo, ac quisque se gerit.*

Neque a deserto uenit exaltatio] *Solitudo vastissima in Iudæa spectat ad meridiem, propterea desertum dixit, cum meridiem dicere vellet.*

Quia calix] *Alio loco diximus, in litteris sanctis calicem sepe significare pœnas, & supplicia improborum. Vini autem meraci mentionem fecit ad significandam atrocitatem pœnarum. Nam quod ait, hunc calicem plenum esse misto, significare videtur, plurimum fecis vino admistum esse. Sed non nulli sic vertunt ex Hebræo, Quia calix in manu Domini vini infusi, quod rubrum est. Hi sequuntur Chimim, qui affirmat, hoc genus vini esse in Iudæa generosum, & vebemens, & propterea virum sanctum uti hac allegoria ad magnitudinem supplicij exaggerandam.*

Ego autem annuntiabo] *CHRISTVS cum suis numquam intermittit predicare beneficia Dei, eiusq. laudes celebrare, quoad tempus illud iudicandi veniat, de quo supra dictum est: tunc enim omnem vim, & potentiam impiorum infringet, & pios in partem sui regni sempiterni accipiet.*

DD 2 Argu-

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. LXXVI.

Celebrat insignem victoriam, quam de hostibus reportauerant Hebræi. Videntur autem hæc scripta esse in Regem Senacheribum, qui cum maximo exercitu inuaserat terram Iudæam.

*Victori in Neginoth, Psalmus cantici
Asaph, LXXVI.*

ORTVS in Iudæa Deus, in Israel magnum nomen eius.

Et est in Salem tabernaculum eius, & habitatio eius in Sion.

Ibi confregit sagittas, arcum, scutum, gladium, & bellum.

Apparuisti maximus a montibus prædæ, in prædam dati sunt superbi corde.

Dormierunt somnum suum, & non inuenerunt omnes uiri fortes manus suas.

Ab increpatione tua Deus Iacob confopitus est currus, & equus.

Tu terribilises, & quis coram te consistat, simul atque exarserit ira tua?

De cælo auditum fecisti iudicium, terra tremuit, & siluit,

Cum exurgeret ad iudicium Deus, ut saluos faceret omnes mansuetos terræ.

Quo-

Quoniam indignatio hominis confitebitur tibi, & reliquijs indignationis te accinges.

Vouete, & reddite Domino Deo uestro omnes qui in circuitu eius estis, afferte munera

Terribili, & auferenti spiritum principum, terribili apud reges terræ.

EXPLANATIO.

Notus in Iudæa Deus] *Celebris est in Iudæa Deus, in Israele gloriosum, & illustre est nomen eius propter inaudita miracula, & prodigia, quæ solet edere pro salute, & gloria gentis suæ.*

In salem] *Sic appellat Hierosolyma, ita enim olim vocabatur ea urbs, ut est in Genesi.*

Apparuisti maximus a montibus prædæ] *Symmachus ita vertit hunc locum. Est autem sensus, declarasti admirabilem potentiam tuam in montibus Iudææ, innumerabilibus copijs, quæ illos occupant, ad internecionem castis.*

Dormierunt somnum] *Idest, mortem occubuerunt, & nihil viribus suis profecerunt, quamuis bellicosi essent.*

De cælo auditum] *Appellat stragem illam hostium iudicium celeste, propterea quod, illam a Deo editam fuisse, perspicuum est.*

Terra tremuit, & siluit] *Idest, qui nos minis, & immani ferocitate territabant, ipsi incredibili terrore perculsi ne omnino quidem hiscere ausi sunt, cum Deus calamitates nostras miseratus penas ab*

DD 3 ipsis

ipsis iudicio persequeretur.

Quoniam indignatio] Ira (inquit) & crudelitas impiorum oppugnantium cultores tuos materiam præbebit tui numinis celebrandi, & potentia, ac misericordie prædicande, dum nos incolumes conseruas, illos autem sempiternis supplicijs mactas.

Reliquijs indignationis] Id est, si quid minarum hostilium reliquum fuerit, ad id contundendum, & confringendum te accinges, & hostes piorum funditus euertes. Sed nonnulli sic vertunt ex hebraeo, & reliquias irarum constringes, id est coercabis, ne nobis nocere possint.

Vouete] Hortatur populum ad vota nuncupanda, & gratias agendas Deo pro victoria iam adepta.

ARGVMENTVM PSAL. LXXVII.

Describit, quanto dolore confectus fuerit, cum Hebræi maximis calamitatibus opprimerentur, & quemadmodum mœrorem suum leuauerit rocondatione beneficiorum illustrium, quibus olim Deus affecerat gentem suam. sed, ut Græci existimant, populus ipse inducitur loquens.

Vi-

Victori pro Idithum, Psalmus Asaph,

L X X V I I.

OCE mea ad Dominum clamaui,
uoce mea ad Deū, & intendit mihi.
In die tribulationis meæ Deum
exquisiui, manus mea nocte exten-
sa fuit, sine intermissione.

Renuit cōsolari anima mea, memor fui Dei,
& uociferabar loquebar, & deficiebat spiri-
tus meus.

Apprehendisti palpebras oculorum meorū,
turbatus sum & non sum locutus.

Cogitauī dies antiquos, & annos sæculorū,
recordabar

Carminum meorum, nocte cum corde meo
meditabar, & scrutabatur spiritus meus,

Numquid in æternum proijciēt Deus? aut
non apponet, ut se propitium adhuc exhibeat?

Numquid defecit in perpetuum misericor-
dia eius? consumptum est uerbum a generatio-
ne in generationem?

Nūquid oblitus est misereri Deus? aut con-
tinebit in ira sua misericordias suas?

Et dixi, mors mea hæc, annorum dexteræ ex-
celsi (recordabor)

Memor ero operum Domini, nam memor
uro mirabilium tuorum, quæ usque ab ini-

D D 4 tio

EXPLANATIO

tio fecisti,

Et meditabor in omnibus operibus tuis, & de consilijs tuis loquar.

Deus in sanctitate uia tua, quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus, qui facis mirabilia.

Notam fecisti in populis uirtutem tuam, redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob & Ioseph.

Viderunt te aquæ Deus, uiderunt te aquæ, & timuerunt, & turbatæ sunt abysfi.

Effuderunt aquas nubila, uocem dederunt nubes.

Etiam sagittæ tuæ discurrerunt, uox tonitruui tui in sphæra.

Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, commota est, & contremuit terra.

In mari uia tua, & semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non sunt cognita.

Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moyfi, & Aaron.

EXPLANATIO.

Voce mea] Primum describit grauissimā perturbationem animi pæne desperantis, deinde docet, quæ medicina tam periculoso morbo adhibenda sit.

Manus mea nocte extensa fuit, sine intermissione.] Ita uertit hunc locum Symmachus, & fideliter quidem.

Renuit

Renuit consolari] Cū (inquit) animus meus omnem consolationem repudiaret , ad memoriam Dei confugiebam , & illius misericordiam uociferans implorabam .

Apprehendisti palpebras] Idēst , magnitudo supplicij tui me somnum capere non sinebat , quin etiā ob grauitatem doloris animo tam perturbato eram , ut loqui non possem .

Cogitauī dies] Mecum (inquit) considerabam tempora illa , & sacula antiqua , quibus Deus tam illustribus , & uere diuinis beneficijs affecerat gentem suam . recordabar item , quoties sanctissimi numinis laudes meis uersibus celebraſsem , cum illi gratias agerem pro incredibili benignitate , qua utebatur in nos .

Numquid in æternum] Hec sunt , quæ scrutabatur animus eius .

Consumptum est uerbum] An nullam amplius uim habet sermo Dei , quo promissit , se consolaturum mœrentes , & afflictos ad se confugientes ?

Et dixi , mors mea hæc , annorum dexteræ excelsi recordabor] Quid opus est plura ? tanta (inquit) calamitatum est magnitudo , ut aliquando de salute mea pene desperem . sed in tantis acerbitatibus una reliqua est consolatio , ut scilicet labentem , ac prope iacentem animum , beneficiorum tuorum summe pater recordatione sustentem . propterea , quam sæpiſſime potero , mente confugiam ad memoriam superiorum temporum , quibus maiores nostros
grauissime

EXPLANATIO

grauissime afflictos, & iam desperantes dextera tua salutari ex maximis periculorum angustiis, & calamitatibus eripuisti. Recordabor inquam tua facta mirabilia, & clarissima monumenta misericordiae tuae semper animo cōtemplabor, atque ita spē erecta, & confirmata non diffidam amplius, tempus fore, cum omni periculo liberatus immortales tibi gratias agam conseruatori, & parenti salutis meae. Ad hunc modum hic uersiculus nobis explanandus esse uidetur. Illud tamen scire oportet, uocabula hebraea in plures sententias accipi posse, atque ob eam causam ab alijs aliter illa conuerti. Nos uero Chimim, singularis apud Hebræos auctoritatis interpretem, secuti sumus, quod eius sententia maxime consentanea argumento carminis uideretur.

Deus in sanctitate uia tua] Sic etiam uertit Symmachus. dicit autem, omnes actiones Dei esse rectas, & sanctas, tametsi uidetur aliquando seuerius nobiscum agere. Hoc ubi animus noster uere sibi persuasit, rebus aduersis facile resistit.

Filios Iacob, & Ioseph] Mentionem facit Iosephi propter eximiam eius uirtutem, & maxima in gentem Hebraeam beneficia.

Viderunt te aquae] Celebrat miraculum maris rubri.

Vox tonitruui tui in sphaera] Sic appellat calum.

In mari uia tua] Dicit, Deum fuisse ducem populo transmittenti mare, sed ita, ut Aegyptij uestigia

gia eius cognoscere non potuerint : dum enim fugientes insequi uolunt, omnes interiere mari absorpti.

ARGVMENTVM PSAL. LXXVIII.

Narrat, qualibus, & quantis beneficijs affecerit Deus gentem Hebraeam, & quam illa fuerit immemor, & ingrata.

Erudiens (Canticum) Asaph,

Psal. LXXVIII.

ATTENDITE popule in eis legem meam, inclinate aurem uestram in uerba oris mei.

Aperiam in parabolis os meum, loquar ænigmata temporis prisce,

Quæ audiuius, & cognouimus, & patres nostri narrauerunt nobis.

Non sunt occultata a filiis eorum in generatione sequenti,

Narrantes laudes Domini, & uirtutem eius, & mirabilia eius, quæ fecit.

Et suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Israel,

Qua mandauit patribus nostris nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio sequens,

Filij, qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis,

Vt

EXPLANATIO

Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius custodiant,

Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua, & exasperans,

Generatio quæ non direxit cor suum, & nõ fuit fidelis cum Deo spiritu eius.

Filij Ephraim armati, & iaculantes arcu (terga) uerterunt in die belli.

Non custodierunt testamentum Dei, & in lege eius noluerunt ambulare.

Et obliti sunt benefactorum eius, & mirabilium eius, quæ ostendit eis.

Coram patribus eorū fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos.

Interrupit mare, & perduxit eos, & fecit stare aquas ueluti acruum.

Et deduxit eos in nube per diem, & tota nocte in illuminatione ignis.

Interrupit petram in eremo, & adaquauit eos uelut in abyssu multa.

Et eduxit aquam de petra, & eduxit tãquam flumina aquas.

Et apposuerunt adhuc peccare ei, in iram concitauerunt excelsum in solitudine.

Et tentauerūt Deum in cordibus suis, cum peterent escas animabus suis.

Et male locuti sunt de Deo, dixerunt, nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?

Ecce

Ecce percussit petram, & fluxerunt aquæ,
& torrentes inundauerunt.

Numquid & panem poterit dare? aut parare
carnem populo suo?

Ideo audiuit Dominus, & iratus est, & ignis
accensus est in Iacob, & ira ascendit contra
Israel,

Quia non crediderunt in Deum, nec spera-
uerunt in saluari eius.

Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cæ-
li aperuit.

Et pluit illis manna ad manducandum, & pa-
nem cæli dedit eis.

Panem angelorum manducauit homo, ciba-
ria misit eis ad satietatem.

Abstulit Eurum de cælo, & induxit in uir-
tute sua Africum.

Et pluit super eos sicut puluerem carnes, &
sicut arenam maris uolatilia pennata,

Et ceciderunt in medio castrorum eorum,
circa tabernacula eorum.

Et manducauerunt, & saturati sunt nimis,
& desiderium eorum attulit eis, & non sunt
fraudati desiderio suo.

Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, &
ira Dei descendit super eos,

Et occidit pingues eorum, & electos Israel
prostrauit.

In omnibus his peccauerunt adhuc, & non
Credi-

crediderunt in mirabilibus eius.

Et defecerunt in uanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione.

Cum occideret eos, quærebat eum, & reuertebantur, & diluculo ueniebant ad eum.

Et rememorati sunt, quod Deus adiutor est eorum, & Deus excelsus redemptor eorum est.

Et blanditi sunt ei ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.

Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles fuerunt in testamento eius.

Ipse autem est misericors, & propitius fuit peccatis eorum, & non disperdidit eos.

Et abundauit in auertenda ira sua, & non accendit omnem iram suam.

Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus uadens, & non rediens.

Quoties exacerbauerunt eum in deserto? in iram concitauerunt eum in solitudine?

Et reuerfi sunt, & tentauerunt Deum, & sanctum Israel circumscripserunt.

Non sunt recordati manus eius, & diei, qua redemit eos de manu tribulantis,

Qui posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & riuos eorum, ne biberent.

Misit in eos multiplicem turbam insectorum, & comedit eos, ranam, & disperdidit eos.

Et

Et dedit bruchos fructus eorum, & labores
eorum locustæ.

Et occidit in grandine uineas eorum, & sy-
comoros eorum in pruina.

Et tradidit grandini iumenta eorum, & pos-
sessionem eorum fulminibus.

Misit in eos iram indignationis suæ, indigna-
tionem, & iram, & tribulationem, immisio-
nem per angelos malos.

Viam fecit iræ suæ, & non pepercit a morte
animabus eorum, & iumenta eorum in peste
conclufit.

Et percussit omne primogenitum in terra
Aegypti, primitias fortitudinis eorum, in ta-
bernaculis Cham.

Et abstulit sicut oues populum suum, & per-
duxit eos tamquam gregem in deserto,

Et deduxit eos tuto, & non timuerunt, &
inimicos eorum operuit mare.

Et adduxit eos ad terminos sanctitatis suæ,
ad montem istum, quæ acquisiuit dextera eius.

Et eiecit a facie eorum gentes, & sorte diui-
sit eis terram in funiculo distributionis.

Et habitare fecit in tabernaculis eorum tri-
bus Israel.

Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum
excelsum, & testimonia eius non custodierunt.

Et auerterunt se, & non seruauerunt pactū,
quemadmodum patres eorum conuersi sunt re-
trorsum

EXPLANATIO

trorsum, ut arcus dolosus.

In iram concitauerunt eum in excelsis suis,
& in sculptilibus suis ad æmulationem eū pro-
uocauerunt.

Audiuit Deus, & iratus est, & abominatus
est ualde Israel.

Et dereliquit tabernaculum Silo, tabernaculū
suum, ubi habitauit inter homines.

Et tradidit in captiuitatem fortitudinem
suam, & gloriam suam in manus inimici.

Et conclusit in gladio populum suum, &
contra hereditatem suam indignatus est.

Iuuenes eorum comedit ignis, & uirgines
eorum non sunt laudatæ.

Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, &
uiduæ eorum non sunt lamentatæ.

Et excitatus est tamquam e somno Domi-
nus, tamquam potens exultans præ uino,

Et percussit inimicos suos in posteriora, op-
probrium sempiternum dedit illis.

Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribum
Ephraim non elegit,

Sed elegit tribum Iuda, montem Sion, quem
dilexit,

Et ædificauit tamquam (palatia) celsa san-
ctuarium suum, uelut terram, quam fundauit
in sæcula.

Et elegit Dauid seruum suum, & assumpsit
eum a caulis ouium, & fœtantibus, quas seque-
batur,

batur, abduxit eum,

Vt pasceret Iacob populum suum, & Israel hereditatem suam,

Et paut eos in innocentia cordis sui, & in prudentia manuum suarum deduxit eos.

EXPLANATIO.

Legem meam] Sic appellat doctrinam saluberrimam, quæ continetur hoc carmine. Eandem vocat parabolas, quod sententiæ inserantur utilissimæ, ac sapientissimæ: item enigmata, quod hoc genus doctrinæ reconditum, maximeq. obscurum sit ijs, quorum mens nullo alio lumine nisi naturali prædita est.

Non sunt occultata] Quidam ita reddunt ex Hebræo, non calabimus ea a filiis eorum, generationi posteræ narrautes laudes Domini, & fortitudinem eius, & mirabilia eius quæ fecit.

Et suscitauit testimonium in Iacob] Iti vocat praeceptum, & legem Dei consuetudine lingue Hebrææ. certam uero illam legē intelligit, qua Deus sanxit, ut parentes liberis assidue memorarent res illas admirabiles ab ipso genstas, cum gentem Hebræam seruitute Aegyptiorum liberaret, illamq. per mare rubrum, & vastissimam solitudinem ad fines Canaanorum duceret, atque in uberrimis agris collocaret. ea lex scripta est in Deuteronomio, cap. iiij. Cur autem Deus voluerit harum rerum memoriam diligentissime conseruari, docet uir sanctus,

E E paulo

EXPLANATIO

paulo post subiungens, Narrabunt filijs suis, ut ponāt in Deo sp̄s suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mādata eius custodiant. Nimirū harum rerum cognitio, & diligens consideratio pietatē mirabiliter alit, nosq. diuinārū legum studiosos, & amantes facit.

Quæ non direxit cor suum] Idest, quæ recti amans nō fuit, neque rectam de Deo habuit opinionē.

Filij Ephraim armati] Cōmemorat peccata Iudeorū, & calamitates, in quas inciderunt propter neglectam uirtutē, & religionē. historia autem, quā hic attingit, ea esse uidetur, quæ scripta est in 1. lib. Par.

In campo Taneos] Tanis urbs maxima, quæ sita est ad ostium Nili, quod Taniticum appellant.

Interrupit petram] Bis elicuit aquam Moses e Silice, & utriusque miraculi hic mentionem facit.

Et tentauerunt Deum] Attingit ea, quæ acciderunt in ijs locis, quæ nominata sunt sepulcra concupiscentiæ. Ea historia scripta est in lib. Numer.

Ecce percussit petram] Attende quæso, & vide, quanta sit hominum impietas, & cecitas, nisi Deus illos suo sp̄ritu regat, & gubernet. si gens Hebræa dubitauerat antea de potentia Dei, recens miraculum debebat omnem dubitationem ex animis tollere: quod, admirabile dictū est, quam contra acciderit: arripuit enim illa ex ea re occasionem potentie diuinæ tentande, idest, temere, ac insolenter perichitande, experiendæque: sed simul attende, quid agat Deus: morem quidem gerit cupiditati impiorum, ut vel multi discant ipsum omnium rerum præpotentem

potentem esse: verum id suo maximo cum malo discunt: dum enim cibis optatis se ingurgitant, subita, atque improuisa morte multantur.

Et ignis accensus est in Iacob] Ignem appellat indignationem Dei.

Panem Angelorum] Sic uocat manna, non quod mentes illæ beatæ, quæ corporibus uacant, co cibo utantur, sed quod is e celo manarit, quem locum incolunt mentes illæ. sciendum est tamen, uocabulum Hebraum in multas sententias accipi posse, itaque alij uertunt, panem nubium, alij panem fortium.

Et occidit pingues eorum] Idest, optimates, & primarios viros. sic in psalmo XXII. pingues terre dixit, cum reges, & principes dicere uellet. *pingues terre.*

In omnibus his] Idest, neque suppliciorum gravitate, neque miraculorū magnitudine adduci umquā potuere, ut uerbis Dei fidem haberent, seq. illius bonitati, præsidioq. committerent. Ex quo perspicuum esse potest, tantam esse labem, & corruptelam animorum, ut nisi Deus mentem, & uoluntatem nostrā spiritu suo renouet, sēper a vera pietate abhorreamus, neque nos ulla uerborū, aut prodigiorū uis adducere possit ad cōfidendū prouidentie ipsius. itaque Moyses in Deuteronomio de hac Iudeorū pernicacia lequens scribit ad hūc moodū: vos uidistis uniuersa quæ fecit Dominus corā uobis in terra Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, uniuersaq. terræ illius, tētationes magnas. quas uiderunt oculi tui, signaq. illa, portentaq. in gentia, & nō dedit uobis Dominus cor in-

EE 2 telligens

EXPLANATIO

telligens, & oculos uidentes, & aures, quæ possint au-
dire usque in præsentem diem.

Cum occideret eos] Describit fictam pœni-
tentiam improborum, qui nonnumquam resipiscere
videntur, & grauissime angi, quod deliquerint, &
leges Dei violarint. verum his non iniuria, quam
Deo faciunt, est dolori, sed pœna, quam metuunt,
aut iam sustinent: itaque cum doleant amore sui,
non Dei, frustra dolent, & statim in scelera, & fla-
gitia relabuntur: nam qui amor improbos ad dolen-
dum excitat, is amor longe facilius eosdem ad pec-
candum impellit.

Et diluculo ueniebant ad eum] Significat
studium, & diligentiam populi in placanda ira
Dei. Hunc loquendi modum sæpe usurpant litteræ
sanctæ.

Et abundauit in auertenda ira sua] Id est,
magnopere compressit indignationem suam.

Et reuersi sunt] Ad pristinos mores.

Sanctum Israel circumscripserunt] Id est,
eius potentiam certis finibus concluderunt, quippe
qui non putarent, illum posse omnia omnibus in locis.

Immisionem per Angelos malos] Id est,
quæ calamitates importabantur ab Angelis malis.

Primitias fortitudinis] Sic appellat filios pri-
mo partu in lucem editos, quos Græci nominare so-
lent πρωτοτόκους, id est, verbum e verbo, primogeni-
tos. videtur autem Asaphus imitatus Mosem, a-
pud quē Iacob in Genesi vocat primitias roboris sui
Ruben,

Ruben, quem de multis liberis primum suscepit ex Lia. Quod vero subiungit, in tabernaculis Cham, significat domos Aegyptiorum. nam Mesrainus, unde aiunt prognatos esse Aegyptios, patrem habuit, cui nomen erat Cham, ut est in Genesi.

Ad terminos sanctitatis suæ] Idest, ad fines, & regionem sanctitati suæ gratam, & acceptam.

Conuersi sunt retrorsum ut arcus dolosus] Qui scilicet subito vertatur, & aliud feriat, quam volebat sagittarius.

In iram concitauerunt eum in excelsis suis] Intelligit loca, in quibus falsos Deos colebant.

Et dereliquit tabernaculum Silo] Arcam Dei, quæ seruabatur in urbe Silo, captam fuisse a Palæstinis, & Iudeos accepisse maximam cladem, scriptum est in libro primo Regum.

Et tradidit in captiuitatem fortitudinem suam] Hunc locum interpretati sumus in explanatione psalmi LXIII.

Iuuenes eorum comedit ignis] Ignem vocat vim, & impetum belli.

Et uirgines eorum non sunt laudatæ] Idest, celebratæ carmine nuptiali, propterea quod antequam nubarent, ab hostibus vel interfectæ, vel in seruitutem abductæ sunt, vel earum sponsi in prælio ceciderunt.

Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt] Inter hos præcipui fuerunt Ophnis, & Phinees filij Heli pontificis.

EE 3 Et

EXPLANATIO

Et uiduæ eorum non sunt lamentatæ] *Idest, funera maritorum non sunt fletu, & lamentatione prosecutæ, quippe quæ ipsorum vitæ superstites non fuere. Videtur autem his verbis significare casum uxoris Phineæ, hæc enim cum illum in prælio casum, & arcam fœderis ab hostibus asportatam audisset, nimia doloris acerbitate, repentina morte periit, neque spatum lugendi mariti habuit.*

Et excitatus est] *Excitatus inquam est in Palæstinos, qui abstulerant arcam, & fœdissimo natium morbo illos vexauit: antea autem dormire videbatur, nec cernere impietatem eorum. opprobrium vero sempiternum appellat morbum illum, de quo diximus.*

Et repulit tabernaculum Ioseph] *Idest, noluit amplius commorari in vrbe Silo, quæ pertinebat ad hereditatem Iosephi, idest, ad tribum Ephraïni, qui natus est ex Iosepho.*

Velut terram, quam fundauit in sæcula] *Idest, quod templum firmum, & stabile voluit esse perinde ac terram, quam stabilivit, ut perpetuo maneat. Hoc autem verum non euasit in templo Salomonis, sed in ecclesia CHRISTI, cuius templum illud imago quadam erat.*

ARGUMENTVM PSAL. LXXIX.

Existimant gentem Hebræam deplorare calamitates, quas pertulit ab Antiocho Rege, quæ Historia

ria scripta est in libris Machabæorum.

Canticum Asaph, Psal. LXXIX.

EVS uenerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in acervos lapidum.

Posuerunt cadauera seruorum tuorum escas uolatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ.

Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat, qui sepeliret.

Facti sumus opprobrium uicinis nostris, subfannatio, & illusio ijs, qui in circuitu nostro sunt.

Vsquequo Domine irasceris in finem? exardescet uelut ignis zelus tuus.

Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt, & in regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt.

Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt.

Ne memineris iniquitatum nostrarum præteritarum, cito anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis.

Adiuua nos Deus saluator noster, & propter gloriam nominis tui Domine libera nos,

EE 4 &

EXPLANATIO

& propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.

Cur dicant in gentibus, ubi est Deus eorum? innotescat in nationibus coram oculis nostris

Vltio sanguinis seruorum tuorum, qui effusus est: introeat in conspectum tuum gemitus compeditorum,

Secundum magnitudinem brachij tui libera filios mortis,

Et redde uicinis nostris septuplum in sinum eorum, improprium ipsorum, quod exprobrauerunt tibi Domine.

Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum.

In generationem, & generationem annuntiabimus laudem tuam.

EXPLANATIO.

Ne memineris iniquitatum nostrarum] *Agnoscunt, se in has erumnas propter peccata incidisse, itaque ad misericordiam Dei suppliciter confugiunt, seq. adiuuari deprecantur, non quod fauore, & auxilio digni sint, sed ne sanctissimum nomen Dei, de cuius tutela gloriantur, ludibrio, & despectui sit nationibus impijs.*

Secundum magnitudinem brachij] *Idest, pro magnitudine potentie tue conserva incolumes eos, quia iam morti addicti sunt.*

Et

Et redde uicinis nostris septuplum] *Idest, iniurias, quas nobis finitima gentes intulerunt, ita persequere, ut calamitas earum existat nostra multis partibus maior.*

ARGVMENTVM PSAL. LXXX.

Idem est argumentum huius psalmi, & superioris. Describit autem sub elegantissima allegoria vineæ res secundas, atque aduersas Hebræorum.

Victori ad Sossaniam. testimonium, & Psalmus Asaph, LXXX.

VI pascis Israel, intende, qui deducis uelut ouem Ioseph.

Qui sedes super Cherubin, affulge coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.

Excita potentiam tuam, & ueni, ut saluos facias nos.

Deus conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus.

Domine Deus exercituum, quousque irasceris super orationem populi tui?

Cibasti nos pane lacrimarum, & potasti nos lacrimis in maxima mensura.

Posuisti nos contentionem uicinis nostris, & inimici nostri subsannauerunt nos.

Deus

EXPLANATIO

Deus exercituum conuerte nos , & ostende faciem tuam , & salui erimus .

Vineam de Aegypto transtulisti , eiecisti gentes , & plantasti eam ,

Repurgasti locum illi , & extrudisti radices eius , & impleuit terram .

Operuit montes umbra eius , & rami eius cedros Dei .

Extendit palmites suos usque ad mare , & usque ad flumen propagines suas .

Vt quid destruxisti maceriam eius ? & uindemiant eam omnes , qui prætergrediuntur uiam ?

Vastauit eam aper de sylua , & fera agri depasta est eam .

Deus exercituum reuertere quæso , respice de cælo , & uide , & uisita uitem istam ,

Et locum uinxæ , quam plantauit dextera tua , & filium ipsum , quem roborasti tibi .

Incensa est igni , & suffossa , ab increpatione uultus tui peribunt .

Sit manus tua super uirum dexteræ tuæ , & super filium hominis , quem roborasti tibi .

Et non discedimus a te , uiuificabis nos , & nomen tuum inuocabimus .

Domine Deus exercituum conuerte nos , & ostende faciem tuam , & salui erimus .

Explanatio

EXPLANATIO.

Qui deducis uelut ouem Ioseph] *Iosephum appellauit pro uniuerso populo, ut etiam in psalmo, qui hunc sequitur, cum ait, testimonium in Ioseph posuit illud.*

Qui sedes super Cherubin] *Cherubinos significat, qui arcam fœderis seruabant, unde Deus responsa dare consueuerat.*

Affulge coram Ephraim] *Iosephus carissimus fuit Deo, propterea orans pro salute uniuersi populi, precipue mentionem facit familiae illius, quo magis ad misericordiam moueat Deum.*

Deus conuerte nos] *Aliquertunt, Deus reduc nos. quorum uerborum hæc uidetur esse sententia, satis diu fuisti nobis iratus, iam quaeso nos reduc tecum in gratiam.*

Cibasti nos pane lacrimarum] *Significat, populum in tantis calamitatibus uersari, ut illi sint lacrimæ pro cibo, & potione.*

Posuisti nos contentionem] *Idest, per te factum est, ut uicini nostri inter se de nobis contenderent, dum quisque nos sibi uendicare studet.*

Vineam de Aegypto] *Gentem Hebraeam uinea cõparat, qua similitudine utitur etiam Esaias.*

Cedros Dei] *Idest proceras, & maximas. de hac loquendi figura alio loco explicatum est. Significat autem his uerbis, gentem Hebraeam bello domuisse, ac subegisse maximos principes.*

Extendit

EXPLANATIO

Extendit palmites usque] *Terminos imperij dicit fuisse mare interius, & fluvium Euphratem.*

Vastavit eam aper] *Impias, & crudeles nationes uocat Apros, & feras.*

Et filium ipsum] *Sic appellat gentem Hebraeam, de qua loquens Dominus in Genesi ait, filius meus primogenitus Israel. Et apud Oseam, ex Aegypto uocaui filium meum. hunc filium corroborauit Deus, & maxime clarum, & illustrem reddidit ad gloriam nominis sui. sed possumus ex Hebraeo uertere etiam hoc modo, & propaginem ipsam, quam robasti tibi. quod magis congruit cum allegoria perpetua psalmi.*

Ab increpatione tua peribunt] *Sic(inquit) hac ira tua perseuerat, profecto gens tua funditus interibit.*

Sit manus tua] *Iam quaeso(inquit) manu tua saluari protege homines, quos dextera tua semper tutatus es.*

ARGUMENTVM PSAL. LXXXI.

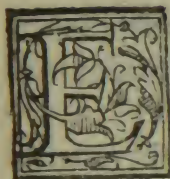
Hortatur populum ad celebrandos Dies festos, & que solennes, & ad Deum pie, ac religiose colendum, commemorans eius praeclara in Hebraeos beneficia, simulq. admonens, quantum noceat religionis contemptus.

Victori

| *Victori ad Githith, Asaph, Psal.*

LXXXI.

XVLTATE Deo adiutori nostro,
iubilate Deo Iacob,

Sumite psalmum, & date tympanum,
psalterium iucundum cum
cythara

Buccinate in neomenia tuba in insigni die
solennitatis nostræ.

Quia præceptum Israel est, & iudicium
Dei Iacob.

Testimonium in Ioseph posuit illud, cum
exiret de terra Aegypti, linguam, quam non
noueram, audiui.

Subduxi ab oneribus dorsum eius, manus
eius ab ollis (faciendis) recesserunt.

In tribulatione inuocasti me, & liberaui te,
exaudiui te in abscondito tonitru, probaui te
apud aquam contradictionis.

Audi populus meus, & contestabor te, Is-
rael fraudieris me, non erit in te Deus extra-
neus, neque adorabis Deum alienum,

Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui
eduxi te de terra Aegypti, dilata os tuum, &
implebo illud.

Et non audiuit populus meus uocem meam,
& Israel non attendit mihi.

Et

EXPLANATIO

Et dimisi eos secundum desideria cordis ipsorum, ambulauerunt in consilijs suis.

Si populus meus audisset me, Israel si in uijs meis ambulasset,

Breuissimo tempore inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manum meam.

Inimici Domini mentiti fuissent ei, & fuisset tempus eorum in sæcula,

Et cibassem illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturassem eos.

EXPLANATIO.

Buccinate in Neomenia tuba] *Significare videtur Calendas septimi mensis, quem appellab ant diem festum clangoris, & tubarum, de quo die scriptum est in Leuitico, & Numeris.*

Quia præceptum est] *Celebrate inquã hunc diem solennem, quoniam id uobis præcepit Deus, & ita indicauit, & statuit esse faciendum.*

Testimonium in Ioseph] *Hunc (inquit) ritum sacrorum Deus posuit testimonium in Iosepho, id est, lege sanxit, & mandauit obseruari a posteritate Iosephi, nimirum ab Hebraeis, quo tempore illi ex Aegypto egressi sunt, & Deum ipsum loquentem audierunt. Hoc enim significat, ut sentit Abrahamus Esdra, cum ait sub persona populi, linguam, quam non noueram, audiui. Quid uero, si populus significet his uerbis peregrinationem, & seruitutem suam*

suam apud Aegyptios aliena lingua homines?

Subduxi ab oneribus] Deum inducit loquentem, & beneficia sua erga Iudeos commemorantē.

Manus eius ab ollis] Nam in eiusmodi operibus efficiendis occupati erant Hebraei, cum Aegyptiis seruirent. Hinc illud in Exodo, Ad amaritudinem perducebant uitam eorum seruitute dura in luto, & lateribus, ac omni opere agresti.

Et exaudiui te in abscondito tonitru] Videtur innuere tonitrua, & tempestatem illam, quam excitauit Deus in Aegyptios in mari rubro, de qua in psalmo LXXVII. Quod autem dicit, in abscondito tonitru, significat, se nimbis, & nubibus, unde horrida illa tonitrua erumpebant, circumfusum affuisse, & pro ipsis propugnauisse.

Probauit te] Cum tot, ac tanta beneficia a me accepisses, tamen te ingratum, & immemorem potentiae, ac misericordiae meae ostendisti, cum ad explorandum animum tuum permissem, ut te aqua deficeret.

Israel si audieris me] Saepe admonuimus, Hebraeam linguam esse admodum angustam, & concisam. quae res magnam saepe parit obscuritatem, nisi aliqua addantur ad explendas sententias. quod nonnulli hoc loco esse faciendum existimant, ut hi uersiculi ad hunc modum explanentur, vel etiam ex hebraeo exprimantur: Si audieris me, si non erit in te Deus extraneus, si non adorabis Deum alienum, (ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxit te de terra

EXPLANATIO

terra Aegypti) dilata os tuum, & implebo illud: id est, si ea, quæ dico, obseruaueris, pete, quicquid optas, neque umquam repulsam feres.

Et dimisi eos] Nullo fere maiore supplicio afficere potest Deus illos, qui parere nolunt salutaribus monitis ipsius, quam si eos patiatur indulgere, atque obsequi cupiditatibus suis, & sua consilia sequi, quibus sibi pestem, ac perniciem machinantur, & comparant, idq. tum maxime, cum sibi sapere, ac rebus suis optime consulere uidentur. Itaque semper orandus est Deus, ut nos ipse spiritu suo regat, & gubernet: quicumque enim spiritu Dei ducuntur, ut ait diuus Paulus, ij sunt filij Dei, ceteri Deum non propitium, sed iratum habent.

Inimici Domini mentiti fuissent] Idest, bello domiti simulassent beneuolentiam, & uoluntariam seruitutem. De hac loquendi figura dictum est in explanatione psalmi xviij.

Et fuisset tempus eorum in sæcula] Idest, auum populi mei perpetuo florisset. Sic explanant nonnulli. Theodoretus autem, & Euthymius hoc ad inimicos Dei referunt, & aiunt, hanc esse sententiã horum uerborum, impiarum nationum calamitates perpetuas futuras fuisse: affirmant enim, uocabulum temporis apud Syros in eam sententiam accipi.

Et cibassem illos ex adipe] Hoc uersiculo significare uoluit omnium rerum affluentiam, & agrorum fertilitatem eximiam. sic in Deuteronomio, suget mel ex petra, & oleum e saxo durissimo.

AR-

ARGVMENTVM PSAL. LXXXII.

*Inducit Deum reprehendentem indices populi sui,
eosq. acriter accusantem iniustitiæ.*

Psalmus Asaph, LXXXII.

EV S stat in synagoga Deorum, in
medio autem Deos iudicat.

Vsquequo iudicatis iniquitatem,
& facies peccatorum sumitis?

Iudicate egeno, & pupillo, humilem, &
pauperem iustificate.

Eripite pauperem, & egenum de manu pec-
catoris liberate.

Nescierunt, neque intellexerunt, in tene-
bris ambulant, mota sunt omnia fundamen-
ta terræ.

Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes,

Attamen sicut homines moriemini, &, si-
cut unus de principibus, cadetis.

Surge Deus, iudica terram, quoniam tu he-
reditabis in omnibus gentibus.

EXPLANATIO.

In Synagoga Deorum] Deos appellare solent
literæ sanctæ principes, & iudices, propterea quod
eiusmodi administratio sit res quædam diuina, non

FF humana

EXPLANATIO

humana, ut ait Iosaphat in secundo libro Paralip. Hos igitur monet, ut meminerint Deum interesse iudicijs ipsorum, & graue supplicium sumpturum esse de ijs, qui a iustitia, & equitate declinant.

Et facies peccatorum sumitis] Idest, improbis fauetis, & eorum gratiam aucupamini innocentibus opprimendis.

Iudicate egeno, & pupillo] Idest, illos ab iniuria, & calumnijs improborum prohibete, & tenuiores iniuste in iudicium uocatos absoluite.

Nescierunt, neque intellexerunt,] Frustra, inquit, moneo, neque enim resipiscunt, sed in tenebris ignorantiae, & iniustitiae perseuerant. hinc fit, ut omnis humanae uitae ratio, & ordo peruertatur, & omnia plena sint tumultu, & confusione.

Ego dixi, Dij estis] Ego (inquit Deus) uos appellatione mea dignatus sum ob excellentiam officij, quo fungimini, uosq. filios meos nomino, scitote tamen, uos aequae ac homines infirmos esse morituros, neque magis uitaturos mortem, quam alium quemuis ex principibus, & iudicibus, qui respublicas impiarum gentium administrant: itaque iustitiam, & equitatem colite, illud intelligentes, uos breui reddituros esse rationem administrationis uestrae. Theodoretus existimat, Deum minari his uerbis, iniquos iudices sic casuros, ut Diabolus cecidit, qui ob superbiam, & iniustitiā deiectus est de altissimo dignitatis gradu, in quo Deus illum collocarat. Quidam uocabulo principum hoc loco existimant significari tyrannos,

rannos, qui ad inferos precipitantur.

Surge Deus] Precatur Deum, ut quando omnes iudices a iustitia recesserunt, ipse iudicandi, & regendi negotium suscipiat misso ad homines filio suo. quod quidem futurum providens subiungit, omnes gentes hereditate ad Deum peruenturas, quæ prius in potestate Diaboli erant.

ARGVMENTVM PSAL. LXXXIII.

Populus orat auxilium Dei contra gentes finitimas, quæ facta conspiratione bellum intulerant.

Canticum psalmi Asaph, LXXXIII.

DEVS ne sileas, ne taceas, neque quiescas Deus,

Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput.

Aduersus populum tuum astute excogitauerunt consilium, & consultauerunt aduersus absconditos tuos.

Dixerunt, uenite, & disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israel ultra.

Quoniam cōspirauerunt unanimiter simul, aduersus te fœdus fecerunt tabernacula Idumæorum, & Ismaelitæ,

Moab, & Agareni, Hebal, & Amon, & A-

FF 2 malech,

EXPLANATIO

malech, Philistei cum habitantibus Tyrum.

Etiam Assur uenit cum illis. facti sunt in adiutorium filijs Loth.

Fac illis sicut Madian, & Sifare, sicut Iabin in torrente Cisson.

Disperierunt in Endor, & facti sunt sterquilinum terræ.

Pone principes eorum sicut Oreb, & Zeb, & Zebec, & Salmana:

Omnes principes eorum, qui dixerunt, hereditate possideamus habitacula Dei.

Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem uenti.

Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes,

Ita persequere illos tempestate tua, & turbine tuo conturba eos.

Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.

Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi, & confundantur, & pereant,

Et cognoscent, quod nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra.

EXPLANATIO.

Deus ne sileas] *Idest, ne scelera impiorum, quæ uides, dissimula, ne ue te contineat supplicio illorum.*

Aduersus absconditos tuos] *Quamquam satis declarasse uidemur in explanatione psalmi*

XXXI.

XXXI, cur *Asaphus* *Hebræos* uocet absconditos Dei, tamen operæpretium erit, pauca hæc adiungere. Deus misericordiæ parens salutem piorum tutissima quidem custodia tegit, ac munit, sed hoc tutelæ genus tam remotum est ab oculis humanæ rationis, ut aliquando p̃y maxime a Deo negligi, & derelinqui videantur, cum Deus illos maxima cum beneuolentia tuetur. denique qui status, quæ condicio, quam secunda, quamq. beata sit eorum uita, qui ueram pietatem colunt, nemo pietatis expers suspicari potest, ne dum intelligere. iure igitur & merito gentem *hebræam*, quæ sola ex omnibus nationibus Deum sancte uenerabatur, *Asaphus* appellat absconditos Dei, neque diuus *Paulus* ob aliam causam dicere uidetur vitam *Christianorum* in Deo absconditam esse.

Filijs Loth] Idest, *Moabit*, & *Ammonit*.

Sicut *Madian*, & *Sisare*] Exercitum *Madianitarum* *Gedeon* profligauit cæsis ducibus *Orebo*, & *Zebo*, & *Zebee*, & *Salmana*. quæ historia scripta est in libro *Iudicum*. *Sisara* autem, ut est in eodem libro, Dux fuit copiarum *Iabin* regis *Cananæi*, quas copias deleuit *Baracus*, & *Sisaram* quidem fugientem interemit *Iael* uxor *Cabari*, *Iabinus* uero in prælio cæsus est.

In *Endor*] Is locus erat in ea regione, quæ assignata fuit tribui *Manassæ*, ut scriptum est in libro, qui inscribitur *Iosue*.

Facti sunt sterquilinum terræ] Relicti scilicet in agris insepulti.

EXPLANATIO

Possideamus habitacula Dei] *Idest urbes, & oppida Hebraorum,*

Pone illos ut rotam] *Idest instabiles, & agitados instar rotæ. hac similitudine utitur etiā Esaias.*

Et quærent nomen tuū] *Et potentiam tuam experti nomen tuum uenerabuntur, & solliciti quærent, quis nam sit is Deus, qui hostes populi sui tam acriter ulciscatur.*

Et cognoscent] *Intelligent, te unum esse, cui nomen Domini conuenit, quiq. omnia terrarum sola gubernas, Deos autem suos esse Deos inanes, & commentitios.*

ARGVMENTVM PSAL. LXXXIIII.

Describitur, quam ardenti desiderio teneretur David adeundi ad templum Dei, a quo abesse cogebatur propter uim inimicorum.

*Victori ad Githith, filiorum Coræ,
Psal. LXXXIIII.*

QVAM dilecta tabernacula tua Domine exercituum, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum uiuum.

Etiā passer inuenit sibi domum, & hirundo nidum sibi, ubi ponat pullos suos.

Altaria

Altaria tua Domine exercituum, Rex meus,
& Deus meus.

Beati qui habitant in domo tua Domine,
perpetuo laudabunt te.

Beatus uir, cuius fortitudo in te est, semitæ
in corde eorum, transeuntes uallem fletus fon-
tem ponent eam.

Etiam cisternas pluuia replebit, ibunt de for-
titudine in fortitudinem, comparebit (quisque
eorum) apud Deum in Sion.

Domine Deus exercituum exaudi oratio-
nem meam, auribus percipe Deus Iacob.

Protector noster aspice Deus, & respice in
faciem CHRISTI tui,

Quia melior est dies una in atrijs tuis super
millia.

Elegi ad limen morari domus Dei mei ma-
gis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Quia sol, & scutum Dominus Deus, gra-
tiam, & gloriam dabit Dominus.

Non priuabit bonis eos, qui ambulant in
innocentia, Domine exercituum, beatus ho-
mo, qui sperat in te.

EXPLANATIO.

Concupiscit, & deficit anima mea in atria
Domini] *Idest, deficit desiderio adeundi ad tem-
plum Dei.*

Etiam passer] *Quidam ex Hebraeis hunc lo-*

FF 4 cum

EXPLANATIO

cum ita explanant, passeribus, & hirundinibus patet aditus ad templum tuum, & apud altaria tuos nidos fingunt, at mihi ad ea accedere non licet. Alij uero sic interpretantur, aues quidem inueniunt locum, ubi cum suis pullis quiescant, at ego ad aras tuas Domine adire non possum, in quibus solis acquiesco. Habet autem magnam vim ad exprimendum desiderium, & dolorem animi oratio illa imperfecta, altaria tua Domine exercituum.

Beati qui habitant] Beatos ait esse sacerdotes, & leuitas, quibus concessum sit, in templo Dei dies, noctesq. uersari, & laudes eius quotidianis hymnis celebrare. Beatos item iudicat eos, qui omnem suam vim, & fortitudinem in Deo locatam putant, & propterea semper habent in animo semitas, quae ducunt ad templum eius, atque illud frequentare non intermittunt. Hi quidem iter facientes per loca arida, & sitientia, qualis est uallis fletus, in ijs puteos fodiunt, & cisternas ad colligendam aquam pluuiam, ut commoditate itineris homines magis incitentur ad frequentandam aedem Dei. neque uero longitudine viae fatigantur, sed ob singularem animi alacritatem inter eundum magis, ac magis uigent, donec perueniant ad Sionem. Sunt multae aliae explanationes horum uersuum, sed ea quam nos proposuimus, in primis conuenire uidetur argumento hymni. Vallis fletus mentio fit in libro Iudicum.

Exaudi orationem meam] Quae precor, mihi, & meis aditum patere ad templum tuum.

Et

Et respice in faciem CHRISTI tui] *Aspi-*
ce (inquit) vultu placido seruum tuum supplican-
tem, quem tu regem populi tui constituisti.

Quia melior est dies una] *Opto, inquam, &*
votis omnibus expeto, mihi facultatem dari acce-
dendi ad templum tuum, quoniam dies unus in atrijs
tuis pie, sancteq. actus, anteponendus est sexcentis
annis, itaque malim ego ad limina domus Dei mei
despectus iacere, quam commorari in aedibus magni-
ficientissimis impiorum.

Quia sol, & scutum Dominus Deus] *Do-*
minus est sol mentes hominum suo prospero, & sa-
lutari lumine exhilarans, augens, nutricans, sensu
iustitiæ, ac pietatis afficiens, omnesq. errorum, &
ignorantiæ tenebras pellens. Dominus est scutum
firmissimum, quo piorum innocentia protecta, ne-
que violentis rerum aduersarum ictibus concutitur,
neque ullis improborum, aut mortis, aut Diaboli
oppugnationibus frangitur. Dominus est uberri-
mus, & perennis omnium bonorum fons, a quo ma-
nat ad cultores suos gratus, & amabilis animi can-
dor, vera sanctitas, solida gloria, dulcissima pax,
vita denique beata, & sempiterna. Summe omnium
rerum præpotens rector, & Domine, beatus ille,
qui omnem suam spem in tua bonitate, & misericor-
dia collocat.

Ar-

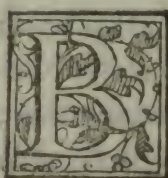

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. LXXXV.

*Vaticinatur, tempus fore, cum Deus per unigenam filium suum liberabit genus humanum asperri-
ma tyrannide Diaboli, & in terris misericordia, ve-
ritas, pax, & iustitia floreant. Qui vero præ-
dictionem huius hymni pertinere existimant ad re-
ditum Hebræorum ex Babylone, facile coarguun-
tur, cum historia illi non conueniant, quæ hic præ-
dicuntur.*

Victori, filiorum Coræ psalmus LXXXV.

BENEDIXISTI Domine terram tu-
am, auertisti captiuitatem Iacob.

Remisisti iniquitatem plebis tuæ,
operuisti omnia peccata eorum.

Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab
ira indignationis tuæ.

Conuerte nos Deus salutaris noster, & auer-
te iram tuam a nobis.

Numquid in æternum ira sceris nobis? aut
extendes iram tuam a generatione in genera-
tionem?

Non ne tu cōuersus uiuificabis nos? & plebs
tua lætabitur in te?

Ostende nobis Domine misericordiam tuā,
& salutare tuum da nobis.

Au-

Audiam, quid loquatur Dominus Deus,
quoniam loquetur pacem super plebem suam,
Et super sanctos suos, & non reuertentur ad
stultitiam.

Vtique prope timentes eum salutare ipsius,
ut habitet gloria in terra nostra.

Misericordia, & ueritas obuiauērunt sibi, iu-
stitia, & pax osculatæ sunt.

Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo
prospexit.

Etiam Dominus dabit benignitatem, & ter-
ra nostra dabit fructum suum.

Iustitia coram eo ambulabit, & ponet in uia
gressus suos.

EXPLANATIO.

Benedixisti] *Admonuimus alio loco, quæ ver-
borum voces tempus præteritum, aut instans, aut
futurum indicant, eas voces apud scriptores Hebræos
ita uim, & notionem inter se communicare, ut præ-
sentia uerbis etiam tempus ueniens, aut præteritum
significantibus exprimantur, & quæ res euenturæ
prædicuntur, earum rerum tempora, si formam ip-
sarum uocum spectes, nonnumquam præterisse ui-
deantur. itaque nemini mirum uideri debet, si res
multis post sæculis futura exponatur in hoc hymno,
perinde quasi iam facta esset. Sed nonnulli interpre-
tes Latini cum animaduernerent, eam rē magnam
sæpe obscuritatem parere, quoties huiusmodi loci inci-
derent*

EXPLANATIO

derent, illos sic conuerterunt, ut proprietates, & usus latina linguae postulabat. quam interpretandi rationem qui sequuntur, a doctis, & eruditis iure laudantur. Verum ad ipsam uerborum explanationem ueniamus.

Benedixisti Domine terram tuam] Idest, populum tuum diuinis, & caelestibus donis afficies, cum e caelo miseris unigenam filium tuum. Hoc ita euenisse, ut hic praedictum est, gratulatur diuus Paulus his uerbis in epistola ad Ephesios scripta, Benedictus Deus, et pater Domini nostri IESU CHRISTI, qui benedixit nos omni benedictione in caelestibus, in CHRISTO.

Auertisti captiuitatem Iacob] Idest, populum tuum a seruitute Diaboli, & peccati, & mortis eripies. quia de re sic Zacharias pater Ioannis Baptiste in illo pulcherrimo hymno, quem cecinit latans, Deum iam exequi, quod hic praedicatur, Benedictus (inquit) Dominus Deus Israel, quia uisitauit, & fecit redemptionem plebis suae, Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui: Sicut locutus est per os sanctorum, qui a saeculo sunt, prophetarum suorum, fore, ut seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos.

Remisisti iniquitatem plebis tuae] Idest, illi condonabis omnia peccata, simul atque IESUS CHRISTVS illa suo purissimo sanguine expiarit. Hinc illud apud diuum Lucam, Et uocabis nomen eius IESVM, is enim saluum faciet populum suum
a pec-

a peccatis suis.

Mitigasti omnem iram tuam] Hoc est, reconciliabis te hominum generi, cui multa iam secula grauissime iratus, atque infensus es. Quo modo autem facta sit hac reconciliatio, docet diuus Paulus his uerbis in epistola, quam scribit ad Romanos. Commendat autem suam caritatem erga nos Deus, quod cum adhuc essemus peccatores, CHRISTVS pro nobis mortuus est: multo igitur magis iustificati nunc sanguine ipsius seruabimur per eum ab ira: nam si, cum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius.

Conuerte nos] Haëtenus diuina prædictio, nunc uates sanctus nomine totius populi precatur, ut quæ Deum facturum esse, in superioribus uersibus prædixit, ea Deus maturet perficere: Tu (inquit) ex cuius misericordia pendet omnium salus, conuerte mentes, & voluntates nostras ad te, ad quem nemo sponte sua se potest conuertere. sic Hieremias, conuerte me, & conuertar, quia tu Dominus meus es: postquam enim conuertisti me, egi penitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum, & erubui.

Nonne tu conuersus uiuificabis nos?] Nonne tu (inquit) reconciliatus uitam nobis salutemq. donabis? Hæc interrogandi formula uim asseuerandi habet, ut etiam in psalmo CXXIX. Nonne qui oderunt te Domine, odio habui, & contra inimicos

tuos

EXPLANATIO

tuos ira excandui? Quid autem hoc viuificandi uerbo intelligat uates sanctus, explicat hoc modo diuus Paulus in epistola ad Ephesios scripta, Deus, qui diues est in misericordia, propter multam caritatem suam, qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos una cum CHRISTO (per gratiam estis seruati) simulq. cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter caelestes in CHRISTO IESV.

Ostende nobis Domine misericordiam tuam] Ostendere misericordiam in litteris sanctis, est illam tribuere. sic diuus Paulus ait, in euangelio patet fieri iustitiam Dei, cum dicere uelit, illam euangelium amplectentibus impartiri.

Audiam, quid loquatur Dominus Deus] Uates sanctus post piam precationem aures animi attentas adhibet ad oraculum Dei: quisquis enim pura, & casta mente precatur, sine dubio responsum, & illud quidem gratissimum, fert a spiritu Dei.

Quoniam loquetur pacem super plebem suam] Id est, promittet pacem, & omnia prospera, & secunda populo suo. Eam uero pacem significat, quam caelites predicauerunt, cum nascente CHRISTO canerent, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax, hominibus bona voluntas. Hunc optatissimum pacis nuncium postea nunciarunt apostoli toto terrarum orbe, de quibus Esaias, Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Quam uero pacem illi nunciarint, diuus Paulus

Paulus his memorabilibus verbis exponit, Deus reconciliauit nos sibi per IESVM CHRISTVM, deditque nobis ministerium reconciliationis, quandoquidem Deus erat in CHRISTO mundum reconcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonem reconciliationis. Itaque nomine CHRISTI legatione fungimur tamquam Deo vos obsecrante per nos, rogamus pro CHRISTO, Reconciliamini Deo, eum enim, qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Hæc quidem nuntiarent apostoli omnibus terrarum oris, sed non omnes eorum verbis fidem habuerunt: Esaias enim sub ipsorum persona loquens ait, Domine quis credidit sermonibus nostris? propterea vates ait, loquetur pacem super plebem suam, & super sanctos suos, intelligens, hac celesti pace usuros tantummodo homines sanctos, & populum Dei, idest, illos, qui veritatem euangelij approbantes ea re Deo cari, & sancti fiunt, quemadmodum CHRISTVS ait apud Ioannem, Pater sanctifica eos per ueritatem tuam, sermo tuus ueritas est. Nam quod subiungitur, & non reuertentur ad stultitiam, id significat, eos, qui euangelium uere amplectuntur, spiritu CHRISTI afflato avertere animum a uitijs, & insanis cupiditatibus, & multam salutem dicere humane sapientiæ, quam diuus Paulus asseuerat stultitiam esse apud Deum.

Vtique prope timentes eum salutare ipsius] Presto est (inquit) Dominus auxilio suo ijs, qui reuertentur,

rentur, & colunt sanctissimum numen ipsius, itaque ille miseratus calamitates nostras e celo mittet ad nos liberandos filium suum, ut aliquando gloriaturi simus, gloriam Dei incolere terram nostram, seque uidendam oculis mortalium præbere, & cum cuius nostris familiarissime versari. Hoc autem perfectum esse, prædicat diuus Ioannes his uerbis, verbum caro factum est, & habitauit inter nos, & uidimus gloriam eius, gloriam veluti unigeniti a patre, plenum gratia, & veritate.

Misericordia, & ueritas obuiauerunt sibi] Satis perspicuum est, uatem in hoc versu, & in eo, qui proxime sequitur, de re futura tamquam de præterita loqui. Significat autem his elegantissimis uerborum figuris, eas virtutes, quarum mentionem facit, inter se coniunctas fore beneficio CHRISTI, per quem misericordiam consecuti sumus a Deo, & cognitionem ueritatis, idemque nos iustos reddidit ex iniustis, & Deo reconciliauit, atque ita iustitia, & pax inter se osculate sunt. propterea subiungitur, ueritatem ex terra orituram, idest, mortales euangelium, & ueram religionem amplexaturos, & iustitiam e celo prospecturam, hoc est, Deum illos in gratiam recepturum, & uera iustitia donaturum: iustitiam enim celestem uocat iustitiam fidei, per quam Deus hominibus non solum omnia peccata cōdonat, sed etiam suum spiritum sanctum impartitur, eosque sibi filios adoptat, & promptos, alacres, ac paratissimos ad omnia uirtutum officia reddit.

Etiā

Etiam Dominus dabit benignitatem] *Id-
est, humano generi benigne faciet, & terra nostra,
que adhuc sterilis, inculta, atque horrida fuerat,
uberrima fiet, ac feracissima. quem vero fructum la-
tura sit, explicat subiungens, iustitiam coram Deo
ambulaturam, hoc est solidam, & germanam iusti-
tiam in animis mortalium spiritu CHRISTI re-
nouatis, & exultis regnaturam: semper enim illo-
rum oculis obuersabitur Deus, & summa semper di-
ligentia cauebunt, ne aberrant a uia pietatis, que du-
cit in celum.*

ARGVMENTVM PSAL. LXXXVI.

*Precatur hoc suauissimo carmine Deum, ut se
tueatur ab insidijs inimicorum, & animum suum
amore uirtutis, & pietatis accendat, simulque predi-
cat potentiam, & misericordiam eius.*

Oratio Dauid, Psalmus LXXXVI.

INCLINA Domine aurem tuam,
& exaudi me, quoniam inops, &
pauper sum ego.

Custodi animam meam, quo-
niam sanctus sum, saluum fac seruum tuum
Deus meus sperantem in te.

Miserere mei Domine, quoniam ad te cla-
mo tota die, lætifica animam serui tui, quo-

GG niam

EXPLANATIO

niam ad te Domine animam meam leuaui.

Quoniam tu Domine benignus, & mitis,
& multæ misericordiæ omnibus inuocanti-
bus te.

Auribus percipe Domine orationem meam,
& intende uoci deprecationis meæ.

In die tribulationis meæ clamaui ad te, quia
exaudisti me.

Non est similis tui in dijs Domine, & non
est secundum opera tua.

Omnes gentes, quascumque fecisti, ue-
nient, & adorabunt coram te Domine, & glo-
rificabunt nomen tuum.

Quoniam magnus es tu, & faciens mirabi-
lia, tu es Deus solus.

Doce me Domine uiam tuam, & ingrediar
in ueritate tua, uni cor meum, ut timeat no-
men tuum.

Confitebor tibi Domine Deus meus in toto
corde meo, & glorificabo nomē tuū in æternū,

Quia misericordia tua magna est super me,
& eruisti animam meam ex inferno inferiori.

Deus iniqui insurrexerunt aduersum me, &
congregatio potentium quæsierunt animam
meā, & non proposuerunt te in conspectu suo.

Et tu Domine Deus miserator, & miseri-
cors, tardus ad iram, & multæ misericordiæ,
& ueritatis,

Respice in me, & miserere mei, da fortitudi-
nem

nem tuam seruo tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ.

Fac mecum signum in bonum, ut uideant, qui oderunt me, & confundantur quoniam tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me.

EXPLANATIO.

Inclina Domine aurem tuam] *Aures (inquit) attentas adhibe ad precationem meam, & fer opem supplici misericordie tuæ, quoniam inops consilij, & omni humano presidio destitutus sum ego. Tuere quæso uitam meam, quia pietati, & innocentie deditus sum, incolumem serua famulum tuum, cuius omnis spes nititur benignitate tua.*

Non est similis tui in dijs] *Idest, nemo de ijs, qui dii nominantur, tecum est comparandus, neque potest quispiam imitari opera tua. quamobrem futurum est tandem, ut omnes gentes te solum colant repudiata superstitione, & a Christo ad ueram pietatem, & religionem perducantur.*

Et ingrediar in ueritate tua] *Hanc sententiam explicauimus in explicatione psal x x v i.*

Vni cor meum] *Ut scilicet abiecta omni alia cogitatione, & studio te unum amem, & colam, & in omnibus rebus nihil nisi te unum respiciam.*

Et eruisti animam meam ex inferno inferiori] *Idest, grauissimis periculis, & morte certa, & manifesta.*

Et saluum fac filium ancillæ tuæ] *Signifi-*
 GG 2 cat,

EXPLANATIO

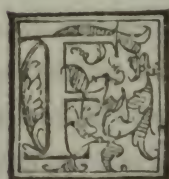
cat, se ex pijs, & religiosis parentibus ortū esse, uel potius exaggerat seruitutē, nā filius ancillae uerna est.

Fac mecum signum] Ede(inquit) illustre aliquod signum tuae erga me beneuolentiae, ut uel ini-
ci mei fateri cogantur, me tibi carissimum esse.

ARGUMENTVM PSAL. LXXXVII.

Celebrat Hierosolyma, & ecclesiam CHRISTI,
quam haec urbs significabat, simulque praedicat, ue-
ram religionem toto terrarū orbe propagandam.

Filiorum Corae psalmus cantici,
LXXXVII.

FUNDAMENTA eius in montibus
sanctis, diligit Dominus portas
Sion super omnia tabernacula Iacob.
Gloriosa dicta sunt de te ciuitas
Dei.

Memorero Raab, & Babylonis cum scien-
tibus me.

Ecce Palaestina, & Tyrus, & populus Ae-
thiopum, ille natus est ibi.

Et de Sion dicetur, homo, & homo natus
est in ea, & ipse fundauit eam altissimus.

Dominus numerabit scribendo populos,
ille natus est ibi.

Et cantores sicut tibicines, omnes scaturi-
gines

EXPLANATIO.

Hic hymnus admodum obscurus est, neque ego quicquā habeo, quod pro certo polliceri queam huic obscuritati lucem aliquam allaturum. Reliquum est igitur, ut eam explanationem, quæ probabilior, & magis consentanea pietati uideatur, adhibeam, magnam gratiam habiturus, si quis meliora docuerit.

Fundamenta eius in montibus sanctis] *Posita fuisse Hierosolyma in collibus, constat ex historia sacra, & descriptione Iosephi in lib. VI. de bello Iudaico: sed etiam ecclesia CHRISTI, quam ciuitas hæc significabat, fundata est in eisdem montibus, quatenus scilicet ibi ortum habuit.*

Diligit Dominus] *Erat quidem Iudæa uniuersa Deo consecrata, sed ille Hierosolyma cæteris omnibus locis longe prætulerat, feceratque, ut ibi domicilium esset amplissimi sacerdotij, & regie dignitatis: sed istæ rerum futurarum umbræ erant, corpus autem CHRISTI, qui Rex, & sacerdos a Deo constitutus est Hierosolymorum caelestium, idest, ecclesiæ sanctæ, quam Deus diligit super omnia tabernacula Iacob, idest, longe cariorem habet, quam umquam habuerit uniuersam synagogam Moysi.*

Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei] *Præclara (inquit) & gloriosa de te uaticinantur homines sancti, scilicet tempus fore, cum Deus intra mœnia tua se se uidendum mortalibus præbebit, & cum ei-*

E X P L A N A T I O

uibus tuis coniunctissime uersabitur . quam uero gloriosa , illustra , & magnifica prae dicta sint ab eisdem uatibus de ecclesia CHRISTI , quae spiritu Dei regitur , & gubernatur , atque ob eam causam ciuitas Dei , & Hierusalem caelestis nominari solet , nemo litterarum diuinarum studiosus est , qui nesciat . Illud certe inter cetera praedixerunt , ipsam omnibus terrarum oris filios parituram , qui filij Dei numerarentur , & essent . quem partum celebrant uersiculi , qui sequuntur : cum enim ait , memor ero Raab , & Babylonis , Deum ipsum inducit loquentem , ac pollicentem , se Aegyptios , & Babylonios , & ceteras nationes ad ecclesiam suam aggregaturum : quarum nationum uidebatur oblitus , cum illas pateretur in maximis errorum tenebris uersari . sed possumus uertere hunc uersiculum etiam ad hunc modum , Faciam meminisse Raab , & Babylonis eos , qui nouerunt me . quae uerba tamen eandem sententiam continent : significat enim , se missurum Apostolos , qui eas gentes ab impura , & impia superstitione traducant ad castissimum sui numinis cultum , plenissimamque sanctitatis religionem . Quod uero sanctus uates subiungit , Ille natus est ibi , uidetur indicare , omnes gentes se se coniuncturas cum ecclesia Hierosolymis instituta , propterea quia insignis ille ab omnibus pijs expectatus , in ijs locis oriurus , suumque regnum initurus sit . quibus de rebus explicatum est in explicatione psalmi secundi . itaque oriens CHRISTI fecit , ut quamplurimi & Hierosolymis , & ceteris omnibus
in

in locis nascerentur ex semine immortali, ut ait di-
uus Petrus, per uerbum Dei uiuentis, & manentis
in aeternum. Hoc significat, cum ait, Et de Sion
dicetur, homo, & homo natus est in ea. Sionis autem
nomine intelligi in litteris sanctis non urbem Iudeo-
rum modo, sed etiam ecclesiam Christi, notissimum
est omnibus. itaque quod addit, ipsam Sionem a Deo
fundatam esse, id intelligi uult, quod postea res ipsa do-
cuit, ecclesiam CHRISTI non artificio hominum,
sed sapientia Dei constitutam esse, & propterea per-
petuo permansuram, neque uetustate deleri, aut ulla
hostium oppugnatione opprimi posse. quod utrumque
elegantem expressit apud Mattheum ipse Christus,
cum diceret, se edificaturum ecclesiam suam, neque
portas inferorum ad eam euertendam vim ullam ha-
bituras. At cum dixisset, ecclesiam fecundissimam
fore, & sobolem suam toto terrarum orbe propagatu-
ram, recte subiungit, Dominus numerabit scribendo
populos, id est recensebit omnes, qui nati fuerint in
Sione, & nomina eorum scribet, qui repudiatis fal-
sis dijs religioni sanctæ adhaerint. significat autem
hoc dicendi modo, Deum omnium, quicumque erunt
ueri Christiani, summam rationem habiturum.
quin etiam hæc translatio sumpta uidetur a rege, qui
conscribat exercitum. neque profecto aliud est eccle-
sia sanctorum, nisi exercitus ex hominibus omnium
ordinū, & nationum comparatus, qui duce CHI-
STO continentia bella gerit cum principibus, & re-
toribus tenebrarum uitæ huius. qua de re diuus Pau-

EXPLANATIO

lus scitu dignissima scribit ad Ephesios . Et quoniam
ortus CHRISRI tantarum rerum origo, & caus-
sa exitit, propterea repetitum est, ille natus est ibi.
In fine hymni iterum orationem conuertit ad Sio-
nem, promittens, cantores similiter atque tibicines
omne suum studium collaturos ad celebrandas laudes
ipsius, quam Deus tam caram, acceptamque ha-
bet . Quin etiam (inquit) quicquid carminis uena
ingenij mei profuderit, id ego omne tibi consecro, &
dico . Simile est illud poetæ latini :

*Sed tamen exiguo quodcumque ex pectore riu
Fluxerit, hoc patria seruat omne mea .*

ARGVMENTVM PSAL. LXXXVIII.

*Psalmus est plenus affectibus, & querelis, in quo
narrat calamitates suas acerbissimas, & misericor-
diam Domini implorat .*

*Canticum psalmi, filiorum Coræ, Victori ad Mahe-
lath propter afflictionem, eruditio Eman & Rai-
tæ, Psalmus LXXXVIII.*

OMINE Deus salutis meæ, in die
clamaui & nocte coram te .

Intret in conspectum tuum ora-
tio mea, inclina aurem tuam ad pre-
cem meam.

Quia repleta est malis anima mea, & uita
mea

mea inferno appropinquauit.

Aestimatus sum cum descendentibus in foueam, factus sum sicut homo sine fortitudine, inter mortuos liber,

Sicut uulnerati dormientes in sepulcris, quorum nulla amplius superest memoria, & ipsi a manu tua abscissi sunt.

Posuisti me in lacu inferiori, in locis tenebrosis, & profundis.

Super me confirmatus est furor tuus, & omnes fluctus tuos induxisti super me.

Longe fecisti notos meos a me, posuisti me abominationem ipsis.

Clausus sum, & egredi non possum, oculi mei languerunt præ afflictione.

Clamaui ad te Domine, tota die expandi ad te manus meas.

Numquid mortuis facies mirabilia? aut mortui resurgent, & confitebuntur tibi?

Numquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam, & ueritatem tuam in perditione?

Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis?

Et ego ad te Domine clamaui, & mane oratio præueniet te.

Vt quid Domine repellis animam meam? auertis faciem tuam a me?

Afflictus sum ego, & expiranti similis, ab
ad olescentia

EXPLANATIO

adoleſcentia tuli terrores tuos, trepidaui.

Super me tranſierunt iræ tuæ, & terrores tui oppreſſerunt me.

Circumdederunt me ſicut aqua, tota die circumdederunt me ſimul.

Elongaſti a me amicum & proximum, & notos meos in tenebris (poſuiſti)

EXPLANATIO.

Inſcriptio indicat, hoc carmen datum fuiſſe ad canden dum ordini cantorum, qui a Cora prognati erant, conditum autem ab Hemanne, quem ſumma ſapientia præditum fuiſſe, ſcriptum eſt in lib. III. Regum.

Domine Deus ſalutis meæ] *Precatio eſt hominis, qui in ſummas anguſtias adductus, & horribili calamitatum tempeſtate iactatus, nihil aliud cernit niſi mortem, atque inferos, quippe qui non homines ſolum, ſed etiam ipſum Deum grauiffime iratum, atque infeſtum experitur, ad quem tamen confugit tamquam ad portum, & in maxima omnium rerum deſperatione, ſalutis ſuæ ſpem reponit in eo, quem ſibi cenſet inimicum. Hoc nemo mortalium ſua ſponte facere poteſt, ſed ſpiritus eius, qui percutit, ſupplicat pro percuffo gemitibus inenarrabilibus, ut inquit diuus Paulus.*

Aeſtimatus ſum cum deſcendentibus in foueam] *Ideſt, adnumeror ijs, quorum cadauera demittuntur in ſepulcrum.*

Inter

Inter mortuos liber] *Euasi (inquit) ijs simi-*
lis, qui iam sunt ad mortuos aggregati, & liberi ab
ijs rebus, quæ pertinent ad hanc vitam.

Posuisti me in lacu] *His allegorijs exaggerat*
magnitudinem calamitatum suarum.

Clausus sum] *Iam (inquit) circumuentus*
sum erumnis intolerandis, neque vlla datur euaden-
di facultas.

Numquid mortuis] *Ostendit, ad gloriam Dei*
pertinere, ut homines pii, & religiosi diu uiuant.

In terra obliuionis] *Sepulcrum, vel inferos*
appellat terram obliuionis, quoniam mortuorum me-
moria cito interit.

Notos meos in tenebris posuisti] *Idest, tam*
quã tenebris obductos ab oculis meis remouisti. Hic
psalmus valde notabilis est, quoniam solus ex omni-
bus a principio vsque ad finem, nulla interposita spi-
ritus consolatione, plenus est querelarum, mœroris,
& luctus. sed illud in primis in eo dignum obseruatio-
ne est, quod vir sanctus tantis rerum aduersarum vn-
dis obrutus, Deo tamen fidere non intermittit: sed
quo magis ille, quidquid consolationem in se habet, af-
flicto eripit, & quidquid dolorem auget, accumulat,
hoc magis ipse noctes, & dies nomen illius suppliciter
inuocat, & malis omnibus urgentem assiduus preci-
bus urget, neque in summa desperatione desperat. ex
quo intelligitur, Deum ne tum quidem pios derelin-
quere, cum ipsi derelicti, & proiecti sibi videntur
ab illo, qui suos grauissime solet affligere, ut caro ex-
tinguatur

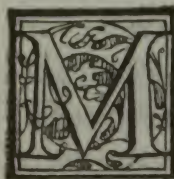

EXPLANATIO
tinguatur, spiritus uiuat.

ARGUMENTVM PSAL. LXXXIX.

Prædicat potentiam, & benignitatem Dei erga suos: deinde commemorat promissa illius præclara, Dauidi, posterisq. eius facta: postremo queritur, Deum, quasi oblitum eorum promissorum, urbem sanctam impijs euertendam tradidisse, regiamq. potestatem sublatam, & populum ipsum in maximas misérias incidisse.

Eruditio Etham Ezraitæ. Psal. LXXXIX.

ISERICORDIAS Domini in æternum cantabo.

In generationem, & generationem annuntiabo ueritatem tuam ore meo.

Quoniam dixi, in æternum misericordia ædificabitur, in cælis ipsis stabiles ueritatem tuam.

Pepigi fœdus cum electo meo, iuraui Dauid seruo meo, usque in æternum stabiliam semen tuum.

Confitebuntur cæli mirabilia tua Domine, & ueritatem tuam in ecclesia sanctorum.

Quoniam quis in cælo æquabitur Domino? quis similis erit Domino inter filios Deorum?

Deus

Deus maxime tremendus in consilio sanctorum, terribilis super omnes, qui in circuitu eius sunt.

Domine Deus exercituum, quis similis tibi in potentia o Domine? ueritas tua in circuitu tuo.

Tu dominaris superbiæ maris, cum attollit fluctus suos, tu compescis eos.

Tu confregisti sicut uulneratum superbū, in brachio uirtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ, & plenitudinem eius tu fundasti, aquilonem, & meridiem tu creasti.

Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt, brachium tuum cum potentia.

Inuicta est manus tua, sublimis est dextera tua, iustitia, & iudicium habitaculum solij tui,

Misericordia, & ueritas præcedunt faciem tuam. beatus populus, qui scit iubilationem.

Domine in lumine uultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.

Quoniam gloria fortitudinis eorum tu es, & pro tua benignitate exaltabis cornu nostrū,

Quia Domini est clypeus noster, & sancti Israel rex noster.

Tunc locutus es in uisione sanctis tuis, & dixisti,

EXPLANATIO

xisti, posui adiutorium super potente, & exaltaui electum de plebe mea.

Inueni David seruum meum, oleo sancto meo unxi eum.

Manus enim mea firma erit cum eo, & brachium meum roborabit eum.

Non opprimet inimicus eum, & filius iniquitatis non affliget eum.

Et concidam a facie eius inimicos eius, & odientes eum perdam.

Et ueritas mea, & misericordia mea cum ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

Et ponam in mari manum eius, & in fluminibus dexteram eius.

Ipsē inuocabit me, pater meus es tu, Deus meus, & adiutor salutis meæ.

Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ.

In æternum seruabo illi misericordiam meam, & fœdus meum fidele ipsi.

Et ponam in sæculum sæculi semen eius, & thronum eius sicut dies cæli.

Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint,

Si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint,

Visitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum,

Misericordiam autem meam nō dispergam
ab

ab eo, neque falsam reddam ueritatem meam.

Neque profanabo fœdus meum, & quæ procedunt de labijs meis, non mutabo.

Semel iuraui per sanctitatem meā, si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit,

Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna stabilietur in æternum, & testis in cælo fidelis.

Tu uero repulisti, & abominatus es, accensus es ira contra CHRISTVM tuum.

Euertisti fœdus serui tui, profanasti in terra diadema eius.

Destruxisti omnes macerias eius, posuisti munitiones eius in confractionem.

Diripuerunt eum omnes transeuntes uiam, factus est opprobrium uicinis suis.

Exaltasti dexteram deprimentium eum, lætificasti omnes inimicos eius.

Auertisti etiam aciem gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello.

Destruxisti munditiam eius, & folium eius in terram collisisti.

Abbreuiasti dies iuuentutis eius, operuisti eum confusione.

Vsquequo Domine auertes te semper? exardescet sicut ignis ira tua?

Memor esto, quanti æui sum ego, numquid frustra creasti omnes filios hominum?

Quis est homo, qui uiuet, & nō uidebit mortem?

EXPLANATIO

tem? eruet animam suam de manu inferi?

Vbi sunt misericordiae tuae antiquae Domine, quas iurasti David in ueritate tua?

Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum, portauit in sinu meo omnia (opprobria) multarum gentium,

Quibus affecerunt nos inimici tui Domine, quibus affecerunt uestigia CHRISTI tui.

Benedictus Dominus in æternum. fiat, fiat.

EXPLANATIO.

Misericordias Domini] Cum gens Hebraea maximis calamitatibus premeretur, atque omnia contra, ac promiserat Deus, euadere viderentur, poterat facile in dubium venire misericordia, & fides illius. At vir sanctus ait, tantum abesse, ut ipse ulla rerum aduersarum acerbitate adduci possit ad suspicandum minus pie de diuino numine, ut fidem, & misericordiam eius cantaturus in perpetuum, & suis versibus omni memoria sit propagaturus.

Quoniam dixi] Id est, mihi persuasi, misericordiam tuam perpetuo duraturam, & semper augendam, & amplificandam esse, & ueritatem, ac fidem tuam in persoluendis promissis numquam labefactatum iri, sed stabilem fore ac sempiternam perinde ac celum.

Percussi fœdus] Deum facit loquentem.

Vsq; in æternum stabiliam semen tuum]

Hoc

Hoc est fœdus, quod Deus cum Davide, & posteris eius fecit. Id fœdus multis uerbis describitur infra, & in libro secundo Regum cap. VII. Semen autem Davidis est CHRISTVS, qui regnat in perpetuum, & ecclesia piorum, quæ in omne tempus uigebit, atque æuo sempiterno fruetur.

Confitebuntur cæli] Et celites (inquit) & homines pii semper prædicabunt tua facta admirabilia, & fidem, & bonitatem numinis tui.

Quoniã quis in cælo æquabitur Domino?] Prædicat potentiam, & fidem Dei, ut ostendat non esse dubitandum, quin ille & possit, & velit præstare, quod pollicitus est.

Inter filios Deorum] Filios Deorum dixit, cum Deos dicere uellet, sicut filios hominum appellare solet pro hominibus. Deos autem uocat, ut alio loco admonuimus, mentes illas cælestes, ab omni concretionem mortali segregatas, quos Angelos quoque nostri usurpare, ac nominare solent.

Et ueritas tua in circuitu tuo] Idest, non solum potentissimus, sed etiam veracissimus es, ipsaque ueritate tamquam ueste indueris.

Tu confregisti] Idest, Pharaonem illum arrogantem cum uniuerso exercitu tam facile perdidisti, quam facile interficitur homo, qui iam uulneribus confectus sit.

Thabor, & Hermon] idest, oriens, atque occidens. nam Thabor situs est ad ortum, Hermon uero ad occasum. hi sunt mōtes insignes terræ Iudææ.

HH

Inuicta

EXPLANATIO

Inuicta est manus tua] Sic etiam uertit Symmachus.

Iustitia, & iudicium habitaculū solij tui] Idest, solium tuum in media iustitia, & aequitate situm est, & misericordia, & ueritas sunt satellites tui.

Beatus populus, qui scit iubilationem] Beatus (inquit) populus, qui hac intelligit, & uera, solidaque letitia fruitur, quam parit hac prestantissima Dei cognitio. Sed uerbum Hebraeum, quod Latinus interpres reddidit iubilationem, significat clangorem tubarum: itaque non nulli sic explanant hunc locum, beatum esse populum, qui intelligit, Deū apud se uersari. uidetur autem imitatus Mosem, qui in Numeris de populo Dei loquens ait, Dominus Deus eius cum eo est, & clangor regis cum illo: sic enim legendum est ex Hebraeo. itaque ut Moses, cum significare uellet, Deum apud Hebraeos esse, dixit, clangorem regis cum ijs esse: ita uir sanctus hoc loco, cum dicere uelit, beatum esse populū, qui intelligit, Deum apud se uersari, qui tam potens, tam iustus, tam misericors, tam uerax est, dicit, beatus populus, qui scit clangorē. Hac orationis exornatio sumpta est ex historia: nam cum Deus e caelo descendisset ad ferendas leges Hebraeis, praesentiam suam buccinarum cantu declarauit: solent enim uates sancti orationis ornamenta ex historijs, & rebus gestis effingere, ut est illud Dauidis, Ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum: & illud, Holocaustum tuum in cinerem conuertat: item illud, Abscondit me.

in

in tabernaculo suo . de quibus verborum figuris suis
 locis explicauimus . Sed quis populus hunc clangorē
 audit , & cognoscit ? ille nimirum , qui Deum pro
 certo habens sibi semper adesse , in illius presidio , &
 tutela securus , & letus conquiescit . Hunc populum
 uir sanctus beatum appellat , & talem esse demon-
 strat subiungens , Domine in lumine uultus tui am-
 bulabunt . Felices (inquit) & uere fortunati , qui
 te Domine propitium , & presentem habent : semper
 illis per has tenebras , & uias uitæ difficiles ingredien-
 tibus spendor tui spiritus clarissimum lumen ostendit ,
 atque in animis eorum tam ardentes amores excitat
 omnium uirtutum , ut nihil ijs iucundius , nihil ama-
 bilius uideatur , quam pie , iuste , ac temperanter ui-
 uere , neque tamē isti uirtutes suas admirantur , aut gau-
 dent in se ipsis , sed omnis eorum admiratio , & leti-
 tia in nominis tui cognitione versatur , & merito qui-
 dem : neque enim sua iustitia extolluntur , sed tua ,
 tua inquam iustitia iacentes , & abiectos erigit , at-
 que ad altissimum gradum dignitatis extollit , omnia
 illorum peccata delens , mentes , & uoluntates sanans ,
 conscientias letas , & tranquillas reddens , spiritu san-
 cto , regno celesti , & uita sempiterna donans . ita-
 que quod cupiditates temerarias coercent , quod timo-
 res omnes , & omnes solitudines pellunt , quod neque
 rerum aduersarum ictibus franguntur , neque oppu-
 gnationibus humane sapientie de gradu pietatis dei
 ciuntur , totum id referunt acceptum misericordie
 tue , quæ animos piorum ita corroborat , & confirmat ,

HH 2 ut

EXPLANATIO

ut eorum uirtutem, excelfo, & illustri loco sitam, nulla neque hominum, neque Diaboli labefactare possit improbitas. Sed cur Dominus tam beneuolus, & liberalis est aduersus homines pios? quia regem, & clypeum illorum carissimum habet. is est CHRISTVS, ad cuius tutelam, & regnum pertinent homines sancti omnium seculorum. Hos Deus propter CHRISTVM suum ab omni aternitate sibi filios adoptauit. quos autem, antequam nascerentur, adoptauit, hos in lucem editos ad pietatem uocat, uocatisque iustitiam primum, deinde vitam immortalem donat. Itaque si quis omnis memoria pios interroget, cur habuerint, atque in perpetuum habituri sint Deum fauentem, & propitium, sine dubio respondeant, quia Domini est clypeus noster, & sancti Israelis rex noster. quod si quis extra tutelam, & regnum CHRISTI est, is neque Deo carus, neque saluus esse potest, idque ita esse populus Dei semper sensit, ut auctor est diuus Petrus in actis Apostolorum. Sed nonnulli existimant, ipsum Dauidem clypeum populi, & regem appellari. quorum sententia num probanda sit, haud equidem scio, cum praesertim hoc carmen scriptum sit pro posteris Dauidis, qui amisso regno in maximis calamitatibus uersabantur. quod si intelligantur in uersus eo modo, quo nos interpretati sumus, omnia plana, & perspicua existunt.

Posui adiutorium super potente] Idest, semper ero praesto, semper opem feram Dauidi, qui potens est propter gratiam meam.

Manus

Manus enim mea firma erit cum eo] *Idest, numquam illum distinet, semper illum proteget.*

Non opprimit inimicus eum] *Saulem significat, & eius affeclas.*

Et ponam in mari] *Idest, subiiciam eius imperio loca maritima, & flumina longinqua. quod quidem perfecit Deus, cum David eius auxilio subegit Palestinos, qui ad mare incolunt, & Syros usque ad fluuium Euphratem, & stipendiariam habuit Mesopotamiam, quam Syriam fluminum appellabant.*

In æternum seruaabo] *Idest, non repudiabo illum, quemadmodum Saulem, sed fœdus, quod cum illo feriam, stabile, ac sempiternum erit.*

Et ponam in sæculum sæculi semen eius, & thronum eius sicut dies cæli] *Hec nullo modo vera esse possunt, nisi referantur ad CHRISTVM, qui natus est in familia Davidis, & regnat in perpetuum. neque in aliam sententiam explanauit hoc oraculum Gabriel nuncius, & interpretes Dei: is enim Mariam virginem his verbis affatur apud Lucam, Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius IESVM. is erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ipsius, regnabitque super domum Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.*

Si David mentiar] *Idest, nequaquam Davidem fallam. nam hoc verbum, si, apud Hebræos*

HH 3 aliquando

EXPLANATIO

aliquando vim negandi habet in his iurandi formulis, cum scilicet adhibita execratione se aliquid factururos negant. hinc etiam illud in psalmo XCIV. Quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.

Semen eius in æternum manebit] CHRISTVS scilicet, & ecclesia piorum.

Et thronus eius sicut sol] Idest, in perpetuum durabit, ut sol.

Et testis in cælo fidelis] Idest, volo lunam ipsam esse testem perpetuitatis imperij CHRISTI: ut enim illa semper durabit, ita semper uigebit regnum ipsius. Sciendum est tamen, Symmachum sic vertisse, Et contestatus in cælo fidelis, idest, & qui asseueranter affirmat, hæc se facturum, est in cælo, neque mentiri umquam potest.

Tu uero repulisti] Nunc deplorat calamitates populi; & qui supra tantis laudibus extulerat fidem Dei, nunc animo perturbato queritur, omnia contra accidere, quam ille promiserit. Hic animaduertere operapretium est, quam difficile sit, non dubitare de promissionibus Dei, aut non penitus etiam ijs diffidere, cum præsertim ille, antequam promissa persoluat, ita plerumque omnia contra, ac pollicitus est, euenire patiatur, ut vix credibile sit, ea, quæ prædicta sunt, vera umquam euasura. multa huiusce rei exempla ex luteris sanctis apponere possem, sed hæc duo satis erunt. Deus Dauidem in pueritia regem designat, sed quam acerbis, quamque diuturnis

nis

nis illum calamitatibus exagitauit, antea quam regni possessionem adire permetteret? Idem ore Gabrielis Mariæ pollicetur, IESVM in solio Davidis sedurum, atque imperium illius sempiternum fore. quis hoc nisi diuino spiritu afflatus, sicut prædictum est, euenturum suspicari posset? cum IESVM videret usque ad trigesimum ætatis annum propter obscuritatem in magna hominum ignoratione uersari, reliquam vero vitam inopem, & uagam persequi, ad extremum tamquam perditissimum latronem cruci suffixum acerbissima morte multari. His rebus fit, ut impij promissionibus, & uerbis Dei nullam fidem habeant, & ipsi pijs sepe ad dubitandum inducantur. quocirca illud saluberrimum præceptum, Qui crediderit, ne festinet, semper in ore, atque animo est habendum: qui enim moram ferre non potest, is neque constantiam, neque fidendi perseverantiam retinere potest: diffidens autem, se non solum bonis, quæ promissa sunt, indignum reddit, sed etiam grauissimas diffidentiae pœnas luit: quisquis enim Deo affirmanti non credit, is profecto, illum esse uanum, & mendacem, credat, necesse est: at qui patiens in mora fidere perseverat, sine dubio promissa bona consequitur, & Deo carissimus est. Hæc omnia diuus Paulus in epistola ad Hebræos scripta breuiter complectitur ad hunc modum. Ne abieceritis fiduciã uestram, quæ magnam habet præmij retributionem: nam patientia uobis est opus, ut ubi uoluntatem Dei perfeceretis, reportetis promissionem: adhuc enim

HH 4 pusillum

EXPLANATIO

pusillum temporis, & qui uenturus est, veniet, & non tardabit, iustus autem ex fide uicturus est, & si se subtraxerit, non probabitur animo meo: at nos non sumus, qui nos subducamus in perditionem, sed ad fidem pertinemus in acquisitionem animæ,

Accensus es ira in CHRISTVM tuum] Idest, in Dauidem, quem tu regem constituisti. ad ipsum enim Dauidem redundare videbatur, quidquid patiebantur posterius ipsius.

Destruixisti munditiem eius] Sic appellat splendorem, & dignitatem imperij.

Abbreuiasti dies] Queritur, regnum familie Dauidis, quod perpetuum fore promiserat Deus, dum adolesceret, extinctum esse.

Memor esto, quam brevis æui] Cogita (inquit) quam sit brevis vita mortalium, quod si huc accedant etiam perpetuæ calamitates, neque ullus detur respirandi locus, non ne uideberis nos frustra creauisse? similia multa leguntur in querimonijs Iobi. sunt autem uerba animi perturbati, neque satis considerantis, cur hominem creauerit Deus.

Quibus affecerunt uestigia CHRISTI tui] Sic uocare videtur reges, qui in Dauidis locum successerant, atque eum representabant. Sed hic locus est perobscurus, neque ego aliquam explanationem certam habeo. Quidam intelligunt, his uerbis barbarorum impietatem significari, qui Iudæos irriderent, quod ij CHRISTVM liberatorem expectarēt, cuius uestigia, & pedes uenietis nūquā visuri essent.

Benedictus

Benedictus Dominus in æternum] Videntur hæc esse verba hominis post magnam animi perturbationem se colligentis, & considerantis, nullo modo fieri posse, ut Deus fidem datam uiolet, & promissa non seruet, itaque patienter ferendam esse moram, & sanctissimum ipsius numen rebus aduersis aque, ac prosperis laudandum, cum præsertim ille ad utilitatem, & salutem piorum omnia dirigat etiam tum, cum penitus eos abiectis videretur.

ARGVMENTVM PSAL. XC.

Describit miseriam, & breuitatem vite humana, & implorat auxilium Dei, ut, qui omnibus superioribus sæculis consueuerit gentem suam tutari, & maximis beneficijs ornare, illam etiam, hoc tempore magnis calamitatibus oppressam, subleuet, ac tueatur.

Oratio Moyse viri Dei, psal. xc.

DOMINE refugium factus es nobis a generatione in generationem.

Priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, a sæculo, usque in sæculum tu es Deus.

Reducis hominem usque ad contritionem, & dicis, reuertimini filij hominum.

Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam

EXPLANATIO

quam dies hesternæ, quæ præterijt,

Et uigilia in nocte, rapuisti eos ut impetus
aquarum, sunt ueluti somnium,

Mane sicut herba (sunt) quæ mutatur, ma-
ne floret, & crescit, uespere succiditur, &
arescit.

Etenim deficimus in ira tua, & in furore tuo
turbati sumus.

Posuisti iniquitates nostras in cōspectu tuo,
occulta peccata nostra in luce uultus tui.

Quoniam omnes dies nostri dilabuntur in
ira tua, consumimus

Annos nostros ueluti sermonem, dies anno-
rum nostrorum septuaginta anni,

Si autem admodum robuisti sumus, octua-
ginta anni, & præcipuū eorum labor, & dolor.

Recedit cito, & auolamus.

Quis nouit uim iræ tuæ, & secundum timo-
rem tuum iram tuam?

Enumerare dies nostros ad hunc modum, tu
nos doce, & offeremus cor sapientiæ.

Reuertere Domine, usquequo? & deprecabi-
lis esto super seruos tuos.

Satia nos mane misericordia tua, & exultabi-
mus, & lætabimur omnibus diebus nostris.

Lætifica nos pro diebus, quibus nos afflix-
isti, pro annis, quibus uidimus mala.

Appareat in seruis tuis opus tuum, & gloria
tua in filiis eorum.

Et

Et sit splendor Domini Dei nostri super nos,
& opus manuum nostrarum dirige in nobis, &
opus manuum nostrarum dirige.

EXPLANATIO.

Reducis nos] *Tu quidem Domine immortalis, & sempiternus es, nos autem mortales, & caduci, quippe quos per uarios casus, & labores perducis ad senectutem, cumq. iam morbis, senioq. infracti, & confecti sumus, dicis, reuertimini filij hominum in puluerem, unde vos effinxi.*

Quoniam mille anni ante oculos tuos] *Id est, cum eternitate tua comparati.*

Et uigilia in nocte] *Nox apud veteres in quattuor partes distributa erat, quæ partes uigiliæ vocabantur, ut omnibus est notum. Vita breuitatem uni ex ijs partibus similem dicit, si cum aeo illo sempiterno Dei conferatur, etiam si quis mille conficiat annos.*

Rapuisti eos ut impetus] *Comparat elegantissime fugam, & inanitatem uitæ humanæ perniciatati fluminum, & somnijs, & herbe, quæ mane immutatur, id est, in florem se se induit, uespere autem succiditur arefcens.*

Etenim deficimus in ira tua] *His uerbis significat, has uitæ calamitates esse pœnas, quas Deus a nobis reperit pro sceleribus, & maleficijs nostris.*

Consumimus annos nostros ueluti sermonem] *Quo nihil citius euanescit.*

Si

EXPLANATIO

Si autem admodum robusti sumus] nonnulli sic uertunt ex hebraeo, aut ad summum octuaginta anni.

Præcipuum eorum] Præcipuum annorum uocat iuuentutem, quæ & ipsa plena est molestiis, ac perturbationibus animi.

Quis nouit uim] Hunc uersiculum ita uertunt Symmachus, & Hieronymus, & quidam alij. Videtur autem hanc sententiam continere: si uel parua indignatio tua tanta mala mortalibus importat, quis possit cogitatione comprehendere, qualis, & quanta sit ira uis, qua uteris aduersus eos, qui improbe, ac impie vixerunt? Quis inquam possit intelligere vim iræ tuæ, perinde ut potentia tua formidabilis requirit eam intelligi?

Enumerare dies nostros] Doce nos Domine ad hunc modum numerare, ac cogitare dies nostros, & illorum paucitatem semper ante oculos habere, ut hac inani uita contempta nos totos sapientiæ, & contemplationi rerum eternarum dedicemus.

Reuertere Domine, usquequo?] Quousque abes, & nos in tantis calamitatibus derelinquis?

Appareat in seruis] Id est, nos ita rege, ac tuere, ut in nobis eluceat vis salutaris, & benignitas tua.

Et sit splendor Domini] Id est, & misericordia Dei nostri semper adsit nobis, ut, quidquid agredimur, feliciter eius beneficio succedat.

AR-

ARGVMENTVM PSAL. XCI.

Describit elegantissime securitatem, & felicitatem eorum, qui omnes suas cogitationes, & spes in misericordia Dei collocarunt.

Psalmus XCI.

VI habitat in latibulo altissimi, in umbra omnipotentis commorabitur.

Dicam Domino, spes mea, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.

Quoniam ipse liberabit te de laqueo uenantium, & a peste exitiali.

Alis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius fiduciam habebis.

Scutum, & clypeus est ueritas eius, non timebis a timore nocturno,

A sagitta uolante in die, a peste perambulante in tenebris, ab exterminio uastante meridie.

Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit.

Verumtamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum uidebis.

Quoniam tu es Domine spes mea, altissimū posuisti refugium tuum?

Non accedet ad te malum, & flagellum non appropin-

EXPLANATIO

appropinquabit tabernaculo tuo ,

Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis .

In manibus portabunt te , ne forte offendas ad lapidem pedem tuum .

Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem .

Quoniam me diligit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.

Clamabit ad me, & ego exaudiam eum. cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum ,

Longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum .

EXPLANATIO.

Qui habitat in latibulo altissimi] *Idest, qui se committit fidei, & tutela ipsius. eam tutelam cur appellet latibulum, declarauimus in explanatione psalmi LXXXIII.*

Quoniam ipse liberabit te] *Quisquis es, inquit, qui sincere, & ex animo te misericordiae Dei commisisti, sis animo leto, & tranquillo, nam ipse te incolumem conseruabit ab omnibus insidijs inimicorum, & a quouis maximo, & manifesto exitio.*

Scutum, & clypeus est ueritas eius] *promissus Deus, & suam astrinxit fidem, se perpetuo praesidio, salutique futurum ijs, qui misericordia ipsius confiderent, itaque ueritas eius, qui fidem datam*
fal-

fallere non potest, tamquam scutum firmissimum pios proteget, illosque conseruabit incolumes ab omnibus malis.

A sagitta uolante] His uocabulis significat & morbos, & mala omnia, quæ nobis importantur & ab improbis hominibus, & a Diabolo.

Cadent a latere tuo] Cum pestilentia, vel impetus prælij sæuiet, ceteris morientibus tu saluus, & incolumis animo quieto, & securo spectabis improbos occidentes, & pœnas maleficiorum expedientes. hoc autem tibi continget propterea quod etiam tu Deo dixisti ex animo, Tu Domine spes mea.

Super aspidem, & basiliscum] Affirmat, neque venenatas, & immanes bestias, neque Diabolum, & satellites eius, quos uocabulis harum belluarum significat, ullam vim habituros aduersus hominem pium, & presidio Dei confidentem.

Quoniam me diligit] Inducit Deum loquentem, & ea confirmantem, quæ vir sanctus prædicauit de benignitate, & misericordia ipsius.

ARGVMENTVM PSAL. XCII.

Docet, diebus festis, omissa cura, & studio cæterarum rerum, considerata esse consilia, & facta Dei, & laudes eius celebrandas,

Psalmus

EXPLANATIO

Psalmus cantici pro die Sabbati, XCII.

ONVM est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime, Ad annunciandum mane misericordiam tuam, & ueritatem tuam per noctem,

In decachordo, & psalterio, cum cantico in cithara.

Quia lætificasti me Domine in opere tuo, & in operibus manuum tuarum exultabo.

Quam magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc,

Cum germinauerint peccatores sicut herba, & floruerint omnes, qui operantur iniquitatē,

Vt intereant in sæculum sæculi, tu autem altissimus in æternum Domine.

Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, & disperdentur omnes, qui operantur iniquitatem,

Et exultabitur sicut unicornis cornu meū, conspersus sum oleo uiridi.

Et respiciet oculus meus in inimicis meis (ultionem) & de insurgentibus contra me malignantibus audiet auris mea (quæ optat)

Iustus ut palma florebit, sicut Cedrus libani

ni

ni multiplicabitur,

Plantati in domo Domini in atrijs domus
Dei nostri florebut,

Adhuc fructificabunt in fenestris, pingues,
& uirentes erunt, ut annuncient,

Quod rectus est Dominus fortitudo mea, &
non est iniquitas in eo.

EXPLANATIO.

Ad annunciandum mane] *Tametsi cum noctem, & mane nominat, ea tempora indicare uidetur, quae lege attributa erant precationibus, & sacrificijs, non minus tamen, ut opinio mea fert, significat is uerbis, cum dies prosperitatum illucescit, misericordiam Dei predicandam esse, ut omnia, quaecumque nobis secunda eueniunt, illi accepta referamus; at cum nocte rerum aduersarum circumfundimur, fidem eiusdem, dictorumque constantiam in ore semper habendam, ut spe bona, certa que simus, nos tandem ex omni periculo, & calamitate euasuros, sicut ille promisit inquit, Inuoca me tempore difficili, & calamitoso, & ego te omnibus ex malis eripiam, tu vero honorabis me.*

Quia lætificasti me Domine in opere tuo]

Ut impius animo horret, si quando conscientia illum admonet, Deum piorum, impiorumque habere rationem: ita pio nulla cogitatio potest accidere incūdiō, quam de prouidentia Dei: cum enim is secum reputat, ne unum quidem capillum ex suo capite de-

II   cidere

EXPLANATIO

cidere posse sine illius numine, quem patrem agnoscit, incredibile dictu est, quanta letitia exultet, quam se tutum, ac beatum ducat. Et sane nihil a patre indulgentissimo potest proficisci, quod filijs emolumento, salutique non sit: et si nonnumquam illi (que mentis humana infirmitas est) secus accidere putant, & falsa specie, ac uisione terrentur.

Quam magnificata] Non solum ea significat, que pertinent ad creationem mundi, sed etiam ea, que quotidie geruntur a providentia Dei in administratione rerum humanarum, cuiusmodi sunt, que mox commemorat, improbos scilicet florere & secundis rebus uti, ut mox acerbiora supplicia sustineant, & in miseras eternas precipitentur, cum bonis e contrario omnia uertant in bonum.

Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc] Stultos, & insipientes uocat in primis, quos usus, & uita communis prudentes, & sapientes appellare solet. horum multi tam longe absunt ab istarum rerum intelligentia, ut ne arbitrentur quidem, providentiam Dei se ad procurationem rerum humanarum demittere.

Et exaltabitur] Euertentur homines impij, & nefarij, at ego, & quisquis alius uirtutem, & pietatem colit, beati, & florentes erimus. Comparat autem cornu suum, idest, uires, & potentiam, cornibus monocerotis, que cornua sunt durissima.

Conspersus sum oleo uiridi] Allegoria est, qua firmitas animi, & corporis significatur. ea sum

pta

praestitum est a cultu uitae: oleum enim magnam vim habet ad membra fouenda, & corpus corroborandum. Sed oleum significat, ut supra didicimus, afflatum, & gratiam spiritus sancti, quae longe maiorem vim habet ad fouendum, & corroborandum animum, & corpus. hoc caelesti oleo delibutus erat David.

Iustus ut palma florebit] Impij quidem tamquam herba florent, quae celeriter arescit, at homines pijs palmae similes sunt, quae diutissime uiuit, ac uiget, & fructus ducissimos edit.

Sicut cedrus Libani] Eleganter hominem pium comparat cedro, cuius odoratus est iucundissimus, eaque arbor numquam putrescit, & umbram gratissimam ministrat: quae omnia ad hominem pium, & sanctum eleganter aptantur.

Plantati in domo Domini] Qui (inquit) sati, & alti fuerint in ecclesia Dei, semper floreant, & fructus pulcherrimos ferant uitae innocetis, & pie.

ARGVMENTVM PSAL. XCIII.

Celebrat infinimam excellentiam Dei, qui & mundum ex nihilo creauerit, & res humanas sapientissime gubernet. Sed haec omnia etiam ad imperium CHRISTI aptissime referri possunt, & ad ecclesiam eius undique oppugnatam.

EXPLANATIO

Psalmus XCIII.

DOMINVS regnauit, magnificen-
tiam indutus est, indutus est Domi-
nus fortitudinem, & accinxit se.

Etiam firmavit orbem terræ, qui
non commouebitur.

Parata sedes tua ex tunc, a sæculo tu es.

Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt
flumina uocem suam,

Eleuauerunt flumina fluctus suos, plus-
quam uoces aquarum multarum,

Et mirabiles elationes maris, mirabilis in
altis Dominus.

Testimonia tua ualde sunt certa, domum
tuam decet sanctitudo Domine in longitudi-
nem dierum.

EXPLANATIO.

Dominus regnauit] *Regnauit, dicit, pro re-
gnat: qui loquendi abusus frequens est, ut iam ad-
monuimus.*

Et accinxit se] *Accinxit inquam se fortitudi-
ne, & potentia.*

Parata sedes tua ex tunc] *Idest, ex omni æter-
nitate.*

Eleuauerunt flumina Domine] *Allegoria
est, quæ significat, maximam vim hostium inuasisse
gentem*

gentem Dei, quos ille compressit.

Mirabilis in altis Dominus] *Terribilis qui dem est impetus, & immanitas impiorum, qui nos inuaserunt, sed longe terribilior est Dominus, qui habitat in calo, & pro nobis acerrime propugnat.*

Testimonia tua] *Vera profecto sunt, & certa Domine, quæ nobis tua sancta oracula promiserunt, ecclesiam scilicet piorum, quæ domus tua est, præsidio tui numinis semper incolumem, ac beatam fore: itaque illam decet ornatam esse sanctitate, eoque ornamento in perpetuum decorari, ut, quæ custodem, & præsidem sanctum habet, ipsa quoque sancta sit.*

ARGVMENTVM PSAL. XCIIII.

Inuehitur in homines impios, & sceleratos, qui prouidentiam Dei negant; & innocentes, iniurijs, & uolentia illorum oppressos, consolatur.

Psalmus XCIIII.

DEVS ultionum Domine, Deus ultionum splendide appare.

Exaltare, qui iudicas terram, redde retributionem superbis.

Usquequo peccatores Domine, usquequo peccatores exultabunt?

Effabuntur, & loquentur superba? gloriabuntur omnes, qui operantur iniustitiam?

II 3 Populum

EXPLANATIO

Populum tuum Domine attriuerunt, & hereditatem tuam uexauerunt,

Viduam, & aduenam interfecerunt, & pupillos occiderunt,

Et dixerunt, non uidebit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.

Intelligite insipientes in populo, & stulti alii quando sapite.

Numquid ille, qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non uidebit?

Qui corripit gentes, non arguet, qui docet homines scientiam?

Dominus scit cogitationes hominum, quod uanæ sunt.

Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum,

Vt quietem præbeas illi in diebus malis, donec fodiatur peccatori fouea,

Quia non repellet Dominus plebem suam & hereditatem suam non derelinquet.

Quoniam ad iustitiam reuertetur iudicium, & sequentur illam omnes, qui recto sunt corde.

Quis consurget pro me aduersus malignantes? quis stabit pro me aduersus operantes iniquitatem?

Nisi Dominus adiuuisset me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.

Si dicebam, motus est pes meus, misericordia tua Domine sustentabat me.

Secundum

Secundum multitudinem cogitationū mearum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Numquid cōsociabitur tibi thronus peruersitatis, qui fingit afflictionem pro lege?

Congregantur contra animam iusti, & sanguinem innocentem condemnabunt,

Et erit mihi Dominus in refugium, & Deus meus in petram fiduciæ meæ,

Et retribuet illis iniquitatem ipsorum, & in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster.

EXPLANATIO.

Deus ultionum Domine] *Sic Deum appellat, quod ad eum pertineat ultio: ipse enim ait in Deuteronomio, Mea est ultio, & ego rependam.*

Splendide appare] *Fac, omnes intelligant, ac pane oculis uideant providentiam, & magnitudinem potentiæ tuæ, quam negligunt homines impij, & arrogantes.*

Intelligite insipientes in populo] *Significat, eos, qui negant Deum intelligere, quid unusquisque agat, quid ue in se admittat, ipsos nihil intelligere, & bestiarum similes esse. & tamen nonnulli ex ijs, quibus doctrina, & sapientiæ primas deferunt, qui crucem CHRISTI stultitiam putant, ausi sunt, hæc immanissima, & teterrima monstra dicere, & docere: ut facile appareat, uerissimam esse illam D.*

EXPLANATIO

Pauli sententiā, Sapientia huius mundi stultitia est, apud Deum.

Qui plantauit aurem] *est ne(inquit (uerisimile, ut qui vim sentiendi, & intelligendi hominibus donauit, ipse cognitione careat rerum humanarum?*

Qui corripit gentes] *Qui aliquando supplicio afficit totas nationes, uos ne permittet impune de bacchari? qui mortalibus prudentiam, & intelligentiam impartit, is ne uestra maleficia ignorabit?*

Dominus scit cogitationes] *Non modo(inquit) Dominus audit, & uidet, uerum etiam intimos hominum sensus intelligit, ac nouit, quam inania sint, & absurda, quæ illi cogitant, nisi diuino lumine animi eorum illustrentur. itaque beatum illum iudico, quem tu Domine pro tua incredibili misericordia erudis, & præceptum legum tuarum instituis: ea enim disciplina maximam illi tranquillitatem pariet rebus aduersis, siquidem omnes iniurias impiorum non solum forti, sed etiam læto animo feret, intelligens, vitam piorum calamitatibus, ut aurum igne, purgari. itaque animo quieto, & tranquillo usque expectabit, dum impius penas luat: luet enim penas, quisquis uiolat innocentes, neque Dominus negliget iniurias, & contumelias gentis suæ, neque illam diutius permittet libidini, & ludibrio impiorum, sed aliquando leges, & iustitia in iudicijs ualebunt, & multos sui cupidos, & amantes habebunt.*

Quis consurget] *Exponit magnitudinem periculi, in quo versans implorauerat auxilium hominum,*

num, sed frustra, subiungit enim, Nisi Dominus subuenisset mihi, actum erat de salute mea.

Si dicebam motus] Si querebar, iam vacillare constantiam meam, neque iam posse calamitatum magnitudini obsistere, Domine eras præsto, & sustentabas animum meum iam labentem.

Secundum multitudinem] Quantum excruciant animum meum cogitationes tristissima, tantum illum recreabant consolationes tue incundissima. Ita diuus Paulus ad Corinthios scribens, sicut (inquit) abundant afflictiones CHRISTI in nos, ita per CHRISTVM abundat etiam consolatio nostra.

Numquid confociabitur] Non est, quod aliquis miretur, si tu ades innocentibus, & ab ijs propulsas iniurias impiorum: quid enim tibi commune possit esse cum improborum potestate, ac tyrannide, quæ semper occupata est in conslandis calumnijs, & bonis affligendis, idque sibi pro lege ducit? vel cum ait, solum peruersitatis fingere afflictionem pro lege, significat potius, eos, quorum proprium munus est, leges condere, quibus Respublica optime administretur, ac cinium salus tuta sit, tantum abesse ab hoc officio, ut semper habeant animos intentos adinueniendas rationes, & vias, quibus vexent, atque opprimant innocentes, atque ita pro legum, & iudiciorum equitate ab his iniurias, & vim ad perniciem ciuitatis manare. Sed Symmachus vertit ex Hebræo, Qui fingit afflictionem contra præceptum

EXPLANATIO

ceptum : quæ verba significant, principes barbaros, & crudeles machinari calamitatem, & perniciem ijs, qui tutelæ ipsorum commendati sunt, contra præcepta, & leges Dei.

ARGUMENTVM PSAL. XCV.

Hortatur grauissimis sententijs populum ad colendum Deum, & laudes eius canendas, prædicans ipsius infinitam potentiam, & sapientiam, qui omnia creauerit ex nihilo, nec non misericordiam, & bonitatem, qua pios præcipua quadam beneuolentia regit, ac gubernat. Item exemplo maiorum, qui in solitudine interierunt, deterret ab impietate, & infidelitate aduersus Deum.

Psalmus XCV.

VENITE exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.

Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes Deos.

Quia in manu eius sunt profunditates terræ, & altitudines montium ipsius sunt.

Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam fundauerunt manus eius.

Venite

Venite adoremus, & procidamus, & genua
flectamus ante Dominum, qui fecit nos, quia
ipse est Dominus Deus noster,

Et nos populus pascuæ eius, & oues manus
eius.

Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdu-
rare corda uestra,

Sicut in contradictione, sicut in die tenta-
tionis in deserto, ubi tentauerunt me patres
uestri, probauerunt, & uiderunt opera mea.

Quadraginta annis offensus fui a generatio-
ne hac, & dixi, populus iste errat corde,

Et isti non cognouerunt uias meas, quibus
iuravi in ira mea, si introibunt in requiem
meam.

EXPLANATIO.

Venite exultemus Domino] *Admonet, ad
cultum, & uenerationem Dei requiri letitiam, &
hilaritatem, id quod etiam diuus Paulus confirmat
præcipiens Christianis, ut semper lato animo sint.
causa uero in promptu est: Deus enim colitur fide,
spe, charitate, quarum comites sunt iustitia, pax,
& gaudium.*

Præoccupemus faciem] *Idest, properemus
venire in conspectum eius cum hymnis, & gratia-
rum actione.*

Nos autem populus pascuæ eius] *Nos (in-
quit) sumus grex uictitans pabulo eius, & oues,
quas*

EXPLANATIO

quas ipse manu sua ducit, & regit.

Hodie si uocem] Super his versibus multa di-
uus Paulus scitu dignissima in epistola, quam scri-
bit ad Hebraeos, ea nos non subscribimus, satis ha-
bentes, locum indicasse.

Sicut in contradictione] Innuere videtur hi-
storiam, quæ scripta est in Numeris Cap. XIII, &
XVII. Quod vero subiungit, sicut in die tentatio-
nis, significat rem gestam in Raphidine, quæ res ex-
posita est in Exodo, Cap. XVII.

Quibus iuraui in ira mea] Illud scire oportet,
hanc fuisse imaginem rerum futurarum: ut enim
Hebræi omnes, quotquot verbis Dei fidem non ha-
buere, in locis desertis foedissime perierunt a terra
Cananea exclusi, ubi vitam quietam, & omnium
rerum copia affluentem traducturi erant, sic qui
Deo ad suscipiendum CHRISTI euangelium ad-
hortanti non obediunt, numquam peruenient ad il-
las beatissimas oras, ubi placidissima quies, & vita
sempiterna vigent, sed seclusi a concilio celestium in
perpetuis miserijs uersabuntur.

Si introibunt in requiem meam] Idest iu-
raui, illos non ingressuros amplius in eum locum,
quem ipsorum quieti destinaram. Tunc autem uere
ingredimur in requiem Dei, cum animi nostri in
æternam illam domum per uolant, ubi sic requiesci-
mus ab operibus nostris, ut Deus a suis requieuit
die septimo. Hic est ille optatissimus sabbatismus,
quem diuus Paulus ait reliquum esse populo Dei.

Ad

Ad hunc quo quisque propius accedit, hoc magis in humano corpore uitam diuinam, & caelestem imitatur, id uero fit, cum perspecta animi nostri deprauatione, insipientia, & inanitate, hoc unum omnistudio contendimus, ut ne quid ipsi agamus, sed omnia Deum in nobis agere sinamus.

ARGVMENTVM PSAL. XCVI.

Vaticinatur de regno CHRISTI, & omnes nationes hortatur ad amplexandam ueram religionem, & superstitiones abijciendas.

Psalmus XCVI.

CANTATE Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra.

Cantate Domino, & benedicite nomini eius, annunciate de die in diem salutare eius,

Annunciate inter gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius.

Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis, terribilis est super omnes Deos.

Quoniam omnes Dij gentium nihil sunt, Dominus autem cælos fecit.

Deus & pulchritudo in conspectu eius, potentia, & magnificentia in sanctuario eius.

Afferte Domino familiæ gentium, afferte Domino

EXPLANATIO

Domino gloriam, & potentiam, afferte Domino gloriam nomini eius (debitam.)

Tollite munera, & introite in atria eius, adorare Dominum in splendoribus sanctuarij eius.

Commoueatur a facie eius uniuersa terra, dicite, in gentibus Dominus regnauit,

Et firmabit orbem terræ, ne commoueatur, iudicabit populos in æquitate.

Lætentur cæli, & exultet terra, intonet mare, & plenitudo eius, gaudeant agri, & omnia, quæ in eis sunt.

Tunc exultabunt omnia ligna siluarum coram Domino, quia uenit, quoniam uenit iudicare terram,

Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in ueritate sua.

EXPLANATIO.

Cantate Domino canticum nouum] *Noua enim, & omnibus sæculis inaudita beneficia Dei noua carmina requirunt.*

Annunciate de die] *Idest, numquam intermitte prædicare beneficia, & salutem, quam ille humano generi attulit misso ad nos filio suo.*

Annunciate inter gentes] *Hæc summa diligentia, & studio perfecerunt Apostoli, qui totum orbem terrarum peragrauerunt, ut veram religionem docerent.*

In

In sanctuario eius] *Sanctuarium Dei non solum appellat calum, sed etiam ecclesiam piorum, in qua vis, & maiestas Dei maximopere elucet.*

Dicite, in gentibus Dominus regnavit] *Prædicate (inquit) in omnibus terrarum oris, iam eversa Diaboli tyrannide Deum per CHRISTVM suum regnare.*

Et firmabit orbem terræ] *Significat constantiam, & inuictum robur eorum, qui regnum Dei ingressi sic innituntur in lapide firmissimo, nempe CHRISTO, ut nullo rerum aduersarum ictu concutiantur, nulla ui, aut oppugnatione Diaboli, & impiorum de pietate, ac tranquillitate animi depellantur.*

Lætentur cæli] *Merito letari debet rerum uniuersitas CHRISTO regnum ineunte: ille enim non solum corpora piorum immortalitate donaturus, sed etiam calum, & reliquas mundi partes renouaturus est: quam quidem renouationem incredibilem cum desiderio totum uniuersitatis corpus expectat, &, dum illa fiat, nobiscum ingemiscit, &, more parturientis fœminæ, dolore cruciatur, ut auctor est diuus Paulus in epistola, quam scribit ad Romanos.*

Quoniam uenit iudicare terram] *His uerbis non tam significat tempus illud nouissimi iudicii, quam id tempus, quo Deus CHRISTVM ab inferis excitauit, illumque terris preposuit, ut is regeret, ac gubernaret omnes nationes: uerbum enim*
iudicandi

EXPLANATIO
*iudicandi in hanc sententiam saepe accipitur in litte-
ris sanctis.*

ARGVMENTVM PSAL. XC VII.

*Etiam hoc psalmo uaticinatur de regno CHRI-
STI, qui omnes nationes ad cultum veri Dei reuo-
cavit.*

Psalmus XC VII.

DOMINVS regnauit, exultet terra,
lætentur insulæ multæ.

Nubes, & caligo in circuitu e-
ius, iustitia, & iudicium habitacu-
lum throni eius.

Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit
in circuitu inimicos eius.

Illuxerunt fulgura eius orbi terræ, uidit, &
commota est terra.

Montes sicut cera fluxerunt a facie Domi-
ni, a facie Domini uniuersæ ter ræ.

Annunciauerunt cæli iustitiam eius, & ui-
derunt omnes populi gloriam eius.

Confundantur omnes, qui adorant sculpti-
lia, & qui gloriantur in Dijs uanis.

Adorant eum omnes angeli eius, audiuit,
& lætata est Sion.

Et exultauerunt filiæ Iudæ prupter iudicia
tua

tua Domine.

Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes Deos.

Qui diligitis Dominum, odite malum, custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.

Lux seminata est iusto, & rectis corde lætitia.

Lætamini iusti in Domino, & confitemini memoriæ sanctitatis eius.

EXPLANATIO.

Dominus regnavit] *Iam (inquit) Dominus regnat in orbe terrarum, in quo ante Diabolus, & superstio, & omnia scelera regnabant.*

Nubes, & caligo] *His verbis significat, naturam Dei neque oculis cerni, neque animo comprehendendi posse. Sed Euthymius ait, nubem, & caliginem significare corpus, quo diuinitus CHRISTI sese induit.*

Iustitia, & iudicium habitaculum throni eius] *Iustitia pertinet ad misericordiam, & beneficentiam, iudicium ad seueritatem, & pœnas improborum.*

Ignis ante ipsum] *Hunc versiculum plerique referunt ad tempora illa nouissima, quibus uniuersum genus humanum ad vitam reuocabitur, & CHRISTVS ex caelo descendet ad iudicia exercenda:*

KK da :

EXPLANATIO

da: sed non minus hæc videntur esse dicta de ui, & potestate, qua utitur CHRISTVS etiam nunc in homines impios, & sceleratos. ignem autem sæpe significare in litteris sanctis acerbam supplicij, alio loco dictum est.

Illuxerunt fulgura] Etiam hunc versum, & sequentes plerique pertinere existimant ad tempora illa mundi nouissima, sed mihi magis placent, qui hæc referunt ad fulgura spiritus sancti, atque ad Apostolos, qui tamquam astra quadam splendidissima breui tempore totum orbem terrarum in maximis errorum tenebris iacentem illustrauerunt, & omnes nationes magnitudine miraculorum perterruerunt. nam quod subiungit, montes instar cere liquefactos esse ob presentiam Domini, id dictum esse videtur de Diabolo, & Angelis eius, item de regibus, & tyrannis, qui vel CHRISTO se summiserunt, vel impietatis sue grauissimas pœnas dederunt.

Annunciauerunt cæli] Celos appellat celites ipsos, quemadmodum terram sæpe appellare solet pro ipsis hominibus. Angelos autem iustitiam, & sanctitatem CHRISTI testimonio suo comprobauisse, notissimum est. Quid vero, si Apostolos significare uoluit, cum celos dixit? ij enim & celestem vitam in terris coluerunt, & iustitiam Dei prædicauerunt apud omnes nationes, iustitiam inquam non humanam, sed diuinam, & celestem, nimirum quam Deus ijs donat, qui spiritu ipsius afflati pro certo credunt, IESVM CHRISTVM peccata,

&

& scelera generis humani suo sanguine luisse.

Et uiderunt omnes populi gloriam eius]
Quam ante non poterant intueri obcacati supersti-
tionibus, & cultu falſorum Deorum.

Confundantur omnes] Iam vos (inquit)
pudeat o miſera gentes colere ſimulacra inania, & fi-
ctos Deos.

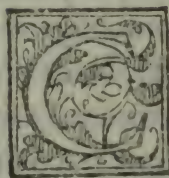
Audiuit, & lætata eſt Sion] Et Sion (inquit)
& reliquæ eccleſiæ ab iſta Hieroſolymitana progna-
ta audierunt, quæ prædicata ſunt ab Apoſtoliſ de iu-
ſtitia Dei, itemque uiderunt, ab eo res humanas per
CHRISTVM rectiſſime, ac feliciffime gubernari:
quæ res illas incredibili lætitia affecerunt, cum præ-
fertim uiderent, maiestatem auguſtiſſimi numinis
omnibus gentibus cognitam, & commentitios Deos
abiectos, & repudiatos eſſe.

Lux ſeminata eſt] Lux (inquit) vera pieta-
tis, & religionis, perpetuaque lætitia ſata eſt in ani-
mis eorum, qui iuſtitiam Dei, & præcepta ſaluber-
riſ CHRISTI non repudiarunt. Itaque uos,
quicumque hanc beatiffimam lucem in animos ve-
ſtros ſuſcepiftis, lætami in Domino, ceteris omni-
bus gaudijs, & uoluptatibus abiectis, neque um-
quam intermittite gratias agere infinite bonitati e-
ius pro tot, ac tantiſ beneficijs, quibus uos quotidie
ornat, atque in perpetuum ornabit.

ARGVMENTVM PSAL. XCVIII.

Idem est argumentum huius psalmi, atque superioris.

Psalmus XCVIII.

CANTATE Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.

Saluavit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius.

Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium reuelavit iustitiam suam.

Recordatus est misericordiae suae, & veritatis suae domui Israel.

Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.

Iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psallite,

Psallite Domino in cithara, in cithara, & uoce psalmi, in tubis ductilibus, & uoce tubae cornae.

Iubilate in conspectu regis Domini, intonet mare, & plenitudo eius, orbis terrarum, & qui habitant in eo.

Flumina plandant manu, simul montes exultent in conspectu Domini, quoniam uenit iudicare terram.

Iudi-

Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

EXPLANATIO.

Saluauit sibi dextera eius] *Idest, auxilium, & salutem nobis attulit sua tantum dextera, & brachio sancto suo. sic autem appellat unigenam filium Dei. Hac eadem loquendi figura usus est Esaias, cum inquit, & vidit, quod nemo adesset; & admiratus est, quod non foret, qui occurreret; & saluauit sibi brachium suum: idest, cum Dominus uideret, neminem esse, qui tueretur innocentes, ipse suis uiribus illos seruauit.*

Notum fecit] *Apostoli enim apud omnes gentes diuulgarunt euangelium, quo salus mortalium continetur, & iustitia Dei.*

Recordatus est misericordiæ suæ] *Simile est illud Mariæ Virginis, Adiunxit Israelem puerum suum recordatus misericordiæ suæ, sicut locutus est ad patres nostros Abraham, & semini eius in secula.*

Quoniam uenit iudicare terram] *Hæc uerba interpretati sumus in explanatione psal. XCVI.*

ARGVMENTVM PSAL. XCIX.

Prædicat potentiã, iustitiã, et misericordiã Dei, & populũ ad cultum, et uenerationẽ illius adhortatur.

KK 3 Psal

EXPLANATIO

Psalmus XCIX.

DOMINVS regnauit , contremi-
scant populi , qui sedet super Che-
rubin, commoueatur terra .

Dominus in Siō magnus, & ex-
celsus super omnes populos .

Confiteantur nomini tuo , quoniam ma-
gnum, & terribile, & sanctum est, & fortitu-
do regis iudicium diligit .

Tu parasti æquitates , iudicium, & iusti-
tiam in Iacob tu fecisti .

Exaltate Dominum Deum nostrum , & a-
dorate scabellum pedum eius , quoniam san-
ctum est .

Moyfes , & Aaron inter sacerdotes eius, &
Samuel inter eos , qui inuocant nomen eius .

Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat
eos , in columna nubis loquebatur ad eos .

Custodierunt testimonia eius , & præce-
ptum , quod dedit illis .

Domine Deus noster tu exaudiebas eos,
Deus tu parcebas eis, & ulcisceris opera
eorum .

Exaltate Dominum Deum nostrum , &
adorate in monte sancto eius , quoniam san-
ctus Dominus Deus noster .

Explicatio

EXPLANATIO.

Qui sedet super Cherubin] *Eos Cherubinos significat, qui arcam fœderis custodiebant.*

Et fortitudo regis] *Rex (inquit) noster non minus iustitia excellit, quam uiribus, & potentia.*

Scabellum pedum eius] *Ita uocat arcam fœderis, cui Deum insidere, prædicant litteræ sanctæ ob eas causas, quas alio loco diximus.*

Moyse, & Aaron] *Proponit exemplum Moysi, & Aaronis, & Samuelis, qui præstantissimi fuerunt religione, ac sanctitate, & ob eam rem carissimi Deo.*

Deus tu parcebas eis, & ulcisceris opera eorum] *Hæc non dicit de uiris sanctis, quos commemorauit, sed de ijs, qui eorum imperio subiecti erant. neque id cuiquam mirum uideatur: solent enim scriptores Hebræi ea, quæ uocantur a grammaticis pronomina, sæpius ponere, quamquam nihil antecedit, quo illa referri possint: hoc cum ex alijs locis huius libri, tum ex illo uersu psalmi xvi. perspicuum esse potest, Multiplicata sunt idola eorum, post alium accelerauerunt. profecto hæc crimina non conueniunt in homines sanctos, quorum mentio sit in uersu superiore, sed in impios, qui defecerant a Deo. Itaque uerborum, quæ nunc explanamus, hæc est sententia, Deum tam charos habuisse Moysen, Aaronem, & Samuelem, ut ipsorum causa populo peccanti parceret, & grauius uindicaret,*

KK 4 si

EXPLANATIO

si quis iniuriam eis facere conaretur. cui rei testimonio sunt ij, qui seditionem concitare ausi sunt contra Moſem, & fratrem eius: illorum enim partim hiatu terre abſorpti ſunt, partim ab igne interierunt: qui uero Samuelis principatum repudiarunt, eos ſubiecit Deus tyrannidi Saulis, a quo maximis incommodis affecti fuerunt. Hanc explanationem eo libentius amplectimur, quod illa cum Symmachi interpretatione conſentit: is autem cum uir elegantii iudicio foret, in conuertendis libris ſanctis ex Hebræo non neceſſe putauit uerbum pro uerbo reddere, ſed ſatis habuit, ſi ſententias commode, ac fideliter exprimeret.

ARGUMENTVM PSAL. C.

Hortatur omnes mortales, & præcipue Iudaos, ut memores ſint beneficiorum Dei, qui nos creauit, regit, ac tuetur, ut numquam intermittenda ſint gratiarum actiones.

Psalmus ad laudem, c.

VEILATE Deo omnis terra, ſeruite Domino in lætitia.

Introite in cōſpectu eius in exultatione.

Scitote, quod Dominus ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & non ipſi nos,

Nos

Nos autem populus eius, & oves pascuæ eius, introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis, confitemini illi.

Laudate nomen eius, quoniam benignus est Dominus, in æternum misericordia eius, & usque in generationem, & generationem ueritas eius.

EXPLANATIO.

Seruite Domino in lætitia] *Hoc nemo præstare potest, nisi qui certam spem habet, Deum sibi esse benignum patrem. id autem solus Spiritus sanctus persuadet, testificans, nos esse filios, & heredes Dei.*

Scitote, quod Dominus] *Hæc, quæ iubet nos scire uir sanctus, facillima cognitu uidentur, sed tunc quisque sciat, se scire, Dominum esse Deum suum, cum spem omnium rerum suarum in ipso collocarit, & gloriam sanctissimi numinis suæ gloriæ, pecuniæ, ac uitæ proposuerit. hæc quamdiu non facimus, tamdiu, Dominum esse Deum nostrum, ignoramus, immo uero cum Deum nominamus, huic uerbo quæ sententia subiecta sit, non satis intelligimus.*

Nos autem populus eius] *Nos (inquit) non solum creauit sicut ceteros, sed etiam ex omnibus gentibus elegit, quos præcipue amaret, ac tueretur.*

Para-

EXPLANATIO
PARAPHRASIS CARMINE.

Urbes, & agri cantibus
Sonate, late maximo
Seruite mente numini,
Læris adite plausibus
Ad atria eius aurea.
Ipse, ipse verus est deus,
Derræ, polique conditor:
At ceterarum gentium
Non dij, sed aurum, & marmora.
Du nos pater sanctissime
Tua benigna dextera
Finxisti, ouicula nos tue
Sumus, tue scientie
Dulcissimo nos pabulo
O pastor optime nutriens,
Æterna donas secula
Vitam beatam ducere.
Ergo deum canamus o
Viri, & pudicæ fœminæ,
Adite sancti ianuas
Templi sonantes dulcia
Carmina, sonent late omnia
Nomen dei sanctissimum.
Nam dulcis, & rerum omnium
Amabilissimus est deus.
Absumet ignis sydera,
Tellus peribit: at dei

Mirabilis

*Mirabilis clementia,
Et veritas semper manent.*

ARGVMENTVM PSAL. CI.

*Discrībit officia pī, & optimi principis: quam-
quam sere omnia praecepta haec pertinent etiam ad
institutionem hominum priuatorum.*

Psalmus CI.

ISERICORDIAM, & iudicium
cantabo, tibi Domine psallam.

Intelligam in uia immaculata,
quando uenies ad me?

Ambulabo in innocentia cordis mei in me-
dio domus meae.

Non proponam ante oculos meos rem iniu-
stam, facientem prauaricationes odio habebo,

Nec adhærebit mihi, cor prauum recedet a
me, malignum non cognoscam.

Detrahentem secreto proximo suo hunc iu-
terficiam.

Elatum oculis, & insatiabili corde hunc non
tolerabo.

Oculi mei ad fideles terrae, ut sedeant me-
cum, ambulans in uia immaculata hic mihi
ministrabit.

Non habitabit in medio domus meae, qui fa-
cit

EXPLANATIO

cit fraudem : qui loquitur mendacia , non dirigitur in conspectu oculorum meorum .

In matutino interficiam omnes peccatores terræ , ut disperdam de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem .

EXPLANATIO.

Misericordiam , & iudicium] *Misericordiam (inquit) & iustitiam semper colam , & carminibus meis celebrabo , eroque semper paratissimus ad homines iuuandos , & subleuandos , & ad omnia recte , ac iuste administranda , in primis tibi Domine psallam , & perpetuis hymnis gratias agam , qui has uirtutes , & cetera omnia bona largiris .*

Intelligam in uia immaculata] *Idest , studebo uersari sapienter in recta , & pia uiuendi ratione , sed nihil proficiam , nisi conatus meos ipse inueris : quando igitur uenies ad animum meum , illumque splendi dissima luce sapientiæ tuæ illustrabis , & amore sanctissimo inflammabis :*

Ambulabo] *Proponit nobis effigiem solida , expresseque uirtutis , quæ siue in publico uersetur , siue in domum intimam se se abdat , semper est eadem , tantumque abhorret a scelere , & maleficio , ut etiam ipsam cogitationem castam , inuiolatamque conseruet , usum uero , & familiaritatem improborum repudiat , seque ad honestas , & pias amicitias cupidissime adiungit .*

Cor prauum a me recedet] *Idest , si quem ex*
meis

meis deprehendero animo prauo, & peruerso, illi ego interdico domo, & familiaritate mea.

Oculi mei ad fideles] *Diligenter inuestigabo, quinam in terra Iudæa fidem, & iustitiam colant, eorumque familiaritate semper utar.*

Non dirigetur in conspectu oculorum meorum] *Idest, apud me gratosus non erit.*

In matutino] *Idest, adhibito summo studio, & diligentia, nullaque interposita mora: nam hoc verbo mane sapissime utuntur in hanc sententiam litteræ sanctæ, ut alio loco admonuimus.*

ARGVMENTVM PSAL. CII.

Precatio est Hebrææ gentis apud Babylonios durissimam seruitutem seruientis, & calamitates suas deplorantis. Vaticinatur autem de reditu illorum ab exilio, item de regno CHRISTI, & conuersione omnium gentium ad veram religionem.

Oratio pauperis, cum anxius esset, & coram Domino effunderet orationem suam,

Psalmus CII.

DOMINE exaudi orationem meam, & clamor meus ad te ueniat.

Non auertas faciem tuam a me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In

EXPLANATIO

In quacumque die inuocauero te, uelociter
exaudi me,

Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & of-
fa mea sicut torris adusta sunt.

Percussum est ut herba, & aruit cor meum,
quia oblitus sum comdere panem meum.

Propter uocem gemitus mei adhæsit os
meum carni meæ.

Similis factus sum pellicano solitudinis, fa-
ctus sum sicut nicticorax incolens deserta.

Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius
in tecto.

Tota die exprobrant mihi inimici mei, & in-
sultantes mihi per me iurant.

Quia cinerem tamquam panem manducaui,
& poculum meum cum fletu miscui.

A facie indignationis tuæ, & iræ tuæ, quia
eleuans allifisti me.

Dies mei sicut umbra declinauerunt, & ego
sicut fœnum arui,

Tu autem Domine in æternum permanes,
& memoria tui in generatione & generatione.

Tu exurgens misereberis Sion, quia tem-
pus miserendi eius, quia uenit tempus.

Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius,
& terræ eius miserebuntur.

Et timebunt gentes nomen tuum Domine,
& omnes Reges terræ gloriam tuam.

Quia ædificabit Dominus Sion, & uidebi-
tur

tur in gloria sua .

Respexit in orationem humilium , & non
spreuit preces eorum .

Scribantur hæc pro generatione futura , &
populus , qui creabitur , laudabit Dominum .

Quia prospexit de excelsa sanctuario suo ,
Dominus de cælo in terram aspexit ,

Vt audiat gemitus compeditorum , ut sol-
uat filios mortis ,

Vt annuncient in Sion nomen Domini , &
laudem eius in Hierusalem ,

Cum conuenerint populi in unum , & re-
ges , ut seruiant Domino .

Afflixit in uia fortitudinem meam , abbre-
uiauit dies meos .

Dicam , Deus meus ne rapias me in dimidio
dierum meorum , in generationem , & gene-
rationem anni tui .

Initio tu Domine terram fundasti , & opera
manuum tuarum sunt cæli .

Ipsi peribunt , tu autem permanes , & omnes
sicut uestimentum ueterascent :

Et sicut opertorium mutabis eos , & muta-
buntur , tu autem idem ipse es , & anni tui non
deficient .

Filij seruorum tuorum habitabunt , & se-
men eorum coram te stabilietur .

Explicatio

EXPLANATIO

Et ossa mea sicut torris adusta sunt] *Sic uertit etiam Symmachus . significat autem præ dolore animi corpus ipsum macie confectum esse .*

Percussum est ut herba] *Ut herba solis ardore percussa, vel falce demessa exarescit, ita cor meum assiduis calamitatibus, & angoribus extabuit .*

adhæsit os meum carni meæ] *Significat his verbis, carnem suam ita consuptam esse assiduo fletu, & mœrore, ut ossa iam cuti inhereant, neque ulla caro intercedat : hebræa enim lingua carnem pro cute aliquando appellare solet .*

Pellicano solitudinis] *Quidam uerterunt ex Hebræo, onocrotalo, sed ne Hebræi quidem sciunt, quenam istæ aues sint .*

Et insultantes mihi per me iurant] *Idest, ad tantam calamitatem, & miseriam uenimus, ut qui iurantes sibi mala uolunt precari, Hebræorum erumnas sibi precentur .*

Quia cinerem] *Significat, se in maximo luctu, & mœrore esse : lugentes enim in puluere iacere consueuerant . Vel potius significat, præ magnitudine mœroris saporem cibi nihilo suauiorē sibi esse quam cineris . est autem ordo verborum ad hunc modum mutandus, quia panem tamquam cinerem manducaui .*

Quia eleuans alifisti me] *Elegantissima allegoria exaggerat magnitudinem iræ diuinæ, & calamitatis*

mitatis sue: nam quæ uolumus ad terram grauius affligere, ea alte extollimus.

Dies mei sicut umbra declinauerunt] Comparat uitam suam fugacissimam umbræ inclinatæ, & iam, iamque in tenebras euanescenti. Sic in psalmo CIX. Sicut umbra cum declinat, ego pertranso. De umbris inclinatis est illud Virgilij,

Maioresq. cadunt altis de montibus umbræ.

Quia tempus miserendi eius] Significat, LXXX illos annos, per quos duratura erit seruitus Hebræorum, iam exactos esse, idque eo etiam argumento probat, quod iam Cyro, & Dario placuisset Hierosolyma instatuari. eos autem seruos Dei appellat, propterea quod Deus opera eorum ad res magnas administrandas usus sit. Sic etiam Dominus apud Esaiam uocat Cyrum seruum suum.

Et omnes reges terræ] Id fieri cœptum est iam tum a Cyro, & Dario, sed perfectum est postea, cum filius Dei corpus humanum assumpsisset.

Et uidebitur in gloria sua] Etenim homines a uera religione abhorrentes cum viderent Hierosolyma, & templum Dei euerfa esse, eiusque cultores omnibus calamitatibus oppressos, irridebant ipsum Deum tamquam inbecillum, quique sibi, ac suis opitulari non posset. itaque urbs instaurata, & populus in libertatem vindicatus, & templum magnificentissime extructum, hæc inquam omnia ad maximam Dei gloriam redundatura erant. Sed hæc, & ea, quæ sequuntur, in primis dicta sunt a uiro sancto de

L L adificatione

EXPLANATIO

adificatione ecclesie, & regno CHRISTI. quarum rerum imagines, atque umbrae erant res, quae exponuntur in his versibus, si quidem cum Deus gentem Hebraeam durissima illa servitute Babylonica liberaret, significabat, se misso CHRISTO liberaturum crudelissima tyrannide Diaboli genus humanum, quod vinculis, & compedibus vitiorum, & scelerum obstrictum, mortisque sempiternae addictum erat. Instauratio autem Hierosolymorum, & templi significabat constitutionem religionis christiane, & ecclesiae sanctae, in quam populi, & reges conveniunturi erant ad colendum, & venerandum verum Deum abiecta superstitione, atque ita ille videndus erat in gloria sua, id est, nomen eius omnibus terrarum finibus celebre futurum erat, cum scilicet mortales intelligentes ipsum esse, qui per unigenam filium suum non solum omnia peccata delet, sed etiam vitam beatam, & immortalem donat, Deos fictos, & commentitios repudiarent, atque illius sanctissimo numini summa reuerentia preces, cultus, honores adhiberent.

Filios mortis] Id est, morti iam addictos.

Afflixit in uia] Attrivit hostis (inquit) vel ipse Deus vires meas longis itineribus, & magnitudine calamitatum breuiorem mihi vitam reddidit.

In generatione, & generationem anni tui] Consolatur se praedicanda infinita potentia Dei, atque eius aeternitate: cum enim ille omnium rerum praepotens sit, nulla vis eum prohibere potest, quo minus populum suum e manibus impiorum eripiat, quae admodum

admodum se facturum pollicitus est: cumque idem vi-
ta optima, & sempiterna sit, unde vniuersis animan-
tibus vita manat, & spiritus, profecto homines pij,
qui cum ipso tam arcto amoris vinculo conglutinati
sunt, ut nihil fieri possit copulatius, nullo modo peri-
re possunt, licet oculis insipientium mori uideantur.
itaque cum infra dixisset, annos Dei esse innumera-
biles, subiungit, filij seruorum tuorum habitabunt,
& semen eorum coram te stabilietur, significans his
uerbis, si Deus eternus est, etiam eos, qui in terris
iuste cum fide, ac pietate Deum colunt, in calo una
cum illo beatos aenum acturos sempiternum.

Ipsi peribunt] De hoc interitu cali, atque e-
ius immutatione diuus Petrus in secunda epistola
scribit ad hunc modum, Veniet autem dies Domi-
ni sicut fur in nocte, quo cali magno impetu transi-
bunt, elementa vero calore soluentur, terraque, &
que in ea sunt, opera exurentur. Cum igitur hac o-
mnia dissoluantur, quales nos oportet in sanctis con-
uersationibus, ac pietatibus, expectantes, & ac-
celerantes aduentum diei Domini? per quem cali
incensi uniuersi soluentur, & elementa ignis ardo-
re liquefcent. Sed celos novos, ac terram nouam
iuxta promissum ipsius expectamus, in quibus ius-
titia inhabitat.

ARGVMENTVM PSAL. CIII.

Celebrat hoc hymno suauissimo misericordiam.

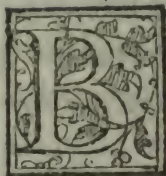
LL 2 &

EXPLANATIO

& bonitatem Dei erga humanum genus, & docet
nos agere gratias pro beneficijs, quæ ille quotidie in
nos liberalissime confert.

Psalmus David CIII.

BENEDIC anima mea Domino, &
omnia, quæ intra me sunt, nomini
sancto eius.

Benedic anima mea Domino, &
noli obliuisci omnes retributiones eius.

Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis
qui sanat omnes infirmitates tuas.

Qui redimit de iuteritu uitam tuam, qui co
ronat te misericordia, & miserationibus.

Qui satiat bonis animam tuam, renouabi
tur ut aquilæ iuuentus tua.

Faciens misericordias Dominus, & iudi
cium omnibus iniuriam patientibus.

Notas fecit uias suas Moyfi, filijs Israel uo
luntates suas.

Misericors, & clemens Dominus, longani
mis, & multum misericors.

Non in perpetuum contendet, neque in æ
ternum ulciscetur.

Non secundum peccata nostra fecit nobis,
neque secundum iniquitates nostras retribuit
nobis.

Quoniam secundum altitudinem cæli a ter
ra

ra corroborauit misericordiam suam super timentes se.

Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras.

Quo modo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentium se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.

Recordatus est, quod puluis sumus, homo sicut herba dies eius, tamquam flos agri sic efflorescit,

Quoniam uetus pertransibit illū, & nō subsistet, & non cognoscet eum amplius locus eius,

Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum,

Et iustitia illius in filios filiorum his, qui seruant testamentum eius,

Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.

Dominus in cælo stabiliuit sedem suam, & regnum ipsius omnibus dominabitur.

Benedicite Domino angeli eius, potentes uirtute, facientes uerbum illius ad audiendam uocem sermonum eius.

Benedicite Domino omnes exercitus eius, ministri eius, qui facitis uoluntatem eius.

Benedicite Domino omnia opera eius in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

Omnia, quæ intra me sunt] *Ita vocat cogitationes, & intimos animi sensus, & affectiones.*

Omnes retributiones eius] *Consuetudine lingue Hebræe retributiones appellat beneficia, quæ Deus ultro nobis tribuit pro sua incredibili misericordia,*

Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis] *Eas tibi condonans, & sanat omnes morbos animi, & corporis tui.*

Qui redimit de interitu] *Ex crebris enim & grauissimis periculis Deus eripuit Dauidem, & illum tandem ad regiam dignitatem perduxit. sed & nos quotidie pericula maxima adiremus, nisi eius misericordia, & clementia tamquam scuto firmissimo protegeremur.*

Qui replet bonis animam tuam] *Ita vertimus secuti interpretationem Abrahami Esdræ.*

Renouabitur ut aquilæ iuuentus tua] *Apud auctores probatos nusquam legi, aquilam ex pro uectiori ætate ad iuuentutem redire. itaque haud scio, an horum uerborum hæc sit sententia, vires suas ita redintegratum iri, ut robustissimæ iuuentuti aquile comparari queat.*

Notas fecit uias suas] *Hoc in præcipuis Dei beneficijs numerandum est: nisi enim ille nobis aperuisset, quid de suo nomine sentiendum, quæ uera sanctitas, quæ pura, & casta religio, quid in vita sequendum,*

sequendum, fugiendumue sit, in maximis profecto errorum tenebris versaremur. neque tamen hoc satis est putandum, quod Deus vias suas errantibus indicarit, nisi idem suo spiritu nos per eas ducat: talis enim, & tanta est animorum infirmitas, & deprauatio, ut eius auxilio destituti nihil boni agere possimus.

Quo modo miseretur pater] Parentes enim nullis filiorum iniurijs ab amore deterrentur, sed illorum errata modo dissimulant, modo salutariter castigant, eosque incredibili studio, & pietate amplexantur.

Quoniam ille cognouit figmentum nostrum] Nouit, inquam, nos non solum e luto fictos esse, sed etiam, dum concipimur in utero matris, ita contagione peccati contaminari, ut ad libidines, atque omnia vitia simus maxime proclines.

Tamquam flos agri efflorescit] Qui enim modo vigebat, & formosissimus erat, dicto citius edita anima tabescit, & pene in nihilum recidere videtur, non aliter quam flos, quem ubi ventus aliquis immitior perflauit, illico desinit esse, neque cernit amplius eum locus, ubi paulo ante pulcherrimus floruerat.

Misericordia autem Domini] Vita quidem hominum fragilis, & fugacissima est, sed misericordia Dei est immortalis, & sempiterna, quae quidem facit, ut cultores ipsius, quamuis suapte natura sint inanes, & caduci, aeo sempiterno beatissimi fruatur.

LL 4 Domi-

EXPLANATIO

Dominus in cælo] *Hæc est maxima piorum
consolatio in hac uita fragili, & caduca, plenaque
laborum, & calamitatum, quod certo sciunt,
Deum in cælo sempiternum domicilium habere, e-
iusque potestate, ac numine omnia regi, guberna-
rique, ut minime dubitandum sit, quin ille piorum,
impiorumque rationem habeat.*

Benedicite Domino angeli eius] *Itaque cū
summus ille Deus sit omnium rerum Dominus, ne-
que solum imperio terrarum potiatur, sed etiam cæ-
lo, cælitibusque præsideat, eosque perinde ac cetera
omnia ex nihilo crearit, tueatur, atque conseruet,
adeſte o cælitæ beati, & nobiscum una hymnos san-
ctissimo eius numini cantate, cantate laudes Deo o
fidissimi nuncij, & ministri eius, qui viribus uestris
innumerabiles copias impiorum ad internecionem
sæpe cecidistis, quique nihil sanctius, aut antiquius
habetis, quam uestri parentis, & creatoris man-
data exequi, atque illius dicto audientes eſſe.*

Benedicite Domino omnes exercitus eius] *Hoc ait, quoniam sunt multi ordines illarum men-
tium beatarum, quæ corporibus uacant.*

Benedicite Domino omnia opera eius] *Hortatur etiam ea, quæ ratione, & sensibus carent,
ad hymnos canendos, significans, ad omnes mundi
particulas beneficia Dei permanere, tum etiam,
quidquid cernimus, & sensibus usurpamus, ad bo-
nitatem, & sapientiam Dei contemplandam, &
prædicandam homines excitare.*

Argumen

ARGVMENTVM PSAL. CIIII.

Superiori hymno celebrauerat incredibilem misericordiam, & benignitatem Dei erga se, ac ceteros mortales, hoc elegantissime describit pulchritudinem rerum ab eo creatarum, & excellentiam earum partium, ex quibus hæc admirabilis vniuersi amplitudo constituta est, in quibus omnibus eluces infinita vis, & sapientia, & bonitas Dei.

Psalmus CIIII.

BENEDIC anima mea Domino, Domine Deus meus magnificatus es uehementer.

Gloriam, & decorem induisti amictus lumine sicut uestimento,

Extendens cælum sicut cortinam, qui tegis aquis cœnacula eius,

Qui ponis nubes currum tuum, qui ambulas super pennas uentorum,

Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem,

Qui fundasti terram super basem suam, non mouebitur in sæculum sæculi.

Abyssus sicut uestimento operuisti eam. super montes stabant aquæ,

Ab increpatione tua fugerunt, a uoce tonitru

EXPLANATIO

trui tui præcipientes defluerunt,

Ascenderunt montes, & descenderunt campi in locum, quem fundasti eis,

Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque reuertentur operire terram.

Tu emittis fontes in fluuios, qui inter montes labuntur,

Bibunt in de omnes bestię agri, extinguunt onagri sitim suam,

Iuxta illos uolucres cœli habitant, de medio frondium dant uocem.

Tu rigas montes e cœnaculis tuis, de fructu operum tuorum satiatur terra.

Tu producis gramen iumentis, & herbam homine cultum adhibente,

Vt educat panem e terra, & uinum lætificat cor hominis,

Et nitere facis faciem ab oleo, & panis cor hominis confirmat.

Saturantur ligna Domini, & cedri Libani, quas plantauit, illic passeret nidificant.

Ciconiæ domus sunt abietes, montes excelsi ceruis, petra refugium herinacijs.

Tu fecisti lunam in tempora, sol cognouit occasum suum.

Tu ponis tenebras, & fit nox, in ipsa uagantur omnes bestię siluæ,

Catuli leonum rugientes ad prædam, ut quærant a Deo escam sibi.

Oriente

Oriente sole congregantur, & in cubilibus suis conquiescunt.

Exit homo ad opus suum, & ad laborem suum usque ad uesperam.

Quam magnifica sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua.

Hoc mare magnum, & speciosum, illic reptilita, quorum non est numerus.

Animalia pusilla cum magnis, illic naues pertranseunt,

Leuiathan iste, quem formasti ad ludendum in eo, omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore.

Dante te illis colligunt, aperiente te manum tuam omnia replentur bonis,

Auertente autem te faciem tuam conturbantur, aufers spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertuntur.

Emittis spiritum tuum, & creantur, & renouas faciem terræ.

Erit gloria Domini in sæculum, lætabitur Dominus in operibus suis,

Qui respicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigant.

Cantabo Domino in uita mea, psallam Deo meo, quamdiu sum.

Iucundum sit ei eloquium meum, ego lætabor in Domino.

Deficient

Deficiant peccatores a terra, & iniqui amplius non sint, benedic anima mea Domino. Alleluya.

EXPLANATIO.

Gloria, & decorem induisti] Nam magnitudo, & præstantia rerum creatarum tanta est, ut te quasi gloria, & splendore uestire uideatur, dum uniuersos mortales excitat ad suspiciendam, & prædicandam potentiam, & bonitatem, & sapientiam tuam.

Qui tegis aquis cœnacula eius] Videtur innuere id, quod scriptum est in Genesi, & diuisit Deus inter medium aque, quæ erat infra firmamentum, & inter medium aque, quæ erat supra firmamentum. videtur autem cœnacula vocare nubium loca, ut etiam infra, cum ait, Deum rigare terram de cœnaculis suis.

Qui ponis nubes] His allegorijs significare uideatur vim diuinam ubique præsentem, seque per omnes mundi particulas insinuatam, & tamquam celer rime omnia permeantem.

Qui facis Angelos] Idest, qui uentis, & igne uteris tamquam ministris, & nuncijs. Ventorum ministerio Deus viam strauit Hebreis in mari rubro, igne Sodomitæ consumpsit. sunt alia multa exempla eiusdem generis in historia sacra. eadem fere loquendi figura usus est in psalmo CXLIX, cum ait, Ignis, grando, nix, uapor, spiritus procellarum faciēs

ciens mandatum eius. Ita Hebræi explanant hunc locum. Sed diuus Paulus in epistola ad Hebræos scripta sic interpretatur, tamquam ea dicta sint de mentibus illis beatis, quæ sunt ab omni admistione corporum puræ, atque sinceræ: ut David prædicet, Deum non solum earum rerum, quæ sub aspectum cadunt, sed etiam earum, quæ sola cogitatione percipiuntur, opificem fuisse. Vocauit autem eas mentes spiritus, & ignem vrentem, ut celeritatem, & vim, atque efficacitatem earum declararet. Sic Theodoretus, atque Euthymius interpretantur, sed Dionysius hæc diligentius persequitur in libro, qui inscribitur de celesti Hierarchia.

Qui fundasti terram super basem suam] Bas^{is} terræ est centrum ipsum, ad quod omnes terræ ipsius partes undique suo pondere nituntur, atque ita in medio mundi loco terra immobilis manet.

Abyssus sicut uestimento] Describit elegantissime opus tertij diei, quo die summus ille opifex omnem vim aquæ in unum locum coegit, ut existeret terra. Itaque ait, a principio terras omnes aquæ amictu opertas fuisse, sed horrida uoce Dei Oceanum increpitum, & perterrefactum se se in fugam dedisse, tunc primum apparuisse montium altitudinem, camporumque, ac vallium humilitatem. Non dissimilis est illa Virgilij descriptio,

» Tum durare solum, & discludere Nerea ponto

» Cœperit, & rerum paulatim sumere formas,

» Iamque nouum terræ stupeant lucefcere solem,

» Incipiant

» Incipiant siluæ cum primum surgere, cumque

» Rara per ignotos errent animalia montes.

Terminum posuisti] Humilitas ipsa loci, quonititur aqua, terminus est, quem Deus ei præfixit, ne terras posset obruere: cum enim illa suapte natura deorsum uersus feratur, terra autem effecta sit excelsior eius receptaculo, qui possit ulla vis maris amplius eam submergere?

Sedant onagri sitim suam] Meminit precipue onagrorum, propterea quod id animal solitudines maxime persequitur, & ob eam rem in locis ardentibus fere commoratur, & sui laborat.

Vt educat panem e terra] Colit inquam homo agros, ut cibum sibi e terra sinu eliciat.

Et uinum lætificat cor hominis] Quidam ita vertunt, & uinum, quod lætificat cor hominis, & oleum, quod nitidam reddit faciem, & panem, qui cor hominis confirmat.

Saturantur ligna Domini] Ea genera arborum significat, quæ sunt non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ, sed benignitate Dei sponte sua oriuntur, & fecundis imbribus irrigata sitim suam expleant, seque formosas, viridesque conseruant.

Tu fecisti lunam in tempora] Id est, ut eius cursu tempora distinguantur, & notentur. sed illud scire oportet, vocabulum hebraicum significare ea tempora, quibus homines conueniunt ad dies festos, & solennes celebrandos. ea uero tempora ad lune cursum notabantur, ut scriptum est in Exodo, & Leuitico.

Tu

Tu ponis tenebras] Exponit utilitates, quas percipiunt animantia ex vicissitudine dierum, ac noctium.

Leuiathan iste] Hoc verbo significat immanes illas, & vastas belluas maris.

Omnia a te expectant] Hic est tamquam epilogus hymni, in quo admirabili orationis magnificencia describit providentiā Dei, cunctis animantibus spiritum, uitam, uictumque largientem, ut sine eius presentia, & tutela omnia in nihilū interire necesse sit.

Erit gloria Domini in sæculum] Cum itaque Deus tam multiplices res, tamque admirabili pulchritudine, & varietate distinctas ex nihilo creauerit, illasque tanta benignitate tueatur, atque conseruet, iure, ac merito eius gloria semper floret, & ad infinitas seculorum etates propagatur.

Qui respicis terram] Hoc uersiculo magnifice describit potentiam Dei, qui uel solo aspectu terras tremefaciat, & montes solo contactu incendat, & fumo, atque igne compleat. Innuit autem rem gestam in monte Sina.

Cantabo Domino in uita mea] Vir sanctus ex tantarum rerum contemplatione, ad cultum, & uenerationem Dei mirabiliter accensus profitetur, se totam uitam consumpturum in canendis, & celebrandis laudibus Dei, in quo uno omnes suas uoluptates, & incunditates sit collocaturus.

Benedic anima mea Domino. Alleluya] Non satis esse existimans, si solus ipse laudes sanctissimi

mi

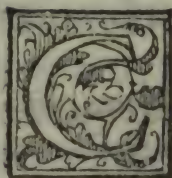
EXPLANATIO

mi numinis cantaret, ceteros quoque ad eam rem hortatur, cum ait, alleluya, quod latine sonat, laudate Deum.

ARGUMENTVM PSAL. CV.

Hortatur populum ad laudes Dei canendas, exponens immortalia eius beneficia in gentē hebræam. repetit autem historiam usque ab Abrahamo, eamque perducit ad ea tempora, cum Deus terram Canaanorum Iudæis possidendam dedit.

Psalmus CV.

CONFITEMINI Domino, & inuocate nomen eius, annunciate inter gentes opera eius.

Cantate ei, & psallite ei, narrate omnia mirabilia eius.

Gloriamini in nomine sancto eius, lætetur cor quærentium Dominum,

Quærite Dominum, & fortitudinem eius, quærite faciem eius semper.

Mementote mirabilium eius, quæ fecit, prodigiorum eius, & iudiciorum oris eius,

Semen Abraham serui eius, filij Iacob electi eius.

Ipse Dominus Deus noster, in uniuersa terra iudicia eius.

Memor

Memor fuit in sæculum fœderis sui, uerbi,
quod mandauit in mille generationes,

Quod pepigit cum Abraham, & iuramenti
sui ad Isaac,

Et statuit illud ipsi Iacob pro lege, & Israel
in fœdus æternum,

Dicens, tibi dabo terram Canaam funicu-
lum hereditatis uestre.

Cum essent numero exigui, paucissimi, &
peregrini in ea,

Et pertransirent de gente in gentem, & de
regno ad populum alterum,

Non permisit hominem nocere eis, & corri-
puit propter eos reges,

Nolite tangere Christos meos, & in prophe-
tas meos nolite maligne agere.

Et uocauit famem super terram, & omne fir-
mamentum panis contriuit,

Misit ante eos uirum, in seruum uenunda-
tus est Ioseph,

Afflixerunt in compedibus pedes eius, in
ferrum uenit anima eius, donec ueniret uer-
bum eius.

Eloquiũ Domini purgauit eum, misit rex, &
soluit eum, princeps populorũ, & dimisit eum.

Constituit eum Dominum domus sue, &
principem omnis possessionis sue,

Vt uinciret principes ipsius pro arbitrio
suo, & senes ipsius sapientiam doceret.

MM Et

EXPLANATIO

Et intrauit Israel in Aegyptum, & Iacob ac-
cola fuit in terram Cham,

Et auxit populum suum uehementer, & ro-
borauit eum super inimicos eius.

Conuertit cor eorum, ut odirent populum
suum, & dolum facerent in seruos suos.

Misit Moysem seruum suum, Aaron, quem
elegit.

Posuerunt inter eos uerba signorum eius, &
prodigiorum in terra Cham.

Misit tenebras, & obscurauit, & non fue-
runt rebelles uerbis eius.

Conuerit aquas eorum in sanguinem, & oc-
cidit pisces eorum,

Et dedit terra eorum ranas, in penetralibus
regum ipsorum.

Dixit, & uenit multiplex turba insectorum,
& pediculi in omnibus finibus eorum.

Conuertit pluuias eorum in grandinem, in
ignem comburentem in terra ipsorum.

Et percussit uineas eorum, & ficulneas eo-
rum, & contriuit lignum finium eorum.

Dixit, & uenit locusta, & bruchus, cuius
non erat numerus,

Et comedit omnem herbam in terra eorum,
& comedit fructum terræ eorum.

Et percussit omne primogenitum in terra
eorum, primitias omnis fortitudinis eorum.

Et eduxit eos cum argento, & auro, & non
erat

erat in tribubus eorum infirmus.

Lætata est Aegyptus in protectione eorum,
quia incubuit timor eorum super eos.

Expandit nubem in protectionem eorum,
& ignem, ut luceret eis per noctem,

Petierunt, & uenit coturnix, & pane cæli
faturauit eos.

Interrupit petram, & fluxerunt aquæ, de-
currerunt in sicco flumina,

Quoniam memor fuit uerbi sãcti sui, quod
habuit ad Abraham seruum suum,

Et eduxit populum suum in exultatione, &
electos suos in lætitia,

Et dedit illis regiones gentium, & labores
populorum hereditate possederunt,

Vt custodiant iustificationes eius, & leges
eius obseruent. Alleluya.

EXPLANATIO.

Gloriamini in nomine sancto eius] *Ille glo-
riatur in Deo, qui eius liberalitati acceptum refert,
quidquid prædicabile, & gloriatione dignum se ha-
bere existimat. Fortitudinem Dei querit, qui per-
specta inanitate uirium suarum se, ac sua omnia po-
tentissimi numinis tutela, presidioque committit.
Faciem Dei semper querit, quisquis ante omnia stu-
det, ut omnibus in rebus potentiam, bonitatem, &
sapientiam illius contempletur, eumque præsentem,
ac propitium semper habeat.*

MM 2 In

EXPLANATIO

In uniuersa terra iudicia eius] *Penes ipsum est imperium omnium terrarum, & tamen nos ceteris omnibus gentibus cariores habet.*

Memor fuit in sæculum] *Semper Dominus memor fuit fœderis, quod fecerat cum Abrahamo, fœderis inquam, quod durare uoluit ad innumerabiles sæculorum ætates.*

Et statuit illud ipsi Iacob pro lege] *Leges huius fœderis erant, ne Hebræi aliquem Deum colerent extra ipsum, ipse contra nullam gentem æque caram haberet atque Hebræam.*

Funiculum hereditatis uestræ] *Hac loquendi figura ducta est a consuetudine Iudæorum, qui funibus agros metiebantur. est igitur sensus, assignabo tibi agros Cananæorum, ut eos possideas iure hereditario.*

Nolite tangere] *Castigauit inquam reges, eos admonens his verbis, Nolite tangere Christos meos. Christos autem suos appellat eos, quos spiritu suo unxerat, & veros reges, ac sacerdotes constituerat. de qua unctione dictum est in explanatione psalmi XLV.*

Et uocauit famem super terram] *Cognitio earum rerum, quæ attinguntur his versibus, maximum solatium præbere debet hominibus pijs in calamitate. promiserat Deus terram Cananæorum familie Abrahami, sed antequam illa promissum consequeretur, pene fame enecti in Aegyptum fugere, & durissimam, maximeque diuturnam seruitutem*

tem apud barbaros seruire coacta est. Idem Iosephum eo consilio premisit in regionem illam, ut dignitate regi proximus euaderet, neque familiam suam modo, sed vniuersam Aegyptum ab imminenti exitio tueretur. sed uide, quam duris iniurijs, & progressionibus adolescentem sibi carissimum ad eum honorem, potentiamque perduxerit. Hac intelligens uir pius, cui vita beata, & immortalis promissa est a Deo, tum maxime spe bona, bonoque animo esse debet, cum maxime calamitosus est: solet enim summus ille pater ad inferos deicere, quos calo donare constituit, contraque, impios ad breue tempus in sublime tollit, ut grauiore casu decendant in miseras sempiternas.

In seruum uenundatus est Ioseph] Memorabile profecto exemplum nobis proponitur, quo intelligamus, bonis omnia vertere in bonum. Venditur a fratribus homini barbaro Iosephus. quid mihi serius? at hac calamitas non solum maximam prosperitatem iuueni sancto, sed etiam salutem familiae suae, & cunctis Aegyptijs peperit. Itaque cum fratres huius nefarii sceleris ueniam, & impunitatem peterent, hoc pulcherrimum responsum ab eo tulerunt, Omittite omnem metum, num repugnare possumus Dei voluntati? Vos quidem mihi perniciem comparastis, sed Deus culpam vestram conuertit ad bonum, ut me ad eam, quam uideris, dignitatem extolleret, & consilio, atque opera mea magnam uim mortalium exitio liberaret.

MM 3

Omne

EXPLANATIO

Omne firmamentum panis contriuit] *Ita vocat panem, propterea quod eo vires corporis sustentantur.*

Misit ante eos uirum] *In Genesi Cap. xxxvii.*

In ferrum uenit anima eius] *Idest, in uincula ferrea coniectus fuit: solet enim Hebræa lingua animam appellare pro animante ipso.*

Donec ueniret uerbum eius] *Idest, donec mitteretur a Deo uis illa interpretandi somnia, de qua in Genesi Cap. xl.*

Eloquium Domini purgauit eum] *Interpretatio inquam illa somniorum squalorem, & sordes carceris illi eluit, & innocentiam, & sanctitatem eius talem esse declarauit, quale est aurum igne purgatum.*

Constituit eum Dominum] *In Genesi Cap. xli.*

Vt uinciret principes] *Idest, ut prepositus esset etiam principibus Aegyptijs, eique potestas esset illos in uincula coniiciendi,*

Et intrauit Israel] *In Gen. xlv. Aegyptum uero appellat terram Cham, propterea quod is genuit Mesrainum, a quo regio illa cæpta est habitari.*

Et auxit populum suum] *In Exodo Cap. i.*

Conuertit cor eorum, ut odirent populum suum] *Vide, quid agat providentia Dei, odia barbaræ gentis incitat in Iudeos innocentes, ut crudelitas*

lit as impiorum illustrem, & gloriosam reddat poten-
tiam, & misericordiam suam. Itaque cum illi omni-
bus rebus asperrime tractarentur ab Aegyptijs, ne-
que ulla spes ostenderetur, melius fore, Moses, &
Aaron a Deo mittuntur, qui editis inauditis pro-
digijs, & uniuersa Aegypto maximis calamitati-
bus uexata, gentem suam seruitute liberarent, eam-
que ad optimam Syriæ partem traducerent, quam
ipse olim familiæ Abrahami se promiserat assigna-
turum.

Misit Mosen] Ex capite primo, & quarto
Exodi.

Posuerunt inter eos] Moses (inquit) & Aa-
ron ediderunt in Aegypto prodigia maxima ui nu-
minis diuini.

Misit tenebras] In Exodo Cap. x.

Et non fuerunt rebelles] Deus (inquit) por-
tentosa nocte diem obscurauit usus opera Mosis, &
Aaronis: ij enim uerbis eius obtemperarunt, neque
ueriti sunt, potentissimi regis inimicitias suscipere.

Conuertit aquas eorum] In Exodo Cap. vii.

Et dedit terra] In Exodo Cap. ix.

Dixit, & uenit] In Exodo Cap. x.

Et percussit omne] In Exodo Cap. xii.

Primitias fortitudinis eorum] Verba hæc
explanata sunt in explanatione psal. lxxviii.

Et eduxit eos] In Exodo Cap. xiii.

Expandit nubem] In Exodo Cap. xiii.

Petierunt, & uenit] In Exodo Cap. xvi.

MM 4 Ar-

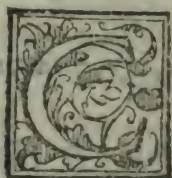

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. CVI.

Gens Hebræa in seruitutem abducta commemorat, & peccata maiorum suorum, & beneficia Dei erga illos, & opem suis calamitatibus implorat.

Psalmus CVI. Alleluya.

CONFITEMINI Domino, quoniā bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.

Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?

Beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.

Memento mei Domine cum bona uoluntate erga populum tuū, uisita me in salutari tuo,

Vt uideam in bono electorum tuorum, & læter in latitia gentis tuæ, & glorier cum hereditate tua.

Peccauimus cum patribus nostris, iniuste egimus, impie fecimus,

Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua, non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ,

Et rebelles fuerunt iuxta mare, mare rubrū.

Et saluauit eos propter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam,

Et

Et increpuit mare rubrum, & exsiccatum est, & deduxit eos per abyssos tamquam per desertum.

Et saluauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimici.

Et operuit aqua tribulantes eos, unus ex eis non remansit.

Et crediderunt uerbis eius, & cecinerunt laudem eius.

Accelerauerunt, obliti sunt operum eius, & non expectauerunt consilium eius.

Et concupierunt concupiscentiam in deserto, & tentauerunt Deum in solitudine.

Et dedit eis petitionem ipsorum, & misit maiestatem in animam eorum.

Et æmulati sunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.

Aperta est terra, & deglutiniuit Dathan, & operuit congregationem Abyron,

Et exarsit ignis in congregatione eorum, flamma combusit peccatores.

Et fecerunt uitulū in Oreb, & adorauerunt conflatile,

Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem uituli comedentis fœnum.

Obliti sunt Deum, qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro.

Et dixit, ut disperderet eos, si non Moyses electus

EXPLANATIO

electus eius stetit in diuisione in conspectu eius,

Vt auerteret iram eius, ne disperderet eos, & pro nihilo habuerunt terram desiderabilem,

Non crediderunt uerbo eius, & murmura uerunt in tabernaculis suis, non obedierunt uoci Domini,

Et eleuauit manum suam super eos, ut prosterneret eos in deserto,

Et ut deijceret semen eorum in nationibus, & dispergeret eos in regionibus.

Et initiati sunt Beelphegor, & comederunt sacrificia mortuorum,

Et irritauerunt eum in studijs suis, & multiplicata est in eis plaga.

Et stetit Phinees, & uindicauit, & cessauit plaga,

Et reputatum est ei in iustitiam, in generationem, & generationem, usque in sempiternum.

Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis, & uexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritum eius.

Et perperam locutus est labijs suis, non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum.

Et

Et immolauerunt filios suos, & filias suas
Dæmonijs.

Et effuderunt sanguinem innocentem, san-
guinem filiorum suorum, & filiarum suarum,
quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam.

Et infecta est terra sanguinibus, & conta-
minati sunt in operibus suis, & fornicati sunt
in studijs suis.

Et iratus est furore Dominus in populum
suum, & abominatus est hereditatem suam.

Et tradidit eos in manus gentium, & domi-
nati sunt eis, qui oderant eos.

Et tribulauerunt eos inimici eorum, & af-
flikti sunt sub manibus eorum, sæpe liberauit
eos.

Ipsi autem rebelles fuerunt in consilijs suis
& depressi sunt in iniquitatibus suis.

Et uidit, cum tribularentur, & audiuit ora-
tionem eorum,

Et memor fuit fœderis, & pænituitem se-
cundum multitudinem misericordiæ suæ,

Et dedit eos in misericordias in conspectu
omnium, qui captiuauerant eos.

Saluos nos fac Domine Deus noster, &
congrega nos ex gentibus,

Vt confiteamur nomini sancto, & cante-
mus laudes tuas.

Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo,
& usque in sæculum, & dicat omnis populus,
Amen.

EXPLANATIO

Amen . Alleluya .

EXPLANATIO.

Quis loquetur potentias] *Hec interrogatio vim negandi habet, significat enim, neminem posse laudes Dei uerbis assequi.*

Vt uideam in bono electorum tuorum] *Hec loquendi forma est hebraea, latine autem sic reddenda erat, ut deleter uiderens bona electorū tuorū.*

Peccauimus cum patribus nostris] *Hec est illa animi summissio, quae diuinum numen vel maximis sceleribus uiolatum placare potest. contra, nihil odiosius superbia Phariseorum, quae iactat illas uoces, Si fuisset in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum.*

Et rebelles fuerunt iuxta mare, mare rubrum] *Hec historia scripta est in Exodo Cap. XIII. Sed quidam ex Hebraeo uertunt, iuxta mare, in mari rubro: ut sensus sit, illos non solum in litore maris rubri, sed etiam, dum ipsum mare pedibus transmitterent, de Deo conquestos esse, & de eius fide, ac providentia dubitasse, cum uiderent Aegyptios magno impetu a tergo insequi.*

Et crediderunt uerbis eius] *In hoc uersu, & proximo falsa pietas egregie describitur, quae rebus secundis providentiam Dei magnifice laudat, deque uerbis, & promissionibus illius dubitare, scelus nefarium censet; quod si quid duri incidat, illico se prodit animi morbus, & simulatio, nam timida, querula, sollicita*

sollicita est, neque moram ferre potest, neque Deo
confidere, sed illius consilium sua stulta prudentia ni-
titur anteuertere, atque omnem spem in propinquis,
amicis, & pecunia reponit, multos inanes Deos pro
vno vero comminiscens.

Et cecinerunt laudē eius] Hymnum pulcher-
rimum significat, qui scriptus est in Exodo Cap. xv.

Accelerauerunt, obliti sunt operum eius] Hæc ait, quoniam post tertium diem, quam mare
transmiserant, cœperunt maledicere Mosi, & Aaro-
ni, propterea quod diffiderent prouidentie, & boni-
tati diuinæ, cum eos aqua defecisset.

Et concupierunt concupiscentiam] Cap.
xvii. Exodi.

Et misit maciem] Id est, cum fastidirent cibum
e celo demissum, & se carnibus explere, auarissime
cuperent, obsecutus quidem illis est Deus, sed cum
maximo ipsorum malo, nam macies pro sagina,
mors pro vita consecuta est. de qua re in Numeris
Cap. ii.

Aperta est terra] In Num Cap. xvi.

Operuit congregationem Abiron] Signifi-
cat ducentos illos & quinquaginta, qui cum Datha-
ne, & Cora, & Abirone coniurauerunt. Discen-
dum est autem ex hac historia, quæ pœna maneat
eos, qui seditiones concitant, & contra legitimam po-
testatem arma ferre non uerentur.

Et fecerunt uitulum] Cap. xxxii. Exo.

Et mutauerunt gloriam suam] Deum ap-
pellat

EXPLANATIO

pellat gloriam, & decus Hebraeorum.

Et dixit, ut desperderet illos] *Cap. xxxii. Exodo.*

Si non Moses electus eius stetisset in diuisione in cōspectu eius] *Idest, nisi Moses se praeuisset interpretem, & sequestrem, disiunctos, & inter se alienatos reconcilians.*

Et pro nihilo habuerunt terram] *In Numeris Cap. xiiii.*

Non crediderunt uerbo eius] *Qui promiserat, se terram illam eis assignaturum hereditario iure possidendam.*

Et eleuauit manum suam] *In Num. Cap. xiiii. Dicit autem iurauisse Deum, se eorum nomen ad internecionem redacturum: iurantes enim manum ad caelum tollebant. Hinc illud in Deuteronomio, Leuabo ad caelum manum meam, & dicam, uiuo ego in aeternum. & c. sunt tamen qui simplicius inteprententur, Deum scilicet manum sustulisse, quo illos grauius feriret.*

Et initiati sunt] *In Num. Cap. xxv.*

Et comederunt sacrificia mortuorum] *Sic appellat falsos Deos: colebat enim antiquitas pro dijs, quorum sepulcra ostendebantur.*

Et stetit Phinees] *In Num. Cap. xxv,*

Et irritauerunt eum] *In Num. Cap. xx.*

Et uexatus est Moses] *Nam in fines Canaanearum, ad quos populum tanto cum labore adduxerat, ipse ingredi non potuit. peccauit autem Moses*

ob

ob perturbationem animi, quæ illi acciderat propter
maledicta, & assiduos clamores ipsius populi.

Et perperam locutus est] Iussus enim silicem
alloqui, populum allocutus est, & ita quidem, ut ui-
deretur dubitare, num aqua e saxo elicienda esset,
quod tamen Deus ita futurum promiserat. Hæc hi-
storia scripta est in Num. Cap. xx.

Non disperdiderunt gentes] Hæc, & ea,
quæ sequuntur, scripta sunt in libro Iudicum.

ARGVMENTVM PSAL. CVII.

Hymnus pulcherrimus est, in quo celebrat provi-
dentiam Dei, summa iustitia, & misericordia res
humanas administrantem.

Psalmus CVII.

CONFITEMINI Domino, quo-
niam bonus, quoniam in sæculum
misericordia eius.

Dicant, qui redempti sunt a Do-
mino, quos redemit de manu inimici, & de re-
gionibus congregavit eos

A solis ortu, & occasu, ab aquilone, & mari.

Qui errabant in solitudine, in deserto in-
uiro, neque ciuitatem habitatam inueniebant,

Qui esuriebant, & sitiebant, quorum ani-
ma deficiebat,

Hi

Hi clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur, & de angustijs ipforum eripuit eos, Et deduxit eos in uiam rectam, ut irent in ciuitatem habitationis.

Confiteantur Domino propter misericordias eius, & mirabilia eius filijs hominum.

Quia satiauit animam inanem, & animam esurientem satiauit bonis.

Qui sedebant in tenebris, & umbra mortis, ui ncti afflictione, & ferro,

Quia rebelles fuerunt sermonibus Dei, & consilium altissimi despexerunt,

Et ipse humiliauit in laboribus cor eorum, & corruerunt, nec fuit, qui adiuuaret,

Hi clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur, & de angustijs ipforum liberauit eos,

Et eduxit eos de tenebris, & umbra mortis, & uincula eorum dirupit.

Confiteantur Domino propter misericordias eius, & mirabilia eius filijs hominum.

Quia contriuit portas areas, & uectes ferreos confregit.

Stulti propter uiam iniquitatis suæ, & propter iniustitias suas uexati fuerunt,

Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt usque ad portas mortis,

Et clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur, & de angustijs ipforum liberauit eos.

Misit uerbum suum, & sanauit eos, & eripuit

puit eos de interitionibus eorum.

Confiteantur Domino propter misericordias eius, & mirabilia eius filiis hominum,

Et sacrificent sacrificium laudis, & annuncient opera eius in exultatione.

Qui descendunt in mare nauibus, facientes operationem in aquis multis,

Ipsi uiderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo,

Dixit, & excitatur spiritus procellæ, & exaltantur fluctus eius,

Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos, anima eorū in malis tabescit.

Turbantur, & iactantur, sicut ebrius, & omnis sapientia eorum absorbetur,

Et clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur, & de angustiis ipsorum eduxit eos.

Et statuit procellam in tranquillitatem, & siluerunt fluctus eius.

Et lætati sunt, quia siluerunt, & deduxit eos in portum uoluntatis eorum.

Confiteantur Domino propter misericordias eius & mirabilia eius filiis hominum.

Et exaltent eum in ecclesia plebis, & in confessu seniorum laudent eum,

Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim,

Terram fructiferam in falsuginem propter malitiam inhabitantium in ea.

NN Posuit

EXPLANATIO

Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum.

Et collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitatem habitationis,

Et seminauerunt agros, & platauerunt uineas, & fecerunt fructum, & prouentum,

Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis, & iumenta eorum non minorauit,

Et pauci facti sunt, & uexati sunt a sterilitate, malo, & afflictione,

Effusus est contemptus super principes, & errare fecit eos in solitudine inuia,

Et subleuauit pauperem de inopia, & posuit sicut oues familias.

Videbunt recti, & latabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum.

Quis sapiens, & obseruabit hæc & intelliget misericordias Domini?

EXPLANATIO.

Dicant, qui redempti sunt a Domino]
Qui misericordia Dei seruitute, & calamitatibus liberati sunt, dicant hymnos sanctissimo numini eius. Quamuis uero hæc, & reliqua omnia, quæ hoc hymno continentur, ad omnes mortales pertineant, sunt tamen nonnulla, quæ præcipue beneficia Dei erga Iudeos designare uidentur.

Qui errabant in solitudine] *De misericordia Dei erga errantes in locis desertis.*

Conf-

Confiteantur Domino] *Idest, celebrent laudibus Deum propter infinitam benignitatem eius, & narrent mortalibus admirabilia facta illius. in hanc sententiam interpretatur hunc uersiculum paraphrasis Chaldaea.*

Qui sedebant in tenebris] *De misericordia Dei erga eos, qui propter maleficia in carcerem, & vincula coniecti sunt.*

Stulti propter uiam iniquitatis] *De misericordia Dei erga eos, qui propter delicta commissa in uarios morbos incidunt.*

Misit uerbum suum, te sanauit eos] *idest solo suo iussu ipsos ab imminente morte liberauit.*

Qui descendunt in mare nauibus] *De misericordia Dei erga eos, qui tempestate, & fluctibus iactantur in alto.*

Ascendunt usque ad caelos] *Hanc sententiam complexus est Virgilius his elegantissimis uersibus,*

*Tollimur in calum curuato gurgite, & iudem
Subducta ad manes imos descendimus unda.*

In portum uoluntatis eorum] *Idest, & in portum, ad quem illi cursum tenere optabant.*

Posuit flumen] *Canit, Deum arbitratus suo omnia immutare, ab eius prouidentia opes, & inopiam, sterilitatem, & fecunditatem, honores, & ignominiam manare.*

Et pauci facti sunt] *Rursus (inquit) cum eos, qui multitudine hominum, & potentia florebant,*

NN 2 punire

EXPLANATIO

*punire uoluerit ob admissa maleficia, immittit in eos sterilitatem, morbos, & angores animi, & optima-
tes ipsos adeo contemptos reddit, & irrisos, ut relictis
urbibus se se in solitudines abdant.*

*Et subleuauit pauperem] Contra (inquit)
inopem fortunis locupletat, domumque eius liberis,
& nepotibus frequentat.*

*Videbunt recti] Homines pi, & religiosi hac
diligentissime considerant; cumque perspiciunt, ni-
hil fortuito, & casu euenire, omnia diuino numine
regi, administrarique, incredibili gaudio afficiun-
tur, seque totos misericordiae Dei tradunt, & com-
mittunt, improbi vero, & arrogantes, qui solent pro
uidentiam Dei negare, magnitudine rerum perter-
riti, vel inuiti coguntur tacere, & linguam impiam
continere.*

*Qui sapiens] Utinam homines sapiant, & ea,
quae continentur hoc hymno, diligenter animaduert-
ant, & notent: intelligent enim, Deum res huma-
nas summa benignitate curare, deque omnibus, qui
ad eius misericordiam confugiunt, optime mereri.*

ARGUMENTVM PSAL. CVIII.

*Hic psalmus compositus est fere ex psalmo LVII.
& LX.*

Canticum

Canticum, psalmus David CVIII.

PARATVM cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo & psallam etiam gloria mea.

Exurge psalterium, & cithara, auroram excitabo,

Confitebor tibi in populis Domine, & psallam tibi in nationibus.

Quia magna est super cælos misericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua.

Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua, ut liberentur dilecti tui.

Saluum fac dextera tua, & exaudi me, Deus locutus est in sanctuario suo.

Exultabo, & diuidam Sichem, & conuallem Succoth dimetiar.

Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei.

Iuda legifer meus, Moab lebes lotionis meæ,

Super Idumæam proijciam calceamentum meum, super Philistæa iubilabo.

Quis deducet me in ciuitatem munitam, quis deducet me usque in Idumæam?

Non ne tu Deus, qui repulisti nos? & non exhibis Deus cum exercitibus nostris?

Da nobis auxilium de tribulatione, quia uan

NN 3 na

EXPLANATIO

na salus hominis.

In Deo faciemus uirtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

ARGUMENTVM PSAL. CIX.

Inuehitur in Doegum, & ceteros assedas Saulis, ut multi existimant, & sub horum persona execratur impietatem Iudæ, qui CHRISTVM nefarie prodidit, & ceterorum, qui filijs Dei infesti sunt: de inde calamitates suas deplorans misericordiam Dei suppliciter inuocat.

Victori, David Psalmus CIX.

EV S laudis meæ ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.

Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me, & oppugnaverunt me sine causa.

Pro eo, quod eos diligebam, aduersabantur mihi, ego autem orabam.

Et retribuerunt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Constitu super eum peccatorem, & aduersarius stet a dextris eius.

Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.

Fiant

Fiant dies eius pauci, & præfecturam eius accipiat alter.

Fiant filij eius orphani, & uxor eius uidua.

Instabiles uagentur filij eius, & mendicent, & quærant ex uastatis habitationibus suis.

Illaqueet fœnerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius.

Non sit illi adiutor, nec sit, qui misereatur pupillis eius,

Posteritas eius sintereat, in generatione una deleatur nomen eius,

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini, & peccatum matris eius non deleatur,

Sint coram Domino semper, & dispereat de terra memoria eorum pro eo, quod non est recordatus facere misericordiam,

Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, & contritum corde, ut illum interficeret,

Et dilexit maledictionem, & ueniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo,

Et induit maledictionem sicut uestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossa eius,

Fiat ei sicut uestimentum, quo operitur, & sicut zona, qua semper cingitur.

Hoc opus aduersantium mihi a Domino, & corū, qui loquuntur mala aduersus animā meā.

NN 4 Tu

EXPLANATIO

Tu autem Domine Deus fac mecum propter nomen tuum, quia bona est misericordia tua.

Libera me, quia egenus, & pauper ego sum, & cor meum conturbatum est intra me.

Sicut umbra cum declinat, ego pertranseo, & excussus sum sicut locusta.

Genua mea infirmata sunt propter ieiunium, & caro mea exaruit pinguedine (consumpta)

Et ego factus sum opprobrium illis, uiderunt me, & monerunt capita sua.

Adiuua me Domine Deus meus, saluum me fac secundum misericordiam tuam:

Et sciant, quod manus tua hæc, & tu Domine fecisti hoc.

Maledicant illi, & tu benedicas, insurgant, & confundantur, seruus autem tuus lætetur.

Induantur aduersarij mei ignominia, & operiantur tamquam diploide confusione sua.

Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

Quia adstabit a dexteris pauperis, ut saluam faciat a iudicantibus animam eius.

EXPLANATIO.

Deus laudis meæ] Deus, a quo tamquam uberrimo fonte manat omnis mea laus, & gloria, & quidquid boni habeo, ne quaeso dissimula, ne ue permisce,

mitte, homines sceleratos impune in me debacchari. quid uero, si Deum eo appellat Deum laudis suæ, quia omne studium suum ponebat in laudibus eius celebrandis? hinc illud in psalmo LXXI, de te laus mea semper.

Ego autem orabam] Id est, ego autem pro illorum salute me deprecatores apud te præbebam. vel sic, ego uero undique oppugnatus ad te Domine confugiebam,

Et aduersarius stet a dextris eius] Id est, qui meam innocentiam tanto odio persequitur, habeat & ipse aduersarium, qui numquam ab eius latere discedat, qui semper eum oppugnet, & omni acerbitate exagitet.

Et oratio eius fiat in peccatum] Id est, deprecatione sua potius augeat peccata, quam peccatorum supplicium a se deprecetur.

Et quærant ex uastatis habitationibus suis] Id est, mendicitas eos exire cogat ex adibus euerfis, & exinanitis ad querendum uictum.

Sint coram Domino semper] Peccata matris suæ, & maiorum suorum semper ante oculos Dei uersentur, ne illa in hoc sceleratissimo, atque impio homine vindicare obliuiscatur. Hoc ait memor illius sententiæ, ego sum Dominus Deus tuus fortis, & zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia iys, qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

Et

EXPLANATIO

Et dilexit maledictionem] *Significat his verbis, aduersarium suum usque eo studiosum fuisse crudelitatis, & omnium scelerum, ut videretur optare execrationem, & odium Dei.*

Hoc opus aduersantium mihi a Domino] *Quidam clarius uerterunt ad hunc modum, hæc sit merces a Domino ijs, qui aduersantur mihi.*

Sicut umbra] *Euanesco (inquit) ad similitudinem umbræ, quæ una cum die se se inclinat, & in tenebras noctis euanescit.*

Et excussus sum sicut locusta] *Idest, ita excurior, & ab inimicis exagitor, & uagam uitam persequi cogor, ut locustæ comparari possim, quæ nunquam fere quiescit.*

Genua mea infirmata] *Significat, se deditum fuisse ieiunijs, & precationibus, ut misericordiam Dei sibi conciliaret in tantis calamitatibus.*

Et caro mea exaruit pinguedine consumpta] *Sic emendauimus hunc locum secuti explanatores Hebræos.*

Et sciant, quod manus tua hæc] *Fac, tam illustre sit auxilium tuum, ut omnes perspiciant, me non humanis opibus liberatum esse, sed potentia numinis tui. Alij sic explanant, fac, intelligant aduersarij mei, me non viribus suis oppressum fuisse, sed omnia mihi tuo consilio accidisse, quippe qui uolueris animum meum tamquam aurum rerum aduersarum igne pugnare.*

Vt saluam faciat a iudicantibus] *Ita uocat Sennem,*

*Saulem, & eius affeclas: indices enim appellare so-
let hebræa lingua principes, & gubernatores ciui-
tatum.*

ARGVMENTVM PSAL. CX.

*Prædictio est de ortu, & nece CHRISTI, deque
illius regno, & sacerdotio sempiterno.*

David, Psalmus cx.

IXIT Dominus Domino meo,
sede a dextris meis,

Donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum.

Virgam uirtutis tuæ emittet Dominus ex
Sion, dominare in medio inimicorum tuorū.

Populus tuus (aderit) uoluntarius in die
uirtutis tuæ, in splendoribus sanctitatis, ab
utero auroræ tibi ros generationis tuæ.

Iurauit Dominus, & non penitebit cum,
tu es sacerdos in æternum secundum ordi-
nem Melchisedec.

Dominus a dextris tuis, confringet in die
iræ suæ reges.

Iudicabit in gentibus, implebit (omnia)
cadaueribus, percutiet caput super terram
multam.

De torrente in uia bibet, propterea exalta-
bit caput.

Expla-

EXPLANATIO
EXPLANATIO

Dixit Dominus Domino meo] Dixit (inquit) pater ille celestis CHRISTO Domino meo, sede ad dexteram meam. Hoc autem perfectum fuit, cum IESVS ascendit celum, ut testatur diuus Petrus in actis Apostolorum.

Sede a dextris meis] Idest, constituo te supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subijcio pedibus tuis, teque do caput supra omnem ecclesiam, quæ est corpus tuum, & plenitudo tua. His verbis explanat hunc locum diuus Paulus in epistola ad Ephesios scripta.

Donec ponam inimicos tuos] Significat, Diabolum, mortem, atque impios tandem funditus euertendos, atque omnia peccata e regno CHRISTI radicitus extirpanda. Hoc autem perficietur, cum tempus illud nouissimum venerit, quo tempore mortui omnium seculorum reuiuiscunt, & qui iuste cum pietate, ac temperantia vixerunt, una cum corporibus penetrabunt in cali regiones, ubi beati æuo sempiterno fruuntur, ceteri omnes una cum Diabolo, & angelis eius relegabuntur in tartara, ubi nullus suppliciorum, & miseriarum modus erit, aut finis.

Virgam uirtutis tuæ] Significat, imperium CHRISTI ex Hierosolymis, ubi ortum est, in omnes

mnes terras propagandum.

Dominare in medio inimicorum tuorum] Nonne CHRISTVS dominari cœpit inter hostes suos, cum primum spiritum sanctum e celo demisit ad apostolos die festo pentecostes? quo die subegit imperio suo tria millia Iudeorum, & cum in dies magis augetur vis, & numerus hostium, nonne tanto illustrius, ac magnificentius propagabatur eius dominatio?

Populus tuus aderit uoluntarius] Populus (inquit) tuus non inuitus, & coactus, sed summa voluntate parebit imperio tuo, ut si pro nomine, & gloria tua sint omnes cruciatus perferendi, ac mors millies oppetenda, id pulcherrimi muneris loco ducant, seque tum proxime ad uitam beatam accedere arbitrentur. quo quidem tempore vim, & potentiam, & splendidissimam lucem sanctitatis, & diuinitatis tue declarabis superstitione delenda, & omnibus gentibus ad pietatem, & cultum veri Dei perducendis. Sed illud, In splendoribus sanctitatis, commode referri potest etiam ad ipsum populum, quem vates praeuidebat fore illustrem moribus, & pietate.

Ab utero auroræ tibi ros generationis tuæ] Hac duo pium quemque scire uolumus, primum in uersiculo hebræo nullam luciferi mentionem fieri, deinde, cum alij aliter ipsum uertant, nos eam interpretationem secutos esse, quæ ab eius linguae peritissimis optima iudicatur, & sententiam sanctitatis plenissimam

EXPLANATIO

nissimam continet, si quidem illa castissimus CHRI
STI conceptus, atque ortus ex uirgine tam apte,
tamque concinne describitur, ut nihil fieri possit ele-
gantius. ut enim terrenus uapor ui caelesti in sublime
fertur, atque ibi sub auroram concretus cogitur in
rorem, qui decidens terram uberem, letamque effi-
cit, ita purissimus sanguis Mariæ ui spiritus sancti
in uterum influens, sine ullo uirili satū concreuit in
corpus Domini nostri IESV CHRISTI, qui in
lucem editus, & susceptus humanum genus mirabi-
liter exhilarauit, atque omni genere uirtutum maxi-
me ferax, & fœcundum reddidit. His rationibus
inductus, opinor, Esaias eundem conceptum, atque
ortum etiam ipse rori comparat dicens, Rorate celi
desuper, & nubes pluant iustum. Nos uero eo liben-
tius hanc explanationem amplectimur, quod D.
Augustinus, licet ipse hunc uersum aliter interpre-
tetur, non tamen improbat, si quis partum uirgi-
nis eo prædictum intelligat. quin etiam uerba editio-
nis uulgatæ ad hanc sententiam accommodare cona-
tur. sed quoniam, quod attinet ad proprietatem uer-
borum, non minus fideliter ex Hebræo sic reddi po-
test, Ab utero auroræ tibi ros iuuentutis tuæ, propte-
rea nonnulli sententiam horum uerborum cum supe-
riore parte uersiculi ita coniungunt, ut sensus sit,
tam magnum fore numerum mortalium, qui liben-
tissimis animis religionem, & disciplinam CHRI-
STI amplexabuntur, ut comparari queant cum
multitudine, & copia roris, quem fœcundissima gi-
gnit

gnit aurora. Verum explanatio hæc meo iudicio cum altera nullo modo conferenda est.

Iuravit Dominus] Ostendit CHRISTVM non tantum regno, sed etiam sacerdotio præditum esse, quod sempiternum fore, Deus iurauerit: iuravit autem propter nos: tanta est enim imbecillitas animi nostri, proclivitasque ad diffidendum, ut difficillime inducamur ad credendum, filium Dei nostrum esse pontificem: itaque Deus, cum rem tam præclaram, tamque salutarem nobis promitteret, ad maiorem fidem faciendam promissionem ipsam iureiurando firmavit.

Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec] Ut enim Melchisedecus & regnum administrabat, & sacerdotium, ita CHRISTVS est noster pontifex, & rex. sacerdotis autem proprium est, primum religione sancta, & scientia rerum salutarium populum imbuere, deinde peccata illius donis, & sacrificijs expiare, tum Deum pro salute, & incolumitate eiusdem continenter deprecari. ad regem autem pertinet ea gubernandi ratio, quæ legibus, atque armis salutem, & pacem eorum tueatur, & conseruet, qui se, ac sua omnia in tutelam ipsius tradidere. Hæc autem officia, & munera sunt CHRISTI ita propria, ut in eo solo ex cunctis sacerdotibus, & regibus, qui umquam optimi fuerunt, perfecta, & omnibus suis numeris, & partibus expleta reperiatur. Ille enim primus mysteria maxima rerum sanctissimarum nobis aperuit, &

& cognitionem, ac cultum ueri Dei per uniuersas terrarum oras longe, lateque propagauit. ille peccata nostra sacrificio sui corporis, & purissimi sanguinis effusione expiauit. ille sedens ad dexteram Dei ab illo pacem, & veniam, & omnia bona nobis precari numquam intermittit. idem suo spiritu nos amantissime regit, & gubernat, mentem, atque animum ingenti amore in Deum, resque diuinas inflammans. idem uadentes per has uias uitae difficiles, & periculosas tuetur ab insidijs, & impetu Diaboli, qui nos odio, & bello persequitur sempiterno. idem suorum omnium constantiam ita corroborat, & confirmat, ut nulla uis calamitatum, aut periculorum illos de uia pietatis depellere possit. sed hunc uersiculum magnis mysterijs refertum magna uerborum, & sententiarum copia diuus Paulus explanat in epistola ad Hebraeos scripta, ad quam ego te reijcio.

Dominus a dextris] Dominus (inquit) semper ad latus tuum adharebit pro te fortissime propugnans, & reges potentissimos tui nominis hostes funditus euertet, suppliciumque sumet de gentibus, quae imperium tuum repudiarint. itaque omnia plena erunt cadaueribus casorum. Has autem calamitates primi percepere Iudei non ita multo post acerbissimam necem CHRISTI.

Percutiet caput super terram multam] His uerbis quidam significari putant excisionem imperij Romani, quod fuit caput omnium paene terrarum, sed non minus Turcarum, & Antichristi regnum designari

signari uidetur.

De torrente in uia bibet] Nonnulli Hebræos secuti existimant, vatem intelligere, tam magnam fore hostium cadem, ut cruor quasi torrens per uias feratur. quod vero ait, regem ex eo torrente bibiturum, hanc dicunt esse descriptionem plenæ uictoriæ, quaque feliciter, & plane ex sententia contigerit: atque ad hanc sententiam comprobandam Mosem quasi testem citant, apud quem Balaamus ita loquitur in Numeris, Ecce populus ut leona consurget, & quasi leo erigetur, non accubabit, donec deuoret prædam, & occisorum sanguinem bibat. Nobis uero hæc explanatio parum probabilis uidetur: nam quod attinet ad uerba Mosi, quis non videat, portationem sanguinis ad leonem, cuius similitudo inducitur, referendam esse? itaque ad intelligentiam huius uersiculi hæc scire necesse est, in litteris sanctis bibendi nomen dolorum, & pœnarum perpeffionem, & aquas pœnas ipsas, & calamitates, uiam uitam hanc mortalem, & caducam significare: de quibus rebus in alijs locis huius libri explicatum est. itaque uates sanctus cum dicere uellet, CHRISTI uitam usque ad extremum spiritum maxime afflictam, & calamitosam fore, illum dixit e torrente potaturum, torrentis uerbo utens ad significandam vim, & magnitudinem erumnarum, quas ille pro nobis exhauit: qui enim omnia peccata omnium mortalium pro suis proprijs agnouit, eorumque pœnas periulit, is, necesse fuit, ut tales, ac tantos dolores, & crucia-

OO tus

EXPLANATIO

tus sustineret, quales, & quantos nemo umquam neque verbis assequi, neque animo possit comprehendere. subiungit autem, CHRISTVM propterea sublaturum caput, quoniam praeuidebat, illum per has erumnas, & acerbitates ad potentiam, & regnum sempiternum, quod supra descriptum est, esse peruenturum. Hoc est, quod diuus Petrus in prima epistola dicit, spiritum CHRISTI vaticiniis antiquis praesignificasse ipsius CHRISTI afflictiones, & gloriam, quae illas secutura erat. quae quidem omnia iam pridem perfecta esse, exploratissimum habemus, & Iudaeorum cecitatem miseramur, qui CHRISTVM adhuc expectant, illumque opibus, & copiis, rerumque bellicarum gloria imperium sibi comparaturum putant. sed libet hunc uersiculum D. Pauli uerbis explanare. In epistola, quam scribit ad Philippenses, quasi mysterium, quod latet sub obscuritate horum uerborum, nobis aperire uelit, haec ponit. Is sensus sit in uobis, qui fuit etiam in CHRISTO IESV, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, sed exinaniuit semetipsum forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & habitu inuentus ut homo humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus illum in summam extulit sublimitatem, & donauit ei nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine IESV omne genu flectatur caelestium, & terrestrium, & infernorum, & omnis lin-

*lingua confiteatur, quod Dominus sit IESVS
CHRISTVS, ad gloriam Dei patris.*

ARGVMENTVM PSAL. CXI.

*Hymnus est, in quo prædicat sapientiam, & mi-
sericordiam Dei, qua ille præcipue usus est erga gen-
tem Hebræam.*

Alleluia, psalmus CXI.

CONFITEBOR tibi Domine in toto cor-
de meo, in consilio iustorum & congre-
gatione.

Magna opera Domini, exquisita ad omnes
uoluntates eorum.

Gloria, & magnificentia opus eius, & iusti-
tia eius manet in sæculum sæculi.

Memoriam fecit mirabilium suorum mise-
ricors, & miserator Dominus, escam dedit ti-
mentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui, uir-
tutem operum suorū annunciauit populo suo,

Cum daret illis hereditatem gentium, ope-
ra manuum eius eius ueritas, & iudicium.

Fidelia omnia mandata eius, confirmata in
sæculum sæculi, facta in ueritate, & æquitate.

Redemptionem misit Domini populo suo,
mandauit in æternum testamentum suum.

OO 2 San-

EXPLANATIO

Sanctum, & terribile nomen eius, initium sapientiæ est timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus ea, laudatio eius manet in sæculum sæculi.

EXPLANATIO.

Magna opera Domini] *Significare uidetur, opera Dei tam exquisitè facta, tamque omnibus suis numeris esse perfectà, ut homines iusti, & pii nihil in ijs desiderare queant. Sed hic uersiculus apud Hebræos est obscurus, illumque alij aliter uertunt.*

Gloria, & magnificentia] *Idest, quidquid agit Dominus, plenum est gloria, & magnificentia, ac omnes mortales incitat ad celebrandam sapientiam, & misericordiam ipsius.*

Memoriam fecit] *Tam (inquit) illustra, & mirabilia sunt ea, quæ gessit Dominus, ut nulla temporum longinquitate possit interciderè memoria eorum. Uidetur tamen loqui præcipue de beneficijs, quibus ille gentem hebræam affecerat, quam etiam aluit in Aegypto in maxima caritate annone, & in solitudine XL annos celesti cibo sustentauit.*

Memor erit] *Numquam obliuiscetur Deus fœderis, quod fecit cum Abrahamo, & posteris eius, quibus iam illo tempore declarauit magnitudinem, & præstantiam potentiæ, & misericordiæ suæ, cum ipsos Aegyptiorum seruitute liberatos in uberrimis agris Cananæorum collocauit.*

Opera manuum eius] *Quidquid agit Dominus*
nus

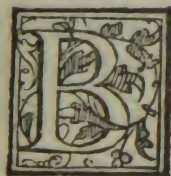
nus, est plenum fide, & equitate: quidquid item agendum praecepit, equum, & iustum est, tamque fixum, & immobile, ut nulla ratione possit antiquari.

Redemptionem misit] Eripuit Dominus gentem suam e durissima seruitute Aegyptiorum, sed ea lege, ut illa seruaret in perpetuum fœdus, quod cum ipsa fecerat, & summa diligentia caueret, ne sanctissimas leges violaret. quod sane omni studio obseruandum est: nam Dei nomen sanctum, & terribile est, & sapientiæ caput est plena sanctitatis religio, & pietas aduersus Deum. itaque qui praecepta Domini diligenter obseruant, ij vere sapiunt, & prudentia saluari præditi sunt, eorumque laus, & gloria numquam intermoriatur: laudantur enim ij a Deo Opt. Max. & sempiternis honoribus afficiuntur.

ARGVMENTVM PSAL. CXII.

Exponit, quam beati sunt, qui Deum colunt, eiusque benignitatem, & misericordiam imitantur.

Alleluia. Psalmus CXII.

BEATVS uir, qui timet Dominum, in mandatis eius uolet ualde.

Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur.

Abundantia, & diuitiæ in domo eius, & iu-

OO 3 ftitia

EXPLANATIO

istitia eius manet in sæculum sæculi.

Exortum est in tenebris lumen rectis miseri-
cors, & miserator, & iustus.

Vir bonus miseretur, & commodat, dispo-
net sermones suos in iudicio, quia in æternum
non commouebitur.

In memoria æterna erit iustus, ab auditione
mali non timebit.

Quoniam firmum est cor eius sperans in Do-
mino, confirmatum est cor eius, non commo-
uebitur, donec (ultionem) uideat in inimicis
suis.

Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius
manet in sæculum sæculi, cornu eius exaltabi-
tur in gloria.

Peccator uidebit, & irascetur, dentibus
suis fremet, & tabescet, desiderium peccato-
rum peribit,

EXPLANATIO.

Beatus uir, qui timet Dominum] *Timor
Domini, quemadmodum alijs locis admonuimus, ap-
pellatur in litteris sanctis pura, & sincera religio, &
pietas aduersus Deum: in quibus rebus uir sanctus
vitam beatam rite constituit. quisquis autem vere
pius, & religiosus est, in mandatis eius uolet valde,
idest, meditatione legum diuinarum uehementer de-
lectatur, neque illarum obseruatione quidquam ha-
bet antiquius.*

Et

Et iustitia eius manet in sæculum sæculi]

Nam eum migrantem e corpore sequitur in calum.

Exortum est in tenebris] *Deus (inquit) misericors , & clemens , & iustus lucem prabet hominibus pijs , dum alij in tenebris iacent . tenebras autem uocat res aduersas , lucem contra appellat securitatem , & uitæ prosperitatem .*

Vir bonus miseretur , & commodat] *Idest , liberalis est , & maxime propensus ad homines iuandos , & benigne faciendum indigentibus , opera , pecunia , consilio .*

Disponet sermones suos in iudicio] *Hoc est , nihil temere , aut inaniter effutit , neque linguam sinit præcurrere cogitationem , sed rei , loci , & temporis magnam rationem habet , ut quidquid loquitur , uerum , rectum , atque audienti fructuosum , & salutare sit . illud autem scire oportet , uocabulum Hebraum , tametsi proprie uerbum significat , sapissime tamen pro re ipsa usurpari . itaque Symmachus vertit hoc modo , dispensabit res suas cum iudicio . quæ quidem uerba sententiam significant cum ea , quæ proxime antecedit , optime coherentem : est enim sensus , uirum bonum esse illum quidem , beneficum , & liberalem , deque re sua familiari libenter egentibus impartiri , sed iudicium in dando , & prudentiam adhibere , omniaque recte , atque ordine administrare . ita hunc locum explanat etiam Chimis .*

In æternum non commouebitur] *Viri enim sancti nullis rerum aduersarum fulminibus terren-*

OO 4 tur ,

EXPLANATIO

tur, nullis oppugnationibus improborum hominum franguntur, aut debilitantur: persuasum enim habent, bonis nihil mali euenire posse, nec uiuis, nec mortuis: itaque nullius rei aduersæ auditione a letitia, & tranquillitate animi depelli queunt.

ARGVMENTVM PSAL. CXIII.

Hortatur ad hymnos canendos Deo, predicans eius potentiam, & providentiam misericordie plenam.

Alleluia, Psalmus CXIII.

LAUDATE serui Domini, laudate nomen Domini.

Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc, & usque in sæculum.

A solis ortu usque ad occasum laudabile nomen Domini.

Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius.

Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & demittit se ut aspiciat (omnia) in cælo, & in terra?

Suscitans a terra inopem, & de stercore erigens pauperem,

Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.

Qui

Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum lætantem.

EXPLANATIO.

Quis sicut Dominus] *Quamuis* (inquit) *maiestas Dei rebus omnibus in immensum excellat, nihil est tamen in uniuerso tam paruum, & humile, quo se non demittat providentia eius. quod cum ita sit, vitam sic colere debemus, tamquam ille omnibus nostris cogitationibus, uerbis, & actionibus intersit. re enim vera Deus omnia uidet, omnia audit, atque omnium mentes, ac intimos animorum sensus introspectit, licet plerisque ex ijs, qui falso sapientiæ nomine gloriantur, secus uideatur. quod uero ait, Deum se demittere, ut cælestia cernat, hoc intelligi uult, ipsum mentibus quoque cælestibus infinita altitudine celsiorem esse.*

Suscitans a terra inopem] *Hanc beneficentiam Dei expertus erat ipse Dauid, qui ex infimo loco perductus fuerat ad altissimum regie dignitatis gradum.*

Qui habitare facit sterilem] *Idest, qui sua misericordia facit, ut quæ adhuc sterilis fuerat, domum habeat, idest familiam, & facta fœcunda iucunditate liberorum oblectetur. cui rei testimonio sunt Sara, Rebecca, Anna, atque alia multa fœmina pudicitia, & sanctitate illustres.*

P A R A-

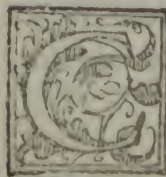
EXPLANATIO
PARAPHRASIS CARMINE.

*Adeste castæ virgines, pueri integri
Adeste, mecum laudibus
Efferte nomen numinis sanctissimi,
Dum sol per oras ætheris
Cursu volubili rotabitur, diem
Ægris ferens mortalibus:
Minora dum micabit inter sydera.
Vindex ad imos usque trudit inferos,
Et pauperes in infimo
Gradu iacentes principum in solio locat
Sua benignus dextera.
Ipse, & pudicam liberorum garrulo
Hilarat puellam examine,
Quæ prole sine dulci, diu in tristissimo
Mœrore vitam traxerat.*

ARGUMENTVM PSAL. CXIIII.

*Hymnus est elegantissimus, in quo celebrat prodi-
gia, quæ Deus edidit, cum Hebraeos ab Aegypto tra-
duceret in regna Cananæorum.*

Alleluia, Psalmus CXIIII.

UM exiret Israel de Aegypto, do-
mus Jacob de populo barbaro,
Factus est Iuda sanctificatio eius,
Israel potestas eius.

Mare uidit, & fugit, Iordanis conuersus est
retrosum

retrorsum,

Montes subfilierunt ut arietes, & colles sicut agni ouium.

Quid est tibi mare, quod fugisti & tu Iordanis, quod conuersus es retrorsum?

Montes cur subfilijstis sicut arietes, & colles sicut agni ouium?

A facie Domini mota est terra, a facie Dei Iacob.

Qui conuertit petram in stagna aquarum, & filicem in fontes aquarum.

EXPLANATIO.

Factus est Iuda sanctificatio eius] *Idest, tunc precipue Deus Hebraeos sibi ascinit, quos præ ceteris gentibus carissimos haberet, & suo sancto numine gubernaret. de qua re illud est in Exodo, Vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta.*

Montes subfilierunt] *Sinæ, & vicinorum montium conquassationem, quæ acciderat, cum Deus eo descenderet ad leges ferendas, comparat arietibus, & agnis exultim ludentibus.*

PARAPHRASIS CARMINE.

*Cum liberata seruitute Barbara
Iudæa gens Aegyptorum finibus
Exiret, illamque Deus ipse duceret,
Fugere fluctus aquoris perterriti,
Iordanis unda retro fugit, & stupens*

Gens

EXPLANATIO

*Gens illa vidit exilire maximos
Montes, ut agni praeata per virentia
Saliunt nouelli, lacte dulci ebrii.
Quid accidit mare tibi, cur perterritum
Fugeres? ocelle fluminum quid accidit,
Cur pauidus ad fontem recurreres tuum?
Vos quaeso montes maximi quid impulit
Inusitatis exilire motibus?
Sensere magni numinis praesentiam
Montes, & vnda fluminis, & altum mare,
Sensere dura saxa solitudinum,
Cum bis ea fontes verteret in vberes.*

De inscriptione xv. hymnorum
qui sequuntur.

*Ter quinque, qui sequuntur, hymni cantica
Graduum vocantur, istiusque nominis,
Quae vis in isto sic loco, iam plurimi
Interpretantes protulere plurima,
Sed illa sic incerta, fabulosaque,
Ut ipse malim confiteri libere,
Nescire me, quod nescio. tu candide
Lector, quod istis continetur canticis,
Dum diligenter explicamus, obsecro
Attentum animum adhibe, tamen sit inscriptio
Quid ipsa sibi velit, explicare non datur.
Nam totique, tantaque poteris cognoscere
In his poeta versibus sanctissimi,*

Vitam

*Vitam beatam maxime attingentia,
Ut curiosus sis licet, animo tamen
Æquo ferendum sit, quod unum hoc nescias.*

ARGVMENTVM PSAL. CXV.

*Precatur Deum, ut defendat iniurias gentis sue,
quam impia nationes inuaserant, ut appareat, ip-
sum esse verum Deum, ceterorum autem Deos esse
fictos, & commentitios.*

Psalmus CXV.

ON nobis Domine, non nobis, sed
nomini tuo da gloriam
Propter misericordiam tuam, &
ueritatem tuam, quare dicant gen-
tes, ubi est nunc Deus eorum.

Deus autem noster in cælo, omnia, quæcun-
que uoluit, fecit.

Simulacra gentium argentum, & aurum,
opera manuum hominum.

Os habent, & non loquentur, oculos ha-
bent, & non uidebunt.

Aures habent, & non audient, nares ha-
bent, & non odorabunt.

Manus habent, & non palpabunt, pedes ha-
bent, & non ambulabunt, non loquentur in
guttore suo.

Similes

EXPLANATIO

Similes illis fiant , qui faciunt ea , & omnes qui confidunt in eis .

Domus Israel speret in Domino , adiutor eorum , & protector eorum est .

Domus Aaron speret in Domino , adiutor eorum , & protector eorum est .

Qui timent Dominum , sperent in Domino , adiutor eorum , & protector eorum est .

Dominus memor erit nostri , & benedicet nobis .

Benedicet domui Israel , benedicet domui Aaron .

Benedicet omnibus , qui timent Dominum , pusillis , & maioribus .

Adijciat Dominus super uos , super uos , & super filios uestros .

Benedicti uos a Domino , qui fecit cælum , & terram .

Cæli , cæli Domino , terram autem dedit filijs hominum .

Non mortui laudabunt te Domine , neque omnes , qui descendunt in silentium .

Sed nos benedicimus Domino ex hoc nunc & usque in sæculum . Alleluia .

EXPLANATIO.

Non nobis Domine] *Non gloria nostræ causæ victoriæ a te precamur , inquit , sed ne sanctissimum nomen tuum ludibrio sit gentibus impijs . itaque*

que serua nos Domine pro tua benignitate, & fide, quam dedisti, te fore semper Deum nostrum.

Domus Israel speret in Domino] Confidant impie gentes simulacris suis, tu gens Hebræa omnem tuam spem repone in Domino: ipse enim praesto est ijs, qui confugiunt ad eum, illosque ab omni periculo incolumes seruat.

Adijciat Dominus super uos] Idest, augebit in dies magis, ac magis beneficentiam suam erga uos, & posteros uestros: uos enim praeter alias nationes grati estis Domino.

Cæli, cæli Domino] Calum, calum inquam Dominus sibi vendicauit, terras autem dedit habitandas hominibus, a quibus inuiolate coleretur, & perpetuis hymnis, & honoribus afficeretur. quod si Domine permittis, gentem tuam ab impijs nationibus deleri, quis prædicabit laudes tuas? quis te pie, sancteque uenerabitur? num hostes, qui sanctissimum nomen tuum nefarie execrantur? num mortui? atque nos Domine posterosque nostros saluos, & incolumes conserua, non nostri quidem, sed tui nominis causa, ut semper aliqua gens sit, quæ tuo sanctissimo numini preces, cultus, honores adhibeat.

ARGVMENTVM PSAL. CXVI.

Vir sanctus liberatus maximo periculo gratias agit Deo, cuius benignitate salutem retinuerat.

Psalmus

EXPLANATIO

Psalmus CXVI.

I LEXI, quoniam exaudiet Domi-
nus uocem orationis meæ.

Quia inclinauit aurem suam mi-
hi, & in diebus meis inuocabo.

Circumdederant me funes mortis, & angu-
stia inferni inuenerant me.

Tribulationem & dolorem inueneram, &
nomen Domini inuocaui.

Obsecro Domine libera animam meam, mi-
sericos Dominus & iustus, & Deus noster mi-
seretur.

Custodit paruulos Dominus, miser eram,
& saluauit me.

Conuertere anima mea ad requiem tuam,
quia Dominus benefecit tibi.

Quia eripuit animam meam de morte, ocu-
los meos a lacrimis, pedes meos a lapsu.

Ambulabo coram Domino in regione uiuo-
rum.

Credidi, propter quod locutus sum, ego
autem afflictus eram nimis,

Ego dixi in præcipiti fuga mea, omnis ho-
mo mendax.

Quid retribuam Domino pro omnibus,
quæ retribuit mihi.

Calicem saluationum accipiam & nomen
Domini

Domini inuocabo.

Vota mea Domino reddam coram omni populo eius, pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.

O Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.

Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.

Vota mea nunc Domino reddam in conspectu omnis populi eius, in atrijs domus Domini, in medio tui Hierusalem. Alleluia.

EXPLANATIO.

Dilexi quoniam] *Omnem amorem meum in Domino fixi, & locui: ille enim numquam repudiat preces meas, semper attentas aures præbet rogationibus meis. itaque quamdiu uiuam, ad eum solum confugiam, solam ipsius opem, & misericordiam implorabo.*

Misericors Dominus] *Qui preces miserorum benignus exaudit, iustus Dominus, qui non sinit innocentes opprimi, custodiens paruulos Dominus, idest simplices, qui, ut pueri parentum cura, sic ipsi tutela Dei se, ac sua omnia committunt.*

Pedes meos a lapsu] *Significat his uerbis omnis incommodi uitiationem. Sed hic versus unicuique pio maxime conuenit: etenim omnes miseri, & calamitosi nascimur: nam quæ maior calamitas esse potest, quam Deum habere iratum? at ille amore*

PP Christi

EXPLANATIO

CHRISTI sui nos non solum odisse desinit, sed etiā maximis beneficijs ornat, liberans animos nostros a morte, in qua perpetuo mansuri erant; oculos a lacrimis, ne amplius defleant damnationem suam; pedes a lapsu, ne grauiore aliquo casu denuo precipitent in mortem. Eripit autem Deus animos nostros e manifesto exitio, cum penitentibus omnia peccata condonat, unde incredibilis letitia, lacrimarumque finis existit. liberat autem pedes nostros a lapsu, cum suum Spiritum sanctum nobiscum communicat, qui vires animi sic corroborat, ut stadium praeceptorum suorum sine vlla periculosa offensione curramus.

Ambulabo coram Domino] Ambulare coram Deo, ut alio loco diximus, est pie, sancteque uiuere, & Deum semper ante oculos habere. diximus item, terram viuentium appellari terras ipsas, in quibus hac vita degitur. Significat igitur, se adhuc vitam retenturum contra existimationem inimicorum, & omne studium in colendo, & contemplando Deo positurum.

Credidi propter quod] Credo (inquit) & certissimam fidem adhibeo promissionibus Dei, propterea summa cum fiducia loquor. quin etiam cum in maximis angustijs uersarer, & fugerem praecipua aduersarios mihi iam, iamque imminentes, dicebam tamen, mentiuntur quidem omnes homines, sed Deus certe mentiri non potest, itaque ille me incolumem conseruabit, & hostibus de medio sublati in
regia

regia dignitate constituet. *Quam igitur gratiam referam Domino, qui mihi salutem attulit, & me, ac familiam meam tantis beneficijs ornavit?*

Calicem saluationum accipiam] Solebant sacra celebrare conuiuia, cum gratias agerent Deo, periculo aliquo maiore liberati. itaque significat his uerbis, se eiusmodi conuiuium ornaturum, & apparaturum, in quo nomen Domini inuocans poculum salutis accipiet, poculum inquam gratiarum actionis pro uita, & salute conseruata beneficio Dei. Sic Hebræi quique doctissimi hunc locum explanant.

Pretiosa in conspectu Domini] Magno (inquit) æstimat Dominus mortem piorum, itaque non facile permittit, eos ab impijs necari: id quod ego iam sæpissime expertus sum.

ARGVMENTVM PSAL. CXVII.

Hortatur uniuersos mortales, ad gratias agendas Deo pro misericordia, quam adhibuit in eorum calamitatibus misso filio suo, qui eos erroribus inextricabilibus implicitos ad viam veritatis reuocaret, ac beatos faceret immortalitate donata.

Psalmus CXVII.

LAUDATE Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi,
Quoniam multiplicata est super nos misericordia eius, & ueritas Domini manet in æternum.

PP 2 Explana-

EXPLANATIO
EXPLANATIO

Quoniam multiplicata est] Verissime praedicat, auctam esse & multiplicatam misericordiam Dei erga Hebraeos, & ceteras omnes nationes CHRISTO nobis donato: huius enim beneficentiae tanta est magnitudo, ut ea nulla cogitatione comprehendi possit. Quamquam vero misericordia pertinet ad omnes mortales, quisquis enim salutem, & vitam beatam consequitur, illam dono, & benignitate Dei consequitur: tamen proprie veritas ad Iudeos, misericordia ad ceteras gentes referenda est: illis enim promissus fuerat CHRISTVS, istis nulla intercedente promissione exhibitus est. qua de re sic diuus Paulus in epistola ad Romanos scripta, Illud autem dico, IESVM CHRISTVM ministrum fuisse circumcisionis pro veritate Dei ad confirmandas promissiones patrum. ceterum ut gentes pro misericordia glorificent Deum, sicut scriptum est, propter hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canam. & rursus dicit, Gaudete omnes gentes cum populo eius. & rursus, Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.

Et veritas Domini manet in aeternum] Veritatem appellat fidem, dictorumque constantiam. quod si fides Dei semper inuiolata manet, pro certo habere debemus, illum promissa nobis esse facturum. promisit autem vitam beatam & sempiternam, si pietatem coleremus, atque omnem salutis nostrae fiduciam

ARGVMENTVM PSAL. CXVIII.

*Hunc pulcherrimum hymnum cecinit Dauid,
cum superatis aduersarijs regiam potestatem sum-
ma omnium voluntate acciperet, atque ab innume-
rabili gratulantium multitudine deductus ad tem-
plum gratias ageret Deo.*

Psalmus CXVIII.

CONFITEMINI Domino, quo-
niam bonus, quoniam in sæculum
misericordia eius.

Dicat nunc Israel, quoniam in
sæculum misericordia eius.

Dicat nunc domus Aaron, quoniam in sæ-
culum misericordia eius.

Dicant nunc, qui timent Dominum, quo-
niam in sæculum misericordia eius.

De angustia inuocaui Dominum, & exau-
diuit me in latitudine Dominus,

Dominus mihi adiutor, non timebo, quid
faciat mihi homo.

Dominus est pro me cum auxiliantibus mi-
hi, & ego (optata) uidebo in inimicis meis.

Melius est confidere in Domino, quam con

PP 3 fidere

EXPLANATIO

fidere in homine,

Melius est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

Omnes gentes circumdederant me, in nomine Domini, quia ultus sum in eas.

Circumdederant me, circumdederant inquam me, in nomine Domini quia ultus sum in eos eas.

Circumdederant me sicut apes, extincti sunt sicut ignis spinarum, in nomine Domini quia ultus sum in eos.

Impellens impulisti me, ut caderem, & Dominus adiuuit me,

Fortitudo mea, & canticum Dominus, & factus est mihi in salutem.

Vox exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum.

Dextera Domini fecit fortitudinem, dextera Domini excelsa est, dextera Domini fecit fortitudinem.

Non moriar, sed uiuam, & narrabo opera Domini,

Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me.

Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas confitebor Domino, hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam.

Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem.

Lapidem,

Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes,
hic factus est in caput anguli.

A Domino factum est istud, & hoc est mira-
bile in oculis nostris.

Hæc est dies, quam fecit Dominus, exulte-
mus, & lætemur in ea.

Obsecro Domine salua nunc, obsecro Do-
mine da nunc prosperitatem, benedictus qui
uenit in nomine Domini.

Benediximus uobis de domo Domini, Deus
Dominus, & illuxit nobis.

Redimite solennitatem frondibus usque ad
cornua altaris.

Deus meus es tu, & confitebor tibi, Deus
meus es, & exaltabo te.

Confitemini Domino, quoniam bonus, quo-
niam in sæculum misericordia eius.

EXPLANATIO.

Et exaudiuit me in latitudine Dominus]
*Idest, ex maximis illis periculis, & angustijs perdu-
xit me in locum amplum, & spatiosum, nimirum
ad quietem, & securitatem.*

Extincti sunt sicut ignis spinarum] *Elegan-
tissima est similitudo: nam spine ignem facile conci-
piunt, qui magnum fragorem edit, & uicina que-
que consumpturus videtur, sed statim ipse extingui-
tur.*

Impellens impulisti me] *Videtur his verbis*

PP 4 *appellare*

EXPLANATIO

appellare Saulem, qui eum acerrime oppugnaverat.

Vox exultationis] Personant (inquit) omnia plausu, & faustis clamoribus bonorum gratulantium de salute, ac dignitate mea.

Dextera Domini fecit uirtutem] Quod vitam retinuerit, quod hostes bello superarit, quod regiam dignitatem adeptus sit, attribuit Deo, non prudentiae, aut virtuti, & viribus suis.

Castigans, Castigauit me Dominus, & morti non tradidit me] Significat, se a Deo non hostilem in modum, sed paternum castigatum esse. castigat enim Dominus, quem diligit, verberibus cadit, quoscumque sibi adoptat.

Aperite mihi portas iustitiae] Sic appellat fores templi.

Lapidem, quem reprobauerunt] Abiecerant (inquit) me edificantes, id est, qui rerum potiebantur, tamquam lapidem inutilem, & nulli rei aptum: sed benignitate Dei cernunt, me nunc collocatum in capite anguli, nimirum in potiore, ac digniore aedificij loco. erat autem constitutus rex totius terrae Iudaeae. in ea vero re imperium CHRISTI adumbravit: quapropter ille apud Matthaeum hunc uersiculum Iudeis obiecit. Eundem appellat etiam Esaias lapidem angularem, utpote qui totum aedificium ecclesiae contineat, & duos parietes in unum angulum copulauerit, hoc est, Hebraeos, & ceteras nationes ab ijs religione, ac moribus dissidentes in-

num

num corpus coagmentarit, cuius corporis ipse caput est.

Et est mirabile in oculis nostris] Iure quidem mirabantur omnes, Dauidem ab uniuersa gente Hebraea amplissimo regis honore, ac nomine affectum esse, qui loco humili natus erat, & regnante Saule multos annos vitam vagam, inopem, acerbam uixerat, & post obitum regis diuturnis optimatum odijs exagitatus fuerat: sed multo magis mirabantur, qui IESVM viderant a principibus sacerdotum tamquam hominem impium, & pestiferum in crucem tolli, cum paucis post annis eundem cerne-
rent pro salutari Deo omnibus terrarum finibus coli, regnumque illius hoc magis longe, lateque propagari, quo magis a doctissimis uiris, & potentissimis quibusque regibus omni conatu, & crudelitate oppugnaretur, quod tamen defensores haberet exiguos numero, genere infimos, & lingua barbaros, qui-
que profiterentur, se nihil scire preter IESVM CHRISTVM, & hunc quidem supplicio crucis affectum. Nonne qui hac videbant, vel inuiti fateri co-
gebantur, ea non humanis opibus, sed numine diuino geri? neque post hominum memoriam quicquam tam inopinatum, tamque admirabile contigisse?

Hæc est dies, quam fecit Dominus] Verba hæc sunt populi gratulantis, dum Dauid regiam dignitatem accipit. Sed eisdem uerbis gratulatur longe maiore gaudio ecclesia piorum CHRISTO ad vitam redeunti, & imperium cælitum, atque homi-
num

EXPLANATIO

num a patre accipienti: nullus enim alius dies unquam ita letus, pulcher, faustus, & salutaris generi hominum illuxit. hoc die tyrannis acerbissima Diaboli euerfa, peccatum sublatum, mors extincta, lacrima miserorum absterfa, iustitiaque, & uita sempiterna in uniuersas terrarum oras introducta est.

Obsecro Domine] Hæc populus faustis, & secundis acclamationibus pronuntiabat orans Deū, ut regem, ac ciuitatem incolumem conseruaret, & regnum fortunaret, quod Saulis culpa, & improbitate maxime labefactatum erat. His eisdem uocibus populus CHRISTVM profecutus est, cum ille asina uectus Hierosolyma ingrederetur.

Benedictus, qui uenit] Videntur hæc uerba esse sacerdotum excipientium regem, & populum intra fores templi.

Deus Dominus, & illuxit nobis] Deus (inquiunt sacerdotes) est Dominus noster, quare bono animo esse debetis: ille enim pro benignitate sua, depulsis tenebris omnium calamitatum, lucem nobis, & omnium rerum prosperitatem attulit, cum tam pium, tam sanctum, tamque sapientem regem nobis dedit.

Redimite solennitatem] Idest, die tam lato, & fausto redimite atria templi frondibus festis usque ad cornua altaris. sunt qui uertant hunc uersiculum hoc modo, alligate hostiam funibus ad cornua altaris.

Ar-

ARGVMENTVM PSAL. CXIX.

Differit, beatam vitam positam esse in obseruatione legum diuinarum, itaque precatur Deum, ut illarum doctrina, & amore animum suum imbuat, quo possit & pietatem colere, & ipsi Deo carissimus esse.

Psalmus CXIX.

A L E P H.

BEATI immaculati in uia, qui ambulant in lege Domini.

Beati, qui custodiunt testimonia eius, in toto corde exquirunt eum:

Non enim operantur iniquitatem, qui in uijs eius ambulant.

Tu mandasti mandata tua custodiri ualde.

Vtinam dirigantur uiæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.

Tunc non confundar, cum respexero ad omnia mandata tua.

Confitebor tibi in directione cordis, cum didicero iudicia iustitiæ tuæ.

Iustificationes tuas custodiam, ne me derelinquas usquequaque.

B E T H.

EXPLANATIO

ETH.

In quo corrigit adolescentior uiam suam?
in custodiendo sermones tuos.

In toto corde meo exquisiui te, ne aberrare si-
nas me a mandatis tuis.

In corde meo abscondi eloquia tua, ut non
peccem tibi.

Benedictus es Domine, doce me iustificatio-
nes tuas.

In labijs meis pronunciaui omnia iudicia
oris tui.

In uia testimoniorum tuorum delectatus
sum, sicut in omnibus diuitijs.

In mandatis tuis exercebor, & considerabo
uias tuas.

In iustificationibus tuis delectabor, non
obliuiscar sermones tuos.

GIMEL.

Retribue seruo tuo, ut uiuam, & custodiam
sermones tuos.

Reuela oculos meos, & considerabo mirabi-
lia de lege tua.

Aduena ego sum in terra, non abscondas a
me mandata tua.

Attrita est anima mea præ desiderio iustifi-
cationum tuarum in omni tempore.

Increpasti superbos, maledicti, qui decli-
nant a mandatis tuis.

Aufer a me opprobium, & contemptum,
quia

quia testimonia tua custodiui.

Etiam sederunt principes, & aduersum me loquebantur,

Seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis,

Nam testimonia tua delectationes meæ sunt, & consiliarij mei.

DALETH.

Adhæsit pulueri anima mea, uiuifica me secundum uerbum tuum.

Vias meas enunciaui, & exaudisti me, doce me iustificationes tuas.

Viam iustificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis.

Liquefacta est anima mea præ anxietate, confirma me iuxta uerbum tuum.

Viam iniquitatis amoue a me, & legem tuam dona mihi.

Viam ueritatis elegi, iudicia tua mihi proposui,

Adhæsi testimonijs tuis Domine, noli me confundere.

Viam mandatorum tuorum curram, cum dilatabis cor meum.

HE.

Doce me Domine uiam iustificationum tuarum, & custodiam eam semper.

Da mihi intellectum, & custodiam legem tuam, & custodieam illam in toto corde meo.

Deduc

E X P L A N A T I O

Deduc me in semita mandatorum tuorum,
quia ipsam uolui .

Inclina cor meum in testimonia tua , & non
in auaritiam .

Auerte oculos meos, ne uideant uanitatem,
in uia tua uiuifica me .

Confirma seruo tuo eloquium tuum , quod
(incitat) ad timorem tuum .

Aufer opprobrium meum, quod timui, quia
iudicia tua sunt bona .

Et concupiui mandata tua, in iustitia tua ui
uifica me .

V A V .

Et ueniat super me misericordia tua Domi
ne, salutare tuum secundum eloquium tuum .

Et respondebo exprobrantibus mihi uer
bum , quia speraui in sermonibus tuis .

Et ne auferas de ore meo uerbum ueritatis
usquequaque, quia in iudicijs tuis speraui .

Et custodiam legem tuam semper in sæcu
lum , & in sæculum sæculi .

Et ambulabo in latitudine, quia mandata
tua exquisiui .

Et loquar de testimonijs tuis in conspectu
Regum , & non confundar ,

Et delectabor in mandatis tuis , quæ dilexi ,

Et leuabo manus meas ad mandata tua, quæ
dilexi , & meditabor in iustificationibns tuis .

Z A I.

Memor esto uerbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.

Hæc est consolatio mea in afflictione mea, quia eloquium tuum uiuificauit me.

Superbi deriserunt me nimis, a lege autem tua non declinaui,

Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo Domine, & consolatus sum.

Horror tenuit me pro peccatoribus derelinentibus legem tuam.

Cantica mihi fuerunt iustificationes tuæ, in domo peregrinationis meæ.

Memor fui nocte nominis tui Domine, & custodiui legem tuam.

Hoc factum est mihi, quia iustificationes tuas exquisiui.

H E T H.

Portio mea Domine, dixi, custodire uerba tua.

Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum.

Cogitauui uias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua.

Festinaui, & non tardaui custodire mandata tua.

Funes peccatorum circumplexi sunt me, & legem tuam non sum oblitus.

Media nocte surgam ad confitendum tibi
super

EXPLANATIO
super iudicijs iustitiæ tuæ.

Socius ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

Misericordia tua Domine plena est terra, iustificationes tuas doce me.

T E T H.

Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine secundum uerbum tuum.

Bonum gustum, & scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi.

Priusquam tribularer, ego deliqui, nunc autem eloquium tuum custodio.

Bonus es tu & beneficus, doce me iustificationes tuas.

Concinnauerunt aduersum me superbi mendacia, ego autem in toto corde meo custodiam mandata tua.

Incrassatum est sicut adeps cor eorum, ego uero in lege tua delectatus sum.

Bonum mihi, quia afflixisti me, ut discerem iustificationes tuas.

Melior mihi lex oris tui, quam millia auri, & argenti.

I O T H.

Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me, da mihi intellectum, ut discam mandata tua.

Qui timent te, uidebunt me, & lætabuntur, quia in uerba tua speraui.

Scio

Scio Domine, quod æquitas iudicia tua, &
in ueritate tua afflixisti me,

Fiat misericordia tua, ut consoletur me, se-
cundum eloquium tuum seruo tuo.

Veniant mihi miserationes tuæ, & uiuam,
quia lex tua delectatio mea est.

Confundantur superbi, quia iniuste oppri-
mere uoluerunt me, ego autem exercebor in
mandatis tuis.

Reuertantur ad me timentes te, qui noue-
runt testimonia tua.

Sit cor meum immaculatum, in iustificatio-
nibus tuis, ut non confundar.

C A P H.

Defecit in salutare tuum anima mea, & in
uerbum tuum speraui.

Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, di-
centes, quando consolaberis me?

Quia factus sum sicut uter in fumo, iustifica-
tiones tuas non sum oblitus.

Quot sunt dies serui tui? quando facies de
persequentibus me iudicium?

Foderunt mihi superbi foueas, quod non est
secundum legem tuam.

Omnia mandata tua ueritas, iniqui persecu-
ti sunt me, adiuua me.

Paulo minus consumpserunt me in terra, e-
go autem non dereliqui mandata tua.

Secundum misericordiam tuam uiuifica me,

QQ &

EXPLANATIO
& custodiam testimonia oris tui.

L A M E D.

In æternum Domine uerbum tuum permanet in cælo.

In generationem, & generationem ueritas tua, fundasti in terram, & permanet,

Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia seruiunt tibi.

Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in afflictione mea.

In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis uiuificasti me.

Tuus sum ego, saluum me fac, quoniam iustificationes tuas exquisiui.

Me expectauerunt peccatores, ut perderent me, testimonia tua intelligebam.

Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis.

M E M.

Quam dilexi legem tuam, tota die meditatio mea est.

Supra inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est.

Supra omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est.

Supra senes intellexi, quia mandata tua custodiui.

Ab omni uia mala prohibui pedes meos, ut custodiam uerba tua.

A iudi-

A iudicijs tuis non declinaui, quia tu docuisti me.

Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, supra mel ori meo.

A mandatis tuis intellexi, propterea odi uiam iniquitatis.

N V N.

Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis.

Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.

Afflictus sum usquequaque Domine, uiuifica me secundum uerbum tuum.

Voluntaria (sacrificia) oris mei placeant tibi Domine, & iudicia tua doce me.

Anima mea in manibus meis semper, & legem tuam non sum oblitus.

Posuerunt peccatores laqueum mihi, & a mandatis tuis non erraui.

Hereditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei sunt.

Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionē.

S A M E C H.

Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.

Latibulum meum, & scutum meum es tu, & in uerbum tuum speraui.

Declinate a me maligni, & custodiam mandata Dei mei.

QQ 2

Confirma

EXPLANATIO

Confirma me secundum eloquium tuum, & & uiuam, & ne confundas me ab expectatione mea.

Sustenta me, & saluus ero, & delectabor in iustificationibus tuis semper.

Conculcasti omnes discedentes a iudicijs tuis, quia iniusta cogitatio eorum.

Velut scoriam sustulisti omnes peccatores terræ, ideo dilexi testimonia tua.

Inhorruit timore tui caro mea, & iudicijs tuis timui.

A I N.

Feci iudicium, & iustitiam, ne tradas me operimentibus me.

Oblecta seruum tuum in bonum, non opprimant me superbi.

Oculi mei defecerunt in salutare tuum, & in eloquium iustitiæ tuæ.

Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam, & iustificationes tuas doce me.

Seruus tuus sum ego, da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.

Tempus faciendi Domine dissipauerunt legem tuam.

Ideo dilexi mandata tua super aurum, & topatium.

Propterea omnia mandata rerum omnium recta iudicaui, & omnem uiam falsam odio habui.

P H E.

Mirabilia testimonia tua, ideo custodiuit il-
la anima mea.

Ostium sermonum tuorum illuminat, & in-
tellectum dat paruulis.

Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia
mandata tua desiderabam.

Aspice me, & miserere mei secundum iudi-
cium diligentium nomen tuum.

Gressus meos dirige secundum eloquium
tuum, & non dominetur mihi ulla iniustitia.

Redime ab oppressione hominum, & custo-
diam mandata tua.

Faciem tuam illumina super seruum tuum,
& doce me iustificationes tuas.

Riuos aquarum profuderunt oculi mei,
quia non custodierunt legem tuam.

S A D E.

Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.

Mandasti iustitiam in testimonijs tuis, & ue-
ritatem tuam ualde.

Ta bescere me fecit zelus meus, quia obliti
sunt uerba tua inimici mei.

Examinatum igne eloquium tuum uehe-
menter, & seruus tuus dilexit illud.

Paruulus sum ego, & contemptus, iustifica-
tiones tuas non sum oblitus.

Iustitia tua, iustitia in æternum, & lex tua
ueritas.

QQ 3

Tribu-

EXPLANATIO

Tribulatio, & angustia inuenerunt me,
mandata tua delectatio mea est.

Aequitas testimonia tua in æternum, intelle-
ctum da mihi, & uiuam.

C O P H.

Clamaui in toto corde, exaudi me Domi-
ne, iustificationes tuas custodiam.

Clamaui ad te, saluum me fac, & custodiam
mandata tua.

Præueni diluculum, & clamaui, uerbum
tuum expectaui.

Præuenerunt oculi mei uigilias, ut medita-
rer eloquia tua.

Vocem meam audi secundum misericordiam
tuam, & secundum iudicia tua uiuifica me.

Appropinquauerunt persequentes me ini-
quitati, a lege autem tua longe facti sunt.

Prope es tu Domine, & omnes uix tuæ ueri-
tas.

Initio cognoui de testimonijs tuis, quod in
æternum fundaueris ea.

R E S.

Vide afflictionem meam, & eripe me, quia
legem tuam non sum oblitus.

Iudica causam meam, & redime me, pro-
pter eloquium tuum uiuifica me.

Longe a peccatoribus salus, quia iustificatio-
nes tuas non exquisierunt.

Misericordiæ tuæ multæ Domine, secun-
dum

dum iudicium tuum uiuifica me.

Multi sunt, qui persequuntur me, & tribulant me, a testimonijs tuis non declinaui.

Vidi præuaricantes, & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt.

Vide quoniam mandata tua dilexi Domine, in misericordia tua uiuifica me.

Caput uerborum tuorum ueritas, in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.

S I N.

Principes persecuti sunt me sine causa, & a uerbis tuis formidauit cor meum.

Lætor ego super eloquio tuo, sicut qui inuenit spolia multa,

Iniquitatem odio habui, & abominatus sum, legem autem tuam dilexi.

Septies in die laudem dixi tibi super iudicijs iustitiæ tuæ.

Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.

Expectaui salutare tuum Domine, & mandata tua obseruaui.

Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea uehementer.

Seruauī mandata tua, & testimonia tua, quia omnes uiaæ meæ in conspectu tuo.

T A V.

Appropinquet clamor meus in conspectu tuo Domine, iuxta eloquium tuum da mihi in

QQ 4

tellectum

EXPLANATIO

tellectum.

Intret postulatio mea ad conspectum tuum,
secundum eloquium tuum eripe me.

Eructabunt labia mea hymnum, cum docue-
ris me iustificationes tuas.

Pronunciabit lingua mea eloquium tuum,
quia omnia mandata tua æquitas.

Sit manus tua auxiliatrix mea, quoniam man-
data tua elegi,

Concupiui salutare tuum Domine, & lex
tua delectatio mea est,

Viuet anima mea, & laudabit te, & iudicia
tua adiuuabunt me.

Erraui sicut ouis, quæ periit, quære seruum
tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

EXPLANATIO.

Beati immaculati in uia] *Idest, qui uitam pu-
re, & innocenter agunt.*

Tu maudasti] *Ostendit, quanto studio, & di-
ligentia sint colende leges Dei, itaque optat uitam
suam sic institui, & gubernari a Deo, ut numquam
ab earum obseruatione aberret. tunc ait futurum, ut
omnia sibi pulcherrime succedant, si semper eas leges
ante oculos habuerit, & omnes actiones suas earum
regula metietur. tunc etiam dicit, se sincere, & ex
animo celebraturum laudes Dei.*

In quo corrigit adolescentior uiam suam?]
*Deus in Genesi testatur, hominem ab incunte etate
ad*

ad vitia proclinem esse: at qualis est adulescentia, talis & senectus, ut Salomon inquit: itaque vir sanctus monet, dum etas adhuc tenera est, & flexibilis, mores deprauatos emendandos esse, atque ad normam legum diuinarum dirigendos. quia uero id facile quidem est ad præcipiendum, sed factum nihil difficilius, propterea in persona sua postea docet, qua via, & ratione ad hanc virtutis excellentiam peruenire adulescentes queant.

In corde meo abscondi eloquia tua] Significat, se præceptis Dei sic affectum esse, ut ea tamquam pretiosissimum thesaurum in intimo animi recondita seruet, contra quam multi facere solent, qui simulatione sanctitatis leges quidem diuinas semper ore iactant, sed animum ab illarum amore prorsus abhorrentem habent.

Retribue seruo tuo] Retribuite apud Hebraeos non solum est beneficium reddere, sed etiam ultero dare: atque in hanc sententiam accipitur hoc loco: orat enim vir sanctus Deum, ut liberalitate utatur, & benigne sibi faciat, quo viuere, & præcepta ipsius obseruare possit: his enim uiolatis vita nulla est.

Reuela oculos meos] Verba hæc notatu dignissima sunt, indicant enim id, quod etiam diuus Paulus asseueranter affirmat, mentem hominis cognitionem rerum diuinarum sine diuino auxilio capere non posse, quemadmodum neque oculus solem sine luce solis intueri valet.

Aduena

Aduena ego sum in terra] *Animus* (inquit) *meus non capitur rebus terrenis, & caducis, sed tamquam peregrinus hanc vitam transeo, ad regiones celi summo desiderio festinans, itaque Domine me cales mysteria legum tuarum, quarum scientia, & observatione ad vitam caelestem, & beatam peruenitur.*

Increpasti superbos] *Merito* (inquit) *amo, & colo praeceptiones tuas: nam superbos, & arrogantes, qui illas despiciunt, increpare, & execrari soles.*

Aufera me opprobrium] *Vindica me ab iniurijs, & contumelijs istorum superborum, qui me acerbissime insectantur, propterea quod vident, me tuarum legum studiosum esse.*

Seruius autem tuus] *Cum principes ciuitatis maledictis me insectarentur, ego meditatione, & observatione praeceptorum tuorum muniebam me, illis me in rebus aduersis oblectabam, illa in rebus dubijs, & difficilibus in concilium adhibebam.*

Adhaesit pulveri anima mea] *In maximo periculo versor, ut pane iam oppressus sim, & proximus morti, at tu Domine salutem mihi restitue, quemadmodum te facturum promisti, quoties homines ad tuam misericordiam confugissent. & profecto cum immineret mihi periculum aliquod, aut aliquid graue, & difficile mihi agendum esset, semper oraculum tuum consului, semper auxilium tuum imploraui, semper te propitium, & misericordem expertus sum. itaque Domine hac fiducia fretus orate, ut doceas*

doceas me caelestem scientiam sanctissimarum legum
tuarum, ut earum meditatione corroboratus possim
animo erecto, atque constanti resistere tantis calami-
tatibus, quibus undique oppugnor.

Noli me confundere] Idest, ne permitte, ut
ea spes me fallat.

Viam mandatorum tuorum] Significat, ho-
minem precepta Dei seruare non posse, nisi Deus illi
spiritum suum impertiat, viresque suppediet.

Doce me Domine] In his octo versibus aper-
tissime ostendit, naturam hominis imbecillam esse ad
intelligendas, amandas, & sequendas leges diuinas,
nisi Deus ipse spiritu suo mentem illuminet, volunta-
tem inflammet, totumque animum renouet. itaque
diuus Augustinus ad hanc sententiam probandam
contra Pelagianos hos versus saepenumero testes citat.

Confirma seruo tuo eloquium tuum] Id-
est, in animo meo firmam fac & stabilem legem tuam.

Et respondebo exprobrantibus] Adsis in-
quam Domine, & mihi salutem asser, ut sit, quod
respondeam exprobrantibus mihi, quod profiteri so-
leam me confidere promissionibus tuis.

Et ne auferas de ore meo uerbum ueritatis]
Ego quidem natura maxime procliuus ad erran-
dum, imbecillus, timidus, nullius animi sum: at tu
'Domine, qui me in viam ueritatis deduxisti, ne qua-
so per mitte mentem meam ab illa umquam aberra-
re, tantumque animi, & firmitatis suffice, ut me
nulla uis, aut metus inducere possit ad dicendum ali-
quid

EXPLANATIO

quid, quod doctrina, & legibus tuis sanctissimis repugnet.

Et ambulabo in latitudine] Cum Dei spiritus abest, recta uiuendi via difficillima est, contraque illo presente, & leges Dei iucundas, & amabiles efficiente, omnia aspera, & angusta se se conuertunt in vias latas, & planas.

Et loquar de testimonijs tuis] Hic versus eam sententiam continet, quam CHRISTVS apud Lucam exprimit clarius, cum praedicat, discipulos suos ad Regum, & iudicum tribunalia ductum iri, quo religionis, & doctrinae suae rationem reddant, eosque monet, ut sine ulla praemeditatione defensionis accedant, se enim sapientiam, & verba suppeditaturum, quibus aduersarij resistere non possint. Hac sapientia fretus vir sanctus gloriatur, se coram regibus de doctrina, & legibus Dei libere locuturum, neque aliquem fore, qui possit ipsum redarguere.

Et leuabo manus] Id est, summa alacritate perficiam ea, quae iubent leges tuae.

Memor esto uerbi tui seruo tuo] Id est, memento eorum, quae mihi pollicitus es.

Haec est consolatio mea] Iampridem (inquit) me animus, & vita defecisset praemagnitudine calamitatum, nisi uerba tua afflictum, & iacentem erexissent.

Superbi deriserunt me nimis] Arrogantes, & oraculorum tuorum contemptores me stultissimum indicant

iudicant, quod verbis tuis fidem adhibeam, & retinende pietatis causa nullum incommodum recusem, sed ego nulla re ab observatione, & studio legum tuarum deterreri possum.

Memor fui iudiciorum] Sape animo recolo, quanta benignitate semper tutatus sis homines pios, quantis eos premijs affeceris, & ea quidem cogitatio mirandum in modum recreat me.

Horror tenuit me] Horror inuadit me, quoties cogito miseriam, & impietatem eorum, qui negligunt leges tuas.

Cantica mihi fuerunt] Cum in exilium pulsus fuisset, calamitates meas solabar cantandis le- gibus tuis: hoc unicum perfugium mihi fuit in tantis malis. vel peregrinationem appellat uitam hanc, quæ degitur in terris.

Memor fui nocte nominis tui] Tanta est magnitudo uoluptatis, quam de te cogitans capio, ut, dum alij ob leuandos labores, & curas somno, & quieti se tradunt, ego vigilans in rerum tuarum meditatione conquiescam.

Hoc mihi contigit] Omnia (inquit) bona, quæ commemorauimus, mihi contigerunt, propterea quod leges tuas diligenter obseruauimus.

Portio mea Domine] Habeant alij sibi suas opes, honores, & potentiam, tu Domine hereditas, & luculentum patrimonium meum, tu vnus mihi omnia bona es, uaque proposui, in colendis legibus tuis omnem curam, & diligentiam ponere. sed hoc
ego

EXPLANATIO

ego qui potero exequi, nisi tu, qui hanc mihi mentem donauisti, incœptis, & conatibus meis exitus quoque prosperos dones? propterea ad te confugio, & tuam misericordiam suppliciter imploro, tu quaeso illam mihi tribue, quemadmodum te facturum esse promissisti.

Cogitauit uias meas] Ego quidem mores, rationes, atque instituta uitæ meæ diligenter excussi, cumque nihil boni in ijs comperirem, nulla interposita mora omne meum studium conuertit ad seruandas leges tuas. quamquam uero ob eam rem in maxima pericula, & angustias adductus sum ab hominibus sceleratis, & impijs, tamen uitam mihi eripi, quam harum legum obseruationem, malo.

Misericordia tua Domine] Tam liberalis, & benignus es Domine, ut neminem in toto terrarum orbe patiare expertem esse misericordie tue. hac tu utere aduersus me, potissimum ad docendas leges tuas.

Bonum gustum, & scientiam doce me] Ea est humani iudicij deprauatio, ea cecitas animorum, & ignorantia, ut falsa pro ueris, & mala pro bonis ut plurimum amplectamur. At tu Domine, qui iam seruo tuo benigne facere cœpisti, ita mentem meam illumina, ut perspiciam, quid appetendum, uitandumque sit: ita gustum animi mei sana, ut uerorum bonorum suauitatem sentiam, cetera omnia iudicem amara.

Priusquam tribularer, ego deliqui] Gra-
tias

rias ago tibi summe pater immortales, quod multa mihi aduersa tuo consilio euenerint: cum enim mihi omnia secunda cederent, sic animo elato eram, ut contra leges tuas multa committerem: nunc illis nihil mihi sanctius, nihil antiquius est, illarum obseruatione ego omnia posteriora duco. At tu, qui bonus es, tuamque bonitatem liberaliter impertis, harum sanctissimarum legum scientiam mihi trade.

Concinnauerunt aduersum me] Homines superbi, & doctrinae tuae contemptores multa confinxerunt ad speciem sanctitatis adumbrata, quo me a via veritatis ad sua futilia commenta traducerent, at ego leges tuas colere summa constantia perseuero.

Incrassatum est sicut adeps] Habent isti homines mentem hebetem, & crassam, quippe quam corporis voluptatibus, & rerum terrenarum cogitationibus alunt, propterea neque scientiam legum diuinarum tenent, neque ijs delectantur.

Manus tuae fecerunt me] Tu me Domine tuis manibus effinxisti, tu rex, tu pater, tu creator meus es, itaque bonam mentem mihi dona, atque animum meum sic imbue scientia legum tuarum, ut nihil cogitare, aut loqui, aut facere me delectet, quod a pulcherrimis illarum praeceptis abhorreat.

Scio Domine] Persuasissimum habeo, quod nihil nisi rectum, & iustum a tuo sancto numine manat, itaque non dubito, quin iure, ac merito me afflixeris

EXPLANATIO

flixis, sed iam quæso mihi misericordiam tribue, & consolare afflictum, & iacentem, id enim pollicitus es seruo tuo.

Reuertantur ad me] Sublatis de medio impijs reuertantur ad me homines pii, qui metu perterriti vitam inopem, & vagam persequuntur.

Defecit in salutare] Defecit pene iam animus meus præ sollicita expectatione auxilij tui, quonititur omnis salus mea: ipsi etiam oculi mei iam defecerunt, in calum dies, noctesque suspicientes, si qua forte viderent salutem venientem, quam seruo tuo promisti. Sed quamquam præ magnitudine calamitatum, & assiduo mœrore confectus sum, atque adeo exesus, ut cutis mea utri ad summum suspensocomparanda sit, numquam tamen legum tuarum oblitus sum, sed tu quamdiu permittes, seruum tuum tanta crudelitate uexari? quando tandem de impijs aduersarijs meis supplicium sumes?

In æternum Domine] Prædicat, legem Dei non posse antiquari, & quidquid ipse constituerit, ratum, & fixum esse, quod perennitas cali, & terre apertissime testificatur, quas ille res ea lege creauit, ut nullo tempore interirent.

Ordinatione tua] Quidquid ab initio creauisti, usque in hodiernum diem ita consistit, ut a sapientia tua constitutum fuit. denique omnia imperio tuo parent, nihil temere, nihil fortuito fit in vniuerso, omnia diuini numinis tui consilio administrantur. Hac nisi ego assidue cum animo meo cogitarem,
&

*& meditatione legum tuarum me ipsum oblectas-
sem, profecto magnitudine calamitatus interis-
sem.*

*Me expectauerunt] Insidias machinantur mi-
hi impij, at ego ad scientiam legum tuarum me re-
cipiam, earumque presidio tutissimo me commu-
niam.*

*Omnis consummationis] Nihil tam absolu-
tum, tamque perfectum oculis meis cerno, cuius in-
teritum videre non possim: at lex tua nullis tempo-
rum finibus circumscribitur, nulla ui, aut vetusta-
te consumi, vel obliterari potest.*

*Quam dilexi legem tuam] His octo versibus
exponit, quam praeclarum fructum ceperit ex stu-
dio, & obseruatione legum diuinarum: se enim tan-
tos progressus in prudentia, & cognitione rerum prae-
stantissimarum fecisse gloriatur, ut omnibus ijs, qui
harum virtutum laudibus florent, multo antecel-
lat. Addit praeerea, se amore pietatis, & iusti-
tiae sic incensum esse, ut haec sibi antiquissima cura sit,
ne quid committat umquam, quod merito reprehen-
di queat.*

*Quia in aeternum mihi est] Idest, quia sem-
per in animo meo, & memoria infixae haerent praece-
pta tua.*

*A mandatis tuis intellexi] Idest, meditatio-
ne, & scientia praeceptionum tuarum prudens fio.*

*Lucerna pedibus meis] In tenebris vitae hu-
ius ingredienti lex tua tamquam fax prae lucet, ne*

RR quid

EXPLANATIO

quid offendam, neue aberrem ab ea via, quæ ducit
ad vitam beatam, & immortalem.

Voluntaria sacrificia oris mei placeant tibi
Domine] Hymnos præcipue, quos Deo cantabat,
appellat voluntarium sacrificium: ea enim sacrifi-
cia, quæ neque præcepto legis, neque pro expianda
culpa, sed pro gratiarum actione fiebant, sic uoca-
bantur.

Anima mea in manibus] Id est, numquam le-
ges tuas obliuiscor, et si numquam non uersor in ma-
ximo periculo. Nam apud Hebræos, animam ma-
nibus ferre, est vitam omnibus periculis propositam
habere. hinc illud in libro primo Regum, Posui ani-
mam meam in manu mea.

In æternum propter retributionem] Id est,
propter amplissima dona, quæ pro tua maximali-
beralitate studiosis legum tuarum promisti. In his
donis ipse Deus numerandus est, quo fruuntur in
perpetuum, qui conuenienter præceptis ipsius uine-
re perseuerant. Sed illud scire oportet, vocabulum
Hebraum non minus significare finem, quam mer-
cedem. quia propter alij sic vertunt, in sæculum, &
usque in finem.

Ideo dilexi testimonia tua] Amatores enim
legum diuinarum pœnas defugiunt, quas carum con-
temptores sustinent, & maximis præterea honori-
bus afficiuntur a Deo.

Inhorruit timore tui caro mea] Toto (in-
quit) corpore cohorrui, dum cogitarem, quam
graves

graues pœnas dare soleant, qui a tuis legibus desciscunt.

Oblecta seruum tuum in bonum] Sic animum meum amore virtutis, & pietatis inflamma, ut omnes meas voluptates, & delectationes in his rebus constitutas habeam.

Tempus faciendi] Iam tempus appetit, quo tempore supplicium sumes de ijs, qui leges tuas uiolant, euertuntque.

Propterea omnia mandata tua] Propterea omnia præcepta rerum omnium, quas præcepisti, re-cta, & iusta esse, existimaui,

Ostium sermonum tuorum] Id est, non modo si quis in intima arcana legum tuarum ingredia-
tur, & penetret, sed etiam si vel ostium earum tan-
tum attingat, & primoribus (ut aiunt) labris sci-
tiam illam diuinam degustet, statim celesti quodam
lumine illustratur, ut facile perspicere possit, quid se-
quendum, quid fugiendum. hanc uero intelligen-
tiam non superbi, & impuri, sed simplices, & in-
nocentes homines consequuntur.

Os meum aperui] Allegoria est, qua exprimit
animum anhelantem præ desiderio celestis sapientiæ.

Et miserere mei secundum] Miserere in-
quam mei, meque ita tracta, ut eos tractare soles,
qui pie colunt nomen tuum.

Gressus meos dirige] Fac, ut omnes meæ ui-
uendirationes ad normam legum tuarum dirigantur,
meque ab omni peccato, & scelere purum, inte-

RR 2 gramque

EXPLANATIO

grumque conserua .

Riuos aquarum profuderunt] *Exprimit amorem, & studium suum erga leges diuinas: quas cum videret ab impijs negligi, & uiolari, præ dolore incredibilem vim lacrimarum profundeabat.*

Iustus es Domine] *Qui nihil potes velle, nisi quod iustum, rectum, & sanctum est. ex quo fit, ut non possint esse non iusta, & salutaria cuncta, quæ nobis inuiolate seruanda præcepisti. itaque incredibili dolore conficior, quod inimici mei verba tua despiciant, ac pro nihilo putent: verba enim tua puriora sunt auro, quod artifex sæpe, ac sæpius igne purgavit. Sed quam volent impij contemnant excellentissimas leges tuas, contemnant etiam, & nihili faciant me, propterea quod illas plurimi facio: ego certe prius obliuiscar mei, quam caelestem hanc doctrinam ex memoria deponere possim: iustitia namque tua iustitia est sempiterna, lex tua veritatis regula est, perfugiumque & dulcissimum solatium omnium curarum, & calamitatum: iustitia inquam legis tuæ semper uiget, ac floret, nulla eam temporis circumscriptio metiri ualet. itaque fac Domine, ut illam intelligam, amplectar, amem, sequar, & ego quoque immortalis ero, & vita sempiterna fruam.*

Clamaui in toto corde meo] *Imploro misericordiam tuam Domine conscius imbecillitatis meæ, at tu queso supplicis tui voces propitius exaudi, ut possim obseruare leges tuas.*

Præueni diluculum] *Antelucanis horis euigilo,*

atque opem tuam magnis clamoribus imploro, propterea quod omnis mea spes nititur promissionibus tuis.

Præuenerunt oculi mei uigilias] Significat, se usque eo studiosum fuisse legum diuinarum, ut totas noctes in earum meditatione consumeret.

Prope es tu Domine] Abeunt quidem improbi longe a legibus tuis, at tu semper es præsto colentibus nomen tuum.

Principes persecuti sunt me] Quamquam homines potentissimi me capite, ac fortunis oppugnabant, numquam tamen tam eorum vim formidauimus, quam ne aberrarem ab obseruatione præceptionum tuarum.

Septies in die laudem dixi tibi super iudicijs iustitiæ tuæ] Quotidie tibi gratias ingentes ago, tuamque bonitatem, & sapientiam crebris laudibus effero, propterea quod omnia iuste, recte atque ordine administras, & in monumentis legum tuarum testatum reliquisti, quæ sequenda, fugienda ne sint, ut ad uitam beatam, & immortalem peruenire possimus.

Pax multa diligentibus legem tuam] Amantes enim legum diuinarum Deo carissimi sunt, eoque fauente in tempestate quiescunt, in tenebris uident, ex rebus nocentibus utilitatem capiunt, inimicos amant, omnia, quaecunque faciunt, euentus prosperos habent, honores, opes, & uitam, & cetera fragilia, & caduca contemnunt, Deum colunt, uerentur,

RR 3 rentur,

EXPLANATIO

rentur, diligunt, atque ab illo diliguntur, eamque benevolentiae caritatem fore sempiternam, persuasum habent. quæ opes, quæ imperia, aut quæ uoluptates cum hoc celesti uitæ statu, & tam dulci pace, & tranquillitate animi conferende sunt?

Et est illis scandalum] Spiritus enim Dei infusus in animos piorum uiam uirtutis planam, & facilem reddit, atque omne impedimentum de medio remouet. non illi falsis opinionibus inducti a ueritate desciscunt, non malefacta alterius intoleranter ferunt, quin potius imbecillitatem, fragilitatemque humani generis miserantur, & multa accipiunt in meliorem partem. ad summam, aliena peccata legum diuinarum cultores non solum non impediunt, sed etiam ad uirtutem inuuant: Deus enim suos hoc pulcherrimo dono afficit, ut omnia illis ad beatam uitam consequendam sint utilia.

Quia omnes uiæ meæ] Intellego Domine omnes meas non modo actiones, verum etiam cogitationes, & intimos animi sensus tibi notissimos esse, propterea operam do, ut præcepta legum tuarum diligenter obseruem.

Erraui sicut ouis, quæ periit] Ego miser dum longius a te recedo, procul a recta uiuendi via deerrau, neque sponte redire possum, unde digressus sum. At tu Domine pro tua infinita bonitate quare seruum tuum, ne tamquam ouis imbecilla luporum præda existam, meque reduc ad herbas illas saluberrimas, & prata laetissima, ubi propter fontes,

tes, & riuos gregem tuum scientia pascis, & iudicio. Hoc ego fretus misericordia tua fidenter oro, quia nec dum precepta tua sum oblitus: quamquam illa, nisi me adiunas, sequi, & seruare non possum.

ARGVMENTVM PSAL. CXX.

Queritur uir sanctus se patria pulsum inter homines improbos, & fraudulentos uitam agere.

Canticum graduum, psal. CXX.

Domine cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me.

Domine libera animam meam a labijs mendacij, & a lingua dolosa:

Quid dabit tibi, aut quid adijciet tibi lingua dolosa?

Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus iuniperorum.

Hei mihi quod incolatus meus apud Mesech est, & habito cum tabernaculis Cedar, multum incola fuit anima mea

Apud eos, qui oderunt pacem. Ego uir pacis sum, & cum loquor (de pace) ipsi ad bellum (incitantur.)

EXPLANATIO
EXPLANATIO.

Canticum graduum] *Cur hic psalmus, & XIIII, qui deinceps sequuntur, appellentur Cantica graduum, uel ascensionum, nihil certi a quoquam afferri video, fabulis autem Iudeorum nos minime delectamur.*

Domine libera animam meam] *Exponit, quid petierit a Deo, cum magnis clamoribus eius opem imploraret.*

Quid dabit tibi] *Orationem ad eum conuertit, qui mendacijs, & fraudibus delectabatur. Quem (inquit) fructum, quodue emolumentum tibi afferet lingua fraudulenta?*

Sagittæ potentis acutæ] *Comparat mendacia, & calumnias hominum impiorum sagittis ab homine ualentissimo contortis, intima quaque penetrantibus; item prunis iuniperi, quas aiunt & urere uehementius, & ignem retinere diutius.*

Hei mihi quod] *Homines illos impios, & fraudulentos, apud quos exulabat, comparat Ismaelitis hominibus immanibus, & truculentis, qui partem Arabiæ incolunt, & omnia incursionibus, & latrocinijs infesta habent. Cedar Ismaelis, Mesechus Iapheti filius fuit.*

PARAPHRASIS CARMINE.

*Oppugnat hostis impius caput meum,
Measque fortunas, ego*

Contra

Contra piarum me tegam scuto precum :

Nam vocibus dexter meis

Aures amicas admouet semper Deus .

Vi filio dulcis pater :

A viperimo dente , acerbo a vulnere

Oris dolosi domine me

Defende , saua lingua ne vitam mihi

Suis venenis auferat .

Dolosa lingua quem tibi fructum feret ?

Quid turpibus mendacijs

Lucrabere præter odium Dei miser ,

Et omnium mortalium ?

Qualis sagitta milite a fortissimo

Contorta , qualis ignea

Nutrita vis iuniperi olentis caudice ,

Talis venenata impij

Lingua est . Miser , miser ego iam nimium diu

Cum gente viuo barbara :

Me pax iuuat , & motui concordia

Amoris ardens ignibus :

Ad ista gens de pace cum loquor , nihil

Crepat nisi necem & sanguinem .

ARGVMENTVM PSAL. CXXI.

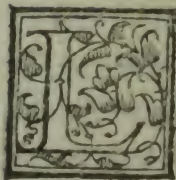
*Docet , in periculis ad misericordiam Dei confu-
giendum esse , qui solus & possit , & velit nos incolu-
mes conseruare , & omnibus bonis augere , & cumu-
lare .*

Can-

EXPLANATIO

Canticum graduum, psal. CXXI.

LEUAUI oculos meos in montes,
unde ueniet auxilium mihi.

Auxilium meum a Domino, qui
fecit cælum, & terram.

Non dabit in commotionem pedem tuum,
neque dormitabit, qui custodit te.

Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui
custodit Israel.

Dominus custodit te, Dominus umbra tua
ad manum dexteram tuam.

Per diem sol non uret te, neque luna per no-
ctem.

Dominus custodit te ab omni malo, custo-
diet animam tuam Dominus.

Dominus custodiet introitum tuum, &
exitum tuum ex hoc nunc & usque in sæcu-
lum.

EXPLANATIO.

Leuaui oculos meos in montes] *Alij cælum
sic appellari putant, alij montes illos designari, ubi
posita erant Hierosolyma: uiri enim sancti cum pere-
gre Deum precarentur, ad eam partem ora conuer-
tere solebant, quod in ea urbe foret templum illud au-
gustissimum, in quo se coli iusserat Deus.*

Auxilium meum] *Ille, cuius auxilium expe-
cto,*

Et o, calum, & terram creauit, atque ex nihilo fecit
ut existerent uniuersa: quid igitur mihi nocere possit
illo propugnante, qui uitam, & mortem, & cetera
omnia in sua ditione, ac potestate habet?

Non dabit in commotionem pedem tuum] *hæc sunt uerba plena fiduciæ, quibus animum suum
confirmat in periculo. Non sinet (inquit) Deus uacil-
lare constantiam tuam: ille tibi tantum animi, &
fortitudinis præstabit, ut omnia pericula, omnesque
difficultates facile superaturus sis.*

Neque dormitabit] *Sæpe quidem Deus dor-
mire nobis uidetur, neque cernere, quæ gerantur in
terris, cum uexamur ab improbis: sed ille noctes, &
dies excubat, uigilatque pro salute omnium piorum,
neque patitur quidquam illis euenire, quod ad uitam
beatam utile non sit.*

Dominus umbra tua] *Hærebit (inquit) Do-
minus semper ad latus tuum, & instar umbraculi te
defendet ab æstu omnium malorum, ut nihil tibi ne-
que inter diu, neque noctu nocere possit.*

Dominus custodiet introitum tuum, & ex-
itum tuum] *Idest, siue domi fueris, siue foris, ille
semper erit salutis tuæ fidissimus custos, & propugna-
tor. Utinam misericordiæ parens hanc gratiam no-
bis faciat, ut de sua prouidentia, & benignitate er-
ga nos ea sentiamus, quæ continentur his uersibus,
profecto tantus amor uicissim in animis nostris ad-
uersus illum exardescet, tantaque lætitia, & quies,
& securitas consequetur, ut status noster pæne cum*

ce-

EXPLANATIO
caelestium uita possit comparari.

PARAPHRASIS CARMINE.

*Dum me cruentus urget hostis, lumine
Montes ad altos sustuli,
Unde ille rerum præpotens pater omnium,
Terra, polique conditor,
Frustratus hostem barbarum, mittet mihi
Opem benigno numine.
Numquam ille seuis impiorum cursibus
Tuam sinet constantiam
Labare victam, dormiet numquam tua
Salutis ille negligens:
Qui ciuitati præsidet sanctissima,
Numquam profecto dormiet:
Hærebit ille semper ad dextrum latus
Fidissimus comes tuum,
Umbraculique tecum amabilis uice.
Fungetur optimus pater,
Ne feruidus te tangat aut sol, aut graui
Luna in salubris lumine.
Quocumque ages, ubicumque eris, domi, foris,
In urbe, in agro, tecum erit
Semper beatus calitum rex, & pater,
Fortunet ut tibi omnia:
Suasque tandem ducet ad domos, ubi
Æterna uiues sæcula.*

Argumentum

ARGVMENTVM PSAL. CXXIJ.

*Solebant omnes tribus Hierosolyma conuenire
ter in singulis annis ad agendos dies festos, & solen-
nes: inducit igitur homines pios gratulantes, venisse
tempus eiusmodi conuentus, & urbem sanctam lau-
dibus celebrantes, illique omnia bona precantes.*

Canticum graduum, psalmus CXXII.

AETATVS sum, cum dicerent mi
hi, in domum Domini ibimus.

Stabunt pedes nostri in portis
tuis Hierusalem.

Hierusalem ædificata est ut ciuitas, quæ con
iuncta est sibi ipsi simul.

Illuc ascendunt tribus, tribus Domini, testi
monium Israeli ad confitendum nomini Do-
mini,

Quia illic constitutæ sunt sedes ad iudicium
sedes domus David.

Precamini pacem ipsi Hierusalem, sit bene
ijs, qui diligunt te.

Sit pax in mœnibus tuis, & abundantia in
domibus tuis.

Propter fratres meos, & proximos meos
nunc precabor pacem tibi,

Propter domum Domini Dei nostri quæsi-
ui

EXPLANATIO
ui bona tibi.

EXPLANATIO.

Hierusalem ædificata est] Ait in ædificanda
urbe sancta eam descriptionem, & elegantiam adhi-
bitam esse, quæ conuenit urbibus, illamque pace, &
ciuium concordia florentem esse, illuc conuenire om-
nes iuris ad colendum, & venerandum Deum: quod
quidem oraculo diuino præceptum est Israeli, idest,
genti Hebrææ: ibi iudicia exerceri, & solium regni
constitutum esse: quare optandam esse pacem, & om-
nium bonorum affluentiam huic præstantissimæ ciui-
tati, in qua nititur pax, & salus ceterarum ciuita-
tum terræ Indææ.

PARAPHRASIS CARMINE.

O quale cœpit gaudium
Cum dicerent, Adibimus
Templum Dei sanctissimum:
Te magna visam ciuitas
Tectis, uis, & mœnibus,
Et ciuium concordia
Florentem, & almi numinis
Tutela. agris ex omnibus,
Et opidis gens plurima
In te piorum singulis
Annis ter ad festos dies,
Et sacra sancta conuenit,
Ut legibus mandat suis

Rector

*Reſtor ſupremus celitum .
Tu iura clariſ urbibus
Legesque das , tu maximos
Reges aliſ , te Davidiſ
Proleſ frequentat inclyta
Stipata ſemper nobili
Turba ducum . precamini
Ciueſ boni bona omnia
Huic ciuitati , ſit bene ,
Feliciterque amantibus
Te , mater alma , nec tuiſ
Vnquam recedat ſinibus
Pax & beata fauſtitas :
Sanſtus meorum ciuium
Tua ſalute nititur :
Templum Dei ſanctiſſimum
Te reddit omnibus piſ
Amabilem . igitur uſque dum
Ego vixero , ſemper tibi
Bona precabor omnia .*

ARGVMENTVM PSAL. CXXIII.

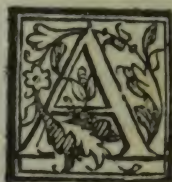
*Homineſ piſ ab impiſ oppreſſi miſericordiam Do-
mini implorant .*

Canticum

EXPLANATIO

Canticum graduum, CXXIII.

D teleuauī oculos meos qui habitas in cælis.

Ecce sicut oculi seruorum ad manus Dominorum suorum,

Sicut oculi ancillæ ad manus Domine suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

Miserere nostri Domine, miserere nostri, quia multum repleti sumus despectione,

Quia multum repleta est anima nostra derisione abundantium, & despectione superbiorum.

EXPLANATIO.

Ecce sicut oculi seruorum] *Elegantissima similitudo est, quæ naturam ueræ pietatis pane oculis subijcit: ut enim seruus uipotentiore oppressus fidem, & presidium Domini implorat, in unum illum spectat, neque aliud ullum se putat habere perfugium, ita uir pius, qui se in seruitutem Deo sancte dicauit, atque omnem spem suam in illius benignitate reposuit, cum vexatur ab impijs, & importunis hominibus, ad misericordiam sanctissimi numinis confugit, Deum intuetur, is est unus, in quo nitatur eius salus, cetera omnia presidia pro nihilo habet.*

Donec misereatur nostri] *Ita se gerit uera pietas*

pietas in rebus aduersis, est enim perferens mora, ne
que oculos a Deo deiecit, aut orare intermittit, quoad
misericordiam clementissimi numinis exoret. ceteri
nisi quamprimum obtinent, qua uolunt, ad praesidia
infirmissima se conuertunt, & quem honorem soli
Deo tribuere debebant, ut illi considerent, eum ho-
norem ad homines, atque alias res caducas, & ina-
nes transferunt, qua maxima est impietas.

PARAPHRASIS CARMINE.

At te beatas qui beatus incolis
Oras nitantis aetheris,
Attollo lumina lacrimis manantia,
Vita mea spes unica:
Iniuriora verberatus ut manu,
Manus heriles aspicit
Flens seruus, implorans opem Domini sui:
Ut serua serui dextera
Pulsat, domina dexteram aspicit suae:
Sic o pater sanctissime
Nos intuemur maxima fiducia,
Donec querelis tristibus
Aures benignas applicans adsis tuo
Nobis secundo numine.
Iam quaeso, iam tuere supplices tuos
Vultu sereno, ista quoniam
Abominata gens sua superbia
Nos enecat miserrime,
Miserrime nos enecat gens impia

SS

Irrisione

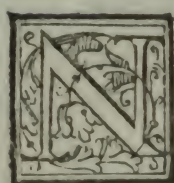
EXPLANATIO

Irrisione & iurgijs .

ARGUMENTVM PSAL. CXXIIII.

Gens sancta presenti periculo mortis liberata gratias agit Deo .

Canticum graduum , psalmus CXXIIII.

ISI Dominus fuisset in nobis , dicat nunc Israel , nisi Dominus fuisset in nobis ,

Cum exurgerent homines in nos , tunc uiuos deglutissent nos ,

Cum irasceretur furor eorum in nos , tunc aqua absorbuisset nos ,

Torrens transisset super animam nostram , tunc transissent super animam nostram aquæ intolerabiles .

Benedictus Dominus , qui non dedit nos in prædam dentibus eorum ,

Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium , laqueus contritus est , & nos liberati sumus .

Adiutorium nostrum in nomine Domini , qui fecit cælum , & terram .

EXPLANATIO.

Ni si Dominus] *Hic hymnus elegantissimus est ,*

est, & sanctitatis plenus: vir enim pius longinquo
 temporis usu, & pereclitatione doctus nullam vim ha-
 bere humana presidia, acceptum refert uni Deo,
 quod ciuitas sancta ab imminente exitio liberata sit.
 comparat autem impetum, & uiolentiam hostium
 impiorum torrentibus incitatis, crudelitatem ferita-
 ti belluarum, insidias laqueis aucupum, populum ue-
 ro simplicem, & imbecillum auicula, quae tamen ne-
 que ui, neque dolo potuerit opprimi, tantum in om-
 nes partes ualet pietas uni Deo confidens.

PARAPHRASIS CARMINE.

Nisi nos benigni numinis
 Tutela seruasset, pie
 Nunc dicat urbis incola,
 Nisi nos benigni numinis
 Tutela seruasset, feri
 Inuaderent cum barbari:
 Instar leonum hiantibus
 Nos deuorassent faucibus,
 Cum gens veniret impia
 Furens, minasque & sanguinem
 Spirans, malorum altissimo
 Nos obruisset gurgite:
 Torrens malorum maximus
 Agros, & urbem, & omnia
 Iam perdidisset funditus.
 Supreme calitum pater
 Te sempiternis laudibus,

SS 2 *Seruata*

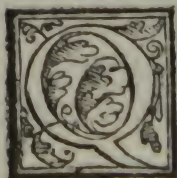
EXPLANATIO

*Seruata tollet ciuitas ,
Quam noluit immanibus
Patere prædam belluis :
Ut implicata Vinculo
Pudica turtur , aucupis
Crudelis effugit manum ,
Si forte laqueus frangitur :
Sic impiorum e dextera
Spem præter ipsi euasimus ,
In posterum anxius timor
Nostris facessat finibus ,
Quando omnium rerum potens ,
Terra , polique conditor
Suo benigno numine
Nostræ saluti consulit .*

ARGVMENTVM PSAL. CXXV.

*Describit securitatem eorum , qui omnes spes suas
collocant in Deo .*

Canticum graduum , psalmus CXXV.

VI confidūt in Domino sicut mōs
Sion immobilis in sæculum manēs.
Hierusalem
Montes habet in circuitu suo , &
Dominus est in circuitu populi sui , ex hoc
nunc , & usque in sæculum .

Quia

Quia non relinquet Dominus uirgam peccatorum super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.

Benefac Domine bonis, & rectis corde,

Declinantes autem ad prauitates deducet Dominus cum operantibus iniquitatem. pax super Israel.

EXPLANATIO.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion] Ille pure, ac sincere Deo confidit, qui perspecta ceterarum rerum imbecillitate se, ac sua omnia in illo ponit, quod nemo sine instinctu diuino facere potest. qui uero se tam alte extulit, eum omnibus humanis casibus superiorem esse, necesse est, atque animum ipsius vel ruente calo immobilem persistere. quæ vis enim ad illum aspirare possit, qui se, ac sua omnia in Deum abdidit? sed hanc fiducia præstantiam non ita multi consequuntur: quo autem quisque ad illam propius accedit, eo plus fortitudinis, constantiæ, & securitatis acquirit. Hæc ita esse, qui harum rerum usum habent, certo sciunt, ceteri fabulas putant.

Hierusalem montes habet in circuitu] Quemadmodum (inquit) Hierosolyma circumcirca montibus muniuntur, sic Dominus presidio suo populum suum sepit, ac munit.

Quia non relinquet] Tutabitur Dominus gentem suam, neque permittet, pios tyrannide im-

SS 3 piorum

EXPLANATIO

piorum oppressos teneri, ne forte legibus, & iudicijs
extinctis, & religione conculcata etiam ipsi ad pec-
cata, & scelera impellantur exemplo, & prosperita-
te improborum incitati.

PARAPHRASIS CARMINE.

Quicumque vere spes suas locat in Deo,
Immobilis semper manet
Sionis instar, nulla quam suo potest
Mutare vis umquam loco.
Ut sancta vallo montium circumdata
Est undecumque ciuitas,
Sic ipse rector calitum dextro pios
Vallabit usque numine,
Illosque nullis improborum viribus
Premi diutius sinet,
Ne forte virtus fracta rebus asperis
Deo recedat a suo.
Fas affluenter manet ad bonos tua
Quaeso benignitas pater.
Atqui secutus impiorum pessima
Consilia deserit viam
Legum tuarum perditus, illum precor
Vltrice puni dextera.
Vinā quies, & alma pax nostros agros,
Nostras & vrbes incolat.

AR

ARGVMENTVM PSAL. CXXVI.

Describit letitiam gentis Hebraeae, e Babylone domum redeuntis.

Canticum graduum, psalmus CXXVI.

VM conuerteret Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut somniantes,

Tunc repletum est risu os nostrum, & lingua nostra exultatione.

Tunc dicebant inter gentes, magnifice fecit Dominus cum istis,

Magnifice fecit Dominus nobiscum, facti sumus lætantes.

Reduc Domine captiuitatem nostram sicut torrentes in austro.

Qui seminant in lacrimis, in exultatione metent,

Euntes ibant, & flebant mittentes semina sua,

Venientes autem uenient cum exultatione, portantes manipulos suos.

EXPLANATIO.

Sicut somniantes] *Cum liberati seruitute illa acerbissima rediremus in patriam, tanta erat letitia*

SS 4 tia

EXPLANATIO

tie magnitudo, eaqueres tam nobis inopinata contigerat, ut somniare nos putaremus, non re ipsa tanta voluptate, ac iucunditate potiri.

Magnifice fecit Dominus cum istis] Tunc homines uulgo admirantes dicebant, magna profecto sunt, quæ Deus facit pro salute, & commodis istorum.

Reduc Domine] Non omnes Hebraei simul rediere in Iudeam ex Babylone, sed partim regnante Cyro, partim Dario, partim Xerse Darij filio. qui igitur primi redierant, precantur Deum pro libertate eorum, qui remanserant, ut scilicet multitudo reuertentium imitetur torrentes abundantes flante austro: is enim ventus & pluuijs gignendis, & niue liquesfacienda torrentes plurimum auget, & magno impetu impellit. Hoc modo explanant Græci hunc versiculum, & simplicius, opinor, ac melius quam Hebraei.

Qui seminant in lacrimis] Comparat letitiam Hebraeorum ab exilio redeuntium agriculturum gaudio, qui magnam vim frugum perceperint ex agris, in quibus iecerant semina lacrimantes, ac pane desperantes propter sterilitatem soli: seruerant autem homines pijs lacrimantes, cum in exilio illo calamitoso Deum precarentur, & misericordiam eius implorarent, neque ulla calamitate a religionis studio, & pijs actionibus deterrerentur: ex qua quidem satione pulcherrimos fructus libertatis, & letitiæ perceperunt. Hoc idem omnibus pijs contingit: ne-

mo

mo enim Christi discipulus esse potest, nisi crucem suam tollat quotidie, atque illum sequatur: itaque uita Christiani lacrimis redundat, idest, rebus asperis, & calamitosis, sed quo maior lacrimarum sementis facta fuerit, hoc uberior letitia, & incunditatis futura est messis. sunt autem omnia, quae mala corporis, & fortune uulgo nominantur, breuissima, bona uero, quae fortibus, & patientibus parata sunt in calo, sempiternis seculorum etatibus manent.

PARAPHRASIS CARMINE.

Quum liberati barbara gentis iugo
Dulcem rediremus domum,
Se somniare quisque, non vero frui
Existimabat gaudio:
O quae voluptas, quanta nobis commoda
Tuo fauente numine
Tum contigere calitum rex maxime:
Tum barbaras mirans ait,
En quanta pro salute gentis istius
Pater deorum conficit:
Et magna certe fecit, haud iniuria
Tanto exilimus gaudio.
Ut auster uetus imbrium vim maximam
Fundens, iugisque collum
Nuem albantium liquans suas super
Ripas alit torrentia
Flumina, vagantur illa, lateque omnia
Tenent: ita pater optime

Fac,

EXPLANATIO

Fac, ut tuorum multitudo ciuium
 Plenis vix ad patria
 Dulces fluat agros, omniaque passim occupet,
 Latioque plausu repleat.
 Ut glareoso tristis aruo semina
 Mandans colonus vberem
 Si forte messem percipit, gaudet magis,
 Quam cultor agri fertilis:
 Sic nos per annos septies denos grauem
 Et seruitutem, & cetera
 Passi mala omnia, cum lares amabilis
 Reuiferemus patria,
 Cunctis vicissim gaudijs incessimus,
 Tuaque rex sanctissime
 Benignitati gratias semper agimus
 Semperque habemus maximas.

ARGVMENTVM PSAL. CXXVII.

Docet, & domus, & familia, & ipsius ciuitatis
 salutem, & custodiam in vnus Dei prouidentia con
 stitutum esse, & ab eodem uictum, & cultum omni
 bus suppeditari.

Canticum graduum, salmus CXXVII.

NISI Dominus ædificauerit domum, in
 uanum laborauerunt, qui ædificant
 eam.

Nisi

Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam.

Vanum est, uos ante lucem surgere, & tardare sessionem manducantes panem dolorum.

Sic dabit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini filij, merces fructus uentris.

Sicut sagittæ in manu potentis, ita filij iuentutis.

Beatus uir, qui impleuit pharetram suam ex ipsis, non confundentur, cum loquentur inimicis suis in porta.

EXPLANATIO.

Nisi Dominus ædificauerit domum] *Cum dicit ædificationem domus, ex consuetudine linguæ Hebrææ omnia complectitur, quæ pertinent ad tuendam, & amplificandam rem priuatam, itaque sensus est, nisi Dominus & liberos, & familiam, & honores, & diuitias largiatur, inaniter laborant, qui rebus his comparandis student.*

Nisi Dominus custodierit ciuitatem] *Significat, omnem salutem, & rectam administrationem rerum publicarum unius Dei ope, ac presidio niti, sine quo nihil neque domi, neque belli feliciter administrari potest, ut tam publice, quam priuatim summa ueneratione, ac pietate Deus colendus sit.*

Vanum

EXPLANATIO

Vanum est vobis] Vos admoneo, quicumque vobis victum summa cum solitudine comparatis, frustra surgitis ante lucem ad labores obeundos, frustra que illos protrahitis ad multam noctem, nisi Dominus vos iuuet.

Sic dabit dilectis] Concludit, ut omnes labores, & conatus hominum sine auxilio Dei sunt irriti, sic illo fauente hominibus pijs quietem, & tranquillitatem contingere, & summa cum facilitate omnia ad victum, & cultum necessaria suppeditare. cuius rei magnifica promissio extat in Leuitico, cap. XXVI.

Ecce hereditas Domini filij] Filij sunt hereditas Domini, idest dono, & liberalitate Dei nobis contingunt, & fructus ventris, idest fœcunditas mulierum est merces, & munus eiusdem Dei: mercedem enim appellant Hebraei etiam que ultro dono dantur. Comparat autem vim, & robur filiorum, quos Dominus donat, sagittis, quas iacit homo ualentissimus: & ait, illum esse beatum, qui ijs sagittis, idest, liberis abundat: neque enim eiusmodi pater, & filij afficiuntur ignominia, cum disceptandum erit cum aduersarijs in porta, idest, in iudicio: nam apud Hebræos, ut alio loco dictum est, iudicia exercebantur ad portas ciuitatum. significat autem, illos ea integritate, ac innocentia fore, ut nullo negotio oblatas criminationes depulsuri sint. Quod vero hos appellat filios iuuentutis, hoc intelligit, Deum cultoribus suis mature liberos donare, quo pos
sint

*sint eos recte, ac pie instituere, & diutius eorum vir-
tutibus frui: quæ quidem non contingerent ijs, qui
iam senes liberos procrearent.*

PARAPHRASIS CARMINE.

Nisi coniugem Deus bonam, & agrum fertilem,

Dulcesque donet liberos,

Frustra laborat, si quis hæc studio suo

Sese paraturum putat.

Nisi civitatem, & civium concordiam

Defendat optimus Pater,

Et civitatem, & civium concordiam

Frustra tuentur principes:

Frustra ad labores ante lucem surgitis,

Frustra laboratis diem

Totum, labores nisi Deus vestros suo

FortUNET ipse numine.

Ipse & parabilem facit victum, & pijs

Præbet quietem civibus:

Ipse & frequentat liberis domum & ipsius

Uxor pudica munere

Contingit, ac decora, & optimis simul

Ornata proles moribus:

Talisque robore, qualis a fortissimo

Sagitta torta milite.

Beatus ille, qui pharetram talibus

Implet sagittis, non ei

Erit timendum, si quod umquam euenerit

Certamen, illum indices,

Et

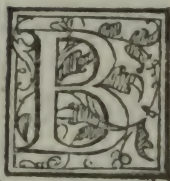
EXPLANATIO

*Et cuncta ciuitas, suis cum filijs
Bonum & beatam predicant.*

ARGVMENTVM PSAL. CXXVIII.

*Prædicat, in summa rerum prosperitate uitam
acturum, quicumque Deum pie, sancteque coluerit.*

Canticum graduum, psal. CXXVIII.

BEATI omnes, qui timent Domi-
num, qui ambulant in uijs eius.

Labores manuum tuarum quia
manducabis, beatus es, & bene ti-
bi erit.

Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus
domus tuæ,

Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu
mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur homo, qui timet Do-
minum.

Benedicet tibi Dominus ex Sion, & uidebis
bona Hierusalem omnibus diebus uitæ tuæ.

Et uidebis filios filiorum tuorum, pacem su-
per Israel.

EXPLANATIO.

Labores manuum] *Idest, non frustra labora-
bis in colendis agris, sed magnos fructus inde perci-
pies*

pies, & perceptis letus, tranquillisque perfrueris.

PARAPHRASIS CARMINE,

*Beatus ille, qui piam sese Deo
In seruitutem dedicat,
Semper paratus exequi, sanctissimis
Quod ille verbis imperat:
Non is paterna rura inaniter colit:
Sed quæ feraci semina
Sinu recepit fundus, illa maximo
Reddit colenti fœnore.
Uxor pudica bene regit domum, & optimis
Exornat ipsam liberis
Fœcunda vitis instar, apta diligens
Quam curat arte uinitor:
Proles nouella crescit, ut uirentibus
Oliua pulchra ramulis,
Et mensa turba garrula circumdata
Cumulat parentes gaudio.
Hec est piorum uita, eosque talibus
Remuneatur premijs
Summi benignitas patris: quem si coles,
Urbis sacratæ commodis
Letus frueris, usquedum uiuas, tuæ
Prolis beatæ liberos
Florere cernes, patrijs felicitas
Regnabit alma finibus.*

Argumentum

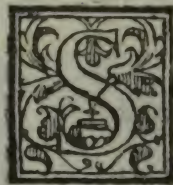

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. CXXIX.

Gratias agit Deo, quod populum suum ab impijs semper oppugnatum saluum, incolumemque semper conseruauerit.

Canticum graduum, psal. CXXIX,

SÆPE oppugnaverunt me a iuuentute mea, dicat nunc Israel,
Sæpe oppugnaverunt me a iuuentute mea, attamen non præualuerunt mihi.

Supra dorsum meum arauerunt arantes, prolongauerunt sulcum suum.

Dominus iustus concidit funes impiorum, confundantur & conuertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.

Fiant sicut herba tectorum, quæ priusquam euellatur, exaruit.

De qua non impleuit manum suam, qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit.

Et non dixerunt, qui præteribant, benedictio Domini super uos, benediximus uobis in nomine Domini.

EXPLANATIO.

Attamen non præualuerunt mihi] *Idest, non*

non potuerunt me extinguere.

Supra dorsum meum] Significat his uerbis contumelias, & uerbera, quibus affectus fuerat a Babylonijs in durissima illa seruitute: cuius vinculis se exolutum esse a Domino, gratulatur.

Fiant sicut herba tectorum] Herba, quae nascuntur in tectis, propter sterilitatem soli, antequam ad iustam magnitudinem perueniant, & fructum aliquem ferant, ardore solis exarescunt: sic igitur impios de medio tolli, & immatura morte precatur extingi.

Et non dixerunt] Viatores, si cernunt segetes uberes, & letas, laudare solent diligentiam agricolarum, & bene precantur metentibus illas, ijs uero, qui herbam tectorum metunt, nemo bene precari solet. sed hoc etiam ad ipsas herbas referri, commode potest.

PARAPHRASIS CARMINE.

Me barbarorum saepe vexauit furor,

Nunc sancta dicat ciuitas,

Me barbarorum saepe vexauit furor

Ab ultima usque origine:

Sed nulla vis, nec ullus hostium dolus

Me quiuuit umquam extinguere.

Arauit heu mea terga longis uerberum

Sulcis nefandus barbarus,

Laboribus me, vinculisque asperrimis,

Duraque vexauit fame:

TT

Sed

EXPLANATIO

*Sed vincula rupit ferrea, & tandem mihi
Dulcem quietem præbuit,
Uberrimoque me locauit in solo
Cælestium summus pater.
Qui ciuitatem numinis sanctissimi
Vult perditam, pereat male,
Ut herba tectis orta summis adium,
Humore vitali caret,
Nec quit profundiore radices humo
Agere: itaque ante exaruit
Percussa sole feruido, quam dextera
Vellatur alicuius: neque
Manum repleuit ea metens, suum neque
Sinum, manipulos colligens:
Nec qui viator præterit, verbis ei
Bene precatur optimis.
Talis sit impius hostis, & quisquis pios
Odit, Deus quos diligit.*

ARGUMENTVM PSAL. CXXX.

*Precatio est hominis conscientia peccatorum grauis
sime cruciati, seque misericordiæ diuinæ fiducia
consolantis.*

Canticum graduum, psalmus CXXX.

DE profundis clamaui ad te Domine Do
mine exaudi uocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes in uo-
cem deprecationis meæ.

Si

Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

Quia apud te propitiatio est, propterea timeris, expectaui Dominum,

Expectauit anima mea, & in uerbo eius speraui, anima mea Dominum (expectat)

Magis quam custodes mane, quam custodes mane. speret Israel in Domino,

Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio,

Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

EXPLANATIO.

De profundis] *Profunda, & barathrum uocat ingentes illas mortis angustias, atque acerbitates, quas animus eius sustinebat ob conscientiam peccatorum, & metum iræ diuine.*

Si iniquitates obseruaueris] *Affirmat, eos etiam, qui sanctissimi iudicantur, graues pœnas daturus, si Deus in quemque animaduertere uelit pro eo ac cuiusque peccata promerentur. itaque diuus Augustinus hunc locum explanans ita scribit: Non dixit, ego non sustinebo, sed quis sustinebit? uidit enim prope totam uitam humanam circumlatari peccatis suis, accusari omnes conscientias cogitationibus suis, non inueniri cor castum præsumens de sua iustitia. si ergo cor castum non potest inueniri, quod præsumat de sua iustitia, præsumat omnium cor*

TT 2 de

de misericordia Dei, & dicat Deo, Si iniquitates
 obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? qua
 autem spes est? quoniam apud te propitiatio est. &
 quae est ista propitiatio, nisi sacrificium? & quod est
 sacrificium, nisi quod pro nobis oblatum est? sanguis
 innocens fusus deleuit omnia peccata nocentium,
 pretium tantum datum redemit omnes captiuos de
 manu captiuantis inimici. ergo est apud te propitia-
 tio: nam si non esset apud te propitiatio, si iudex so-
 lum esse uelles, & misericors esse nolles, & obserua-
 res omnes iniquitates nostras, & quarereres eas, quis
 sustineret? quis ante te staret, & diceret innocens
 sum? quis staret in iudicio tuo? Spes ergo una est,
 quoniam apud te est propitiatio. Hac diuus Augu-
 stinus.

Quia apud te propitiatio] Idest, propterea
 quod homines norunt clementiam, & infinitam mi-
 sericordiam tuam, iccirco reuerentur, & colunt
 sanctissimum numen tuum. quod si in peccatis con-
 donandis inexorabilis esses, nemo profecto te ex ani-
 mo veneraretur, sed omnes fere tamquam tyrannum
 aliquem horrerent. Timorem autem appellari in lit-
 teris sanctis pro reuerentia, & pietate aduersus
 Deum, saepe iam diximus.

Et in uerbo eius speraui] Idest, in promissio-
 nibus eius omnem meam spem locatam habeo. pro-
 misit autem Dominus, se veniam daturum respi-
 scentibus, & ad misericordiam suam confugienti-
 bus opem allaturum.

Anima

Anima mea Dominum magis quam] *Ani-*
mus (inquit) meus ardentiore desiderio expectat au-
xilium Dei, quam vigiles nocturni tempus matuti-
num, quam vigiles inquam nocturni, qui somno gra-
uati lucem avidissime expectant, quo possint corpora
defatigata tradere quieti. sic Abrahamus Esdra
uir doctissimus inter Hebræos interpretatur hunc lo-
cum, & eleganter quidem, ni fallor. Ista autem ge-
minatio verborum & uim habet, & leporem, eaque
exornatio usurpatur etiam alijs in locis huius libri.

Speret Israel in Domino] *In certamine con-*
scientie, cum lex, Diabolus, & sensus peccati nos
accusant ad tribunal Dei, quod maxime quidem e-
uenit imminente morte, difficillimum est desperatio-
ni resistere, sed optime sperandum est, neque ueren-
dum, si nos peniteat, quin summus ille rector omnium
delictorum gratiam faciat: infinitis enim partibus
maior est misericordia illius, quam totius humani ge-
neris improbitas, et copiosa apud eum est redemptio:
quamobrem si captiuus es, implora confidenter beni-
gnitatem Dei, ille sui sanguinis pretio redimet te,
atque ab omni uitio, & impuritate liberatum tradit
et in regnum suum.

PARAPHRASIS CARMINE.

Malis profundis obrutus
Tuam pater fidem inuoco,
Ne quæso supplicis tui
Audire uocem respue.

T T 3 Si

*Si vindicaris omnia
 Peccata, cunctaque exigas
 Quæ iure debentur tibi,
 Quis sustinebit o pater?
 Quis tam pie, tam puriter
 Vitam colit, quin sit tibi
 Pœnas daturus maximas?
 Incomparabilis tua
 Certe benignitas facit,
 Ut numen a mortalibus
 Tuum colatur. hac ego
 Confusus auxilium tuum
 Expecto certum. animus meus
 Et lenitate tua, & tua
 Promissione nititur.
 Non sic morantem languidus
 Expectat auroram vigil,
 Qui nocte tota sedulus
 Ambuit urbis mœnia,
 Votis ut omnibus expeto
 Ego te morantem o refugium
 Meæ salutis unicum.
 Iudæa gens Deo tuo
 Confide: nam Deus tuus
 Benignus & placabilis,
 Et promptus est ignoscere.
 Tua ipse peccata omnia
 Delebit, & maculas sua
 Absterget omnes dextera.*

Argumentum

ARGVMENTVM PSAL. CXXXI.

*Monet nos exemplo suo, fugiendam esse superbiam,
& importunitatem, atque in sola Dei misericor-
dia spem ponendam esse.*

Canticum graduum, psal. CXXXI.

DOMINE non est exaltatū cor meū,
neque elati sunt oculi mei,

Neque ambulauī in magnis, ne-
que in mirabilibus super me,

Si non depresi, & humiliāui animam meā.

Qualis ablactatus erga matrem suam, qua-
lis ablactatus, & talis in me anima mea.

Speret Israel in Domino ex hoc nunc, & us-
que in sæculum.

EXPLANATIO.

Neque ambulauī] *Nihil umquam conatus
sum, quod vires, & vitæ meæ statum superaret, id
quod arrogantes facere solent.*

Si non depresi] *Oratio est imperfecta, cuius-
modi oratione uti solent scriptores Hebraei, cum adhi-
bita execratione aliquid asseuerare volunt. eam sic
explere, atque interpretari possumus, nisi mode-
stiam, atque animi submissionem semper colui, fac
Domine grauissimas arrogantia pœnas luam.*

TT 4 Qua-

EXPLANATIO

Qualis ablaetatus] Cum vellet ostendere ,
quam demisse, ac humiliter de se ipso sentiret, elegan-
tissime animum suum comparavit infanti, quem mo-
do mater lacte alere desit : ut enim ille totus in ma-
terna caritate conquiescit , propterea quod neque
per etatem corpus curare, neque sine alterius admi-
niculo pedibus insistere valet , ita vir sanctus tota
cogitatione pendebat ex Deo , sine cuius auxilio se ne-
que rectum aliquid vel conari, vel cogitare, neque
ipsum quidem spiritum ducere posse intelligebat .
Hac est illa sancta animi summissio , qua hominem
Deo, Deumque homini carissimum facit, utrumque
inter se arctissimo amoris vinculo coniungens .

Speret Israel in Domino] Hortatur popu-
lum, ut exemplo suo omnem spem salutis ponat in
misericordia Dei .

PARAPHRASIS CARMINE.

Supreme rector calitum
Non ipse regium ob decus
Inflatus efferror, neque
Perambulans sublimia
Mentis superbae somnys,
Maiores uiribus meis
Tribuo, tribuere quam decet .
Hominem caducum, manis &
maginis similitum .
It non modestiam colo,
Si sumo magnos spiritus,

Turpis-

*Turpissime arrogantiæ
 Pœnas grauissimas luam.
 Qualis pusillus est puer,
 Quem lacte dulci blandula
 Vix alere desit parens,
 Talis animus, & mens mea est
 Ut ille totus optima
 Matre acquiescit in sua,
 Sic ipse toto pectore
 Et caritate pendeo
 Celestis optimi patris.
 O te beatum, quisquis es,
 Qui spem tuam in Deo locas.*

ARGVMENTVM PSAL. CXXXII.

*Describit studium Dauidis in parando loco, ubi
 templum ædificaret. Inducitur etiam Deus loquens,
 ac promittens, familiam Dauidis sempiterno regno
 potituram. quod quidem perfectum est CHRISTO
 rege calitum, atque hominum constituto.*

Canticum graduum, psal. CXXXII.

MEMENTO Domine Dauid, & om-
 nis mansuetudinis eius,

Qui iurauit Domino, uotum uo-
 uit Deo Iacob,

Si introiero in tabernaculum domus meæ,
 si

EXPLANATIO

si ascendero in lectum strati mei.

Si dederō somnum oculis meis, & palpebris
meis dormitationem,

Donec inueniam locum Domino, & taber-
naculum Deo Iacob.

Ecce audiuius eum in Ephrata, inuenimus
eum in campis siluæ.

Introibimus in tabernaculum eius, adorabi-
mus ante scabellum pedum eius.

Surge Domine in requiem tuam tu, & arca
fortitudinis tuæ,

Sacerdotes tui induantur iustitia, & sancti
tui exultent.

Propter Dauid seruum tuum ne auertas fa-
ciem CHRISTI tui,

Iurauit Dominus Dauid ueritatem, & non
frustrabitur eam, de fructu uentris tui ponam
super sedem tuam.

Si custodierint filij tui testamentum meum,
& testimonia mea, quæ docebo eos,

Etiam filij eorum usque in sæculum sede-
bunt super sedem tuam.

Quoniam elegit Dominus Sion, desidera-
uit eam in habitationem sibi,

Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic ha-
bitabo, quoniam concupiui eam.

Victum eius benedicens benedicam, paupe-
res eius saturabo panibus.

Sacerdotes eius induam salutaribus, & sancti e-
ius

ius exultatione exultabunt.

Illic germinare faciam cornu Dauid, parauit lucernam CHRISTO meo.

Inimicos eius induam confusione, super ipsum autem effloreat diadema eius.

EXPLANATIO.

Memento Domine] *Populum inducit loquentem.*

Votum uouit Deo] *Existimant explanatores Hebraei, hoc uotum a Dauidesse nuncupatum, quo tempore pestilentia grassabatur in populum, cuius rei mentio sit in libro primo Paralip. Eodem loco scriptum est, uatem, cui nomen erat Gad, iussu Dei mandasse Dauidi, ut in area orae Iebusae aram edificaret ad sacrificia facienda. id fortasse accidit, cum Dauid esset Bethleemi, quam urbem etiam Ephratam appellabant, & propterea subiungitur, Ecce audiui de eo loco in Ephrata: uerisimile est enim, Dauidem cogitauisse, locum illum fore aptissimum adificando templo, quem locum ipse Deus indicasset ad extruendam aram. quod eius consilium comprobauit ostentum illud insigne, cum Deus de caelo demisit ignem, qui hostiam consumeret: legimus enim, hac rei nouitate commotum Dauidem eum locum templo destinauisse, atque ob eam causam ex tota Iudaea operarios coegisse, quorum partim lapides caderent, partim casos eo comportarent. hoc significare uidetur uir sanctus, cum dicit, inuenimus eum in*
campis

campis silue . sic enim nominatam existimant aream orna Iebusei.

Si introiero] *De hac iurandi formula dictum est in explanatione superioris psalmi: dicit autem Dauidem iureiurando confirmasse, se neque limen domus sue intraturum, neque corpus quieti traditurum, antequam aream edificando templo reperisset.*

Introibimus in tabernaculum] *Populus pollicetur, se celebraturum, & pie, sancteque ueneraturum templum Dei, cui edificando iam inuentus erat locus. Appellat autem arcam fœderis scabellum pedum Dei, ut etiam in psalmo XCIX.*

Surge Domine in requiem tuam] *Idest, relinque Domine Gabaonem, teque recipe in locum perpetuæ quieti tue destinatum. nam anteaquam edificaretur templum, nullum certum domicilium habebat arca fœderis.*

Propter Dauid] *Precatur populus pro Salomone filio Davidis. ne auertas (inquit) faciem CHRISTI tui, idest, ne regis nostri, qui seruus tuus est, preces repudia, ne ue illum tutela, & presidio tuo spoliatum a te reijce. hac enim dicendi figura utitur hebræa lingua in hanc sententiam.*

Hæc requies mea] *Significat, se non amplius mutaturum locum, sed uates sanctus cum hac scriberet, oculis mentis caelestem Sionem intuebatur, idest, ecclesiam CHRISTI, in qua Deus perpetuum domicilium sibi collocauit.*

Sacerdotes eius induam salutari] *Idest, uirtute*

ute, ac pietate: omnis enim salus nostra posita est
in his rebus.

Illic germinare faciam] Significat, num-
quam extinctum iri splendorem, & gloriam familie
Dauidis, & regnum eius in posteros propagandum
esse.

PARAPHRASIS CARMINE.

*Sis memor usque pi rex maxime Dauidis, et quam.
Cives in omnes mitis extiterit suos.*

Ille tui sancto incensus iuravit amore,

Votumque lingua nuncupavit hoc modo,

Ne tibi sim carus vita mihi carior ipsa,

Neu verba post hac supplicantis odias,

Ante mee si cara domus ad limina adibo,

Oculosque somnus ante clauserit meos,

Quam preclara tuo fuerit pater optime templo,

Tuisque dedicata sacris area.

Sic ait, & paruo post tempore dedicat illam,

Quase beatissilua campis porrigit,

Cum tu clara prius Bethleem signa dedisses.

Tuam introibimus pater domum, tua

Perpetuo castis venerantes numina sacris:

Tu mansionem dexter ad certam veni,

Mysticaque arca vacans stabili iam sede quiescat:

Fac ut sacerdos mente pura te colat,

Et sua cuique pio da gaudia: neue tueri

Omitte prolem Dauidis tui inclytam,

Quam patris aurato in solio tu sancte locasti.

Iuravit

EXPLANATIO

*Iuravit ille, peierare qui nequit,
 Omnipotens dulci affatus sic Davidem amore,
 Tua sedebunt sede liberi tui,
 Qui si constantes in religione manebunt,
 Quam Mosis ore sanximus, neque incluta
 Fœderis antiqui violarint iura, nepotum
 Serie propago nobilis longissima
 Dulci pace fruens solio regnabit auito.
 Sionis arcem præfero cunctis locis.
 Hic ego longa libenti animo per secula degam,
 Hic supplicantium preces ego civium
 Audiam, & optanti mea sancta oracula pandam:
 Florebit agris fructuum latissima
 Omnigena ubertas, atque hinc procul omne fugata
 Per ævum egestas exulabit horrida:
 Casta sacerdotes ornabit vita, colentque
 Domos piorum pura semper gaudia.
 Ac veluti lauro pulchre densissima silva
 Radice ab ima pullulat, sic Davidi
 Candida succrescet proles, quæ splendida facta
 Parentis augeat optimi, neque hostium
 Ulla domum poterit vis hanc euertere, non si
 Coniuret omnis impiarum gentium
 Barbaries latas per terras didita. cunctis
 Optatus ille pijs fluet ob origine
 Ista, qui populos omnes, & maxima ponti
 Æquora, globosque siderum micantium,
 Et diuos supra cali convexat morantes
 Me cum gubernet sempiterna secula.*

Argumentum

ARGVMENTVM PSAL. CXXXIII.

*Commendat concordiam, & sanctam animorum
inter se coniunctionem.*

Canticum graduum, psalmus CXXXIII.

CC E quam bonum & quam iucun-
dum habitare fratres in unum.

Sicut unguentum optimum su-
per caput (effusum) quod descen-
dit in barbam, barbam Aaron,

Quod descendit in oram uestimentorum e-
ius, sicut ros Hermon, qui descendit in mon-
tes Sion,

Quoniam illic mandauit Dominus benedi-
ctionem, & uitam usque in sæculum.

EXPLANATIO.

Sicut unguentum] *Comparat suauitatem con-
cordia unguento suauissimo, quo sacerdotes, & vasa
templi illinebantur, de quo in Exodo.*

Sicut ros Hermon] *Comparat concordiam
rori, qui montem Hermonem, & loca montana Sio-
nis fecunda, & feracia reddit. verbum autem ros
in hoc versu repetendum est hoc modo, sicut ros Her-
mon, sicut ros, qui descendit in montes Sion.*

Quoniam illic] *Ostendit, se iure concordiam
laudibus*

EXPLANATIO

laudibus efferre, ac rori comparare, quo terra fit
fœcundior: ubi enim homines se concordia amicitia,
& sancta caritate complectuntur, ibi Deus suppe-
ditat omnium bonorum copiam, & uitam sempi-
ternam.

PARAPHRASIS CARMINE.

O quam beatum est pacis insolubili
Fratres ligari vinculo:
O qualia bona, & quanta secum gaudia
Apportat alma caritas.
Quales odores spirat unguenti liquor
Stillans Aaronis sacro
Evertice aureas ad aras visium,
Tales odores candida
Pax, atque amoris mutui concordia
Afflant piorum mentibus.
Ut ros Sionis decidens, iugum, & auia
Hermonis alti pascua
Fœcundat: ita quas incolit domos pia
Pax, ditat omnibus bonis.
Nam degit ubi pax & beata caritas,
Ibi calitum degit pater.

ARGUMENTVM PSAL. CXXXIIII.

Hortatur Lenitas, & alios viros religiosos, qui
noctu vigilas agebant in templo, ut precibus, atque
hymnis Deum uerenter.

Canticum

Canticum graduum, psalmus CXXXIII.

Ecce benedicite Dominum omnes
serui Domini,
Qui statis in domo Domini,
In noctibus extollite manus ue-
stras ad Sancta, & benedicite Dominum,
Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cæ-
lum, & terram.

EXPLANATIO.

Ad Sancta] *Idest, uersus eas templi partes, quæ
vocantur Sancta sanctorum.*

PARAPHRASIS CARMINE.

*Dum nox fauet, suoque nos silentio
Inuitat, agite laudibus
Deum efferamus ædis o sanctissimæ
Casti, beatique incole.
Tollamus agite supplices simul manus,
Adytisque in intimis Deum
Aures amicas applicantem, plurima
Prece innocemus, ut sua
Ope sospitet ciues, bonaque det omnia
Larga benignus dextera.*

UU

Ar-

EXPLANATIO

ARGVMENTVM PSAL. CXXXV.

Hoc hymno prædicat potentiam Dei, eiusque præcipuam benignitatem erga gentem Hebræam.

Alleluia, psalmus CXXXV.

LAUDATE nomen Domini, laudate serui Domini,

Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri,

Laudate Dominum, quia bonus Dominus, psallite nomini eius, quoniam suaue.

Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

Quia ego cognoui, quod magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus Dijs.

Omnia, quæcumque uoluit, Dominus fecit in cælo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis,

Educens nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit,

Qui producit uentos de thesauris suis, qui percussit primogenita Aegypti ab homine usque ad pecus,

Et misit signa, & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem, & omnes seruos eius,

Qui percussit gentes multas, & occidit reges

ges fortes,

Seon regem Ammoræorum, & Og regem
Bafan, & omnia regna Chanaan,

Et dedit terram eorum hereditatem, heredi-
tatem Israel populo suo.

Domine nomen tuum in æternum, Domi-
ne memoria tui in generationem, & generatio-
nem,

Quia iudicabit Dominus populum suum,
& in seruos suos erit placabilis.

Simulacra gentium argentum, & aurum,
opera manuum hominum.

Oſ habent, & non loquentur, oculos ha-
bent, & non uidebunt,

Aures habent, & non audient, neque enim
est spiritus in ore ipſorum,

Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes,
qui confidunt in eis.

Domus Israel benedicite Domino, domus
Aaron benedicite Domino,

Domus Leui benedicite Domino, qui time-
tis Dominum, benedicite Domino,

Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat
in Hieruſalem. Alleluia.

EXPLANATIO.

Educens nubes ab extremo terræ] *Extre-
mum terræ appellat terram ipſam, quæ eſt ultima
pars mundi. ſic interpretatur Abrahamus Eſdra.*

UU 2 vel

EXPLANATIO

vel extremum terræ vocat ipsa viscera terræ. constat autem, nubes cogi ex terræ exhalationibus.

Fulgura in pluuiâ fecit] Hoc tamquam admiratione dignum commemorat, quod Deus coniungat ignem cum aqua, neque tamen altera res alteram perdat.

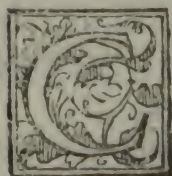
Producit uentos de thesauris suis] Thesaurus appellat loca occulta, atque abdita, unde exire videntur venti.

Iudicabit Dominus populum suum] Id est, illum suo patrocínio tuebitur, ac reget.

ARGUMENTVM PSAL. CXXXVI.

Argumentum huius hymni est idem fere atque superioris.

Alleluia, psalmus CXXXVI.

CONFITEMINI Domino, quoniam bonus quoniam in sæculum misericordia eius.

Confitemini Deo Deorum, quoniam in æternum misericordia eius.

Confitemini Domino Dominorum, quoniam in æternum misericordia eius.

Qui facit mirabilia magna solus, quoniam in æternum misericordia eius.

Qui fecit cælos in intellectu, quoniam in æternum

ternum misericordia eius .

Qui extendit terram super aquas , quoniam
in æternum misericordia eius .

Qui fecit luminaria magna , quoniam in æ-
ternum misericordia eius ,

Solem in potestatem diei , quoniam in æter-
num misericordia eius ,

Lunam , & stellas in potestatem noctis , quo-
niam in æternum misericordia eius .

Qui percussit Aegyptum in primogenitis
eorum , quoniam in æternū misericordia eius .

Qui eduxit Israel de medio eorum , quoniam
in æternum misericordia eius ,

In manu potenti , & brachio extento , quo-
niam in æternum misericordia eius .

Qui diuisit mare rubrum in diuisiones , quo-
niam in æternum misericordia eius .

Et eduxit Israel per medium eius , quoniam
in æternum misericordia eius ,

Et excusit Pharaonem , & exercitum eius in
mari rubro , quoniam in æternum misericor-
dia eius .

Qui traduxit populum suum per desertum ,
quoniam in æternum misericordia eius .

Qui percussit reges magnos , quoniam in
æternum misericordia eius ,

Et occidit reges fortes , quoniam in æternum
misericordia eius ,

Seon regem Amorrhæorum , quoniam in æ-

UU 3

ternum

EXPLANATIO

ternum misericordia eius.

Et Og regem Basan, quoniam in æternum misericordia eius,

Et dedit terram eorum hereditatem, quoniam in æternum misericordia eius,

Hereditatem Israel seruo suo, quoniam in æternum misericordia eius,

Quia in humilitate nostra memor fuit nostri, quoniam in æternum misericordia eius,

Et redemit nos ab inimicis nostris, quoniam in æternum misericordia eius,

Qui dat escam omni carni, quoniam in æternum misericordia eius,

Confitemini Deo cæli, quoniam in æternum misericordia eius,

Confitemini Domino Dominorum, quoniam in æternum misericordia eius.

EXPLANATIO.

Fecit cælos in intellectu] *Idest, summo artificio, & sapientia.*

Solem in potestatem diei] *Idest, ut præset diei.*

In humilitate nostra] *Hoc est, cum magnis calamitatibus oppressi iaceremus.*

ARGUMENTVM PSAL. CXXXXVII.

Gens Hebraea in Babyloniam abducta commemorat

*rat hoc dulcissimo carmine luctum, & merorem
suum, & prædicit excisionem imperij Chaldeo-
rum.*

Psalmus CXXXVII.

VXTRA flumina Babylonis sedimus,
& fleuimus, cum recordaremur tui
Sion.

In salicibus in medio eius suspen-
dimus citharas nostras,

Quia illic petierunt a nobis, qui captiuos
duxerant nos, uerba cantionum,

Et pro ululatu nostro lætitiā, cantate no-
bis de canticis Sion.

Quo modo cantabimus canticum Domini
in terra aliena?

Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuiscar-
tur (artis suæ) dextera mea,

Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non
meminero tui,

Si non posuero Hierusalem in principio læ-
titiae meae.

Memor esto Domine filiorum Edon, in die
Hierusalem.

Dicen tium, exinanite, exinanite usque ad
fundamentum in ea.

Filia Babylonis misera, beatus, qui retribuet
tibi retributionē tuā, quam retribuisti nobis.

UU 4

Beatus

EXPLANATIO

Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.

EXPLANATIO.

Et pro ululatu nostro lætitiā] Cum nos in perpetuo luctu, & lamentis versaremur, ij petebant a nobis carmina leta, & iucunditatis plena. sed hac verba alio quoque modo verti possunt ex Hebræo propter ancipitem significationem.

Cantate nobis] Cantate nobis (aiebant Babylonij) de ijs hymnis, quos olim in templo Dei vestri canere solebatis. Nos contra, quo modo possimus animum inducere, ut cantemus hymnos sanctitatis plenos apud exterarum nationes? Nolebant homines religiosi res sanctas dare canibus, & proijcere gemmas ante porcos.

Si oblitus fuero tui Hierusalem] Si ullo tempore oblitus fuero tui ciuitas sancta, obliuiscatur, & dediscat psallere dextera mea, adhæreat lingua mea faucibus meis, ne possim canere, si non meminero semper tui, si ulla re letabitur animus meus, antequam Hierosolyma instaurentur, & in antiquum dignitatis locum restituantur.

Memor esto Domine] Precatur mala Idumæis, qui incitauerant Babylonios contra Hebræos. diem vero Hierosolymorum appellat tempus illud, quo tempore capta, & vastata fuit urbs ab hostibus.

Filia Babylonis misera] Prædicat calamitatem imminentem Babylonij, quos Cyrus bello superauit,

rauit, & maximis incommodis affecit.

PARAPHRASIS CARMINE.

*Dum nos ferarum gentium crudelitas
Desiderat & patriæ dulci solo
Exterminatos detinet, inuat procul
A ciuitatis barbara frequentia
Sedere solos sola propter littora
Euphratis. hic comantium nostras lyras
Suspendimus ramis salicum, & uberrimam
Uim lacrymarum fundimus, tui Sion
Dulcis recordantes, tuamque maxime
Rex calitum orantes opem ore supplici.
At interim adiens pastor errantis gregis,
Cantate nobis, ait, aliqua de canticis
Vestris, quid istæ pendula tacent lyrae?
Qui nos queamus, obsecro, animum inducere
Vt canticum sanctissimum nostri Dei
Cantemus istis exulantes in locis?
Si oblitus umquam fuero sancta ciuitas
Tui, mea quoque oblita dextra psallere.
Amabiles numquam lyra eliciat sonos:
Adhereat lingua mea faucibus meis,
Ne canere possim, nisi ego meminero tui
Nisi cuncta acerba erunt mihi, & amarissimo
Amariora felle, donec moenia,
Tuumque templum restituta videro.
At tu, nefanda facta qui mortalium
Ultrice punis dextera, teterrimi*

Idumæorum

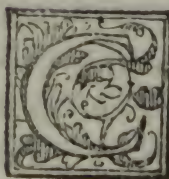
EXPLANATIO

*Idumæorum sceleris usque sis memor,
Qui, dum periret ciuitas tua, impios
Hostes furentes vocibus nefarijs
Sic incitabant, Pergite agetum, & omnia
Vastate, ferro & igne cuncta evertite.
Babylon superba, & omnium miserrima:
Beatus is, qui talibus pro iniurijs
Te digna soluet præmia, atque idem tibi
Large reponet, paruulos a pectore
Natos reuellens matrum, & illos aspera
Ad saxa frangens, teque funditus eruens.*

ARGVMENTVM PSAL. CXXXVIII.

*Gratias agit Deo pro beneficijs acceptis, eiusque in
se benignitatem prædicat.*

Psalms David, CXXXVIII.

CONFITEBOR tibi Domine in to-
to corde meo, quoniam audisti uer-
ba oris mei.

In conspectu deorum psallam ti-
bi, adorabo ad templum sanctum tuum, & con-
fitebor nomini tuo

Propter misericordiam tuam, & ueritatem
tuam, quoniam magnificasti super omnia no-
men tuum, & uerbum tuum.

In die, quo inuocaui te, exaudisti me, mul-
tiplicasti

tiplicasti in anima mea fortitudinem.

Confitebuntur tibi Domine omnes reges terræ, quia audierunt uerba oris tui.

Et cantabunt in uijs Domini, quod magna est gloria Domini,

Quod excelsus est Dominus, & humilia respicit, & alta a longe cognoscit.

Si ambulauero in medio tribulationis, uiuificabis me, & contra iram inimicorum meorum extends manum tuam, & saluum me faciet dextera tua.

Dominus perficiet pro me, Domine misericordia tua in sæculum, opera manuum tuarum ne derelinquas.

EXPLANATIO.

In conspectu Deorum] Deos appellat homines claros, & insigni aliqua præditos potestate.

Quoniam magnificasti super omnia] Celebrerrimum (inquit) reddidisti & nomen, & sermonem tuum, alterum propter admirabilem misericordiam, qua communiter uteris aduersus omnes mortales, & separatim aduersus homines pios, & iustitie amantes, alterum propter veritatem, & summam fidem, qua promissa persoluis.

Confitebuntur tibi] Omnes finitimi reges excitabuntur ad celebrandum augustissimum nomen tuum, cum audierint, quam benigne, quamque prolixè mihi persolueris, quæ pro tua misericordia promiseras.

EXPLANATIO

miseras . promiseras autem fore , ut ego humili , & obscuro loco natus , & a potentissimo rege capitali odio multos annos oppugnatus , ad regiam dignitatem peruenirem , & imperium Hebræorum longe , lateque propagarem . cantabunt itaque reges vias Domini , idest facta , & consilia eius admirabilia , immensam scilicet esse gloriam , & maiestatem summi rectoris , & illum quidem excelsissimum esse , humiles tamen amare , & eos , qui se summissæ gerunt , in sublimem extollere , elatos contra , & de se magnifice sentientes eminus cognoscere , quippe qui indigni sint , qui a Deo amentur , & familiariter ab eo cognoscantur .

ARGUMENTVM PSAL. CXXXIX.

Prædicat admirabili orationis magnificentia providentiam , & cognitionem Dei , cui singula quæque hominum dicta , & facta , & cogitata sint notissima .

Victori , psalmus David CXXXIX.

DOMINE explorasti me , & cognovisti me , tu cognovisti sessionem meam , & resurrectionem meam , Intellexisti cogitationes meas de longe , semitam meam , & accubationem meam circumdediti ,

Et omnes vias meas advertisti , quia non est sermo in lingua mea ,

Et

Et ecce tu Domine cognouisti totum illum;
retro, & ante tu formasti me, & posuisti super
me manum tuam.

Mirabilior est scientia quam ut ego (confe-
quar:) exaltata est, & non potero ad eam (per-
tingere)

Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fu-
giam?

Si ascendero in cælum, tu illic es: si lectum
mihi strauero in inferno, ecce ades.

Si sumpsero alas auroræ, & habitauero in ex-
tremirate maris,

Etiam illuc manus tua deducet me, & tene-
bit me dextera tua.

Si dixero, forsitan tenebræ occultabunt me,
nox quoque lux erit circa me,

Nec tenebræ habent tenebras apud te, &
nox sicut dies illuminat, similes sunt tenebræ,
& lux.

Quia tu possedisti renes meos, operuisti me
in utero matris meæ.

Confitebor tibi, quia stupendis, & miran-
dis modis formatus sum, mirabilia opera tua,
& anima mea id cognoscit nimis.

Non fuit occultum (ullum) os meum tibi,
quando formabar in occulto, & miro artificio
texebar in inferioribus terræ.

Informem fœtum meum uiderunt oculi tui,
& in libro tuo omnia (membra mea) scripta e-
rant,

EXPLANATIO

rant, quæ per dies formata sunt, & nullum ex eis.

Quam pretiosæ sunt mihi cogitationes tuæ Deus, quam multiplicatæ sunt summæ illarū,

Dinumerabo eas, & super arenam multiplicabuntur, uigilaui, & adhuc sum tecum.

Si occideres Deus peccatores, uiri sanguinum declinate a me,

Qui loquuntur contra te scelerate, assument (nomen tuum) frustra hostes tui.

Nonne qui oderunt te Domine, odio habui? & contra inimicos tuos indignor?

Perfecto odio odi illos, inimici facti sunt mihi.

Scrutare me Deus, & cognosce cor meum, explora me, & cognosce semitas meas,

Et uide si uia iniquitatis in me est, & deduc me per uiam æternam.

EXPLANATIO.

Tu cognouisti sessionem meam] Omnia (inquit) tibi nota sunt, quæ sedens, stans, ambulans, cubans cogito, atque ago.

Quia non est sermo] Antequam lingua mea enunciet sensa animi, tu nosti, quid sim locuturus, neque id mirandum accidere debet, siquidem tu mihi animum ipsum largitus es, & omnes partes corporis mei finxisti, & tua ipse manu me totum perfecisti. Sed superat captum ingenij mei incredibilis magnitudo

tudo scientiæ tuæ, neque ad eius infinitam altitudinem possum aspirare.

Mirabilior est scientia] quidam hunc locum ita vertunt ex hebræo, mirabilis est scientia, qua in me formando usus es.

Quo ibo a spiritu tuo] Canit, Deum ubique præsentem esse.

Si sumpsero alas auroræ] Si mihi contingat velocitas solis, & auroræ, ut possim volare ad ultimas oras maris, non tamen occultare me potero, quin immo tua vis eo me perferet, atque in tua potestate semper ero.

Quia tu possedisti] Tu Domine omnes intimos sensus, & cogitationes meas in tua potestate habes, neque id mirum, cum tu formaueris me in utero matris meæ, meque operimento carnis, & cutis obduxeris.

In inferioribus terræ] Ita vocat uterum matris, quod sit tamquam antrum abditum terræ.

Informem fœtum meum] Cum adhuc essem fœtus informis, tu me intuebaris, & omnia membra mea, quæ suo quæque tempore formanda, & fingenda erant, tamquam in libro descripta habebas, nulum ex ijs, anteaquam existeret, tibi notum non erat.

Dinumerabo eas] Si uelim numerare cogitationes, & præclarissima consilia, atque inuenta tua, frustra suscipiatur omnis labor: superant enim multitudinem arenam maris. Ego certe istis considerandis semper inuigilo, neque a contemplatione sapientiæ

tua

EXPLANATIO

tua umquam animum auerto.

Si occideres Deus impios] Cum vir sanctus ob praeclaram istam contemplationem providentia Dei animaduerneret, quam pie, quam sancte ille ab omnibus colendus esset, merito excandescit in impios, qui illum contemnunt, & pro nihilo habent. O si perdas impios, & sanguinarios Deus, facessite inquam impij, & sanguinarij a me: non enim ferre possum, qui de te Domine impie loquuntur, quique nomen tuum cum contemptione usurpant. Verbum illud, si, habet vim optandi, ut etiam apud Latinos, Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus, Ostendat memore in tanto, inquit Virgilius, & Horatius,

O si angulus ille Proximus accedat.

Perfecto odio] Id est, maximo, & cui nihil accedere possit.

Scutare me Deus] Quamquam affirmaverat, se pietatis studiosissimum esse, tamen considerans, quanta latebrae sint in animis hominum, veretur, ne quid fuci, & doli insit in spiritu suo, itaque ait, Domine fac quae so periculum innocentiae meae, atque ut aurum, & argentum igne perspiciunt, sic tu intimos sensus, & cogitationes animi mei diligenter explora, & vide, num ego imprudens de recto vitae curriculo deflectam, tuque pro tua infinita bonitate duc me per eam vivendi rationem, qua itur ad vitam beatam, & immortalem. Hic vides, quantum intersit inter pium, atque impium. alter, si possit,

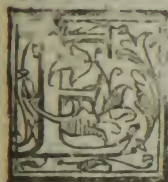

possit, nihil de rebus suis Deum non celatum velit,
alter non solum non moleste fert singula quæque Deo
nota esse, sed etiam in maximi beneficij loco nume-
rat, quod ille omnes latebras, atque intimos recessus
animi sui diligenter exploret.

ARGVMENTVM PSAL. CXL.

*Orat auxilium aduersus vim, & insidias inimi-
corum.*

Victori, psalmus David CXL.

ERIPe me Domine ab homine ma-
lo, a uiro iniquo eripe me,
Qui cogitauerunt iniquitates in
cordē, tota die congregantur ad
prælia.

Acuerunt linguas suas sicut serpentes, uene-
num aspidum sub labijs eorum.

Custodi me Domine de manu peccatoris,
& ab hominibus iniquis eripe me.

Qui cogitauerunt supplantare gressus meos,
absconderunt superbi laqueum mihi,

Et fanibus extenderunt rete, iuxta semi-
tam offendicula posuerunt mihi.

Dixi Domino, Deus meus es tu, exaudi uo-
cem deprecationis meæ,

Domine Deus fortitudo salutis meæ, obum-
brasti

XX

braſti

EXPLANATIO

braſti ſuper caput meum in die belli .

Ne permittas Domine , ut deſideria impij
fiant , cogitationem eius ne perficias , ne exal-
tentur .

Caput circumdantium me afflictiō labio-
rum eius operiat eum ,

Cadant ſuper eos carbones igniti , deiiciat
eos in foueas , ne reſurgant .

Vir linguoſus non dirigetur in terra, uirum
iniuſtum malum uenabitur ad interitum .

Cognoui quia faciet Dominus iudiciū i-
nopis , & uindictam pauperum .

Vtique iuſti confitebuntur nomini tuo , &
habitabunt recti cum uultu tuo .

EXPLANATIO .

Caput circumdantium me] *Ideſt, maledicta,
& mendacia, & fraudulenta conſilia eius , qui dux ,
& impulſor eſt illorum , qui mihi inſidiantur , in ip-
ſius caput recidant .*

ARGVMENTVM PSAL. CXLI.

*Precatur a Deo , eam ſibi mentem dari , ut im-
piorum quamuis potentium gratiam , & amicitiam
ſemper repudiet , & familiaritatem bonorum ample-
ctatur . Inuehitur etiam in aduerſarios ſuos .*

Psalmus

Psalmus David CXLI.

DOMINE clamaui ad te, festina ad me,
intende uoci meæ, cum clamauero ad
te.

Dirigatur oratio mea sicut incensum in con-
spectu tuo, eleuatio manuum mearum sacrifi-
cium uespertinum.

Pone Domine custodiam ori meo, custodi
ostium labiorum meorum,

Ne inclines cor meum in rem malam, ne ten-
tem operationes impias

Cum hominibus operantibus iniquitatem,
neque comedam de ijs, quæ eis sunt iucunda.

Percutiat me iustus in misericordia, & in-
crepet me, oleum autem pretiosum ne frangat
caput meum.

Quoniam adhuc oratio mea contra mali-
tiam eorum, præcipitentur in locis petrosis iu-
dices eorum,

Vt audiant uerba mea, quoniã suauia sunt.
sicut cum agricola terram proscindit, & fran-
git,

Ita dissipata sunt ossa nostra secus infer-
num, quia

Ad te Domine Deus oculi mei, in te spera-
ui, ne effundas animam meam.

Custodi me a laqueo, quem extenderunt

XX 2 mihi,

EXPLANATIO
mihi, & a scandalis operantium iniquitatem.

Cadant in rete eius peccatores simul, donec
ego transeam.

EXPLANATIO.

Dirigatur oratio mea] *Quoniam vir sanctus in exilium pulsus non poterat interesse sacrificijs, quæ fiebant in templo, loco thuris, & hostiarum dedicat Deo sanctas preces.*

Pone Domine custodiam ori meo] *Hoc ait vir sanctus intelligens, quam difficile sit, linguam coercere, ne de fama detrahas innocentis, ne per iram contumelias dicas, ne multa loquaris ad voluntatem altarius, contra quam sentis, ne plurima inutilia, leuia, inania temere effutias, quorum omnium reddituri sunt homines rationem, ut CHRISTVS minatur apud Mattheum. Quo circa semper orandus est Deus, ut linguam nostram moderetur, ne quid umquam loquamur, quod ad gloriam ipsius, atque aliquem fructum aliorum nõ redundet.*

Neque comedam] *Neque tam mala mente umquam sim, ut delecter ijs voluptatibus, quas impij studiose persequuntur.*

Percutiat me iustus] *Malo (inquit) castigari, atque etiam vapulare ab hominibus pijs, quam ab impijs unguento quamuis pretioso deliniri: castigationes enim, & verbera piorum morbos animorum sanant, at impiorum unguenta, idest, blanditia, delitiaque caput frangunt, idest, mentem, & rationem*

tionem dissipant. Ita explanat hunc locum Abrahamus Esdra vir doctus in primis.

Iudices eorum] Sic appellat Saulem, & ceteros viros primarios, quos optat interire, ut ceteri eorum exemplo territi resipiscant, & libenter audiant admonitiones, & exhortationes suas ad pietatem, ceterasque virtutes.

Sicut cum agricola] Ut solet agricola subigendo, & glebas frangendo terram dissipare, ita viri impij ossa, & vires meas, & meorum infregerunt, nosque in eas angustias coegerunt, ut morti iam propinquissimus.

Quia ad te Domine] Cum (inquit) in tua misericordia omnis spes mea posita sit, ne quaeso permitte, me ab impijs vita spoliari.

Cadant in rete eius] Incidant hostes mei in ea mala, quae mihi machinatur eorum dux, & caput, at ego incolumis euadam.

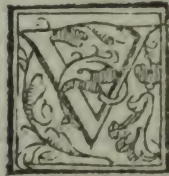
ARGVMENTVM PSAL. CXLII.

Exponit, qua precatione Deum veneratus sit, cum desperata pane salute se in specum abdidisset, fugiens Saulem: quae historia scripta est libro primo Regum.

EXPLANATIO

*Eruditio David, cum esset in spelunca, oratio,
Psalmus CXLII.*

o C E mea ad Dominum clamaui,
uoce mea ad Dominum deprecatus sum.

Effundam in conspectu eius orationem meam, tribulationem meam coram ipso pronuntiabo,

Cum deficit in me spiritus meus, & tu cognouisti semitas meas.

In uia, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi,

Considerabam ad dexteram, & uidebam, & non erat, qui cognosceret me,

Perijt fuga a me, & non est, qui requirat animam meam.

Clamaui ad te Domine, dixi, tu es spes mea, portio mea in terra uiuentium,

Intende ad deprecationem meam, quia afflictus sum nimis,

Libera me a persequentibus me, quia roborati sunt super me,

Educ de carcere animam meam, ut cōfitear nomini tuo, me circumdabunt iusti, cum retribueris mihi.

EXPLANATIO.

Et tu cognouisti semitas meas] *Tu certe Domine*

*mine nosti me iniuria ab inimicis tanta mala pati:
tibi enim nota est vita, & innocentia mea.*

Et non erat qui quæreret] *Nemo erat, cui
cure esset salus mea.*

Portio mea in terra uiuentium] *Alio loco
ostendimus, terram uiuentium appellari in litteris
sanctis terram hanc, in qua degitur vita. significat
igitur, reliqua omnia sibi erepta esse in hac vita præ-
ter misericordiam Dei.*

Educ de carcere] *Carcerem vocat speluncam
illam, in qua conclusus latitabat.*

Me circumdabunt] *Si mihi dederis hoc be-
neficium, homines pijs, ac religiosi ad me leti accurrent,
seque mihi studio gratulandi circumfundent.*

ARGVMENTVM PSAL. CXLIII.

Hic psalmus est eiusdem argumenti atque superior.

Psalmus CXLIII.

OMINE exaudi orationem meam,
auribus percipe obsecrationē meam
in ueritate tua, exaudi me in tua iu-
stitia,

Et non intres in iudicium cum seruo tuo,
quia non iustificabitur in conspectu tuo om-
nis uiuens,

Quia persecutus est inimicus animam meam,
XX 4 humiliavit

EXPLANATIO

humiliauit in terra uitam meam.

Collocauit me in obscuris sicut mortuos sæculi, & anxiatus est in me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.

Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sitiens ad te.

Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.

Ne auertas faciem tuam a me, ne similis fiam descendentibus in foueam.

Fac me audire mane misericordiam tuam, quia in te speraui.

Notam fac mihi uiam, in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam.

Eripe me de inimicis meis Domine, ad te cōfugi, doce me facere uoluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, propter nomen tuum Domine uiuifica bis me in iustitia tua.

Educes de tribulatione animam meam, & in misericordia tua disperdes inimicos meos.

Et perdes omnes, qui tribulant animā meam, quoniam ego seruus tuus sum.

Explanatio.

EXPLANATIO.

Auribus percipe] *Opem tuam Domine suppliciter imploro, tu queso succurre laboranti pro singulari bonitate, & fide tua: pollicitus enim es, te praesidio futurum omnibus, qui sanctissimum nomen tuum inuocassent.*

Et non intres in iudicium cum seruo tuo] *Nam si me voces in iudicium, deque vita, & moribus meis quaestionem exerceas, nulla misericordia seueritatem iuris mitigante, nihil ostenditur mihi ad spem salutis: quis enim tam pie, tam sancte viuit in terris, ut rationem reddere iussus ad tribunal tuum, causam suam defendere, ac tueri possit, si velis exigere omnia, quae tibi & meritissimo, & optimo iure debentur? Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Has sententias significant verba viri sancti, cum ait, non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Itaque diuus Augustinus in explanatione huius versiculi cum dixisset, neminem in terris, atque in humano corpore viuentem excipi, ne Apostolos quidem, multaue in hanc sententiam disseruisset, concludit his verbis, Dicant ergo Apostoli, dicant, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: et cum eis dictum fuerit, quare hoc dicitis? quae debita vestra? respondeant, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Idem in sermone XLIX de tempore, explanans hunc eundem versiculum scribit haec. Non
intres*

EXPLANATIO

intres in iudicium cum seruo tuo, quid est, non intres in iudicium cum seruo tuo? non stes tecum in iudicio, exigendo a me omnia, quae precepisti, & omnia quae iussisti: nam me inuenies reum, si in iudicium intraueris tecum. opus est ergo (inquit) misericordia tua potius, quam liquidissimo iudicio tuo. Sed verbis Augustini libet adiungere sententiam quoque Bernardi viri sanctissimi. is in primo sermone, quem scribit in diem festum omnium sanctorum, loquitur ad hunc modum, Sed quid potest esse omnis iustitia nostra coram Deo? non ne iuxta prophetam velut pannus menstruata reputabitur? & si districte iudicetur, iniusta inuenietur omnis iustitia nostra, & minus habens? Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipsa quidem per se poterit respondere iustitia? propterea obnixae cum propheta clamantes, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, tota humilitate ad misericordiam recurramus, quae sola potest saluare animas nostras.

Collocauit me in obscuris] Ita vocat speluncas, & latebras, in quas se abdebat metu Saulis: mortuos uero seculi appellat eos, qui iam pridem mortem obierunt.

Memor fui dierum antiquorum] Dum instantis angustijs, & periculis uersor, memoria repetito monumenta misericordiae tuae, quot uidelicet & quantis calamitatibus liberaueris maiores nostros, quanta benignitate tutatus sis Abrahamum, Iosephum, Moysen, uniuersam denique nationem nostram.

*Iustitia
nostra.*

stram. Hæc assidua cogitatio recreat animum meum, meque ad implorandam misericordiam tuam adhortatur. itaque supplices manus tendo, ut terra sitiens avidissime pluuiam expectat, sic ego auxilium tuum continenter imploro.

*Terra sit
aqua.*

Notam fac mihi uiam, in qua ambulem]
Vt scilicet euadam ex insidijs inimicorum, & recto itinere ad te perueniam.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam] Idest, per eam uiuendi uiam, quæ ducit ad te.

ARGVMENTVM PSAL. CXLIIII.

Gratias agit Deo, cuius benignitate hostes bello superare soleat: & ipsius auxilium implorat aduersus impias nationes.

Psalmus David CXLIIII.

BENEDICTVS Dominus fortitudo mea, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

Misericordia mea, & refugium meum, adiutor meus & liberator meus.

Clypeus meus, & in ipso speraui, qui subdit populum meum sub me.

Domine quid est homo, quod agnoscis eum? filius hominis, quod reputas eum?

Homo

EXPLANATIO

Homo uanitati similis est, dies eius sicut umbra præteriens.

Domine inclina cælos tuos, & descende, tan-
ge montes, & fumigabunt.

Fulgura fulgur, & dissipa eos, mitte sagi-
tas tuas, & disturba eos,

Demitte manum tuam ex alto, eripe me, &
libera me de aquis multis, & de manu filiorum
alienigenarum.

Quorum os locutum est uanitatem, & dex-
tera eorum dextera iniquitatis.

Deus canticum nouum cantabo tibi, in psal-
terio, & decachordo psallam tibi,

Qui das salutem regibus, qui redemisti Da-
uid seruum tuum de gladio maligno, eripe me,

Et erue me de manu filiorum alienigenarum,
quorum os locutum est uanitatem, & dextera
eorum dextera iniquitatis,

Vt sint filij nostri sicut plantulae crescentes
in iuuentute sua,

Filiae nostrae sicut anguli ornati ad similitu-
dinem templi,

Promptuaria nostra plena sint, eructantia ex
uno genere annonae in aliud,

Greges nostri mille pariant, pariant decem
millia in compitis nostris, boues nostri sint fe-
rendis oneribus apti,

Non sit interruptio, non emigratio, non cla-
mor in plateis nostris,

Beatus

Beatus populus, cui hæc sunt, beatus populus, cuius Deus est Dominus.

EXPLANATIO.

Homo uanitati similis est] *Vanitatem appellat inanitatem, & ipsum nihilum.*

Domine inclina cælos] *Implorat auxilium Dei contra reges falsorum Deorum cultores, utitur autem ornamentis orationis elegantissimis, de quibus explicauimus in explanatione psalmi XVIII.*

Vt sint filij] *Descriptio est plena leporis, & uenustatis, qua complectitur omnes prosperitates, & commoda uitæ, quæ optari possunt reipublicæ.*

Filiæ nostræ sicut anguli] *Angulos ædium magnificarum significat, qui solebant eleganter exornari.*

Non sit interruptio] *Ne perrumpantur mœnia machinis hostium, ne abducantur ciues in seruitutem, neue lamenta, aut iurgia audiantur in compitis nostris. Sic Abrahamus Esdra interpretatur hunc locum.*

Beatus populus, cui hæc sunt] *Hoc ait, quoniam Deus in suis legibus testatum reliquerat, horum bonorum copiam, & affluentiam suæ in populum beneuolentiæ signum certissimum fore, contraque morbos, famem, & bellum urbes, & agros uastatura, cum ipse iratus foret, ac sui fœderis uiolati pœnas a populo repeteret.*

Para-

EXPLANATIO
PARAPHRASIS CARMINE.

*Aeterne mundi Domine quas grates tuae
Clementiae possim agere, uel tuum quibus
Efferre nomen laudibus sanctissimum?
Tu praeliari dexteram meam doces,
Et omnium discriminum fidissimus
Comes per hostes obuios, & horrida
Per arma tutum ruere, & incolumem facis.
Tu ciuitates subycis meas mihi,
Latisque donas imperare gentibus.
Domine quid est homo, quod honore maximo
Dignaris illum, & tam benigne amplecteris?
Homo est imago uana, & umbræ somnium
Inanis, ipsa inanitate inanior.
Descende calo, & irruentes hostium
Acies coerce fulminante dextera,
Illos procellis, igne, grandine dissipa,
Illos sagittis perime, nosque iam obrutos
His nationum barbararum fluctibus
Tuere. summe rex tuas laudes ego
Cantabo semper: tibi cithara semper mea
Hymnos sonabit, tu salutem regibus
Donare gaudes, Dauidem tu maximis
Periculorum liberaſti caſibus:
Tu nunc furores impiarum gentium
Compeſce, quas nefanda ſemper dicere
Iuuat, nefanda ſemper agere, fac, pius
Miles triumphum nobilem referat domum,*

Fac

*Fac, alma pax, quiesque nostris finibus
Regnent tumultu barbarorum libera.
Proles nouella crescat agris omnibus,
Ut valle myrtus auiarum nitentibus
Se ramulis subycit, amica limpidi
Rigata fontis lymphula: sint virgines
Nostræ decoro corpore spectabiles:
Sint plena semper horrea bonis frugibus.
Plenis redundet cella semper dolis,
Redundet olco, melle, pomis dulcibus:
Sint prata gregibus tecta fecundissimis,
Fortes iuuenti plaustra onusta ducere,
Fortes feracem glebam aratro findere.
Neu seuus hostis nostra rumpat moenia,
Neu patriæ incundæ amabiles agros
Abducta gens relinquat, aut civilibus
Sonent plateæ iurgiis. Ter, & amplius
Beata gens, quæ talibus fruitur bonis,
Beata gens, quam maximus cælestium
Pater suo præsens tuetur numine,*

ARGVMENTVM PSAL. CXLV.

*Hymnus est, in quo celebrat maxima verborum,
& sententiarum grauitate potentiam, bonitatem,
providentiam, & misericordiam Dei, qua is utitur
promiscue aduersus omnes animantes, tum præcipue
erga homines pios, & iustitiæ cultores.*

Hymnus

EXPLANATIO

Hymnus David psal. CXLV.

EXALTA BO te Deus meus Rex, & benedicam nomini tuo in sæculum & sæculum sæculi.

Per singulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in sæculum & in sæculum sæculi.

Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.

Generatio generationi laudabit opera tua, & potentiam tuam annuntiabunt,

Decorem gloriæ magnificentiæ tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt,

Et uirtutem terribilium (operum) tuorum dicent, & ego magnitudinem tuā memorabo.

Memoriam eximiæ bonitatis tuæ loquentur, & iustitiam tuam prædicabunt,

Clemens, & miserator Dominus, tardus ad iram, & multum misericors

Bonus Dominus uniuerfis, & miserationes eius super omnia opera eius.

Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi.

Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur,

Vt notam faciant filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui.

Regnum

Regnum tuum regnum omnium sæculo-
rum, & dominatio tua in omni generatione,
& generatione,

Fidelis Dominus in omnibus uerbis suis, &
sanctus in omnibus operibus suis.

Sustentat Dominus omnes, qui corruunt, &
erigit omnes depresso.

Oculi omnium in te sperant Domine, & tu
das escam illis in tempore opportuno.

Aperis tu manum tuam, & imples omne ani-
mal benedictione.

Iustus Dominus in omnibus uijs suis, & san-
ctus in omnibus operibus suis.

Prope est Dominus omnibus inuocantibus
eum, omnibus inuocantibus eum in ueritate.

Voluntatem timentium se faciet, & depre-
cationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.

Cultodit Dominus omnes diligentes se, &
omnes peccatores disperdet.

Laudationem Domini loquetur os meum,
& benedicet omnis caro nomini sancto eius, in
sæculum & in sæculum sæculi.

ARGVMENTVM PSAL. CXLVI.

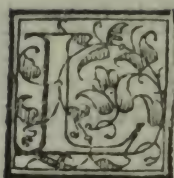
*Prædicat iustitiam, & misericordiam Dei, &
monet nemini confidendum esse præterquam
eius benignitati.*

rr Psalmus

EXPLANATIO

Psalmus CXLVI. Alleluia.

A V D A anima mea Dominum, lau-
dabo Dominum in uita mea, psal-
lam Deo meo, quam diu fuero.

Nolite confidere in principibus,
in filiis hominum, in quibus non est salus,

Exibit spiritus eorum, & reuertentur in ter-
ram suam, in illa die peribunt omnes cogita-
tiones eorum.

Beatus, cuius adiutor est Deus Iacob, cuius
spes est in Domino Deo suo, qui fecit cælum
& terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt,

Qui custodit ueritatem in sæculum, qui fa-
cit iudicium iniuriis patientibus, dat escam
esurientibus,

Dominus soluit compeditos, Dominus il-
luminat cæcos.

Dominus erigit depressos, Dominus diligit
iustos. Dominus custodit aduenas, pupillum,
& uiduam subleuabit, & uias peccatorum di-
spendet,

Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus
Sion in generationem, & generationem.

ARGVMENTVM PSAL. CXLVII.

*Hortatur populum ad laudes Dei canendas,
promittens*

*promittens fore, ut gens Hebræa de exilio reducta
in finibus patriæ secunda conquiescat: utque, ita fu-
turum esse, certam spem habeant, prædicat poten-
tiam Dei, eiusque benignitatem singularem aduer-
sus hanc gentem.*

Psalmus CXLVII. Alleluia.

LAUDATE Dominum, quoniam bo-
num est psallere Deo nostro, quoniam
iucunda, decoraque laudatio.

Aedificans Hierusalem Dominus, dispersio-
nes Israelis congregabit,

Qui sanat contritos corde, & alligat uulne-
ra eorum.

Qui numerat multitudinem stellarum, &
omnibus eis nomina uocat.

Magnus Dominus noster, & magna uir-
tus eius, & sapientiæ eius non est nume-
rus,

Subleuans mansuetos Dominus, humilians
autem peccatores usque ad terram.

Canite Domino cum gratiarum actione,
psallite Deo nostro in cythara,

Qui operit cælum nubibus, & parat terræ
pluuiam.

Qui producit in montibus fœnum,

Qui dat iumentis escam suam, & pullis cor-
uorum inuocantibus eum.

YY 2 Non

EXPLANATIO

Non in fortitudine equi uoluptatem habebit, nec in tibijs uiri beneplacitum erit ei,

Beneplacitum est Domino in timentibus ipsum, & in eis, qui sperant in misericordia eius.

Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion,

Quoniam roborauit feras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te.

Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te,

Qui emittit eloquium suum terræ, uelociter currit sermo eius,

Qui dat niuem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit,

Proijcit glaciem suam sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis sustinebit?

Emittit uerbum suum, & liquefacit ea, fiat spiritus eius, & fluunt aquæ.

Qui annunciat uerba sua Iacob, præcepta sua, & iudicia sua Israeli.

Non fecit taliter ulli nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Alleluia.

ARGVMENTVM PSAL. CXLVIII.

Hortatur omnes res animatas, & inanimas ad prædicandas laudes Dei.

Psalmus

Psalmus CXLVIII.

LAUDATE Dominum de cælis, laudate
eum in excelsis,

Laudate eum omnes Angeli eius, laudate
eum omnis exercitus eius,

Laudate eum sol, & luna, laudate eum om-
nes stellæ fulgentes,

Laudate eum cæli cælorum, & aquæ, quæ
super cælos sunt, laudent nomen Domini,

Quia ipse dixit, & facta sunt, ipse manda-
uit, & creata sunt,

Statuit ea in sæculum, & in sæculum sæculi,
præceptum posuit, & non præteribit.

Laudate Dominum de terra dracones, & om-
nes abyssi,

Ignis, grando, nix, uapor, spiritus procel-
larum faciens uerbum eius.

Montes, & omnes colles, ligna fructifera,
& omnes cedri,

Bestiæ, & uniuerfa pecora, serpentes, & uo-
lucres pennatæ,

Reges terræ, & omnes populi, principes,
& omnes iudices terræ,

Iuuenes, & uirgines, senes cum iunioribus
laudent nomen Domini, quia exaltatum est
nomen eius solius,

Gloria eius super cælum, & terram, & exal-

Y Y 3 taut

EXPLANATIO

tauit cornu populi sui,

Hymnus omnibus sanctis eius, filijs Israel,
populo appropinquanti sibi. Alleluia.

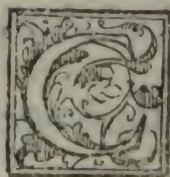
EXPLANATIO.

Hymnus omnibus sanctis eius] *Nulla quidem res est in uniuerso, quæ non debeat hymnos Deo canere, in primis tamen homines pios, & religiosos, quales sunt Hebraei, decet hymnus.*

ARGUMENTVM PSAL. CXLIX.

Hortatur Hebræos ad canendas laudes Dei, prædicens fore, ut liberati seruitute Chaldeorum non solum in patriam reuertantur, sed etiam imperium longe, lateque propagent.

Psalmus CXLIX. Alleluia.

CANTATE Domino canticum novum, laus eius in ecclesia sanctorum,

Lætetur Israel in eo, qui fecit eum, & filiae Sion exultent in rege suo.

Laudent nomen eius in choro, in tympano, & psalterio psallant ei,

Quia beneplacitum est Domino in populo suo, & exaltabit mansuetos in salutem,

Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus

cubilibus suis.

Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum

Ad faciendam uindictam in nationibus, increpationes in populis,

Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis,

Vt faciant in eis iudicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis eius. Alleluia.

EXPLANATIO.

Ad faciendam uindictam] *Hæc quidem omnia euenere imperantibus Machabæis, de quorum rebus gestis, & magnitudine imperij multa scribit Iosephus, verum hæ res fuerunt umbrae atque imagines earum rerum, quæ a CHRISTO, & Apostolis gestæ sunt.*

Vt faciant in eis iudicium conscriptum] *Idest, ut exerceant in eos iudicium, de quo scriptum est in Deuteronomio, ubi pollicetur Deus se supplicium sumpturum de ijs, qui gentem suam afflixerint.*

ARGVMENTVM PSAL. CL.

Hortatur populum ad prædicandam potentiam Dei.

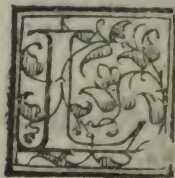
YY 4

Psalmus

EXPLANATIO

Psalmus CL. Alleluia.

LAUDATE Dominum in sanctitate eius, laudate eum in firmamento potentiae eius, laudate eum in uiribus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius,

Laudate eum in sono tubae, laudate eum in psalterio, & cythara,

Laudate eum in tympano, & choro, laudate eum in chordis, & organo.

Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet Dominum.

EXPLANATIO.

Laudate Dominum] *Laudate (inquit) Dominum ob praestantissimam sanctitatem eius, & ob mirabile opificium celi, quae sedes est potentiae suae.*

Omnis spiritus] *Idest, quidquid uita & spiritu fruitur.*

FINIS.

Animaduerte(lector) paraphrasim illam carmine , quæ sequitur paraphrasim prosa Psal. XII. esse superioris , scilicet XI. quæ transposita est ob exemplar interruptum .

Sequitur autem paraphrasis carmine Psal. XII. quæ in loco alterius erat collocanda .

PARAPHRASIS PSAL. XII.

Benigne cælitum Pater serua obsecro ,

Opemque fer : paucissimi

Nam sunt , quibus confidere , ac possim meam

Tuto salutem credere .

Mendacio iam pulsa turpi veritas

Recessit alma ab urbibus ,

Fidesque , sanctusque pudor , & soror illius

Sinceritas amabilis .

Quod si quis umquam blandiatur , & omnia

Loquatur ore dulcia ,

Tu vero ab illo tibi potissimum caue .

Te lingua blanda ab improbo

Auellat ore præpotens rerum Deus ,

Tu , magna qui semper loqui

Gaudes , eum iratum , tuæque vindicem

Lingua proterua sentias :

Tu , qui furore percitus , lingua mea

Opes mihi & potentiam ,

Dicis parabo , liberum os gero , & geram

Semper

EXPLANATIO

*Semper, quis imperat mihi?
 At hac nefandus dum nefaria euomit,
 Caelestium Rex maximus
 Orationis impia superbia
 Commotus, Exurgo iam, ait,
 Exurgo, iamque opem salutare affero
 Benignus afflictis, mihi,
 Qui vexat illos, impius poenas dabit.
 Syncera verba numinis,
 Auroque puriora sunt purissimo,
 Quod igne saepe, ac sapius
 Purgauit artifex, monile regio
 Sponsolaborans nobile.
 Tu gente nos ab impia rex optime
 Seruabis, & clementie
 Scuto tua firmissimo tela hostium
 Longe repelles omnia.
 Tuti vagantur improbi, & bonis malam
 Pestem, dolosque comparant,
 Contaminata mente cum vir urbibus,
 Servire dignus, imperat.*

Ad lectorem.

*Hac nostra lector Christiane carmina
 Sic temperauimus fauente numine
 Diuino, ut ipsa cum legas, sit idem fere,
 Ac si poetae Davidis sanctissimi
 Hymnos legas. tamen si enim neque reddita*

Fuere

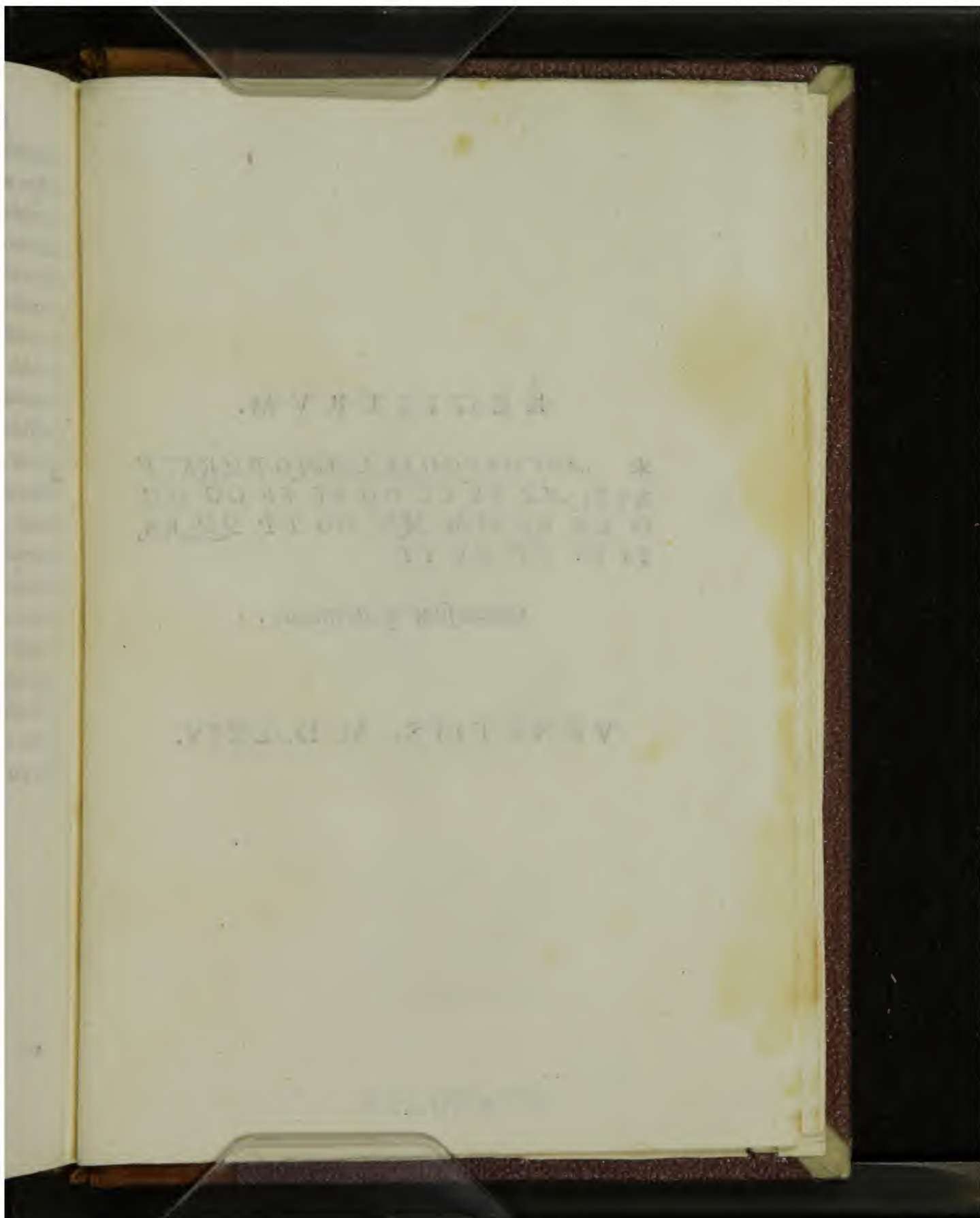

Fuere verbis verba, neque nobis fuit
Religio, multa addere: bonam, & certam tamen
Spem habemus, additum nihil quod ab ipsius
Abhorreat sententia vatis, nihil
Obscura quod non monstret, instar luminis
Aut pulchritudini poematis aliquid
Decoris addat: virgini pulcherrime
Quale decus addunt arte purpurea rosa,
Violeque flauis crinibus circumdata.
Quod si labores hos meos perspexero
Fuisse gratos, & legentium fauor
Scribentis adiuerit, ut equum, industriam:
Ultro recipio, & tibi meam astringo fidem,
Curam mihi hanc unam fore antiquissimam,
Ut quæ reliqua sunt Davidis poemata,
Oratione pura, & arte musica
Ornata possint mox Latinis auribus
Intelligi hoc ego ut queam cito exequi,
Utinam optimi faucat benignitas Dei.
Quod oro, votisque omnibus equidem expeto,
Non in mea, sed in ipsius gloria.

IN THE NAME OF THE FATHER
AMEN
The first part of the book
contains the history of the
world from the beginning
to the present time
The second part contains
the history of the
Church from the time
of the apostles to the
present time
The third part contains
the history of the
emperors of the
Roman Empire
The fourth part contains
the history of the
kings of France
The fifth part contains
the history of the
kings of England
The sixth part contains
the history of the
kings of Spain
The seventh part contains
the history of the
kings of Portugal
The eighth part contains
the history of the
kings of Castile
The ninth part contains
the history of the
kings of Aragon
The tenth part contains
the history of the
kings of Sicily
The eleventh part contains
the history of the
kings of Naples
The twelfth part contains
the history of the
kings of Hungary
The thirteenth part contains
the history of the
kings of Bohemia
The fourteenth part contains
the history of the
kings of Poland
The fifteenth part contains
the history of the
kings of Russia
The sixteenth part contains
the history of the
kings of Persia
The seventeenth part contains
the history of the
kings of the Ottoman Empire
The eighteenth part contains
the history of the
kings of the Mughal Empire
The nineteenth part contains
the history of the
kings of the Maratha Empire
The twentieth part contains
the history of the
kings of the British Empire
The twenty-first part contains
the history of the
kings of the French Empire
The twenty-second part contains
the history of the
kings of the Spanish Empire
The twenty-third part contains
the history of the
kings of the Portuguese Empire
The twenty-fourth part contains
the history of the
kings of the Castilian Empire
The twenty-fifth part contains
the history of the
kings of the Aragonese Empire
The twenty-sixth part contains
the history of the
kings of the Sicilian Empire
The twenty-seventh part contains
the history of the
kings of the Neapolitan Empire
The twenty-eighth part contains
the history of the
kings of the Hungarian Empire
The twenty-ninth part contains
the history of the
kings of the Bohemian Empire
The thirtieth part contains
the history of the
kings of the Polish Empire
The thirty-first part contains
the history of the
kings of the Russian Empire
The thirty-second part contains
the history of the
kings of the Persian Empire
The thirty-third part contains
the history of the
kings of the Ottoman Empire
The thirty-fourth part contains
the history of the
kings of the Mughal Empire
The thirty-fifth part contains
the history of the
kings of the Maratha Empire
The thirty-sixth part contains
the history of the
kings of the British Empire
The thirty-seventh part contains
the history of the
kings of the French Empire
The thirty-eighth part contains
the history of the
kings of the Spanish Empire
The thirty-ninth part contains
the history of the
kings of the Portuguese Empire
The fortieth part contains
the history of the
kings of the Castilian Empire
The forty-first part contains
the history of the
kings of the Aragonese Empire
The forty-second part contains
the history of the
kings of the Sicilian Empire
The forty-third part contains
the history of the
kings of the Neapolitan Empire
The forty-fourth part contains
the history of the
kings of the Hungarian Empire
The forty-fifth part contains
the history of the
kings of the Bohemian Empire
The forty-sixth part contains
the history of the
kings of the Polish Empire
The forty-seventh part contains
the history of the
kings of the Russian Empire
The forty-eighth part contains
the history of the
kings of the Persian Empire
The forty-ninth part contains
the history of the
kings of the Ottoman Empire
The fiftieth part contains
the history of the
kings of the Mughal Empire
The fifty-first part contains
the history of the
kings of the Maratha Empire
The fifty-second part contains
the history of the
kings of the British Empire
The fifty-third part contains
the history of the
kings of the French Empire
The fifty-fourth part contains
the history of the
kings of the Spanish Empire
The fifty-fifth part contains
the history of the
kings of the Portuguese Empire
The fifty-sixth part contains
the history of the
kings of the Castilian Empire
The fifty-seventh part contains
the history of the
kings of the Aragonese Empire
The fifty-eighth part contains
the history of the
kings of the Sicilian Empire
The fifty-ninth part contains
the history of the
kings of the Neapolitan Empire
The sixtieth part contains
the history of the
kings of the Hungarian Empire
The sixty-first part contains
the history of the
kings of the Bohemian Empire
The sixty-second part contains
the history of the
kings of the Polish Empire
The sixty-third part contains
the history of the
kings of the Russian Empire
The sixty-fourth part contains
the history of the
kings of the Persian Empire
The sixty-fifth part contains
the history of the
kings of the Ottoman Empire
The sixty-sixth part contains
the history of the
kings of the Mughal Empire
The sixty-seventh part contains
the history of the
kings of the Maratha Empire
The sixty-eighth part contains
the history of the
kings of the British Empire
The sixty-ninth part contains
the history of the
kings of the French Empire
The seventieth part contains
the history of the
kings of the Spanish Empire
The seventy-first part contains
the history of the
kings of the Portuguese Empire
The seventy-second part contains
the history of the
kings of the Castilian Empire
The seventy-third part contains
the history of the
kings of the Aragonese Empire
The seventy-fourth part contains
the history of the
kings of the Sicilian Empire
The seventy-fifth part contains
the history of the
kings of the Neapolitan Empire
The seventy-sixth part contains
the history of the
kings of the Hungarian Empire
The seventy-seventh part contains
the history of the
kings of the Bohemian Empire
The seventy-eighth part contains
the history of the
kings of the Polish Empire
The seventy-ninth part contains
the history of the
kings of the Russian Empire
The eightieth part contains
the history of the
kings of the Persian Empire
The eighty-first part contains
the history of the
kings of the Ottoman Empire
The eighty-second part contains
the history of the
kings of the Mughal Empire
The eighty-third part contains
the history of the
kings of the Maratha Empire
The eighty-fourth part contains
the history of the
kings of the British Empire
The eighty-fifth part contains
the history of the
kings of the French Empire
The eighty-sixth part contains
the history of the
kings of the Spanish Empire
The eighty-seventh part contains
the history of the
kings of the Portuguese Empire
The eighty-eighth part contains
the history of the
kings of the Castilian Empire
The eighty-ninth part contains
the history of the
kings of the Aragonese Empire
The ninetieth part contains
the history of the
kings of the Sicilian Empire
The ninety-first part contains
the history of the
kings of the Neapolitan Empire
The ninety-second part contains
the history of the
kings of the Hungarian Empire
The ninety-third part contains
the history of the
kings of the Bohemian Empire
The ninety-fourth part contains
the history of the
kings of the Polish Empire
The ninety-fifth part contains
the history of the
kings of the Russian Empire
The ninety-sixth part contains
the history of the
kings of the Persian Empire
The ninety-seventh part contains
the history of the
kings of the Ottoman Empire
The ninety-eighth part contains
the history of the
kings of the Mughal Empire
The ninety-ninth part contains
the history of the
kings of the Maratha Empire
The hundredth part contains
the history of the
kings of the British Empire

R E G I S T R V M.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V
X Y Z, A A B B C C D D E E F F G G H H
I I K K L L M M N N O O P P Q Q R R
S S T T V V X X Y Y.

Omnes sunt quaterniones.

V E N E T I I S, M. D. L X I V.

005690457

M.

PQRSTV
F G G H H
P Q R R R

I. I.

LXIV.

